

Uradni list

Evropske unije

C 256

Zvezek 50

Slovenska izdaja

Informacije in objave

27. oktober 2007

Obvestilo št.	Vsebina	Stran
I	<i>Resolucije, priporočila in mnenja</i>	
	RESOLUCIJE	
	Evropski ekonomsko-socialni odbor	
	436. plenarno zasedanje 30. in 31. maja 2007	
2007/C 256/01	Resolucija Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o prispevku za Evropski svet 21. in 22. junija 2007 – Časovni načrt za ustavni proces	1
III	<i>Pripravljalni akti</i>	
	EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR	
	437. plenarno zasedanje 11. in 12. julija 2007	
2007/C 256/02	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o kazenskih ukrepih za zagotavljanje uveljavljanja pravic intelektualne lastnine COM(2005) 276 konč. – 2005/0127 (COD)	3
2007/C 256/03	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o poslovnem potencialu zlasti malih in srednje velikih podjetij (lizbonska strategija)	8
2007/C 256/04	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o naložbah v znanje in inovacije	17
2007/C 256/05	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zeleni knjigi o pregledu pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov COM(2006) 744 konč.	27

SL

Cena:
26 EUR

(Nadaljevanje na naslednji strani)

2007/C 256/06	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o vzvratnih ogledalih kmetijskih ali gozdarskih traktorjev na kolesih – (Kodificirana različica) COM(2007) 236 konč. – 2007/0081 (COD)	31
2007/C 256/07	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o opredelitvi energetske politike za Evropo (lizbonska strategija)	31
2007/C 256/08	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o: — Predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o interoperabilnosti železniškega sistema Skupnosti (kodificirana različica) — Predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (ES) št. 881/2004 o ustanovitvi Evropske agencije za železniški promet — Predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive 2004/49/ES o varnosti na železnih Skupnosti COM(2006) 783 konč. – 2006/0273 (COD) – COM(2006) 785 konč. – 2006/0274 (COD) – COM(2006) 784 konč. – 2006/0272 (COD)	39
2007/C 256/09	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o notranjem prevozu nevarnega blaga COM(2006) 852 konč. – 2006/0278 (COD)	44
2007/C 256/10	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zeleni knjigi o satelitskih navigacijskih aplikacijah COM(2006) 769 konč.	47
2007/C 256/11	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o usmeritvenem jedrskem programu, predloženem v skladu s členom 40 Pogodbe Euratom v mnenje Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru COM(2006) 844 konč.	51
2007/C 256/12	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 954/79 o ratifikaciji ali pristopu držav članic h Konvenciji Združenih narodov o Kodeksu vedenja linijskih konferenc COM(2006) 869 konč. – 2006/0308 (COD)	62
2007/C 256/13	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o radiofrekvenčni identifikaciji (RFID)	66
2007/C 256/14	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Galileo na razpotju: izvajanje evropskih programov sistema za globalno satelitsko navigacijo (GNSS) COM(2007) 261 konč.	73
2007/C 256/15	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o dvoletnem poročilu o napredku strategije EU za trajnostni razvoj	76
2007/C 256/16	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o statistiki o fitofarmacevtskih sredstvih COM(2006) 778 konč. – 2006/0258 (COD)	86
2007/C 256/17	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o inovacijah: učinku na spremembe v industriji in vlogi EIB	88
2007/C 256/18	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zaposlovanju prednostnih kategorij (lizbonska strategija)	93
2007/C 256/19	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o vlogi socialnih partnerjev pri usklajevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja	102

2007/C 256/20	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o fleksivarnosti (Razsežnost notranje prožnosti – Kolektivna pogajanja in vloga socialnega dialoga kot instrumentov urejanja in preoblikovanja trgov dela)	108
2007/C 256/21	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zaposljivosti in podjetniškem duhu – Vloga civilne družbe, socialnih partnerjev ter lokalnih in regionalnih organov z vidika spola	114
2007/C 256/22	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zdravju in preseljevanju	123
2007/C 256/23	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o evroregijah	131
2007/C 256/24	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o odnosih med EU in Srednjo Ameriko	138
2007/C 256/25	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o spodbujanju ženskega podjetništva v regiji Euromed	144

I

(Rezolucije, priporočila in mnenja)

RESOLUCIJE

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

436. PLENARNO ZASEDANJE 30. IN 31. MAJA 2007

Rezolucija Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o prispevku za Evropski svet 21. in 22. junija 2007 – Časovni načrt za ustavni proces

(2007/C 256/01)

Predsedstvo Evropskega ekonomsko-socialnega odbora je na seji 29. maja 2007 sklenilo, da kot prispevek za Evropski svet 21. in 22. junija 2007 plenarni skupščini predstavi resolucijo o časovnem načrtu v zvezi z ustavnim procesom.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je resolucijo sprejel na plenarnem zasedanju 30. in 31. maja 2007 (seja z dne 30. maja 2007) s 171 glasovi za, 18 glasovi proti in 16 vzdržanimi glasovi.

1. EESO izrecno potrjuje svoji mnenji o Pogodbi o Ustavi za Evropo z dne 24. septembra 2003 ⁽¹⁾ in 28. oktobra 2004 ⁽²⁾, mnenje z dne 17. maja 2006 ⁽³⁾ in resolucijo z dne 14. marca 2007, sprejeto ob 50. obletnici podpisa Rimskih pogodb ⁽⁴⁾. V vseh navedenih mnenjih se je EESO brez pridržkov opredelil tako za konvencionalno metodo kot tudi za doseženi rezultat.

2. EESO še vedno podpira Pogodbo o Ustavi za Evropo. Ta se v temeljih in pozitivno razlikuje od vseh institucionalnih besedil, ki so jih različne medvladne konference doslej pripravile za revizijo Rimskih pogodb: besedilo Pogodbe je nastalo ob sodelovanju članov nacionalnih parlamentov in Evropskega parlamenta v svobodni in javni razpravi; v enem samem besedilu so sistematično povzeti vsi politični in institucionalni sporazumi, kot so nastajali od ustanovitve Evropskih skupnosti; vsebuje določbe za potrebne institucionalne in proceduralne reforme sistema odločanja Evropske unije, opisuje cilje, za katere si mora Unija prizadevati, navaja vrednote, na katerih naj bi gradila svoje politike, in kodificira temeljne pravice, ki jih mora Unija spoštovati in varovati.

3. Vse naštetu upravičuje ime osnutka konvencije: *Pogodba o Ustavi za Evropo*. Kljub temu je zaradi številnih nesporazumov v nekaterih državah članicah beseda „pogodba“ naletela na odpor. EESO ne nasprotuje novemu imenu za to pogodbo, saj je vsebina pomembnejša kot ime.

4. Ker je EESO institucionalni predstavnik organizirane civilne družbe, so zanj poleg tega za trajno podporo Ustavni pogodbi odločilni naslednji razlogi, ki prispevajo h krepitvi demokratične legitimnosti Unije:

— povečanje obsega pristojnosti Evropskega parlamenta z razširitvijo postopka soodločanja na nova področja;

— večja vključenost nacionalnih parlamentov v dejavnost Evropske unije, saj imajo pravico do nadzorovanja upoštevanja načela subsidiarnosti;

— izboljšana preglednost zasedanj Sveta Evropske unije;

— okrepljena vloga samostojnega socialnega dialoga s priznanjem socialnih partnerjev kot akterjev evropskega združevanja;

⁽¹⁾ Mnenje za vladno konferenco (CESE 1171/2003), UL C 10, 14.1.2004.

⁽²⁾ Mnenje o Pogodbi o ustavi za Evropo UL C 120, 20.5.2005.

⁽³⁾ Mnenje z dne 17. maja 2006 z naslovom *Prispevek za Evropski svet 15. in 16. junija 2006 – Obdobje za razmislek* UL C 195, 18.8.2006.

⁽⁴⁾ UL C 161, 13.7.2007.

— priznanje pomena participativne demokracije, zlasti s tem, da morajo evropske institucije voditi pregleden in reden dialog z državljani Unije ter organizacijami civilne družbe;

— v tem smislu tudi uvedba pravice državljanov do dajanja pobud.

5. EESO poudarja, da so voditelji držav ali vlad vseh držav članic, združeni v Evropskem svetu, glasovali za Ustavno pogodbo in jo 29. oktobra 2004 v Rimu slavnostno podpisali. Od tedaj jo je ratificirala tudi dvotretjinska večina držav članic, katerih prebivalstvo predstavlja jasno večino državljanov Evropske unije. EESO zato vztraja pri tem, da Ustavna pogodba ostane podlaga nadaljnjih posvetovanj za rešitev sedanje krize.

6. EESO podpira namen nemškega predsedstva EU, da ob zasedanju Evropskega sveta 21. in 22. junija letos predloži časovni načrt prihodnjih prizadevanj za rešitev krize, in izraža zadovoljstvo, da so bile v Berlinski izjavi z dne 25. marca 2007 kot rok za začetek veljave nove pogodbe določene volitve v Evropski parlament leta 2009.

7. To pomeni, da mora kratka medvladna konferenca do konca leta 2007 sprejeti spremembe sedanjega osnutka, ki so potrebne za doseg novega soglasja. Naloga te medvladne konference bo temu ustrezno natančno določiti določbe, o katerih je mogoče začeti novo razpravo. Rezultat bi morale v letu 2008 ratificirati vse države članice.

8. Nova obravnava te pogodbe mora ohraniti jedro tistega, kar je sklenila Evropska konvencija in kar so zatem soglasno sprejeli voditelji držav in vlad. Sem sodijo predvsem institucionalne in proceduralne novosti ter zavezujoča narava Listine temeljnih pravic. To pomeni, da morajo I. del (cilji, institucije,

struktura Unije), II. del (Listina Unije o temeljnih pravicah) in IV. del (Splošne in končne določbe) ostati takšni, kot so. III. del vsebuje v glavnem določbe veljavnih pogodb, ki se nanašajo na politike Evropske unije, in ni nujno, da te določbe postanejo sestavni del nove pogodbe; institucionalne in proceduralne določbe III. dela bi bilo treba – če presegajo veljavno pravo – vključiti v I. del.

9. EESO bo konstruktivno spremljal delo medvladne konference. Kljub njenemu predvidoma kratkemu trajanju in omejenemu mandatu EESO vztraja, da imajo organizacije civilne družbe možnost sodelovanja pri posvetovanju. EESO je pripravljen v sodelovanju s predsedstvom EU organizirati ustrezna informativna in posvetovalna srečanja; pri tem se lahko opre na dobre izkušnje, ki jih je pridobil med delom Evropske konvencije v sodelovanju z njenim predsedstvom in Evropskim parlamentom.

10. Hitra rešitev sedanje krize s sprejetjem pogodbe, ki bo ustrezala zahtevam Unije s 27 državami članicami, je nujna. Zaradi novih izzivov se mora Evropska unija sporazumeti o novih politikah in sprejeti daljnosežne sklepe, zlasti v zvezi z nadaljnjim razvojem evropskega družbenega modela, katerega bistveni del so storitve splošnega pomena, s krepitvijo socialne razsežnosti evropske integracije, obvladovanjem negativnih učinkov, ki so posledica globalizacije vseh gospodarskih, socialnih in kulturnih odnosov, spodbujanjem gospodarske rasti in krepitvijo konkurenčnosti, reševanjem težav, povezanih s podnebnimi spremembami, zagotavljanjem oskrbe z energijo, soočanjem s težavami, ki so povezane s priseljevanjem, ter bojem proti revščini in socialni izključenosti.

V Bruslju, 30. maja 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

III

(Pripravljalni akti)

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

437. PLENARNO ZASEDANJE 11. IN 12. JULIJA 2007

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o kazenskih ukrepih za zagotavljanje uveljavljanja pravic intelektualne lastnine

COM(2005) 276 konč. – 2005/0127 (COD)

(2007/C 256/02)

Svet je 21. septembra 2005 sklenil, da v skladu s členom 95 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjenem dokumentu.

Strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 4. junija 2007. Poročevalec je bil g. RETUREAU.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 12. julija) s 76 glasovi za in 3 glasovi proti.

1. Sklepi

1.1 Odbor bo tudi v prihodnje spremljal usklajeno izvajanje direktive iz leta 2004, predlog spremembe direktive, ki ga obravnavamo, in zadevne dodatne okvirne sklepe, da bi ocenil dolgoročno učinkovitost boja proti ponarejanju in njegovi mednarodni širitvi, tudi zunaj Skupnosti.

1.2 Odbor kljub temu, da podpira splošni pristop iz predlaganih določb, poziva Komisijo, naj upošteva pripombe iz tega mnenja, ki priporoča, da se najbolj poudarijo pravosodno in carinsko sodelovanje ter prizadevanja za boj proti množičnemu ponarejanju in ponarejanju s strani kriminalnih organizacij ali kadar kršitev predstavlja tveganje za zdravje ali varnost oseb.

1.3 Odbor želi predvsem, da bi se direktiva nanašala na pravice industrijske lastnine v celoti, kar pomeni, da ne bi

izključevala patentiranih izumov, ki so za evropsko industrijo najbolj pomembno področje.

1.4 EESO poudarja nejasnost nekaterih pravnih izrazov, kot je „na področju trgovine“ ali „trgovina“ v zvezi s kaznivimi dejanji, ki so v predlogu direktive. Ta nedoločnost krši temeljna načela kazenskega prava, ki zahtevajo, da je prestop objektiven in da je opredeljen jasno in natančno. EESO prav tako nasprotuje načinu opredelitve kazni, ki jih določa člen 2 predloga direktive, saj meni, da je treba opredeliti le splošni okvir kazenske sankcije (in določiti le zaporno kazen, denarno kazen ali globo), konkretna določitev kazni pa mora ostati v izključni pristojnosti nacionalnih zakonodajalcev.

2. Uvod

2.1 Komisija je v sporočilu za javnost MEMO/05/437 z dne 23. novembra 2005, ki povzema njeno sporočilo z istega dne, pozdravila sodbo Sodišča, ki potrjuje pristojnost Skupnosti za sprejetje odvratilnih in sorazmernih kazenskih ukrepov za zagotovitev uporabe določb iz PES o politikah Skupnosti.

2.2 Komisija v sporočilu predstavlja svojo razlago sodbe Sodišča z dne 13. septembra 2005, s katero je razveljavilo okvirni sklep o kazenskopravnem varstvu okolja. Po njenem mnenju je Sodišče sklenilo, da je Skupnost pristojna za sprejetje kazenskopravnih ukrepov, ki so potrebni za zagotovitev učinkovitosti zakonodaje Skupnosti. Stališče Komisije je, da vsebina te sodbe v veliki meri presega področje okolja ter da se nanaša na celoto politik Skupnosti in temeljnih svoboščin, določenih v PES. Določitev kazenskih sankcij v zakonodaji Skupnosti mora biti primerno utemeljena in spoštovati splošno skladnost oblikovanja kazenskega prava Unije.

2.3 Ta obsežna razlaga sodbe, ki se nanaša na okolje, ni dobila soglasne podpore držav članic in pravnih strokovnjakov. Mnogi menijo, da obtožbe in raven kazenskih sankcij sodijo predvsem v okvir subsidiarnosti ter da je treba njihovo morebitno usklajitev na ravni Unije izvajati v okviru meddržavnega pravosodnega sodelovanja, ki ga predvideva Pogodba o Evropski uniji (PEU).

2.4 Opozoriti je treba, da s to razlago v veliki meri soglašajo Evropski parlament, saj za področja, ki jih obsega kazensko pravo Skupnosti, ni več potrebno soglasje držav članic v Svetu, ampak kvalificirana večina v postopku soodločanja, v katerem sodeluje Parlament, s čimer so se povečale njegove pristojnosti so-zakonodajalca ⁽¹⁾.

2.5 S to sodno odločitvijo pa se pristojnosti Skupnosti precej povečale, in tveganje različnih razlag institucij bi med drugim lahko zavrlo sprejetje zakonodaje, ki vsebuje kazenske ukrepe, ali pa pozneje z novimi primeri ali kompromisi omejevalo njihovo področje uporabe. V primeru tega predloga direktive je še vedno odprto vprašanje vključitve patentiranih izumov v področje kazenskopravnega varstva, saj Parlament meni, da sodba sodišča zadeva le zakonodajo Skupnosti, namen Komisije pa je združiti vso zakonodajo (zakonodajo Skupnosti in nacionalno zakonodajo) o pravicah intelektualne lastnine.

3. Predlogi Komisije

3.1 Namen spremenjenega predloga direktive (COM(2006) 168 konč.) je določiti horizontalni in usklajeni kazenski okvir, s katerim bi zagotovili spoštovanje pravic industrijske, literarne in umetniške lastnine ter drugih sorodnih nematerialnih pravic (s skupnim imenom „intelektualna lastnina“). Predlog obravnava

⁽¹⁾ Možnost vključitve (opt in) Združenega kraljestva in Irske ter izjema Danske tako ne bi več mogla imeti prednosti pred zakonodajo kot v primeru ukrepov v okviru tretjega stebra.

notranji trg, utemeljuje pa ga potrjena potreba po evropskih ukrepih na tem področju, ki bi spoštovali načeli subsidiarnosti in sorazmernosti. Pravna podlaga teh ukrepov je člen 95 PES.

3.2 Predlog predvideva splošni kazenski okvir, v katerem so opredeljene zajamčene „pravice intelektualne lastnine“, kršitve teh pravic in najstrožje kazenske sankcije, ki naj na notranjem trgu zagotovijo usklajeno uporabo ukrepov za boj proti ponarejanju materialnih dobrin, intelektualnih in umetniških storitev in stvaritev, ki jih ščitijo temeljna zakonodaja EU in držav članic ter ustrezne mednarodne konvencije, predvsem pa Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine ⁽²⁾, sklenjen leta 1994 v okviru Svetovne trgovinske organizacije, ki vsebuje določbe v zvezi s kazenskimi sankcijami ⁽³⁾ za kršitve nekaterih zajamčenih pravic.

3.3 Direktiva, sprejeta leta 2004, je določila okvir zaščite pred kopiranjem, piratstvom in ponarejanjem ⁽⁴⁾ z namenom trgovanja. Komisija v eni od svojih izjav navaja podroben seznam pravic, zajamčenih v členu 2 te direktive ⁽⁵⁾. Gre za industrijsko lastnino (patentirani izumi in dodatni varstveni certifikati, spričevala o koristnosti, blagovne znamke, oznake porekla, vzorci in modeli, žlahtniteljske pravice) ter avtorske in sorodne pravice, kakor tudi za pravice *sui generis*, določene v zakonodaji Skupnosti o topografiji elektronskih vezij in podatkovnih bazah. To so izključne pravice, ki so v pravnem smislu del pravice do nematerialne lastnine. Del teh pravic je vključen v zakonodajo Skupnosti ali jih Skupnost organizirano varuje (vzorci in modeli, blagovne znamke, žlahtniteljske pravice) ⁽⁶⁾. Druge pravice, kot na primer patenti, ostajajo v izključni pristojnosti nacionalne zakonodaje, dokler ne bo sprejet patent Skupnosti, ki ga zahtevajo vsi industrijski sektorji. Intelektualna lastnina torej obsega zelo heterogeno področje nematerialnih pravic, ki se zelo razlikujejo po svojih značilnostih in pravni urejenosti.

3.4 Države članice morajo izpolnjevati obveznosti iz Sporazuma o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine (Sporazum TRIPs), v skladu s katerim je treba izvajati ustrezno nacionalno zakonodajo o kazenskih postopkih in sankcijah za ponarejanje z namenom trgovanja – vendar imajo države kljub temu nekaj možnosti za lastno razlago. Poleg tega nekatere države še niso določile sorazmernih kazenskih ukrepov za kršitve pravic intelektualne lastnine, ki se pojavljajo na njihovem ozemlju, vključno z državami članicami EU. Direktiva iz leta 2004 omogoča osebam, katerih pravice so kršene, da dobijo odškodnino, saj od držav članic zahteva, da raziščejo, začnejo postopke, zaplenijo premoženje ⁽⁷⁾ in izplačajo odškodnino,

⁽²⁾ Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine.

⁽³⁾ Člen 61 Sporazuma o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine.

⁽⁴⁾ Direktiva 2004/48/ES o uveljavljanju pravic intelektualne lastnine.

⁽⁵⁾ Izjava 2005/295/CE Komisije o tolmačenju člena 2 zgoraj omenjene direktive.

⁽⁶⁾ S pomembno izjemo patenta Skupnosti, ki je še vedno nejasen (op. p.).

⁽⁷⁾ Okvirni sklep 2005/212/PNZ o zaplenbi premoženjske koristi, pripomočkov in premoženja, ki so povezani s kaznivimi dejanji (ponarejanje, piratstvo), UL L 68 z dne 15.3.2005.

njen cilj pa je uskladiti veljavno zakonodajo z bojem proti organiziranemu kriminalu ⁽⁸⁾, zelo razširjenem na področju ponarejanja. Toda ta direktiva se nanaša le na postopke in sankcije v civilnih, trgovinskih in administrativnih zadevah in je naravnana predvsem na povračilo škode, povzročene imetnikom zajamčenih pravic, ki so sprožili postopke proti ponarejanju; poleg tega je nekatere države članice še niso prenesle v svoje zakonodaje.

3.5 Varovanje intelektualne lastnine je določeno v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah in v Listini o temeljnih človekovih pravicah EU, slovesni izjavi, sprejeti v Nici leta 2000. Mednarodno varovanje predvidevajo in določajo tudi konvencije, sklenjene v okviru ustreznih specializiranih organizacij OZN (Svetovna organizacija za intelektualno lastnino, UNESCO) ali na regionalni ravni (Münchenska konvencija iz leta 1973, s katero je ustanovljen Evropski patentni urad in evropski patent). Zaenkrat samo Sporazum TRIPs določa minimalne kazni. Predlog Komisije želi doseči določeno skladnost na ravni Skupnosti ter za ta namen obvezati države članice, da v svoji zakonodaji predvidijo kazenske sankcije ter opredelijo kršitve in skupna merila za sankcije.

3.6 Cilj spremenjenega predloga direktive je torej približati višine kazni za kršitelje pravic intelektualne lastnine, kot so zaporna kazen, denarne kazni in zaplomba. Njegov namen je, kadarkoli je to mogoče, predpisati pravosodno pristojnost za izvedbo pravosodnih postopkov v eni sami državi članici, kadar se kršitev tiče več držav članic, ter tako olajšati preiskavo; predlaga se tudi, da naj oškodovanci ali njihovi zastopniki sodelujejo pri preiskavah.

3.7 Glavna sprememba glede na prejšnje predloge je določitev višine in narave kazenskih sankcij za kršitve pravic intelektualne lastnine, ki so prav tako opredeljene v predlogu Komisije.

3.8 Fizične osebe, ki storijo kaznivo dejanje iz člena 3 Direktive, bodo kaznovane z najvišjo kaznijo najmanj 4 let zapor, če so to kaznivo dejanje storile v okviru kriminalne združbe ali če kršitev predstavlja tveganje za zdravje ali varnost ljudi (prvi odstavek člena 2).

3.9 Fizične ali pravne osebe, obdolžene za kazniva dejanja iz člena 3 Direktive, bodo kaznovane z učinkovitimi, sorazmernimi in odvračilnimi kaznimi, ki vključujejo kazenske ali nekazenske globe, pri čemer najvišja znaša najmanj 100 000 EUR (300 000 EUR za primere iz prvega odstavka člena 2 – brez poseganja v uporabo strožjih kazni, zlasti v primeru tveganja smrti ali bolezni).

3.10 Nacionalna zakonodaja bi morala predvideti zaplombo ponarejenih proizvodov, blaga in pripomočkov, povezanih s kaznivimi dejanji, vsaj v hujših primerih: organizirani kriminal in tveganja za zdravje ali varnost ljudi (člen 3).

3.11 Spremenjeni predlog dopušča državam članicam, da sprejmejo strožje določbe.

3.12 Komisija namerava po umiku osnutka okvirnega sklepa Sveta, ki je bil del prvotnega osnutka, uporabiti horizontalni pristop za kazenske postopke, sprejete 23.12.2005 s ciljem podpreti medsebojno pravosodno pomoč in približati višine kazni v različnih državah, kar bi omogočilo vključitev Eurojusta ⁽⁹⁾.

3.13 Za začetek preiskave in postopkov so pristojne države članice. Ta začetek ne bi smel biti odvisen le od pritožbe oškodovanca.

4. Splošne ugotovitve Odbora

4.1 Odbor ugotavlja, da se vedno bolj pogosto uporablja nejasni pojem „intelektualne lastnine“, ki meša zelo različne pravne pojme ter različne načine varstva in uporabe, a je kljub temu postal ustaljen termin v evropskem in mednarodnem pravu. Značilnosti, trajanje in področje uporabe vsake od nematerialnih pravice se precej razlikujejo, saj je vsaka povezana s posebnim pravnim okvirom, različno teritorialno veljavnostjo ter posebnimi institucijami za registracijo in varstvo patentov. Poleg tega se razlaga kršitev teh pravic včasih razlikuje od države do države včasih razlikuje in se v nekaterih primerih hitro spreminja.

4.2 Analiza sestavin zdravil (brez uporabe ali objave rezultatov), obratno inženirstvo (*reverse engineering*) programske opreme ali elektronskih komponent zaradi interoperabilnosti ali uporaba legitimne pravice, do kopije za zasebno rabo kljub zaščiti (ki je ponavadi precej slaba) je lahko v več državah članicah opredeljeno kot poneverjanje ali nezakonito kopiranje, za kar so kazni včasih zelo visoke, tudi če ne gre za namen trgovanja ali storitve kaznivega dejanja.

4.2.1 Odbor je že izrazil mnenje, da je treba boj proti vsem oblikam ponarejanja z namenom trgovanja, ki vpliva na evropsko gospodarstvo, usklajevati na ravni Skupnosti ter preganjati kriminalna dejanja zoper avtorske pravice in pravice industrijske lastnine ⁽¹⁰⁾, saj ta dejanja zelo škodujejo evropskemu gospodarstvu. Množično ponarejanje pogosto izvajajo kriminalne organizacije ali organizirane skupine, lahko pa predstavlja nevarnost za zdravje, varnost ali življenje, kar je treba pri določanju kazenskih sankcij obravnavati kot oteževalno okoliščino. Predlog direktive bi moral vsebovati načelo višjih kazni za vse oteževalne okoliščine.

⁽⁸⁾ Predlog okvirnega sklepa Sveta o boju proti organiziranemu kriminalu. S ponarejanjem se lahko financirajo tudi teroristične mreže; poleg tega sta pranje denarja in ponarejanje kaznivi dejanji, proti katerima se je treba odločno boriti.

⁽⁹⁾ COM (2005) 696 konč.

⁽¹⁰⁾ Glej mnenje poročevalca g. Malossa, objavljeno v UL C 221 z dne 7.8.2001.

4.2.2 Odbor (kakor v primeru direktive iz leta 2004) odobrava dejstvo, da se predlagana usklajitev nanaša le na kršitve, storjene na področju trgovine, ki zaradi tega bistveno vplivajo na enotni trg. Treba pa bi bilo jasneje opredeliti izraz „trgovina“, na primer tako, da bi ga povezali s ponarejanjem blaga ali storitev, ki so namenjeni prodaji v dovolj veliki količini, da povzroči precejšnjo finančno izgubo, ali so nevarni ne glede na prodano količino ali pa storilci teh kaznivih dejanj ravnaajo z namenom, da si pridobijo nezakonito denarno korist. Uporaba kazenskih sankcij predpostavlja ogrožanje javnega reda, ki se lahko razlikuje po intenziteti in teži: prestop in kazni morata biti sorazmerna tveganju, toda lahko se vprašamo, ali je jasna razlika med „kršitvijo pravice intelektualne lastnine na področju trgovine“ in „hujšimi kršitvami“ ter ali strogost kazni ustreza načelu sorazmernosti, ki je neločljivo povezano s kazenskim pravom. Poleg tega so zasebna izmenjava datotek prek interneta in predvajanje (ali glasbeni „remiksi“) oziroma predstavitev materialnih in intelektualnih del v družinskem ali zasebnem okolju za izobraževalne ali praktične namene implicitno izvzeti iz področja uporabe predlagane direktive. To izvetje bi moralo biti izrecno.

4.2.3 Odbor poudarja, da nematerialne pravice, ki so oškodovane s ponarejanjem, niso absolutne pravice, saj ima vsaka pravica svoje posebnosti ter je načeloma podlaga za ekskluzivno in monopolno uporabo z različnim trajanjem in geografsko veljavnostjo, kar pomeni, da je začasen zaščitni ukrep (v zameno za objavo izumov v primeru patentov in intelektualnih del v primeru avtorskih pravic). Vendar imajo svoje pravice tudi imetniki licence ter pooblašeni uporabniki in osebe, ki proizvode in storitve uporabljajo v dobri veri; v primeru nekaterih licenc so te pravice včasih zelo obsežne⁽¹¹⁾. Več nacionalnih pravnih sistemov vsebuje protislovja ter daje prednost pravicam proizvajalcev, distributerjev in industrije pred pravicami potrošnikov. Zdi se, da namera vključitve strožjih kazenskih sankcij v nacionalno zakonodajo prispeva k tej protislovnosti v veliko državah. To vodi do paradoksa, saj se lahko izkaže, da je najvišja kazen za kršitev na področju trgovine, ki je predvidena v predlogu direktive, enaka ali celo nižja kakor najvišja kazen za posamezno kršitev.

4.2.4 Odbor želi, da bi na pobudo Komisije – na primer z izvedbo poglobljene primerjalne študije po prenosu v nacionalno zakonodajo – natančno pregledali nacionalno kazensko zakonodajo glede na kazensko zakonodajo Skupnosti, da bi zagotovili usklajenost v vsej EU. To je zlasti pomembno v primeru avtorskih in sorodnih pravic, kadar zaradi vedno strožje zakonodaje postanejo sankcije in kazni nesorazmerne in nimajo več pravega namena, ker so trgovinski modeli za distribucijo del ob predvideni kratkoročni odpravi nedovoljenih kopij DRM (sistemi zaščite pred kopiranjem) še vedno v razvoju in ker v nekaterih primerih obdavčitev podpornih orodij (nosilcev podatkov) imetnikom pravic skoraj v celoti povrne škodo zaradi nedovoljenega kopiranja.

4.3 Posebne ugotovitve

4.3.1 Odbor želi jasnejšo opredelitev narave prestopka spodbujanja h kaznivemu dejanju ponarejanja izdelkov ali storitev intelektualne lastnine. Kaznivo dejanje vključuje element storilčevega namena ali namena sokrivcev. Sporazum TRIPs navaja „zaveštno ponarejanje“, Direktiva pa „namerno dejanje ponarejanja“. Kršitev vključuje tudi materialni element, ki je zagrešitev prestopka, ali vsaj poskus, ki je primerljiv začetku zagrešitve. Ta dva elementa sta kumulativna, pri čemer sama namera ni kršitev (razen v primeru ustanovitve miselne policije). Na splošno pa spodbujanja k zagrešitvi kaznivega dejanja ni mogoče dokazati, če „spodbujevalec“ ni zagotovil sredstev (običajno nezakonitih) za zagrešitev kaznivega dejanja. Odbor poleg tega meni, da sama zagotovitev bodisi materialov ali programske opreme bodisi dostopa do interneta, ki se uporabljajo v vsakdanjem življenju, ne sme biti obravnavana kot sokrivda ali kaznivo dejanje spodbujanja (ki sicer obstaja le v zelo omejenih kazenskopравниh okoliščinah, poleg tega pa ga je težko dokazati), če so ta sredstva uporabili ponarejevalci. Koncept sokrivde bi moral zadostovati zakonodaji Skupnosti, saj je deljena odgovornost podrobno urejena v nacionalnih zakonodajah. Sicer bi lahko prišlo do obsodb brez elementa namernosti, kar bi povzročilo veliko pravno negotovost za veliko ponudnikov storitev in opreme.

4.3.2 Nezakonita reprodukcija del, modelov, postopkov ali izumov, ki jih štiti začasni monopol, je kaznivo dejanje ponarejanja. Priporočljivo bi bilo, da bi ohranili to opredelitev in je ne bi razširjali na koncept piratstva (ki je na splošno goljufiv vdor v informacijske sisteme zaradi prevzema nadzora z namenom ukrasti podatke ali uporabiti pasovno širino, običajno s protizakonitim ciljem). Piratstvo se razlikuje od ponarejanja v ožjem pomenu, natančne opredelitve kaznivih dejanj pa je treba tudi v prihodnje uporabljati. Nedovoljen vdor v informacijske sisteme, kraja podatkov ali pasovne širine in posegi v zasebno življenje morajo sicer biti predmet kazenskega pregona, vendar niso neposredno povezani s ponarejanjem. Pregon informacijskega piratstva je treba obravnavati posebej kljub temu, da se koncepti uporabljajo nenatančno v nekaterih političnih izjavah, v katerih se zamenjujejo in povzročajo zmedo. Informacijsko piratstvo uporabljajo teroristične organizacije in bi zato moralo biti predmet posebne pozornosti in ustreznega mednarodnega sodelovanja.

4.3.3 Izrazoma „kriminalna združba“ in „organizirani kriminal“, omenjenima v obrazložitvenem memorandumu, bi bilo treba dodati še „organizirana tolpa“, ki se v nekaterih kazenskopравниh sistemih že obravnava kot oteževalna okoliščina. Če se ponarejanje na področju trgovine zagreši v okviru organizirane tolpe ali kriminalne združbe, bi se to moralo obravnavati kot oteževalna okoliščina, ki bi upravičevala strožje kazni ali globe.

⁽¹¹⁾ Licence „Creative Commons“, „General Public Licence“, „BSD“, avdivizualna licenca BBC itd.

4.3.4 Komisija navaja, da lahko države članice določijo strožje kazni ali kazensko preganjajo tudi druga dejanja. To se lahko tolmači kot spodbujanje h kazenskemu pregonu dejanj, ki niso storjena z namenom trgovanja, ali celo kot razširitev opredelitve kazenskega dejanja ponarejanja na dejanja, ki v ožjem smislu niso reprodukcija ali kopiranje izdelka, postopka ali dela.

4.3.5 Odbor ima zadržke glede dejstva, da zakonodaja Skupnosti in nekatere nacionalne zakonodaje dejansko enačijo kopiranje programske opreme, katerega namen je obiti ali onemogočiti sisteme DRM⁽¹²⁾ (zaščita proti kopiranju, strojna ali programska oprema, ki je pogosto neučinkovita ali nešifrirana), s ponarejanjem sistemov DRM, saj tisto, kar se opredeljuje kot „ponarejanje“, ni kopiranje ali reproduciranje izvirnega sistema. Poleg tega sistemi DRM niso standardni in se razlikujejo glede na platformo ali ponudnika, formati datotek pa so lahko lastniški, kar ovira interoperabilnost ali z odstranjevanjem konkurence ustvarja zaprti trg. Oblikovanje in uporaba metod kopiranja – ki omogočajo potrošnikom ali podjetjem, imetnikom licence za programsko opremo, da uresničujejo svoje pravice (kopiranje za osebno uporabo, rezervna kopija za uporabo na drugi opremi) – sama po sebi ne bi smela biti kazensko preganjana, če ni moralnih ali materialnih elementov kaznivega dejanja na področju trgovine.

4.3.6 Odbor zagovarja načelo, po katerem je sprožitev kazenskega pregona neodvisna od civilne ali kazenske ovadbe oškodovanca, saj obstaja možnost, da v primeru, ko je vključena mafija, oškodovanci ne bi upali sprožiti postopkov za zaščito svojih pravic. Ponarejanje z namenom trgovanja – zlasti tisto, ki ga zagrešijo organizirane kriminalne ali celo teroristične tolpe ali združbe – vpliva tudi na gospodarstvo in socialno blaginjo, zato je za njegov pregon pristojna država.

4.3.7 Odbor upa, da bo uspešno sodelovanje med državami članicami omogočilo učinkovit boj proti mednarodnim mrežam za ponarejanje, zlasti proti tistim, ki so povezane s kriminalnimi združbami in pranjem denarja. Ne smemo pozabiti, da več teh mrež deluje v tretjih državah in da je zato treba delovati tudi zunaj meja Unije, pri tem pa uporabljati sredstva mednarodnega prava.

4.3.8 Odbor meni, da bi morale na ravni Skupnosti skupine skupne preiskovalne policije delati skupaj s skupinami carinikov in oškodovanci ponarejanja ali njihovimi pooblaščenimi strokovnjaki. Pozdravlja vključevanje oškodovancev v preiskovalne postopke, vendar predlaga omejitve njihove vloge na dejavnosti, ki jih oblasti izvajajo zaradi pridobivanja informacij. Ne bi bilo namreč primerno, da bi podjetje po obtožbi proti ponarejanju na področju trgovine sodelovalo pri dejavnostih spremljanja ali zaplembi lastnine njegovega tekmeca, za katerega se domneva, da je nedolžen, dokler sodišče dokončno ne dokaže drugače. Odbor se zavzema za preprečevanje jemanja pravice v lastne roke, vpletanja ali nezakonitega vmešavanja oseb, ki nimajo javnih pooblastil, v kazenske postopke.

4.3.9 Odbor na koncu izraža zaskrbljenost zaradi dejstva, da prihaja do vedno več prevzemov internetnih mrež zaradi poslovnih namenov, in zaradi zahtev po povečanju kazenskih sankcij, predvidenih za ta sektor v Sporazumu TRIPS, kar je jasno izraženo v poročilu iz leta 2006 (*Special 301, Super 301*⁽¹³⁾) ministrstva za trgovino Združenih držav Amerike glede uporabe pogodb Svetovne organizacije za intelektualno lastnino v zvezi z intelektualno lastnino na internetu, ki je brezplačno sredstvo v javni domeni in splošna skupna dobrina.

V Bruslju, 12. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹²⁾ Digital Rights Management (upravljanje digitalnih pravic, kar je evfemizem za „zaščita proti kopiranju“).

⁽¹³⁾ 2006 SPECIAL 301 REPORT, ZDA.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o poslovnem potencialu zlasti malih in srednje velikih podjetij (lizbonska strategija)

(2007/C 256/03)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 14. septembra 2006 sklenil, da v skladu s členom 31 poslovnika strokovno skupino za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo zadolži za pripravo informativnega poročila o „Poslovni potencial zlasti malih in srednje velikih podjetij (lizbonska strategija)“.

Na plenarnem zasedanju 14. in 15. marca 2007 je bilo sklenjeno, da se informativno poročilo spremeni v mnenje na lastno pobudo (člen 29(2) poslovnika).

Strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 3. maja 2007. Poročevalka je bila ga. FAES.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 12. julija 2007) s 123 glasovi za, 1 glasom proti in 3 vzdržanimi glasovi.

1. Uvod

1.1 Predsedstvo Evropskega sveta je v sklepih z zasedanja 23. in 24. marca 2006 Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosilo, da v začetku leta 2008 predloži zbirni poročili v podporo partnerstvu za rast in delovna mesta.

1.2 Evropski svet je poleg tega predlagal posebna področja izvajanja prednostnih ukrepov za obdobje 2005-2008:

- i. naložbe v znanje in inovacije,
- ii. poslovni potencial zlasti MSP,
- iii. zaposlovanje v prednostnih kategorijah (...),
- iv. opredelitev energetske politike za Evropo (...),
- v. ukrepi, ki jih je treba sprejeti na različnih področjih, da se ohrani zagon v vseh stebrih partnerstva za rast in delovna mesta (...).

2. Povzetek in priporočila

2.1 Čeprav je lizbonska strategija prinesla pozitivne rezultate, ni bila v celoti uspešna predvsem na področjih gospodarske in industrijske rasti ter pri ustvarjanju več in boljših delovnih mest. Na področju svetovne konkurence se Evropa srečuje z izzivi, ki jih prinašata tradicionalna in novejša konkurenca in na katere se ne zna ustrezno odzvati.

2.2 Evropska podjetja se soočajo z nepopolnim enotnim trgom, v katerem poslujejo, zlasti glede usklajevanja davčnih pravil, počasnega izvajanja direktiv v državah članicah, preostalega upravnega bremena, pomanjkanja mobilnosti delovne sile. Zlasti MSP imajo težave pri premagovanju teh ovir.

2.3 Drugi izzivi, ki jih je treba premagati, so pomanjkanje podjetništva, staranje prebivalstva in njegove posledice za

podjetništvo, ponudba delovne sile in večja potreba po osredotočenju na prenos podjetij, dostop do financiranja ustanavljanja in razvijanja podjetij, dostop do rezultatov raziskav in s tem do možnosti za inovacije.

2.4 Mala in srednje velika podjetja igrajo ključno vlogo pri doseganju lizbonskih ciljev. Kljub temu pa je bil njihov pomemben prispevek v prvih letih izvajanja prezrt. Zlasti vključevanje organizacij MSP v ocenjevanje napredka in njihova vloga pri spodbujanju MSP na vseh ravneh bi morala biti bolj razvita. Ob naslednji reviziji integriranih smernic za rast in delovna mesta za obdobje 2008-2010 EESO poziva k oblikovanju bolj ciljno usmerjenih smernic za MSP, zlasti za poglavje o mikro-gospodarskih reformah. Da bi bile smernice v celoti vključene v proces, EESO poziva Svet, da Evropski listini za mala podjetja da pravno podlago, kot to zahteva Parlament, da se okrepi podlaga za nadaljnje ukrepe. Naslednje politične smernice in ukrepi so bistveni za razvoj poslovnega potenciala MSP.

2.4.1 EESO poziva Komisijo in Svet, naj si z vso močjo prizadevata, da postane načelo „najprej razmišljati o malih“ („think small first“) vodilno načelo v celotni zakonodaji na to temo.

2.4.2 EESO zahteva, da se z letom podjetništva 2009 poudari ključni pomen podjetnikov za rast in blaginjo ter spodbujanje mladih in drugih, da razmislijo o podjetništvu kot o možni poklicni poti.

2.4.3 EESO poziva k prizadevanjem za zagotavljanje učinkovitega programa za konkurenčnost in inovacije, ki učinkovito podpira MSP in je lahko dostopen, ter olajšanje dostopa MSP do 7. okvirnega programa za raziskave in razvoj ter strukturnih skladov. Učinkovitost in dostopnost teh programov in instrumenta JEREMIE je treba natančno spremljati.

2.4.4 Največja dragocenost podjetja je njegov človeški kapital. Ustrezne podporne strukture, ponudbe za prilagojeno usposabljanje in dobro oblikovane finančne pobude bi morale MSP pomagati, da z nadaljnjimi naložbami v nenehno usposabljanje nadgradijo znanje in spretnosti delavcev in podjetnikov.

2.4.5 EESO poziva Komisijo, da izvede analizo o vključenosti MSP v programe Skupnosti. Če bo ugotovljeno, da sodelovanje ni zadostno, je treba določiti obvezen najmanjši delež.

2.4.6 Javna naročila so pomemben instrument, ki MSP pomaga razvijati njihovo dejavnost. Treba je natančno spremljati vključevanje MSP in uvesti ukrepe za spodbujanje njihovega dostopa do javnih naročil. Poleg tega je treba spodbujati dobro prakso.

2.4.7 Na ravni Komisije je treba ustvariti koordinacijsko strukturo za pravo, uspešno in učinkovito politiko MSP v vseh programih, ukrepih in pravnih aktih.

2.4.8 Oblikovati je treba posebne ukrepe za spodbujanje in uporabo najboljše prakse v zvezi z MSP in izboljšanjem konkurenčnosti, predvsem v regijah, ki zaostajajo za povprečno stopnjo razvoja v Evropi. Tovrstne pobude bi morale prevzeti organizacije MSP.

3. Splošni del

3.1 Lizbonska strategija je v ožjem smislu najbolj znana kot obveznost, na podlagi katere naj bi Evropa do leta 2010 v svetovnem merilu postala najbolj dinamično, konkurenčno in na znanju temelječe gospodarstvo. Poleg splošnega načrta je Svet junija 2000 v mestu Santa Maria da Feira sprejel Evropsko listino za mala podjetja.

3.2 Odbor poudarja, da je lizbonski mandat z dne 24. marca 2000 že od svojega začetka:

- poudarjal potrebo po aktivnem vključevanju socialnih partnerjev in civilne družbe v strategijo s spremenljivimi oblikami partnerstva;
- podrobno navedel, da je njegov uspeh odvisen predvsem od zasebnega sektorja in javno-zasebnih partnerstev ob vključevanju tako držav članic kot Unije;
- za cilj zastavil uravnotežen razvoj treh delov strategije, tj. gospodarska rast, socialna kohezija in okoljska trajnost, s spodbujanjem evropske konkurenčnosti in ustvarjanjem delovnih mest, hkrati pa bi se oblikovale ustrezne okoljske politike.

3.3 Evropski svet je na zasedanju marca 2005 nadaljeval z vmesnim pregledom lizbonske strategije in se odločil za ponovni zagon procesa za osredotočenjem na rast in zaposlovanje kot prednostnima političnima nalogama Evrope. Dosežen

je bil sporazum o integriranih smernicah za rast in delovna mesta ⁽¹⁾, ki naj bi spodbujale skladnost reformnih ukrepov in zagotovile časovni načrt za oblikovanje nacionalnih programov reform.

3.4 Pri razvoju lizbonske strategije je prizadevanje za konkurenčnost in rast odločilni dejavnik za večjo gospodarsko blaginjo, ustvarjanje delovnih mest, varnost in izboljšanje kakovosti življenjskih slogov in izboljšanje življenjskih standardov. Boljša kakovost življenja, socialne izboljšave in okoljska trajnost lahko prav tako ustvarjajo rast. Lizbonska strategija je bila neuspešna zlasti na področjih gospodarske in industrijske rasti ter pri ustvarjanju več in boljših delovnih mest. Evropa se srečuje s težavami na področju svetovne konkurence. Po začetku lizbonskega procesa je v EU prišlo do velike širitve s 15 na 25 in nato na 27 držav članic.

3.5 Odbor predvsem ugotavlja, da je lizbonska strategija že omogočila številne pozitivne dosežke, ki vključujejo:

- ozaveščenost glede potrebe po reformi, ki presega tradicionalne razdelitve;
- pospešeno širitev informacijskih tehnologij in inovacijskih procesov;
- večjo podporo pri ustanavljanju in financiranju malih in srednje velikih podjetij;
- večjo skrb za trajnostni razvoj, namenjen zniževanju javnih primanjkljajev, ponovni vzpostavitvi stabilnosti proračuna za socialno zaščito in varstvu okolja;
- pobude socialnih partnerjev pri socialnih reformah;
- ukrepe za poenostavitev pravnih in upravnih postopkov, katerih vpliv pa je bil do zdaj omejen.

3.6 Kljub pozitivnim vidikom je glavna ugotovitev, da se Evropa, ujeta med velikimi industrializiranimi konkurenti in nastajajočimi gospodarstvi z nizkimi proizvodnimi stroški, ki čedalje bolj uporabljajo nove tehnologije, sooča z vse večjimi izzivi konkurence. Skrb povzroča več kazalcev:

- majhno povpraševanje na notranjem trgu, nizke naložbe, nizka produktivnost in šibka rast v Evropski uniji, zaradi česar zaostaja v primerjavi z glavnimi konkurenti in nastajajočimi trgi;

⁽¹⁾ Sklep Sveta z dne 12. julija 2005 o smernicah za politike zaposlovanja držav članic (2005/600/ES), UL L 205, 6.8.2005, str. 21.

- globalizacija, ki povezuje nove države v mednarodni gospodarski sistem;
- neuspešno izpolnjevanje ciljev zaposlovanja;
- trajni javni primanjkljaji v več državah članicah, čeprav ne vedno v vseh hkrati;
- nesorazmerne davčne stopnje in predpisi za podjetja;
- preostalo upravno breme za podjetja in počasno izvajanje direktiv v državah članicah;
- staranje evropskega prebivalstva, ki bo močno obremenilo javne finance in ponudbo delovne sile;
- nevarnost vse večjega pomanjkanja virov ali nihanja cen, podnebne spremembe in izguba biotske raznovrstnosti;
- pomanjkanje mobilnosti delovne sile, ki je ključna za uresničevanje notranjega trga;
- preusmeritev evropskih podjetij na nastajajoče in hitro rastoče trge;
- upadajoče zanimanje evropskih državljanov za Evropsko unijo.
- visoke stopnje brezposelnosti, zlasti v nekaterih ciljnih skupinah;
- visoko stopnjo predčasnega upokojevanja, kljub nasprotujočim obveznostim;
- neprilagojene izobraževalne sisteme in sisteme usposabljanja, zlasti v zvezi s spretnostmi na področju podjetništva in IKT;
- nezadostno ponudbo možnosti za vseživljenjsko učenje;
- izdatke za raziskave, ki se na splošno še naprej bolj zmanjšujejo kot pa povečujejo v smeri lizbonskega cilja 3 % BDP;
- pomanjkanje inovacij, čeprav stanje nedavnih inovacij kaže boljše rezultate;
- nezadosten dostop do virov financiranja za MSP ob pomanjkanju poznavanja možnosti tudi na ravni EU;
- trajne proračunske primanjkljaje, čeprav ne vedno v istih državah.

3.7 Hkrati pa zaostaja izvajanje lizbonskih reform.

3.7.1 Na evropski ravni so si države članice zadale nalogo dokončno oblikovati notranji trg na več področjih (energetika, storitve, javna naročila, vseevropska omrežja, prilagoditev javnih uprav), vendar se pri uresničevanju potrebnih ukrepov ne držijo časovnega okvira.

3.7.1.1 Na evropski ravni je Komisija od devetdesetih let 20. stoletja izvedla številne pobude, da bi bolje razumela potrebe in delovanje MSP ter podprla njihov razvoj in jim pomagala bolje izkoriščati potencial za ustvarjanje delovnih mest. Te ukrepe so v zadnjih letih okrepili imenovanje odposlanca MSP, akcijski načrt za podjetništvo, sprejet leta 2004, in prizadevanja za boljšo zakonodajo, boljši dostop do virov financiranja (EIS in EIB) ter program za konkurenčnost in inovacije (PKI).

3.7.2 Na nacionalni ravni so rezultati različni, pomanjkljivosti pa se nanašajo predvsem na:

- strukturno zapletenost predpisov in upravnih postopkov;

3.7.3 Nove države članice morajo pogosto premagovati dodatne ovire, ki so posledica zaostalosti v razvoju, na primer pri zaposlovanju, na področju tehnologije ali okolja, čeprav se te ovire včasih tudi izravnavajo z obnovitvenimi ukrepi, ki so radikalnejši kot v EU-15.

3.8 To poročilo, ki ga je Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pripravil na zaprosilo Evropskega sveta marca 2005, navaja rezultate posvetovanj EESO s socialnimi partnerji (v vseh državah članicah in na evropski ravni) o izvajanju lizbonske strategije ter o vlogi socialnih partnerjev in drugih komponent organizirane civilne družbe ⁽²⁾. V zadnjih letih je Odbor objavil več poročil o lizbonski strategiji in specifičnih vidikov lizbonske strategije ⁽³⁾.

4. Izboljšanje poslovnega potenciala, zlasti MSP

4.1 Pomen MSP v evropskem gospodarstvu

4.1.1 MSP predstavljajo veliko večino podjetij v Evropi (99,8 %). Značilno evropsko podjetje je t.i. mikro podjetje (91 %), malih podjetij je 7 %. Ne le da je večina podjetij v Evropi malih podjetij, imajo tudi velik delež evropskih delovnih izkušenj (dve tretjini delovnih mest v zasebnem sektorju) in gospodarske dejavnosti (57 % BDP) ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Izvajanje lizbonske strategije, zbirno poročilo za Evropski svet.

⁽³⁾ UL C 185, 8.8.2006 in CCMI/032.

⁽⁴⁾ Podatki za leto 2003, Eurostatova statistična žepna knjiga Pocket book 2006.

4.1.2 Da bi izboljšali spremljanje gospodarske storilnosti MSP, EESO poziva Evropsko komisijo, da ponovno oživi dejavnosti Evropskega centra za spremljanje MSP.

4.1.3 MSP so glavni ustvarjalci delovnih mest in eden glavnih virov prihodkov državnega proračuna (davki, DDV itd.); poleg tega dajejo možnosti poklicnega in družbenega izpopolnjevanja precejšnjemu številu prebivalstva, zlasti najbolj aktivnemu in inovativnemu delu, ki potiska gospodarstvo naprej, in so ključna komponenta gospodarskega področja, naklonjenega tržnemu gospodarstvu, ki ga zaznamujejo prožnost, inovativnost in dinamika in ki predstavlja seme prihodnjih velikih podjetij, zlasti na novih gospodarskih področjih, ki temeljijo na kompleksnih in učinkovitih tehnikah in tehnologijah.

4.2 Konkurenčnost

4.2.1 Poudarjanje konkurenčnosti potrjuje potrebo, da se doseže trajnostna konkurenčnost v odprtem in svetovnem gospodarstvu, in sicer tako da se poveča uporaba novih tehnologij, določi učinkovitejša poklicna izobraževanje, zagotovi usposobljenost delojemalcev in izboljša produktivnost. Jedro strategije je kakovost (kakovost blaga, storitev, predpisov, upravljanja, zaposlovanja, socialnih odnosov in okolja).

4.2.2 Za zagotovitev gospodarske stabilnosti morajo države članice ohraniti svoje srednjeročne proračunske cilje v gospodarskem ciklusu ali sprejeti vse potrebne popravne ukrepe. Ob upoštevanju tega bi se morale države članice izogibati procikličnim davčnim politikam. Države članice, ki knjižijo primanjkljaje tekočega računa, za katere obstaja tveganje, da bodo nevzdržni, bi si morale prizadevati za njihovo izravnavo z izvajanjem strukturnih reform za spodbuditev zunanje konkurenčnosti in tudi prispevati k njihovi izravnavi prek davčnih politik. Zaradi staranja evropskega prebivalstva so ti ukrepi najmanj, kar je treba narediti.

4.2.3 EESO meni, da bo samo z bistveno spremembo gospodarske in zlasti makroekonomske politike mogoče odpraviti ovire za trajnostno in daljnosežnejšo gospodarsko obnovo v Evropi. Evropska unija mora računati na lastne sile, da bi evropsko gospodarstvo ponovno usmerila na pot rasti in polne zaposlenosti. Za to je potrebna uravnotežena makroekonomska politika, katere glavni cilji so cilji lizbonske strategije, zlasti polna zaposlenost, okrepitev konkurenčnosti kakor tudi dejansko upoštevanje obveznosti trajnostnega razvoja v skladu s sklepi vrha v Göteborgu.

4.2.4 EESO opozarja, da bi moral biti cilj monetarne politike vzpostavitev ravnotežja med stabilnostjo cen, gospodarsko rastjo in zaposlovanjem. Smiselno bi bilo ECB opozoriti, naj si za cilj zastavi stabilnost v širšem smislu, torej ne samo stabilnosti cen,

ampak tudi stabilno rast, polno zaposlenost in socialno kohezijo⁽⁵⁾. Za doseg rezultata morajo biti nacionalni proračuni usklajeni s politikami ECB, spoštovati pa je treba tudi pakt za stabilnost in rast.

4.2.5 Poleg tega EESO poudarja poseben pomen poslovnih storitev kot del MSP za uspešnost lizbonskega postopka in konkurenčnost EU. V skladu s sporočilom Komisije⁽⁶⁾ v zvezi s tem EESO poudarja potrebo po oblikovanju regulativnega okolja, kjer bodo vpletena MSP lahko izpolnjevala zahteve, ki jih postavlja družba.

4.2.6 EESO podpira tudi obsežno analizo potrebnih podpornih ukrepov v 27 industrijskih sektorjih v dokumentu Komisije o integrirani industrijski politiki, vendar vztraja pri tem, da je treba politiko zares izvajati in jo uskladiti z državami članicami⁽⁷⁾.

4.3 Boljša zakonodaja⁽⁸⁾

4.3.1 EESO v celoti podpira nedavni predlog Komisije o zmanjšanju upravnega bremena za podjetja za 25 % do leta 2012⁽⁹⁾. Posledica tega je lahko 1,5-odstotno povečanje BDP Evropske unije. EESO poziva Komisijo, da predlaga jasno strategijo za poenostavitev celotnega zakonodajnega okolja, da bi se izognili neuspehu pri doseganju ciljev⁽¹⁰⁾.

4.3.2 Manjše upravno breme lahko okrepi gospodarsko dinamiko. Zmanjševanje bremena zakonskih in uradnih obveznosti zahteva globalni pristop tako lokalnih, regionalnih in nacionalnih oblasti kot Evropske unije. Nujni so dobro premišljeni in uravnoteženi predpisi.

⁽⁵⁾ EESO sam je že večkrat zahteval, da si mora tudi monetarna politika prizadevati za doseganje ciljev polne zaposlenosti in rasti.

⁽⁶⁾ Konkurenčnost poslovnih storitev in njihov prispevek k zmogljivosti evropskih podjetij (COM(2003) 747 konč., 4.12.2003).

⁽⁷⁾ Sporočilo Komisije – Izvajanje lizbonskega programa Skupnosti: Politični okvir za krepitev proizvodnje EU – za celovitejši pristop k industrijski politiki, COM(2005) 474 konč., Sodobna industrijska politika.

⁽⁸⁾ EESO je nedavno objavil več mnenj o poenostavitvi in izboljšanju zakonodaje:

UL C 24, 31.1.2006, Boljša priprava zakonodaje, raziskovalno mnenje na zahtevo britanskega predsedstva, poročevalec: g. Retureau, UL C 24, 31.1.2006, Kako izboljšati izvajanje in uveljavljanje zakonodaje EU, mnenje na lastno pobudo, poročevalec g. van Iersel, UL C 112, 30.4.2004, Mnenje o posodobitvi in poenostavitvi pravnega reda Skupnosti (COM(2003) 71 konč.), poročevalec: g. Retureau.

⁽⁹⁾ COM(2006) 689, 690 in 691 z dne 14. novembra 2006.

⁽¹⁰⁾ Akcijski program za zmanjševanje upravnih obremenitev v Evropski uniji, COM(2007) 23 konč. z dne 24. januarja 2007.

4.3.3 EESO podpira ustanovitev komisije za ocenjevanje vpliva, ki jo je Komisija napovedala v strateškem pregledu boljše zakonodaje ⁽¹¹⁾ in je namenjena krepitvi kakovosti in učinkovitosti analiz vpliva. Vendar delo te komisije ne sme biti omejeno le na usklajevanje, temveč mora zajemati kakovost dela ob upoštevanju MSP in analizo gospodarskih in družbenih posledic zakonodajnih predlogov. Treba bi bilo pregledati nove predpise na nacionalni ravni in ravni Skupnosti, da bi ocenili njihov vpliv na MSP.

4.3.4 Natančno je treba proučiti gospodarske, socialne in okoljske vplive novih ali spremenjenih predpisov, da bo mogoče opredeliti morebitne kompromise in sinergije med različnimi političnimi cilji. Pri sedANJI pravni ureditvi se poleg tega izvajata pregled zaradi morebitne poenostavitve in presoja njenega učinka na konkurenčnost. Posebno pozornost je treba posvetiti neodvisnim ocenam vplivov vseh zakonodajnih in upravnih predlogov Evropske komisije na podjetništvo, zlasti ocenam vplivov, ki so posebej osredotočene na mala podjetja. Pripravlja se tudi skupni pristop pri izračunavanju administrativnih stroškov nove in sedanje zakonodaje. Načelo „najprej razmišljati o malih“ bi moralo biti pri ocenjevanju sedanje zakonodaje in pripravi nove vodilno načelo. To pomeni, da mora zakonodaja upoštevati posebnosti MSP.

4.3.5 EESO opozarja, da so izboljšave še zlasti pomembne za mala in srednje velika podjetja, ki imajo običajno zgolj omejena sredstva za opravljanje administrativnega dela, ki jim ga nalagata zakonodaja Skupnosti in nacionalna zakonodaja.

4.3.6 Izvesti je treba potrebne ukrepe, da se v vseh državah članicah zagotovi pravočasno in kakovostno izvajanje vseh direktiv ter da se nacionalne in regionalne vlade ter zakonodajalce prepriča, da začnejo z lastnimi projekti za poenostavitev predpisov v primerih, pri katerih je prišlo do pretirano natančnega izvajanja (*gold-plating*) evropske zakonodaje.

4.3.7 Večina političnih akterjev na regionalni, nacionalni in evropski ravni premalo pozna razmere v malih podjetjih in njihove resnične potrebe. Večje vključevanje združenj, ki zastopajo MSP ⁽¹²⁾ na vseh ravneh, je predpogoj za izboljšanje kakovosti politike MSP v Evropi. Krepitev združenj malih podjetij je prav tako eden ključnih elementov Evropske listine za mala podjetja (2000). Združenja, ki zastopajo MSP, morajo biti kot pomemben akter, vključena v vse ravni procesa odločanja.

⁽¹¹⁾ Sporočilo Evropske komisije z dne 14. novembra 2006.

⁽¹²⁾ Z organizacijami MSP mislimo na organizacije, ki zastopajo MSP (evropska definicija) na različnih področjih delovanja: obrt, industrija, storitve, trgovina, svobodni poklici. Gre za večsektorske organizacije ali organizacije, dejavne v več sektorjih.

4.3.8 EESO odločno podpira Evropsko listino za mala podjetja, ki se je izkazala kot uporaben instrument za spremljanje napredka in ugotavljanje težav, s katerimi se soočajo MSP, pa tudi za zagotovitev, da države članice ukrepajo za izboljšanje uskladitve poslovnih politik v Evropi. Treba je ohraniti dinamiko procesa, namenjenega vključevanju poročil o izvajanju Listine v letna poročila lizbonske strategije. Listino je treba redno posodablјati in dopolnjevati v skladu s prenovljeno lizbonsko strategijo ter velikim procesom širitve EU.

4.4 Podjetniška kultura in ustanavljanje podjetij ⁽¹³⁾

4.4.1 Podjetništvo je zapleten pojav, ki vključuje pobudništvo, pripravljenost za tveganje in inovativnost. Mala in nova podjetja prinašajo inovacije, zapolnjujejo tržne niše, ustvarjajo nova delovna mesta in povečujejo konkurenco ter s tem krepijo gospodarsko učinkovitost.

4.4.2 V Evropski uniji kot celoti vlada nizka podjetniška dejavnost v začetni fazi. V zadnjem poročilu Global Entrepreneurship Monitor (GEM) med prvimi desetimi državami ni niti ene države članice ⁽¹⁴⁾. Ravno nasprotno, 8 držav članic je namreč med desetimi državami z najnižjo udeležbo ⁽¹⁵⁾.

4.4.3 Podjetništvo je pomembno za družbo kot celoto. Odbor predlaga, da se leto 2009 razglasi za evropsko leto podjetništva, da se spodbudi in vzbudi ozaveščenost o kulturi podjetniške miselnosti ter razumevanje pomena, ki ga ima podjetništvo za celoten razvoj posamezne države. V zvezi s tem Odbor opozarja, da bodo leta 2010 potekali vmesni pregledi številnih ustreznih programov Komisije. Treba je ustvariti pozitiven odnos javnosti do podjetništva. Evropsko leto bi poleg tega dalo priložnost za utrditev in okrepitev obstoječih izmenjav najboljših praks.

4.4.4 V EU obstaja velika potreba po spremembah v načrtih izobraževanja in usposabljanja – zlasti na visokošolski ravni, pri čemer je treba v ospredje postaviti napredno podjetniško izobraževanje, strateško vrednost upravljanja podatkov in IKT ter povezovanje. Vloga šol in univerz je bistven dejavnik spodbujanja podjetniškega razmišljanja mladih. Priporoča se na primer aktivno sodelovanje predstavnikov podjetij v izobraževanju in vključenost poslovnih organizacij v izobraževanje. Pomembne so medijske dejavnosti in podoba podjetij, ki jo posredujejo mediji.

⁽¹³⁾ UL C 309, 12.12.2006. Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o izvajanju lizbonskega programa Skupnosti: spodbujanje podjetniškega razmišljanja skozi izobraževanje in učenje, COM(2006) 33 konč.

⁽¹⁴⁾ Irska je na 11. mestu.

⁽¹⁵⁾ Madžarska, Belgija, Švedska, Slovenija, Nizozemska, Danska, Italija in Finska.

4.4.5 Treba je okrepiti politike, ki bodo pomagale pri ustanavljanju in razvoju podjetij, in sicer z omogočanjem hitrejšega in cenejšega ustanavljanja, ukrepi za izboljšanje dostopa do tveganega kapitala, večjim številom programov za podjetniško usposabljanje in ukrepi za lažji dostop do mrež in storitev za javno dobro ter bolj zgoščeno mrežo podpornih storitev za mala podjetja. Poleg tega so potrebne tudi politične odločitve, katerih cilj je reforma davčnih sistemov, pravne ureditve, dostopa do trga, postopkov reševanja in prestrukturiranja ter dednega prava. Potrebna je kulturna sprememba glede odnosa do stečaja.

4.4.6 Ključno vprašanje je razpoložljivost financiranja v začetni fazi. V Belgiji je vlada dala pobudo za zapolnitev vrzeli lastniških sredstev. Eden od primerov je sklad ARKImedes, ki je zbral 110 milijonov evrov v obliki delnic ali obveznic, za katere jamči regionalna flamska vlada.

4.4.7 Enako pomembna je oskrba z informacijami in podjetniškimi podpornimi storitvami, zlasti za mlade podjetnike. Za učinkovite so se izkazali mentorski programi na Flamskem (Belgija).

4.4.8 Strah pred porazom zelo negativno vpliva na morebitne ustanovitve novih podjetij. Za samozaposlene je treba sprejeti ustrezen socialni okvir. Poleg tega je treba za samozaposlene najti lažji način, da dobijo drugo priložnost.

4.5 Notranji trg ⁽¹⁶⁾

4.5.1 Potencial notranjega trga bi bilo treba sprostiti. Evropska unija bi zdaj morala imeti prednost, saj je njen trg večji od trga v ZDA ali na Kitajskem, vendar:

- preveč direktiv ni bilo v celoti prenesenih v nacionalno zakonodajo;
- ustrezen napredek pri zagotavljanju standardizacije in vzajemnega priznanja za zagotavljanje storitev ni bil dosežen;
- do zamud je prišlo pri liberalizaciji trgov, vključno s tistimi v javnem sektorju;
- do težav je prišlo pri doseganju dogovora o izvedljivih evropskih pravicah intelektualne lastnine;
- zaradi davčnih razlik nastajajo izkrivljanja.

⁽¹⁶⁾ Raziskovalno mnenje o pregledu enotnega trga. UL C 93, 27.4.2007.

4.5.2 Privlačnost Evropske unije za naložbe je odvisna od velikosti in odprtosti njenih trgov, njenega regulativnega okolja in kakovosti njene infrastrukture. Z večjimi naložbami bo Evropa produktivnejša, saj so ravni produktivnosti dela odvisne od naložb v fizični in človeški kapital ter v znanje in infrastrukturo.

4.5.3 Sposobnost evropskih proizvajalcev, da konkurirajo in preživijo na notranjem trgu, je bistvena za njihovo konkurenčno moč na svetovnih trgih. Medtem ko je notranji trg za blago relativno dobro poenoten, ostajajo trgi storitev pravno ali de facto precej razdrobljeni. Da bi se spodbudila rast in zaposlovanje ter okrepila konkurenčnost, mora notranji trg storitev v celoti delovati, pri tem pa ohraniti evropski socialni model. Tudi z odstranitvijo davčnih ovir za čezmejne dejavnosti in odpravo še zadnjih ovir za mobilnost delavcev bi se učinkovitost močno povečala. Nazadnje bi polna vključitev finančnih trgov povečala donos in zaposlovanje, saj bi omogočila učinkovito razporeditev kapitala in ustvarila boljše pogoje za finančno poslovanje podjetij.

4.5.4 Za MSP, zlasti v storitvenem sektorju, notranji trg še ni popolnoma uresničen. Velika upravna bremena za čezmejno poslovanje in neprilagojeni evropski standardi malim podjetjem preprečujejo, da bi izkoristila večji trg.

4.5.5 Standardi imajo pri dostopu na trg veliko vlogo. Sedanja standardizacija ne upošteva dovolj posebnosti obrti in MSP. Mala podjetja je treba bolje vključiti v pripravo evropskih in mednarodnih standardov. Kljub temu da Komisija trdno podpira strukture, kot je NORMAPME ⁽¹⁷⁾, so potrebna nadaljnja prizadevanja za podporo MSP, zlasti za serijsko proizvodnjo in izdelavo po meri, nižje standardne stroške, bolj uravnoteženo zastopanje v tehničnih odborih in poenostavitev sistemov certificiranja.

4.5.6 Marsikaj je še mogoče izboljšati v praksah javnih naročil. Rezultat takšnih izboljšav bi bilo povečanje deleža javno objavljenih javnih naročil. Treba se je osredotočiti na možnosti MSP za sodelovanje v postopkih javnih naročil. EESO podpira sestavo priročnika Komisije za dobro prakso, ki so jo na tem področju dosegle države članice EU ter Združene države Amerike in Japonska in ki je omogočila razširitev dostopa MSP do javnih naročil.

⁽¹⁷⁾ NORMAPME: Evropski urad za obrti in MSP za standardizacijo – www.normapme.com.

4.5.7 MSP v Evropi se morajo soočiti s 27 različnimi davčnimi sistemi, ki povzročajo prepovedane stroške usklajevanja in ustvarjajo resne ovire za notranji trg. Stroški usklajevanja so za mala podjetja precej višji kot za velika podjetja ⁽¹⁸⁾. Pričakuje se poenostavitev zlasti v korist MSP.

4.6 Človeški kapital, razvoj sposobnosti in socialni dialog

4.6.1 V okviru globaliziranega in na znanju temelječega gospodarstva se morajo podjetja nenehno prilagajati spremembam. Uspešni podjetniki bolj kot kdaj koli prej potrebujejo trdno osnovo znanja in kvalifikacij, da se bodo lahko soočili z večjo konkurenco in bodo sposobni zmagovati v tekmi inovacij. Poleg tega tehnološki razvoj tako od podjetnikov kot delavcev zahteva nenehni razvoj novih sposobnosti, zlasti na področju IKT in obnavljanje spretnosti ⁽¹⁹⁾.

4.6.2 Z lizbonsko strategijo se od leta 2000 nedvomno krepijo cilji usposabljanja in strategije vseživljenjskega učenja, ki pa potrebujejo nadaljnje izboljšave, kot je bilo ugotovljeno leta 2006 v vrednotenju okvira ukrepov za vseživljenjski razvoj sposobnosti in kvalifikacij, ki so ga leta 2002 sprejeli evropski socialni partnerji (ETUC, Business Europe, CEEP, UEAPME). V zvezi s tem bi moral biti novi celostni program dejavnosti za vseživljenjsko učenje popolnoma vključen v to prizadevanje, saj je njegov uradni cilj prispevati k uresničevanju lizbonskih ciljev, in sicer „k razvoju Evropske Unije kot družbe z naprednim znanjem, s trajnostnim gospodarskim razvojem, več in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno kohezijo“.

4.6.3 EESO je upravičeno poudaril ⁽²⁰⁾, da sodijo „evropski izobraževalni programi [...] med redka področja dejavnosti Unije, ki so neposredno usmerjena k državljanom“. Novi program bi moral spodbujati participativno demokracijo in aktivno državljanstvo ter „zaposlovanje in vsestranski trg dela“. Ker vključuje tudi glavne programe za evropsko mobilnost (Leonardo da Vinci za vajence in mlade v osnovnem poklicnem izobraževanju in mlade zaposlene ter Erasmus za študente), morajo biti le-ti lažje dostopni mobilnosti posameznikov. Učenje in delo v tujini za določen čas obogati posameznikove sposobnosti in strokovno znanje ter okrepi razumevanje Evrope in evropskega državljanstva. Poleg tega posamezniku pomaga postati proaktiven in bolj pripravljen sprejeti odgovornost za lastno zaposljivost v delovnem življenju.

4.6.4 EESO tudi poudarja „poseben pomen možnosti dostopa malih in srednje velikih podjetij do programskih

postopkov“ in „predlaga posebno rešitev za problem MSP v smislu poenostavitve ustreznih postopkov, ki bi MSP omogočili udeležbo pri teh programih“. V gospodarstvu, ki ga usmerjajo storitve, je največja dragocenost podjetja njegov človeški kapital. Da bodo lahko podjetja, zlasti MSP, sledila strategiji za razvoj sposobnosti, je treba oblikovati prilagojene podporne pobude, ki jim bodo pomagale pri naložbah v trajno usposabljanje, na primer ponudbe za prilagojeno usposabljanje, finančna podpora in davčne olajšave.

4.6.5 Socialni dialog je pomembno sredstvo za premagovanje gospodarskih in socialnih izzivov. K njegovim glavnim dosežkom sodita izboljšanje delovanja trga dela in predvidevanje sprememb. Poleg tega socialni dialog prispeva k vzpostavljanju ozračja zaupanja v podjetja. Omogoči lahko tudi rešitve po meri za mala podjetja, če upošteva značilnosti in lastnosti delovnega okolja in delovnih odnosov ter posebne razmere, v katerih delujejo in se razvijajo obrtna in mala podjetja.

4.7 Inovacije

4.7.1 Cilj lizbonske strategije je bil nameniti 3 % BDP za R&R. Od tega mora dve tretjini prispevati zasebni sektor. Trenutno pa prispeva samo 56 %. Žal je treba omeniti, da Evropa za R&R namenja veliko manjši delež BDP kot ZDA in Japonska (1,93 % v primerjavi z 2,59 % v ZDA in 3,15 % na Japonskem). Poleg tega bo Kitajska do 2010 dohitela EU po številu raziskav. Leta 2002 je zasebni sektor v ZDA v raziskave in razvoj vložil 100 milijard evrov več kot zasebni sektor v Evropi.

4.7.2 Prihodnji Evropski tehnološki inštitut (ETI), katerega cilj je doseči najvišjo možno integracijo izobraževanja, raziskav in inovacij na ravni odličnosti, bi moral trdno podpreti vrednost potenciala MSP. Treba je okrepiti sodelovanje med univerzami, raziskovalnimi središči in podjetji, zlasti malimi podjetji. Raziskovalce je treba spodbujati, da vzpostavljajo stike s podjetji. Ne smemo podcenjevati pomena, ki ga ima spodbujanje prenosa tehnologije prek tehnoloških središč in inkubatorjev. V novem okviru za državno pomoč raziskavam, razvoju in inovacijam (R&R&I) je treba predvideti tudi ukrepe za pomoč ponudnikom podpornih storitev za inovacije, grozdom in mrežam. Evropski raziskovalci bi morali dobiti več priložnosti v vsaki izmed 27 držav članic. Boljše seznanjanje z rezultati raziskav in njihovo razširjanje je zelo pomembno za izboljšanje dostopa podjetij do teh rezultatov in za njihov gospodarski vpliv.

⁽¹⁸⁾ To se nanaša na stroške usklajevanja davkov pri čezmejnih dejavnostih.

⁽¹⁹⁾ Celo tradicionalni poklici, kot so vodovodariji in tesarji, morajo upoštevati tehnike, ki varčujejo z energijo.

⁽²⁰⁾ UL C 221, 8.9.2005.

4.7.3 V vsej EU bi moralo biti zagotovljeno usklajeno regulativno okolje, ki bi bilo naklonjeno inovacijam. Potrebne so nove pobude za evropski patent Skupnosti, ki bo zaščitil inovacije in obravnaval potrebe evropskih podjetij. Takšen sistem mora predvideti znižanje taks za MSP in primerno obliko zavarovanja patentnih postopkov.

4.7.4 Evropska komisija je v najnovejših sporočilih priznala potrebo po razširitvi opredelitve inovacij, ki se mora osredotočiti na MSP in upoštevati netehnične inovacije v vseh gospodarskih sektorjih. Ta nov pristop je treba izvajati na vseh političnih področjih, da bo postal koristen za mala podjetja.

4.7.5 Nujno je, da mala in srednje velika podjetja izboljšajo svoj človeški kapital in začnejo zaposlovati visokoizobraženo delovno silo na področju proizvodnje in inovacij. Sedmi okvirni program bi moral pomagati MSP pri uvajanju naprednih tehnoloških raziskav in proizvodnih postopkov, pa tudi drugih oblik inovacij, ki so pomembne za strukturo MSP.

4.7.6 Potrebna sredstva na ravni EU naj bi pridobili iz programa za konkurenčnost in inovativnost, okvirnega programa za raziskave, strukturnih skladov ter iz izobraževalnih programov, če omenimo samo najpomembnejše. Usklajevanje politik, vključno s sredstvi, bo težka in kočljiva naloga, zlasti ker so razpoložljiva finančna sredstva Skupnosti relativno omejena glede na potrebe in zahteve. Za zagotovitev finančnih sredstev iz strukturnih skladov za sofinanciranje programov za inovativna MSP, ustanavljanje novih podjetij in prenos podjetij (prek Evropskega investicijskega sklada – program JEREMIE) je treba sprejeti ustrezne ukrepe na ravni držav članic in pozorno spremljati njihovo učinkovitost in dostopnost.

4.7.7 Uvedba naprednih novih proizvodnih metod in naprav, zlasti v MSP, bo zahtevala kredite pod ugodnimi pogoji. EIB in EIS morata biti intenzivno vključena v delo sektorskih in medsektorskih skupin za načrtovanje.

4.7.8 MSP je treba usmerjati k uporabi informacijske in komunikacijske tehnologije, ki jim lahko zniža stroške, poveča produktivnost in okrepi konkurenčnost.

4.8 Prenos podjetij ⁽²¹⁾

4.8.1 Evropske raziskave kažejo, da se bo približno tretjina evropskih podjetnikov, večinoma lastnikov družinskih podjetij, v prihodnjih 10 letih umaknila. Po ocenah naj bi se to zgodilo s približno 690 000 podjetji, ki zaposlujejo 2,8 milijona ljudi.

⁽²¹⁾ Izvajanje Lizbonskega programa Skupnosti za rast in delovna mesta. Prenos podjetij – nadaljevanje skozi nov začetek, COM(2006) 117 konč. z dne 14. marca 2006.

Prenos je treba podpirati kot pomembno alternativo ustanovitvi novega podjetja.

4.8.2 V nasprotju s preteklostjo je danes vedno več prenosov podjetij zunaj družine, na tretje osebe. Večje je tudi zanimanje za prevzem že uveljavljenega podjetja kot za ustanavljanje novih podjetij. Raziskave kažejo, da prvih pet let preživi 96 % prenesenih podjetij in le 75 % novoustanovljenih podjetij.

4.8.3 Prvi izziv je torej oblikovati platformo in pospešiti izenačenje morebitnih kupcev in prodajalcev podjetij. Ta trg mora biti pregleden, da se poveča možnost za vzpostavljanje stikov in zagotovi nepretrgano poslovanje obstoječih ekonomsko uspešnih podjetij. Visokokakovostne storitve, ki vključujejo vzpostavljanje stikov, svetovanje in zaupnost, so ključne. Večina evropskih držav ima državne trge za prenos podjetij ali takšne trge z državno podporo ⁽²²⁾. Tovrstne pobude je treba razviti v vseh državah članicah EU.

4.9 Dostop do finančnih sredstev

4.9.1 MSP in zlasti novoustanovljena, prenesena ter inovativna podjetja morajo dobiti boljši dostop do finančnih sredstev, da bodo lahko uresničila svoj potencial in v Evropi ustvarila ekonomsko rast ter več delovnih mest. Modeli za delitev tveganja, kot so vzajemne in javne jamstvene sheme, so se izkazali za zelo učinkovite instrumente, zato jih je treba še naprej spodbujati tako na ravni EU kot na ravni držav članic.

4.9.2 Razpoložljivost kapitala s sprejemljivimi stroški za nova podjetja, MSP in hitro rastoča podjetja zahteva ohranjanje obrestnih mer in premij za tveganje na sprejemljivi ravni ter racionalizacijo shem državne pomoči.

4.9.3 Treba je okrepiti in podpreti svetovanje, ki ga organizacije MSP ponujajo MSP. Nujno je tudi vzpostaviti finančne instrumente, prilagojene potrebam in sredstvom malih podjetij. EESO vabi Komisijo, EIB in EIS, da financirajo inovacije v malih podjetjih v obliki tveganega kapitala in jamstvenih shem.

4.9.4 Imetniki tveganega kapitala in „poslovni angeli“ lahko MSP bistveno pomagajo pri dostopu do finančnih sredstev. Treba je spodbujati povezovanje med imetniki tveganega kapitala in „poslovnimi angeli“ na eni in (novimi) podjetniki na drugi strani, da se bo zmanjšala vrzel lastniških sredstev na tej ravni (small equity gap).

⁽²²⁾ Francija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Avstrija, Finska in Belgija (ki ima ločene baze podatkov za posamezne regije). Uspešnost v teh državah je približno 25-odstotna, to pomeni, da je eno od štirih podjetij v bazi podatkov našlo naslednika.

4.9.5 Jamstveni sistemi so se izkazali za zelo uspešen način za podporo malih podjetij z učinkovitim zagotavljanjem sredstev. Francoska banka Caisse Mutuelle de Garantie de la Mécanique (CMGM) ima s tem več kot 45 let izkušenj. Ta banka ponuja bančne garancije za skoraj vse kredite (investicijski krediti, prenos podjetja, bančna jamstva, gotovinski krediti), ki jih dajo podjetjem. Podjetja prispevajo h kapitalskemu in jamstvenemu skladu banke. Ta sistem omogoča zmanjšanje zasebnih jamstev, za katera zaprosijo podjetniki, in večje kredite ter omogoča podjetniku varnostno mrežo pred banko. Spodbujati bi bilo treba izmenjavo dobre prakse med državami članicami EU glede dostopa do finančnih sredstev in jamstvenih skladov za MSP.

4.10 Internacionalizacija

4.10.1 EU mora izkoristiti priložnosti, ki jih ponuja odpiranje hitro rastočih trgov v Aziji, denimo na Kitajskem in v Indiji. Hkrati se mora EU spopasti s tako nastalo novo mednarodno delitvijo dela, zlasti ker se Kitajska čedalje bolj specializira za blago z visoko dodano vrednostjo, Indija pa se razvija v

svetovno središče zunanjih izvajalcev storitev. EESO poudarja, da je nujen skupni pristop pri obravnavanju tretjih držav, da se bodo za podjetja EU izboljšali pogoji dostopa na trg.

4.10.2 Čeprav enotni trg obstaja že več kot 14 let, veliko podjetij še vedno deluje le v lastni državi. Jezikovne ovire, še vedno obstoječe zakonodajne in upravne razlike ter pomanjkljivo poznavanje drugih trgov so največje ovire. EESO pozdravlja oblikovanje podpornih storitev blizu podjetnikov, ki so podobne t.i. izvoznemu potnemu listu v Veliki Britaniji ⁽²³⁾. Spodbujati je treba tudi dostop MSP do javnih naročil.

4.10.3 Treba je razviti ustrezne sisteme podpore za spodbujanje čezmejnih dejavnosti tako v Evropski uniji kot na drugih trgih.

4.10.4 EESO poudarja, da se je treba zlasti osredotočiti na MSP v dokumentih Komisije o trgovinski politiki (strategija dostopa, instrumenti zaščite, globalna Evropa).

V Bruslju, 12. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²³⁾ Podrobnosti o notranjem trgu so na voljo v publikaciji *Flash Barometer 180 – TNS Sofres/EOS Gallup Group Europe, Internal Market Opinions and Experiences of Businesses in EU-15*, objavljeni junija 2006.

Izvozni potni list je program britanske vladne organizacije UK Trade and Investment za pomoč britanskim izvoznikom pri premagovanju lastnih pomanjkljivosti v mednarodni trgovini. Podrobnosti o programu so na voljo v *Evropski listini o malih podjetjih, Izbor dobrih praks 2006 (Selection of good practices 2006)*, ni na voljo v slovenščini, op. prev.), str. 9.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o naložbah v znanje in inovacije

(2007/C 256/04)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 14. septembra 2006 v skladu s členom 31 poslovnika strokovno skupino za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo zadolžil, da pripravi informativno poročilo o: „Naložbe v znanje in inovacije“.

Na plenarnem zasedanju 14. in 15. marca 2007 je bilo sklenjeno, da se informativno poročilo spremeni v mnenje na lastno pobudo (člen 29(2) poslovnika).

Strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 3. maja 2007. Poročevalec je bil g. WOLF.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 12. julija) s 120 glasovi za in 1 vzdržanim glasom.

VSEBINA

Ta informativna poročila bodo bistven sestavni del zbirnega poročila.

1. Uvod

2. Povzetek in priporočila

1.4 Nadaljnje besedilo, ki je nastalo v sodelovanju s predstavniki nacionalnih ekonomsko-socialnih svetov nekaterih držav članic, obravnava izključno naložbe v znanje in inovacije.

3. Splošne ugotovitve

4. Izobraževanje, usposabljanje in nadaljnje izobraževanje

5. Finančna vprašanja in postopki

6. Strukturni vidiki in okvirni pogoji

7. Človeški dejavnik – znanstveniki, inženirji in podjetniki

2. Povzetek in priporočila

2.1 Moč Evrope izvira iz potenciala njenih državljanov.

1. Uvod

1.1 Evropski svet je v sklepih predsedstva s 23. in 24. marca 2006 pod temo ponovno oživljena lizbonska strategija za rast in delovna mesta (12. točka) pozdravil pobudo Evropskega ekonomsko-socialnega odbora za povečanje odgovornosti za lizbonsko strategijo na ravni Skupnosti. Evropski ekonomsko-socialni odbor je pozval, naj nadaljuje svoje delo in do začetka leta 2008 pripravi zbirno poročilo v podporo partnerstvu za rast in delovna mesta.

1.2 Odbor je pred tem že 15. februarja 2007 sprejel resolucijo o izvajanju prenovljene lizbonske strategije, namenjeno zasedanju Evropskega sveta spomladi 2007.

1.3 Priprava zbirnega poročila za Evropski svet poteka na osnovi štirih informativnih poročil o naslednjih temah:

- naložbe v znanje in inovacije,
- potencial podjetij – zlasti MSP,
- zaposlovanje prednostnih skupin prebivalstva in
- opredelitev evropske energetske politike.

2.2 Evropski recept za napredek je bilo prosto prepletanje obrtnega ustvarjalnega duha in podjetniških pobud z znanstvenimi načini dela in sistematiko ter iz tega razvitih tehnologij in industrijskih procesov, ki so pripeljali do življenjskega standarda, ki ga imamo danes, in ki je, tesno povezan z družbenopolitičnim razvojem, omogočil življenje svobodnega državljana v moderni državi z delitvijo oblasti, demokracijo in temeljnimi pravicami.

2.3 K temu je odločilno prispeval razvoj in intenzivna uporaba industrijskih postopkov, strojev in prometnih sredstev, ki rabijo energijo: energija je ljudem odvzela breme težaškega fizičnega dela, povečala njihovo produktivnost, ustvarila toploto in svetlobo ter omogočila nesluteno mobilnost in komunikacijo. Energija je postala „gonilo“ modernih gospodarstev.

2.3.1 Zaradi omejenosti fosilnih goriv, hitro naraščajoče svetovne potrebe po energiji ter pričakovanih učinkov porabe energije na podnebne spremembe v prihodnje je temu primerno v ospredju politične razprave zagotavljanje trajnostne in podnebju prijazne oskrbe z energijo. Pomemben pogoj za rešitev te zelo težke naloge je trden, širok in učinkovit raziskovalni in razvojni program za energijo.

2.4 Poleg tega obstajajo še mnogi nadaljnji problemi in naloge, ki jih je mogoče rešiti le s pomočjo raziskav, razvoja in inovacij. To velja za preprečevanje fizičnih in psihičnih bolezni, lajšanje življenja invalidom in njihovo vključevanje v družbo, vpliv demografskih sprememb vključno z gerontološkimi raziskavami, varstvo okolja ter splošno zaščito in nadaljnji razvoj našega načina življenja, evropskega sistema vrednot in socialnega modela. Navsezadnje pa raziskave in razvoj prispevajo tudi k temeljnemu cilju osvojiti več novega znanja. Obsežnejše znanje ne pripomore le k reševanju problemov, temveč razširja tudi naš pogled na svet, konkretizira konfliktna situacije in bogati našo kulturo.

2.5 Evropska skupnost se poleg tega trenutno sooča z resnim izzivom vedno močnejše globalne konkurence, pri čemer gre zlasti za to, da se obdržijo delovna mesta v Evropi, ravni dohodka ter socialni in okoljevarstveni standardi. To ni pomembno le zaradi gospodarskih sil ZDA in Japonske, temveč predvsem zaradi vedno večjih industrijskih in raziskovalnih dosežkov držav, kot so Kitajska, Indija in Brazilija, in zaradi tamkajšnjih bistveno nižjih plač ter socialnih in okoljevarstvenih standardov.

2.6 Evropa se s tem lahko spopriime le, če bo tudi v prihodnje ohranila prednost pri raziskavah, tehnološkem razvoju in stalnih inovacijah ter če se bo ta prednost razvijala v družbenem in kulturnem okolju demokracije, pravne države, politične stabilnosti, podjetniške svobode, možnosti za varno načrtovanje, želje po novih dosežkih, njihovem priznanju in v okolju socialne varnosti.

2.7 Veliki dosežki na področju znanosti in tehnike in njihova podjetniška pretvorba v konkurenčno gospodarsko moči so odločilni pogoji za zagotovitev naše prihodnosti – predvsem v zvezi z energetske in podnebno problematiko –, za ohranitev in izboljšanje našega položaja v globalnem okolju ter za zagotovitev, da evropski socialni model ne bo ogrožen, temveč da ga bomo lahko še nadalje razširili.

2.8 Najpomembnejši pogoj za dosego tega cilja je ustvariti družbeno okolje, ki bo odprto za napredek in inovacije in ki bo popolnoma sprejelo to spoznanje, da se bodo na vseh političnih ravneh lahko oblikovali okvirni pogoji in sprejele potrebne odločitve, v industriji pa se bo razvilo dovolj zaupanja in optimizma za naložbe, potrebne v Evropi, in nastanek novih delovnih mest. K temu pa sodi tudi opozarjanje na osnovni pomen temeljnih raziskav, saj so le-te potrebno izhodišče za prihodnje inovacije. Posebej potrebni so inovativni podjetniški duh, pripravljen tvegati, politično vodstvo, zanesljivost in smisel za realnost.

2.9 Da v globalnem tekmovanju v naložbah v R&R ne bi še bolj zaostajali, morajo vsi vpleteni akterji zelo resno vzeti predvsem cilj iz Barcelone, določen za uresničitev lizbonske strategije. Ta cilj predvideva, da bi se zvišali skupni izdatki Unije za R&R, tako da bodo leta 2010 dosegli raven skoraj 3 % BDP. Dve tretjini za to potrebnih naložb bi morale zagotoviti zasebno gospodarstvo.

2.10 Decembra 2006 je Svet sprejel 7. okvirni program R&R 2007-2013, ki ima v primerjavi s predhodnim programom bistveno višji proračun v višini ca. 50 milijard EUR. To je še en velik uspeh evropske politike, ki jo je Odbor odločilno podpiral. Vsekakor bo Skupnost s tem prispevala le 2-odstotni delež (torej le petdesetino) ciljne vrednosti iz Barcelone za skupne naložbe v raziskave in razvoj. Kot je Odbor že večkrat poudaril, to ni dovolj, da bi se sprožil želeni učinek finančnega vzvoda in da bi integracijski učinek podpore Skupnosti zares vplival na politiko podpore držav članic in na pripravljenost industrije za naložbe.

2.11 Zato Odbor poudarja svoje priporočilo, da bi bilo treba ta delež pri reviziji proračuna EU leta 2008 v prvem koraku zvišati za polovico, torej na približno 3 % ciljne vrednosti iz Barcelone za skupne naložbe. To velja zlasti za Evropski tehnološki institut (ETI) v ustanavljanju in nujno povečanje dejavnosti R&R za podnebju prijazno trajnostno oskrbo z energijo.

2.12 Prav tako pa je treba s pomočjo primernih pravnih (tudi zakonodaje o prevzemu odgovornosti), administrativnih in finančnih okvirnih pogojev spodbuditi pripravljenost industrije za naložbe na področju raziskav in razvoja, zlasti MSP, ter narediti take naložbe bolj privlačne in smiselne. Pri tem igra pomembno vlogo zakonodaja Skupnosti na področju državnih pomoči; državam članicam mora omogočiti, da bodo lahko učinkoviteje in manj birokratsko kot doslej podpirale raziskovalne in razvojne projekte univerz, raziskovalnih organizacij in industrije ter njihovo povezovanje. Poleg tega je treba skrbno preveriti, ali okvir Skupnosti za državno pomoč za raziskave, razvoj in inovacije dejansko podpira te cilje.

2.13 Znanje temelji na dveh enako pomembnih, medsebojno odvisnih stebrih: izobraževanju in raziskovanju. Novo znanje je treba pridobiti z raziskavami in razvojem. Osnova je razpoložljivo znanje. Le-to je treba vpeljati v izobraževanje, usposabljanje in nadaljnje izobraževanje in ga prenesti naprej. Za to je treba preveriti, ali so načini dela in vsebine primerni za navedene cilje. Poleg tega je treba obema stebroma nameniti znatno večje finančne naložbe in ustrezne okvirne pogoje.

2.14 Moč Evrope izvira iz potenciala njenih državljanov. Zato je prednostnega pomena ta potencial še intenzivneje podpirati in ga razvijati. V skladu s tem Odbor poziva države članice, da okrepijo in izboljšajo svoje izobraževalne ustanove ter temu namenijo znatne naložbe. Dobra izobrazba vseh skupin prebivalstva je prav tako pomembna kot izobraževanje znanstvenih elit. V tem smislu je potrebna široka in zadostna ponudba solidnih in primernih izobraževalnih ustanov, od osnovnih šol do univerz. Le tako se bo v evropski družbi razvila naklonjenost izobrazbi in znanosti.

2.15 Poleg tega Odbor poudarja svoje priporočilo, da naj se med državami s pomočjo intenzivnejšega sodelovanja na področju učenja, inovacij in raziskav razvije skupni evropski prostor znanja, ki bo dopolnjeval in izpopolnjeval evropski raziskovalni prostor. Pri tem igrajo pomembno vlogo pobude in ukrepi za vseživljenjsko učenje: vseživljenjsko učenje je ključ do družbe znanja. Predvsem je treba čim prej odstraniti ovire za notranji trg, ki preprečujejo prehod v evropsko družbo znanja.

2.16 Sem sodijo tudi prizadevanja držav članic za še intenzivnejše spodbujanje osebne mobilnosti in krepitev temu namenjenih učinkovitih programov Skupnosti (Erasmus, Marie Curie). Mobilnost podpira pridobivanje in prenos znanja. Zagotoviti je treba prost pretok delavcev, raziskovalcev in študentov v Evropi in ga nagraditi s spodbudami. Povezan mora biti s sprejemljivim dohodkom, delovnimi pogoji in podporo družinam. V ta namen je treba po vsej Evropi izboljšati tudi dostop do informacij o prostih delovnih mestih v vseh državah članicah.

2.17 Glede pomena in podpore inovacijam Odbor ne opozarja le na svoja spodaj navedena obširna priporočila, temveč predvsem tudi na odlično Ahojevo poročilo, ki ga podpira. To zadeva predvsem pravne in družbene okvirne pogoje za naklonjenost inovacijam v podjetništvu in na trgu. Poleg tega Odbor opozarja na svoje izčrpno mnenje o sprostitev in krepitvi evropskega potenciala za raziskave, razvoj in inovacije.

2.18 Napredek in inovacije temeljijo na prenosu novih spoznanj v nove, boljše postopke in proizvode (vključno s stalnimi inovacijami že obstoječih postopkov in proizvodov), na novih poslovnih modelih in na ustreznih načinih upravljanja. Gre torej za inovativni podjetniški duh in podjetniške pobude. Napredek in inovacije temeljijo tudi na novih storitvah, na nadaljnjem razvoju zdravstva in na splošno na boljših rešitvah socialnih vprašanj ob upoštevanju gospodarskih omejitev.

2.19 Inovacije torej pomenijo koncipiranje in izvajanje novih tehnik, postopkov, načinov organizacije, poslovnih modelov, modelov izobraževanja itd., ki prej niso prišli v poštev ali jih ni bilo mogoče upoštevati. Zato je pomembno, da zakonodaja na tem področju omogoča dovolj manevrskega prostora, da bodo

nove zamisli, na katere prej še nihče ni pomislil, dobile možnost uresničenja in da ne bodo že vnaprej obsojene na pozabo, ker niso združljive z vzorcem preveč podrobnih pravil. Preveč omejevalnih predpisov zavira inovacije. Zato Odbor podpira vsa prizadevanja za poenostavitev predpisov in pregled, ali ne vsebujejo prekomernih, preveč podrobnih in/ali po nepotrebnem omejujočih pravil.

2.20 Inovacije vključujejo tudi sprejetje določenega tveganja neuspeha ali celo škode. Praviloma je učinkovitost, pa tudi pomanjkljivosti ali stranske učinke novega pristopa ali koncepta mogoče spoznati šele glede na to, kako se obnese v praksi in konkurenci s konkurenčnimi postopki. Tudi neuspeh je novo spoznanje. Priložnost in tveganje sta različni plati iste medalje. Načeloma bi morala imeti pričakovana korist inovacije večjo težo kot možna z njo povezana tveganja. Možna tveganja za družbo je treba posebej oceniti. Poleg tega je treba razmisliti, ali ne bi bilo treba vsaj za MSP ustanoviti rizičnega sklada, npr. pri EIB, ki bi pomagal kriti potencialno škodo ali izgubo.

2.21 Odbor je že večkrat opozoril na to, da so človekove sposobnosti in zmogljivosti najobčutljivejši in najdragocenejši vir znanja in inovacij. Zato so dovolj veliko število, oprema in kakovost za to potrebnih izobraževalnih ustanov odločilni predpogoj za kritje potreb po dobrih znanstvenikih, inženirjih in učiteljih.

2.22 Družba – ki jo zastopa politika – prevzame odgovornost za čim boljšo uporabo svojih naložb, hkrati pa tudi naložb posameznih znanstvenikov in inženirjev, ki so namenjene pridobivanju zaželenega širokega in zapletenega splošnega znanja ter zelo specifičnega poglobljenega znanja. Ta odgovornost se mora odražati v skrbi za primerne poklicne priložnosti in možnosti razvoja usposobljenih raziskovalcev in inženirjev, možnosti ustvariti družino ter ustrezno kariero z zanimivimi možnostmi razvejitve na druga področja, in sicer brez poklicnih pasti ali slepih ulic! Brezposelnost, nizek zaslužek ali neprimerna zaposlitev (tudi s prekomerno administracijo in delom v odborih) usposobljenih znanstvenikov in inženirjev pomeni zapravljjanje gospodarskih naložb in odvrčanje prihodnjih vrhunskih strokovnjakov, ki se nato odločijo za poklic, ki sploh ni povezan z znanostjo in tehniko, ali pa zapustijo Evropo!

2.23 To ne izključuje zahteve, da bi se izkušeni strokovnjaki ter znanstveni in tehnični raziskovalci bolj intenzivno kot doslej vključevali v sprejemanje odločitev in upravljanje politike na področju raziskav, podjetništva in inovacij. Ustanovitev Evropskega raziskovalnega sveta (ERS) je prvi korak v tej smeri, ki vlija upanje. Toda tudi Skupnost (vključno s Komisijo!) in države članice morajo imeti za podporo raziskav in inovacij na razpolago dovolj strokovnega znanja in ga vzdrževati. Samo upravljanje ne zadostuje.

2.24 Prenos rezultatov raziskav in inovacij v industrijske proizvode in postopke predstavlja posebno problematiko. Lizbonski cilj, da bi dve tretjini R&R financirala industrija, je upravičen. Posebej pomembno je zato tudi to, da se v družbi bolj utrdi vrednost poklica podjetnika in njegov odločilni pomen za inovacije, gospodarski napredek in splošno blaginjo. Zato si je Odbor v svoji funkciji mostu do organizirane civilne družbe v prihodnjem programu dela zastavil osrednji cilj, da se bo zavzemal za „podjetništvo s človeškim obrazom“. Le z odgovornim, dejavnim in domiselnim podjetništvom, ki se lahko čim bolje razvija, bo mogoče končno uspešno doseči lizbonske cilje.

2.25 V zvezi z drugimi vidiki in podrobnostmi opozarjamo na izčrpane razlage v nadaljevanju in mnenje Odbora o poteh do evropske družbe znanja – prispevek organizirane civilne družbe k lizbonski strategiji ⁽¹⁾ ter mnenje o sprostitvi in krepitvi evropskega potenciala za raziskave, razvoj in inovacije ⁽²⁾.

3. Splošne ugotovitve

3.1 *Razvoj znanosti in tehnike.* Evropa je zibel sodobne znanosti in raziskav, ki se neprestano razvijajo. Ob upoštevanju grško-egipčanske kulture in občasnih medsebojnih vplivov iz indijsko-arabskega ⁽³⁾ sveta velja Evropa tudi za zibel znanosti nasploh. Kljub občasnemu nihanju in prekinitve v času vojn, znanost in raziskave niso poznale meja in so se prepletale po vsej Evropi. Način dela in razmišljanje na teh področjih sta odločilno utrla pot današnji evropski družbi, njenim vrednotam, načinu življenja in življenjskemu standardu; bila sta znamenje evropskega kulturnega prostora ⁽⁴⁾. Ključ uspeha dosežkov, ki so bili rezultat tega, je bilo prosto prepletanje obrtnega ustvarjalnega duha in podjetniških pobud in miselnosti z znanstvenimi načini dela in sistematiko ter iz tega razvitih tehnologij in industrijskih procesov.

3.2 *Razvoj in družba.* Odločilen družbenopolitični razvoj je potekal skoraj z roko v roki z znanstveno-tehničnim napredkom in je omogočil življenje svobodnega državljana v moderni državi z delitvijo oblasti, demokracijo, temeljnimi pravicami in družbenimi zakoni.

3.3 *Razvoj in življenjski pogoji.* Kot rezultat skupnih procesov so se življenjski pogoji ljudi v državah in regijah, ki so bile deležne tega razvoja, naenkrat spremenili in izboljšali kot še

nikoli prej v zgodovini človeštva. V zadnjih 135 letih se je povprečna življenjska doba prebivalstva ⁽⁵⁾ več kot podvojila ⁽⁶⁾. V zadnjih 50 letih se je hektarski donos v kmetijstvu skoraj potrojil. V uspešnih industrijskih državah potekajo razprave o prekomerni telesni teži namesto podhranjenosti, o prenasitosti z informacijami namesto pomanjkanju informacij, o staranju prebivalstva namesto smrtnosti otrok. Možnosti in dosežki sodobne mobilne industrijske družbe, pridobljeni z raziskavami, razvojem in inovacijami, zajemajo vsa področja človeškega razvoja in kakovosti življenja.

3.4 *Raba energije.* Bistveni dejavnik pri doseženem napredku sta bila razvoj in razširjena uporaba industrijskih postopkov, strojev in prometnih sredstev, ki rabijo energijo: energija je ljudem odvzela breme težaškega fizičnega dela, povečala njihovo produktivnost, ustvarila toploto in svetlobo ter omogočila nesluteno mobilnost, komunikacijo in kulturni razvoj. Energija je postala „hranilo“ in gonilo modernih gospodarstev.

3.5 *Podnebna problematika in oskrba z energijo.* Tako intenziven razvoj pa vodi k novim problemom in izzivom. Globalno segrevanje, njegove možne posledice in strategija njihovega preprečevanja so predmet daljnosežnih političnih odločitev ⁽⁷⁾ in številnih raziskav ⁽⁸⁾ z deloma spornimi nazori. V konec oktobra 2006 objavljenem Sternovem poročilu ⁽⁹⁾ *The Economics of Climate Change* je zapisana ugotovitev, da samo za preprečevanje globalnega segrevanja zaradi toplogrednih plinov znašajo stroški 1 % BDP, ki obsegajo zlasti tudi nadaljnje, za to potrebne R&R. Toda celo ne glede na podnebno problematiko je vprašanje zagotavljanja trajnostne oskrbe Evrope (in sveta!) z energijo eden osrednjih političnih izzivov, pri obvladovanju le-teh pa imajo znatno intenzivnejše raziskave in razvoj odločilno vlogo ⁽¹⁰⁾.

3.6 *Nadaljnji problemi in izzivi* ⁽¹¹⁾. Toda podnebne spremembe in oskrba z energijo niso edina problematika. Tudi preprečevanje fizičnih in psihičnih bolezni, lajšanje življenja invalidom ali drugače prikrajšanim ljudem s ciljem, da se

⁽⁵⁾ V Nemčiji.

⁽⁶⁾ Zlasti zaradi zmanjšanja smrtnosti otrok.

⁽⁷⁾ Evropski svet 23. in 24. marca 2007 – Sklepi predsedstva (Trajnostna energija).

⁽⁸⁾ Npr.:

1) Medvladni odbor za podnebne spremembe WMO/UNEP – „Climate Change 2007: The Physical Science Basis – Summary for Policy Makers“ ali

2) Odprto pismo 61 znanstvenikov kanadskemu predsedniku vlade (<http://www.lavoisier.com.au/papers/articles/canadianPMletter06.html>).

⁽⁹⁾ http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews/stern_review_economics_climate_change/sternreview_index.cfm.

⁽¹⁰⁾ UL C 241, 7.10.2002: Potrebno raziskav za zagotovljeno in trajnostno oskrbo z energijo (op. prev.: mnenje ni prevedeno v slovenščino). Glej nedavno objavljeno publikacijo *Transition to a sustainable energy system for Europe – The R&D perspective* (ISBN 92-79-02688-7) in „nature“, zvezek 444, št. 7119, str. 519 (nov. 2006), *Our emperors have no clothes*.

⁽¹¹⁾ Glej (UL C 185, 8.8.2006).

⁽¹⁾ UL C 65, 17.3.2006.

⁽²⁾ UL C 325, 30.12.2006.

⁽³⁾ Morda tudi kitajske kulture.

⁽⁴⁾ Ti postopki so zelo podrobno prikazani in razdelani v mnenju Odbora na lastno pobudo z naslovom Znanost, družba in državljan v Evropi (UL C 221, 7.8.2001).

izboljša njihov poklicni razvoj in vključitev v družbo znanja, vplivi demografskih sprememb vključno z gerontološkimi raziskavami, boljše razumevanje kompleksnih gospodarskih, socialnih in kulturnih povezav in mehanizmov medsebojnega vplivanja, varstvo okolja in splošna zaščita ter nadaljnji razvoj našega načina življenja, naš evropski sistem vrednot in socialni model so primeri pomembnih raziskovalnih tem, o katerih je Odbor v prejšnjih mnenjih, kot je mnenje o 7. okvirnem programu R&R ⁽¹²⁾ in njegovih „posebnih programih“ ⁽¹³⁾, že oblikoval izčrpna priporočila.

3.7 Globalna konkurenca. Poleg tega se Evropska skupnost trenutno sooča z resnim izzivom vedno močnejše globalne konkurence, pri čemer gre zlasti za to, da se obdržijo delovna mesta v Evropi, ravni dohodka ter socialni in okoljevarstveni standardi. To ne velja le zaradi gospodarskih sil ZDA in Japonske, temveč posebej zaradi bistvenih in vedno večjih industrijskih in raziskovalnih dosežkov držav, kot so Kitajska (Kitajska želi do leta 2050 v svetovnem merilu prehiteti ZDA kot vodilna tehnološka država! ⁽¹⁴⁾), Indija in Brazilija, in zaradi tamkajšnjih bistveno nižjih plač ter socialnih in okoljevarstvenih standardov. Prav zaradi te globalne konkurence ter z njo povezanega globalnega tekmovanja za vedno večje naložbe v raziskave in razvoj, vključno z globalnim tekmovanjem za najboljše znanstvenike in inženirje, mora Evropska skupnost izboljšati svojo politiko na tem področju. Gre torej predvsem za globalno konkurenco, ne za konkurenco znotraj Evrope!

3.8 Prednost pri raziskavah, razvoju in inovacijah. Evropa bo lahko konkurenčni položaj obdržala le, če bo ohranila prednost pri raziskavah, tehnološkem razvoju in stalnih inovacijah tudi v prihodnje, in če se bo ta prednost razvijala v družbenem in kulturnem okolju demokracije, pravne države, politične stabilnosti in zanesljivosti, podjetniške svobode, možnosti za varno načrtovanje, želje po novih dosežkih in njihovem priznanju. Evropski raziskovalni prostor je treba okrepiti in razširiti. Ta cilj se sicer sedaj že splošno priznava v političnih izjavah o namerah, pri dejanskem ravnanju in prenosu v realne prednosti (npr. proračun za raziskave) in ustrezne predpise (npr. strukturo plač ⁽¹⁵⁾, davčno pravo ⁽¹⁶⁾) pa še zmeraj obstajajo jasne in obžalovanja vredne pomanjkljivosti, tako na ravni Skupnosti kot na ravni večine držav članic. Te okoliščine so resne in jih ne smemo podcenjevati, tudi če je v nekaterih državah članicah mogoče opaziti razveseljav razvoj v pozitivno smer ⁽¹⁷⁾.

⁽¹²⁾ UL C 65, 17.3.2006.

⁽¹³⁾ UL C 185, 8.8.2006.

⁽¹⁴⁾ Poljudnoznanstvena nemška revija Bild der Wissenschaft 9/2006 str. 109.

⁽¹⁵⁾ Zlasti glede dohodkov in pogodb mladih znanstvenikov in inženirjev.

⁽¹⁶⁾ Glej sporočilo Komisije COM(2006) 728 konč. *Boljša uporaba davčnih olajšav za raziskave in razvoj*.

⁽¹⁷⁾ Frankfurter Allgemeine Zeitung, št. 49, str. 17, 27.2.2007, Zwischen Fortschritt und Stillstand.

3.9 Znanstveni in tehnični dosežki. Veliki dosežki na področju znanosti in tehnike ter njihov podjetniški prenos v inovacije in konkurenčno gospodarsko moč so zato odločilni pogoji za zagotovitev naše prihodnosti – npr. v zvezi z energetskimi in podnebnimi vprašanji – in za ohranitev in izboljšanje našega položaja v globalnem okolju ter za zagotovitev, da evropski socialni model ne bo ogrožen, temveč da ga bomo lahko še razširili. Navsezadnje pa raziskave in razvoj prispevajo tudi k temeljnemu cilju osvojiti več novega znanja. Obsežnejše znanje pa ne pripomore le k reševanju problemov, temveč razširja tudi naš pogled na svet, konkretizira konfliktna situacije in bogati našo kulturo.

3.10 Ponovna oživetev tradicije. Evropa se mora torej sedaj zavedati svoje tradicije kot nekdaj vodilne sile na področju raziskav in inovacij ter jo znova oživiti. Moč Evrope se skriva v potencialu njenih državljanov. Zato je treba ta potencial spodbujati še bolj kot doslej in v raziskave in razvoj vlagati veliko več, izboljšati njihovo učinkovitost, okrepiti pripravljenost in sposobnost industrije, trgovine in uprave za inovacije, spodbujati dosežke in jih priznati ter odpraviti ovire, ki jih preprečujejo.

3.11 Povečanje naložb. To zlasti pomeni, da bodo morale Skupnost in države članice mnogo več vložiti v raziskave in razvoj, v temu primerno izobrazbo državljanov ter izobraževanje potrebnih znanstvenikov in inženirjev (obeh spolov!). Predvsem pa pomeni, da je treba poleg tega s pomočjo primernih pravnih, administrativnih, davčnih ⁽¹⁸⁾ in finančnih okvirnih pogojev spodbuditi pripravljenost industrije za naložbe na področju raziskav in razvoja, tudi MSP, ter narediti take naložbe bolj privlačne in smiselne.

3.12 Naklonjenost družbe napredku. Najpomembnejši pogoj za dosego tega cilja je ustvariti družbeno okolje, ki bo naklonjeno napredku, inovacijam in podjetništvu in bo popolnoma sprejelo to spoznanje, da se bodo lahko na vseh političnih ravneh oblikovali okvirni pogoji in sprejele potrebne odločitve, toda tudi, da bodo nastala delovna mesta, industrija pa bo razvila dovolj zaupanja in optimizma za potrebne naložbe. V tem smislu je treba državljanke boljše kot doslej seznanjati s pridobitvami in pomenom znanosti in tehnike ter pionirskimi podjetniškimi dosežki. Sem sodi tudi spoznanje, da zlasti temeljne raziskave ⁽¹⁹⁾ dajejo potrebno osnovo za prihodnje znanje in inovacije.

⁽¹⁸⁾ Glej sporočilo Komisije COM(2006) 728 konč. *Boljša uporaba davčnih olajšav za raziskave in razvoj*. Odbor o tem pripravlja posebno mnenje.

⁽¹⁹⁾ Glej (UL C 110, 30.4.2004). Zgodovinsko gledano so bile prav temeljne raziskave tiste, za katere so bile dane prve pobude za znanstveno sodelovanje v (Zahodni) Evropi. Razvile so se iz potrebe po postavitvi centrov za velike naprave in oblikovanju kritične mase, katerih stroški so preseglji finančno sposobnost ali plačilno pripravljenost posamezne države članice.

3.13 *Priznanje pridobitev.* Družba se mora zavedati odločilne vloge teh pridobitev za današnji način življenja, pogojev za njihov nastanek in z njimi povezanih znanstveno-tehničnih podjetniških in kulturnih dosežkov, o njih je treba poučevati v šolah ter ceniti njihov bistven pomen.

3.14 *Nadaljnji pogoji.* Napredek in stalne inovacije pa ne temeljijo le na znanosti in tehniki, temveč tudi na motivaciji, sposobnostih in pripravljenosti vseh udeleženih ter na novih poslovnih modelih, na pravih metodah upravljanja in na za to ugodnih pravnih okvirnih pogojih.

3.15 *Sprejetje tveganja.* Za spodbujanje novih raziskovalnih pristopov, inovativnih tehnologij, postopkov ali poslovnih modelov je treba sprejeti določeno mero tveganja neuspeha ali celo škode. Praviloma je prednosti in učinkovitosti, pa tudi pomanjkljivosti, tveganja in stranske učinke novega pristopa mogoče spoznati šele glede na to, kako se obnese v praksi in konkurenci s konkurenčnimi postopki. Tudi neuspeh je novo spoznanje. Priložnost in tveganje sta različni plati iste medalje. Načeloma bi morala imeti pričakovana korist inovacije večjo težo kot možna z njo povezana tveganja. Možna tveganja za družbo je treba posebej oceniti. Poleg tega je treba razmisliti, ali ne bi bilo treba vsaj za MSP ustanoviti rizični sklad, npr. pri EIB, ki bi podjetjem pomagal kriti škodo ali izgubo.

4. Izobraževanje, usposabljanje in nadaljnje izobraževanje

4.1 *Temelj znanja.* Znanje temelji na dveh enako pomembnih stebrih: izobraževanju in raziskovanju. Novo znanje je mogoče pridobiti le z raziskavami in razvojem. Kot osnova je potrebno obstoječe znanje: z izobraževanjem, usposabljanjem in nadaljnjim izobraževanjem ga je treba prenesti naprej in utrditi. Pri tem gre za naslednje cilje:

4.1.1 *Osnovno znanje.* Po eni strani je treba poskrbeti, da bodo vsi državljani deležni solidnega osnovnega znanja o znanosti, tehniki in gospodarstvu, njihovem delovanju in bistvenih osnovnih zakonih. Le tako bodo lahko npr. presojali pogosto zapletene vsebine, ki jih je treba poznati za oblikovanje informiranega političnega mnenja. Temu ustrezno je treba na vseh stopnjah šolanja učne načrte in čas, ki je na razpolago za pouk, usmeriti v prizadevanja, da se otrokom in mladim z nazornimi in spodbudnimi razlagami in učnimi materiali postopno približa znanstveno, tehnično in gospodarsko

razmišljanje in bogastvo znanja ⁽²⁰⁾ ter se jih seznani z odločilnim pomenom znanstvenega dela, tehničnega razvoja ter inovativnega gospodarskega in socialnega ravnanja ter družbe znanja na splošno za njihovo prihodnost in življenjske priložnosti. Temu je treba v učnih načrtih posvetiti bistveno več pozornosti. Odbor pozdravlja in podpira priporočila iz Rocardovega poročila, ki obravnava ta prizadevanja ⁽²¹⁾.

4.1.2 *Spodbude k izbiri poklica.* Po drugi strani je treba nadarjene navdušiti za ustrezen poklic in na splošno težek študij ter jim za to dati trdno osnovno znanje. Tudi za to je treba v učnih načrtih šol, zlasti gimnazij, predvideti razširjene in visokokakovostne učne programe.

4.1.3 *Potreba po dopolnitvi v širino in globino.* Ponudbo izobraževanja na naravoslovnem in tehničnem področju je torej treba bistveno dopolniti, ne glede na to, da je seveda treba spodbujati vse vrste nadarjenosti, tudi na socialnem in gospodarskem področju ter v humanističnih in družboslovnih predmetih. Dobra izobrazba vseh skupin prebivalstva – pri čemer je potrebna pripravljenost in disciplina šolarjev – je prav tako pomembna kot izobraževanje znanstvenih elit. Visokokakovostne izobraževalne ustanove, od osnovnih šol do univerz, so temeljni pogoj za nastanek družbe, ki bo na splošno naklonjena izobrazbi in znanosti.

4.1.4 *Evropski prostor znanja.* Odbor poudarja svoje priporočilo, da naj se med državami s pomočjo intenzivnejšega sodelovanja na področju učenja, inovacij in raziskav razvije skupni evropski prostor znanja, ki bi dopolnjeval in izpopolnjeval evropski raziskovalni prostor. Zato je treba ovire za notranji trg, ki preprečujejo prehod k evropski družbi znanja, čim prej odstraniti. Odbor pri tem opozarja na svoje mnenje *Poti do evropske družbe znanja – prispevek organizirane civilne družbe k lizbonski strategiji* ⁽²²⁾.

4.1.5 *Vseživljenjsko učenje in mobilnost.* Pri tem igrajo pomembno vlogo pobude in ukrepi za vseživljenjsko učenje: vseživljenjsko učenje je ključ do družbe znanja. Sem sodijo tudi prizadevanja držav članic za še intenzivnejše spodbujanje osebne mobilnosti in krepitev temu namenjenih učinkovitih programov Skupnosti (Erasmus, Marie Curie). Mobilnost Evrope povezuje v

⁽²⁰⁾ Pri tem ne gre toliko za osvojitve in obvladanje številnih formul, temveč za temeljno razumevanje tehnike in osnovnih naravnih zakonov, toda tudi za pomen kvantitativnih povezav in uporabnosti matematike.

⁽²¹⁾ *A Renewed Pedagogy for the Future of Europe*, Generalni direktorat za znanost in raziskave 2007, EUR 22845, skupina na visoki ravni za znanstveno izobraževanje, Michel Rocard (predsednik), Peter Csermely, Doris Jorde, Dieter Lenzen, Harriet Walberg-Henriksson, Valerie Hemmo (poročevalka).

⁽²²⁾ UL C 65, 17.3.2006.

mrežo in spodbuja pridobivanje in prenos znanja. Zagotoviti je treba prost pretok delavcev, raziskovalcev in študentov in ga dopolniti s sprejemljivimi dohodki, delovnimi pogoji in podporo družin. V ta namen je treba po vsej Evropi izboljšati tudi dostop do informacij o prostih delovnih mestih v vseh državah članicah.

4.2 *Standard strokovne izobrazbe.* Razen tega je potrebno, da univerze in tehnični inštituti zagotovijo znanstveno-tehnično strokovno izobrazbo, ki bo vsaj enakovredna najboljšemu mednarodnemu standardu: najpomembnejši kapital za razvoj in inovacije so visokokvalificirani in motivirani znanstveniki in inženirji obeh spolov, ki svojo strokovno usposobljenost vzdržujejo in širijo z vseživljenjskim učenjem ves čas opravljanja poklica in med katerimi je dovolj sposobnih, da prevzamejo vodilne vloge in opravljajo pionirsko delo na najtežjih področjih.

4.3 *Priložnosti za vse.* Napredek in uspeh bosta v prihodnje bolj kot kadar koli prej rezultat strukturiranega deljenega timskega dela, pri katerem je treba vsem udeležencem glede na njihov talent, zmogljivost in ustvarjalnost ponuditi najboljše možnosti za razvoj in lastno pobudo. Zato morajo biti šolski sistemi dovolj prožni, da bo mogoče zajeti vse vrste nadarjenosti in da bodo tudi zapoznani v razvoju imeli priložnost za optimalno izobrazbo. Poleg tega so nujno potrebne temu primerne visokokakovostne izobraževalne ustanove za celoten spekter specialistov in strokovnjakov, potreben za obsežen izbor današnjih in prihodnjih nalog v tehniki, znanosti in gospodarstvu.

4.4 *Mrežno povezovanje.* Prav za usposabljanje in nadaljnje izobraževanje je potrebno še močnejše mrežno povezovanje stebrov izobraževanja, raziskave in uporaba v industriji, pri čemer je zveza z vseživljenjskim učenjem več kot očitna (glej 4.1.5). Potrebno je tudi močnejše čezmejno povezovanje univerz in tehničnih univerz/visokih šol. Tudi s tega vidika Odbor pozdravlja načrte za Evropski tehnološki inštitut (ETI) ⁽²³⁾, ki naj bi prispeval k nadaljnjemu razvoju inovacijske zmogljivosti Skupnosti in držav članic, tako da bo na najvišji ravni združil izobraževanje, raziskave in inovacijske dejavnosti. Slednje pa zadeva tudi – razen izobraževanja in usposabljanja – skupne „predkonkurenčne“ raziskave in razvoj ⁽²⁴⁾ industrijskih podjetij, kot je npr. skupno razvijanje boljših tehnologij motorjev v avtomobilski industriji.

5. Finančna vprašanja in postopki

5.1 *Pri naložbah morajo sodelovati vsi udeleženci.* Skupnost, države članice in zasebno gospodarstvo morajo po najboljših močeh, tj. bistveno bolj kot sedaj, vlagati v izobraževanje, raziskave in razvoj.

⁽²³⁾ UL C 93, 27.4.2007.

⁽²⁴⁾ Glej točko 7 (UL C 204, 18.7.2000).

5.2 *Ciljna vrednost iz Barcelone.* Da v globalnem tekmovanju v naložbah za R&R ne bi ostali zadnji, morajo vsi vpleteni akterji zelo resno vzeti cilj iz Barcelone, določen za uresničitev lizbonske strategije, in vanj usmeriti vse svoje moči. Ta cilj predvideva, da bi se skupni izdatki Unije za R&R zvišali tako, da bodo leta 2010 dosegli raven skoraj 3 % BDP. Dve tretjini za to potrebnih naložb bi morale zagotoviti zasebno gospodarstvo.

5.3 *Učinek vzvoda 7. okvirnega programa R&R.* Decembra 2006 je Svet sprejel 7. okvirni program R&R 2007-2013, ki ima v primerjavi s predhodnim programom bistveno višji proračun v višini ca. 50 milijard EUR. To je še en zelo velik uspeh evropske politike, ki jo je Odbor odločno podpiral. Toda Skupnost bi k za to predvidenemu proračunu ca. 50 milijard EUR prispevala le 2-odstotni delež, torej le petdesetino (!) ciljne vrednosti iz Barcelone za skupne naložbe v raziskave in razvoj. Kot je Odbor že večkrat poudaril, to vsekakor ni dovolj, da bi velik učinek vzvoda in integracijski učinek podpore Skupnosti odločilno vplivala na politiko podpore držav članic in na potrebno pripravljenost industrije za naložbe ter sprožila znatno povečanje naložb, ki je potrebno za doseg ciljne vrednosti iz Barcelone.

5.4 *Ponovno priporočilo.* Zato Odbor poudarja – zlasti zaradi Evropskega tehnološkega inštituta (ETI) v ustanavljanju in nujne potrebe po povečanju dejavnosti R&R za podnebju prijazno trajnostno oskrbo z energijo – svoje priporočilo ⁽²⁵⁾, da bi bilo treba ta delež pri reviziji proračuna EU leta 2008 v prvem koraku zvišati za polovico, tj. na približno 3 % ciljne vrednosti iz Barcelone za skupne naložbe v raziskave in razvoj. To bi bil posebej učinkovit ukrep Skupnosti, da bi lahko hitreje kot sedaj opazno dosegli vedno bolj pomembne cilje iz Lizbone in Barcelone ter hitreje in učinkoviteje rešili zgoraj navedene probleme.

5.4.1 *Konkurenca s Kitajsko.* Podobna raziskovalna prizadevanja npr. Kitajske izredno hitro naraščajo in Evropa se bo morala zelo potruditi, da pri svetovno pomembnih in bistvenih tehnologijah ne bo izgubila trga v boju z mednarodno konkurenco. Vsekakor pa je politično zelo težko zahtevati za to potrebne naložbe od zasebnega gospodarstva, dokler Skupnost in države članice ne bodo prispevale svojega deleža finančnih sredstev za ciljno vrednost iz Barcelone, ki so jo same oblikovale.

5.4.2 *Osnovna finančna sredstva držav članic.* Države članice bi morale poskrbeti vsaj za to, da bodo njihove univerze in raziskovalne ustanove imele na razpolago dovolj osnovnih finančnih sredstev, da bodo sploh imele možnost pridobiti sofinanciranje v okviru 7. okvirnega programa R&R v pričakovani meri.

⁽²⁵⁾ UL C 325, 30.12.2006.

5.5 *Okvir Skupnosti za državno pomoč.* Določbe Skupnosti za subvencioniranje je treba oblikovati tako, da bodo države članice dobile spodbudo in potreben manevrski prostor, da bodo okrepljene, učinkoviteje in manj birokratsko kot doslej podpirale raziskave in razvoj na univerzah, v raziskovalnih organizacijah in industriji ter potrebno povezovanje v mreže med njimi. Poleg tega je treba skrbno preveriti, ali *Okvir Skupnosti za državno pomoč za raziskave, razvoj in inovacije* ⁽²⁶⁾ dejansko podpira te cilje.

5.6 *Proračunski predpisi držav članic.* Proračunski predpisi posameznih držav članic bi morali pri podpori ukrepov R&R posameznemu projektu omogočiti bolj prilagodljivo porabo sredstev, npr. prenos dodeljenih sredstev v naslednje koledarsko ali finančno leto.

5.7 *Vzpostavitev znanstvene infrastrukture.* Poleg tega je Odbor že večkrat ⁽²⁷⁾ priporočil, da bi bilo treba iz strukturnih skladov Skupnosti nameniti bistveno večji del sredstev za vzpostavitev znanstvene infrastrukture. Za ta namen bi lahko bila zelo uporabna tudi sredstva Evropske investicijske banke.

5.8 *Potencial MSP.* Pri tem je pomembno, da se nadalje okrepi potencial za inovacije, ki ga ponujajo MSP in predvsem novo ustanovljena podjetja, ter industrijo na splošno močnejše spodbuditi k ustreznim naložbam. Odbor poleg tega opozarja na svoja priporočila ⁽²⁸⁾ o programu EU *Večletni program za podjetja in podjetniške pobude*, zlasti za mala in srednje velika podjetja (MSP) in na podporo na področju na znanosti temelječega gospodarstva, ki je v tem smislu posebej pomembna. Na osnovi dejstva, da je v EU 98 % vseh podjetij MSP, je zelo jasno, kakšen pomen ima krepitev inovativne sposobnosti te podjetniške kategorije (zato Odbor pozdravlja, da je v RP7 1,3 milijarde EUR rezervirane za R&R MSP). Predpise, ki trenutno otežujejo delovanje MSP, bi bilo treba pregledati in čim bolj „poenostaviti“. Poleg tega bi lahko oblasti s pomočjo poslovnih angelov („Business Angels“) zagotovile dostop do možnosti podpore. Tudi iz politike podpore drugih držav na tem področju lahko Evropa dobi pobude.

6. Strukturni vidiki in okvirni pogoji

6.1 *Sklicevanje na druga in predhodna poročila.* Na tem mestu Odbor zaenkrat opozarja na pred kratkim objavljeni sporočili ⁽²⁹⁾ Komisije na temo inovacij ter na odlično Ahojevo

poročilo ⁽³⁰⁾. Razen tega opozarja na svoje mnenje ⁽³¹⁾ o sprostitvi in krepitvi evropskega potenciala za raziskave, razvoj in inovacije, ki se močno prekriva z besedilom tega mnenja, hkrati pa je pri nekaterih tukaj obravnavanih temah bolj izčrpno.

6.2 *Inovacije pomenijo več.* Odbor ponovno poudarja in dopolnjuje zgoraj navedena poročila: napredek in inovacije ne temeljijo le na znanosti in tehniki, temveč tudi na prenosu teh spoznanj v nove, boljše postopke in proizvode, na novih poslovnih modelih, na ustreznih načinih upravljanja. Gre torej za inovativen podjetniški duh in podjetniške pobude. Napredek in inovacije temeljijo tudi na novih storitvah, na nadaljnjem razvoju zdravstva in na splošno na boljših rešitvah socialnih vprašanj. Primer za to je koncept fleksivarnosti ⁽³²⁾, ki ga je Odbor obravnaval.

6.3 *Inovacije, korak v neznano.* Inovacije pomenijo torej koncipiranje in izvajanje novih tehnik, postopkov, načinov organizacije, poslovnih modelov, modelov izobraževanja itd., ki prej niso prišli v poštev. Zato je njihovo učinkovitost večinoma mogoče dokazati pozneje, glede na to, kako se praktično obnesejo v konkurenci.

6.4 *Prosto oblikovanje predpisov.* V nasprotju s tem pa predpisi nastajajo na osnovi že obstoječega znanja. Zato je zelo pomembno, da ti predpisi omogočajo dovolj manevrskega prostora, torej dovolj raznovrstnosti in spremenljivosti, da bodo tudi nove zamisli, na katere doslej še nihče ni pomislil, dobile priložnost za uresničenje in jih predpisi ne bodo – ker niso združljive z vzorcem podrobnih pravil – že vnaprej zatrli v kali ali počasi potisnili v ozadje. Pri vseh predpisih je torej treba paziti, da bodo zajeli temeljna vprašanja in jih uredili, izogibati pa se je treba tudi preveč podrobnim predpisom. Vsakršno pretirano urejanje s predpisi, preveč omejujočih pravil, pa naj bo njihov namen še tako dober, so ovire in zapreke za inovacije. Zato Odbor podpira vsa prizadevanja za poenostavitev predpisov in pregled, ali ne vsebujejo prekomernih in/ali po nepotrebnem omejujočih pravil. To pripomore tudi k razbremenitvi (glej spodaj) strokovnjakov, saj se jim ni treba ukvarjati z nepotrebnimi birokracijo. Razen tega: napake posameznikov ne smejo biti vzrok za prekomerno urejanje s predpisi za vse.

6.5 *Svoboda raziskovanja.* Ponovno: inovacije potrebujejo dovolj podjetniškega manevrskega prostora. Svoboda raziskovanja – to pomeni tudi brez nestrokovnih, omejevalnih ⁽³³⁾ ali celo ideoloških zahtev – je temeljni pogoj za ustvarjalno znanost

⁽²⁶⁾ UL C 323/I z dne 30.12.2006.

⁽²⁷⁾ Mdr. (UL C 65, 17.3.2006).

⁽²⁸⁾ UL C 234, 22.9.2005.

⁽²⁹⁾ COM (2006) 502 konč. z dne 13.9.2006: Prenos znanja v prakso: široko zastavljena inovacijska strategija za EU; COM(2006) 589 konč. z dne 12.10.2006: Inovacijam prijazna, sodobna Evropa.

⁽³⁰⁾ EUR 22005 Creating an Innovative Europe ISBN 92-79-00964-8.

⁽³¹⁾ UL C 325, 30.12.2006.

⁽³²⁾ Npr.: Danski model fleksivarnosti. (UL C 195, 18.8.2006).

⁽³³⁾ Glej tudi (UL C 65, 17.3.2006), točko 4.13.2 o evropski listini za raziskovalce, vključno z opombo.

ter nova odkritja in izume, ne glede na omejitve, ki jih postavlja zakonodajna ureditev etičnih vprašanj, in ne glede na ustrezno uporabo dodeljenih finančnih sredstev.

6.6 Poudarek CESE 1566/2006. Za nadaljnje pomembne vidike opozarjamo na mnenje ⁽³⁴⁾, navedeno v točki 5.1, in poudarjamo ugotovitve iz tega mnenja. Od točke 4.7 do 4.11 so navedena priporočila za naslednje pomembne teme: *Od razumevanja narave do inovativnega proizvoda, inovativnega postopka in inovativnih storitev. Mobilnost med univerzami in industrijo. Javno dostopni informacijski sistemi. Grozdi (clusters). Novoustanovljena podjetja (start-ups). Temeljne raziskave. Inovativni proizvod. Javna naročila. Intelktualna lastnina in nujen patent Skupnosti. Rok za objavo, ki ne ogroža novosti. Jezikovni problem. Poseben položaj novih držav članic.*

6.6.1 Varstvo intelektualne lastnine – evropski patent Skupnosti. Pri tem je treba še enkrat poudariti zadostno mero varstva intelektualne lastnine ⁽³⁵⁾: naložbe podjetij v raziskave, razvoj in inovacije se morajo splačati; tako finančno kot tudi pravno-upravno breme za pridobitev in ohranitev pravic – v primerjavi s svetovnimi konkurenti – ne sme bremeniti evropske gospodarske moči. To kaže tudi nujno potrebo po evropskem patentu Skupnosti (ki bo vključeval rok za objavo, ki ne bo ogrožal novosti).

7. Človeški dejavnik

7.1 *Najdragocenejši vir.* Odbor najprej opozarja na mnenje ⁽³⁶⁾, ki posebej obravnava to tematiko, in ponovno potrjuje in poudarja njegovo vsebino. Kot že prej je Odbor tudi v tem mnenju opozoril, da je človeški kapital najboljčutlivejši in najdragocenejši vir znanja in inovacij. Najpomembnejša naloga je torej motivirati nadarjene, mlade ljudi za znanstveno ali tehnično izobraževanje in jim ga nato tudi čim boljše zagotoviti.

7.2 *Kakovost izobraževalnih ustanov (glej točko 4).* Zato so število, oprema in kakovost za to potrebnih izobraževalnih ustanov odločilni predpogoj za kritje potreb po dobrih znanstvenikih, inženirjih in podjetnikih. Ustanoviti oz. vzdrževati je treba dovolj najboljših, privlačnih univerz s primerno opremo, zlasti tehnične univerze, ki bodo sodelovale z ustanovami za raziskave in praktično usposabljanje ⁽³⁷⁾, ter zagotoviti odlične učne kadre. Te univerze morajo biti sposobne tekmovati

z najboljšimi univerzami v ZDA ali drugih državah zunaj Evrope. Poleg tega morajo biti dovolj privlačne za najboljše študente iz neevropskih držav.

7.3 *Odgovornost in družba.* Družba – ki jo zastopa politika – prevzame odgovornost za čim boljšo uporabo svojih naložb, pa tudi naložb posameznih raziskovalcev, ki so namenjene pridobivanju zaželenega širokega in zapletenega poznavanja osnov ter zelo zahtevnega specifičnega znanja. Ta odgovornost se mora odražati v skrbi za primerne poklicne priložnosti in možnosti razvoja osebnih interesov ter primerno kariero izobraženih raziskovalcev s privlačnimi možnostmi brez poklicnih pasti ali slepih ulic. Brezposelnost, nizek dohodek ali neprimerna zaposlitev usposobljenih znanstvenikov in inženirjev pomenijo zapravljanje gospodarskih naložb in odvrčanje prihodnjih vrhunskih strokovnjakov, ki se nato odločijo za poklic, ki sploh ni povezan z znanostjo in tehniko, ali pa zapustijo Evropo! Tudi prekomerna birokracija (točka 7.7) je napačen pristop.

7.4 *Razvoj talentov.* Ljudem – torej tudi zaposlenim v podjetjih, na univerzah in v raziskovalnih inštitutih – je treba v skladu z njihovo nadarjenostjo, sposobnostjo in ustvarjalnostjo ponuditi najboljše možnosti za razvoj talenta in lastnih pobud, pa tudi oblikovati družbeno okolje, ki jim omogoča, da si ustvarijo družino, ter podpira in spodbuja njihovo ustvarjalnost. To pa pomeni tudi, da si morajo mladi, ki pridobijo možnost takega izobraževanja in spodbude, z občutkom dolžnosti in z vsemi močmi prizadevati za čim boljši izkoristek pridobljenih sposobnosti in talentov. To so pomembna vprašanja socialne politike, družinske politike, ekonomsko-poslovnih ved in na splošno kulture upravljanja. V tej povezavi je sedaj priznan tudi pomen smiselnega ravnesja med delom in zasebnim življenjem za ustvarjalnost in produktivnost ⁽³⁸⁾.

7.5 *Identifikacija in ocenjevanje raziskovalcev* ⁽³⁹⁾. Izredne sposobnosti in dosežke je zelo težko zajeti s pomočjo formalnih ocenjevalnih shem – pri katerih obstaja tudi možnost zlorabe. Problematično je npr. ravnanje znanstvenikov, ki se pri svojih objavah vzajemno citirajo, tako oblikujejo „citratne karte“ in si s tem pridobijo prednosti pri shematskem ocenjevanju. Niti število objav, niti citati ali patenti ali drugi podobni kazalniki ne zadostujejo in ne dajejo osnove za zanesljiva merila ocenjevanja. Pomembnejša je kakovost, vrednost novosti in pomen. Razen tega so se včasih prav prelomna spoznanja ali izumi razširili s časovnim zamikom, njihovo priznanje, uporaba ali citiranje so prišli pozneje. Zato so za ocenjevanje osebnosti in dosežkov v vseh oblikah in odtenkih potrebne bogate izkušnje in sposobnost osebne presoje (kar ne pomeni, da je mogoče popolnoma izključiti napačne ocene) merodajnih predstavnikov posameznega strokovnega področja, kjer so bili doseženi novi rezultati ali jih je pričakovati.

⁽³⁴⁾ UL C 325, 30.12.2006.

⁽³⁵⁾ Glej tudi govor komisarja Günterja Verheugena, SPEECH/07/236, „Geistiges Eigentum – Antriebe für Innovation in Europa“, 19. april 2007.

⁽³⁶⁾ Raziskovalci v evropskem raziskovalnem prostoru: en poklic, številne možnosti kariere, (UL C 110, 30.4.2004).

⁽³⁷⁾ Pri tem bi lahko bile koristne še boljše mrežne povezave med univerzami in raziskovalnimi instituti, ki niso del univerz, zlasti ker bi tako lahko v povezavo med raziskovanjem in praktičnim poukom vključili njihovo opremo in infrastrukturo, pa tudi najnovejša spoznanja.

⁽³⁸⁾ Glej Frankfurter Allgemeine Zeitung, št. 257, 4. november 2005, C1.

⁽³⁹⁾ Glej, (UL C 110, 30.4.2004).

7.6 *Sodelovanje pri sprejemanju odločitev.* Poleg tega je treba izkušene strokovnjake in znanstveno-tehnične raziskovalce bolj kot doslej vidno vključiti v pomembno raziskovalno-politično, podjetniško in inovacijsko-politično sprejemanje odločitev in upravljanje. Ustanovitev Evropskega raziskovalnega sveta (ERC) je prvi korak, ki vliva upanje, in ga je Odbor izrecno podprl ⁽⁴⁰⁾. Toda tudi za upravljanje podpore raziskav in inovacij morajo imeti Skupnost (tj. zlasti Komisija!) in države članice na razpolago dovolj strokovnega znanja in ga vzdrževati. K temu je treba pritegniti predvsem uspešne mlade inženirje in raziskovalce. Podpora raziskav in inovacij mora preseči zgolj meje upravljanja.

7.7 *Zmanjšanje števila nalog, ki niso povezane s stroko.* Raziskave, razvoj in izumi, pa tudi priprava in prenos znanja je časovno intenzivno intelektualno in laboratorijsko delo, za katerega so potrebne faze nemotene koncentracije in razmišljanja. Odbor od leta 2000 vedno znova opozarja na to ⁽⁴¹⁾, da je čedalje več dela v odborih, obravnavanje prošelj in dajanje strokovnih mnenj, pisanje poročil, tj. na splošno birokratskega dela itd., medtem zavzelo večino delovnega časa strokovnjakov, ki tako nimajo časa za opravljanje svojega dejanskega dela, to pa škoduje inovacijski sposobnosti in učinkovitosti prav teh izrednih predstavnikov stroke. O takem neprimernem razvoju se medtem vedno več poroča tudi v medijih ⁽⁴²⁾. Odbor pozdravlja izjavo Komisije, da namerava obravnavati to temo in skupaj z državami članicami poiskati načine za zmanjšanje obsega takega ravnanja. Pri tem zahteva po vključevanju strokovnjakov v sprejemanje raziskovalno-političnih odločitev ni v nasprotju s potrebnim zmanjšanjem birokratskih nalog. Lahko celo pospeši dosego tega cilja. Konkreten cilj mora biti poenotenje in združevanje postopkov za obravnavo prošelj, poročanje, spremljanje za različne organe, ki dodeljujejo materialno podporo,

partnerske institucije, omrežja ter odbore za nadzor in strokovna mnenja. Razen tega bi to pripomoglo k bistveno večji preglednosti.

7.8 *Beg možganov in mobilnost.* Poklic inženirja ali znanstvenika upravičeno (glej tudi 4.1.5) zahteva mobilnost in prožnost. Toda ne na račun osebnih in družinskih odnosov in socialne varnosti ⁽⁴³⁾. Razen tega ne sme povzročiti neto odseljavanja najboljših znanstvenikov iz Evrope. Torej morajo delovni pogoji v Evropi ostati dovolj privlačni, da se to prepreči in v celoti doseže vsaj ravnovesje globalne mobilnosti visokokvalificiranih raziskovalcev. Vsekakor so nekatere države članice zaskrbljene, da bi prišlo do enostranskega bega možganov znotraj EU. Kot je Odbor že večkrat priporočal (glej tudi 5.7), bi bilo treba gradnji znanstvene infrastrukture nameniti bistveno večji del sredstev strukturnega sklada Skupnosti, da bi bilo mogoče v vseh državah članicah ustanoviti raziskovalne ustanove, ki bodo znanstvenike pozneje vabile k povratku in hkrati pritegnile partnerje za omrežja.

7.9 *Profil podjetnika.* Posebno problematiko predstavlja prenos raziskav in razvoja v inovativne proizvode in postopke. Lizbonski cilj, da bi dve tretjini finančnih sredstev za raziskave zagotovila industrija, je upravičen. Posebej pomembno je zato tudi, da se v družbi bolj utrdi vrednost poklica podjetnika in njegov odločilen pomen za inovacije, gospodarski napredek in splošno blaginjo. Zato je Odbor v svoji funkciji mostu do organizirane civilne družbe temo „podjetništvo s človeškim obrazom“ postavil v središče svojega prihodnjega programa dela. Le z odgovornim in dejavnim podjetništvom, ki se lahko čim bolj razvija, bo mogoče končno doseči lizbonske cilje.

V Bruslju, 12. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴⁰⁾ Glej, (UL C 110, 30.4.2004).

⁽⁴¹⁾ Glej predvsem točko 9.8 (UL C 204, 18.7.2000) (op. prev.: mnenje ni prevedeno v slovenščino). Iz vsebine točke 9.8.2: To pomeni, da je vsak uspešen znanstvenik omejen v številu stikov in delu časa, ki ga lahko zavestno in smiselno posveti drugim ljudem, skupinam, odborom, komisijam itd., ne da bi pri tem trpelo njegovo znanstveno delo. Preveč in predolgi postopki za pregled prošelj in strokovna mnenja itd. – sploh če so na koncu neuspešni – kratijo delovni zagon ljudi, ki so potrebni pri raziskavah. To velja zlasti ob upoštevanju dejstva, da se mnogi instrumenti podpore in postopki ocenjevanja za en sam projekt pogosto vzajemno prekrivajo.

⁽⁴²⁾ Npr.: Frankfurter Allgemeine Zeitung, št. 60, 12. marec 2007: „Ein Forscher geht“; tudi Frankfurter Allgemeine Zeitung, št. 67, 20. marec 2007, intervju s Haraldom Uhligom.

⁽⁴³⁾ Glej, (UL C 110, 30.4.2004).

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zeleni knjigi o pregledu pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov

COM(2006) 744 konč.

(2007/C 256/05)

Evropska komisija je 8. februarja 2007 sklenila, da v skladu s členom 262 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o naslednjem dokumentu: *Zelena knjiga o pregledu pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov*.

Strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 4. junija 2007. Poročevalec je bil g. Adams.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 12. julija) s 55 glasovi za, nobenim glasom proti in 2 vzdržanima glasovoma.

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO se je seznanil z zeleno knjigo, vendar dvomi, da lahko predstavljeni pristop vodi k visoki in enotni ravni varstva potrošnikov v vsej EU. V svojih mnenjih o varstvu potrošnikov je EESO večkrat obravnaval zagotavljanje takšnega varstva na osnovi poenostavljenega, enotnega in uveljavljenega pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov, vendar je postopek pregleda pokazal, da bo to mogoče težko doseči. Revizija pravnega reda Skupnosti je torej resnični poskus uresničevanja pobude za boljšo pripravo zakonodaje. Temelji in cilji tega morajo biti jasni in zainteresirane strani se morajo o njih že prej dogovoriti.

1.2 Revidirani pravni red Skupnosti o varstvu potrošnikov mora biti resnično demokratično legitimen in imeti jasne zakonodajne ter konceptualne temelje.

1.3 EESO bi posebej pozdravil uporabo načel pravnega reda Skupnosti za digitalno okolje, ki zelo hitro raste in je slabo urejeno.

1.4 EESO meni, da potrošniška politika ni le sestavni del strategije notranjega trga EU, temveč tudi pomemben element državljanstva, ki tega tudi krepi. EESO podpira izvajanje načel boljše pravne ureditve na področju zakonodaje o varstvu potrošnikov. Vsi predlogi za usklajena pravila na tem področju bi morali temeljiti na ustreznih oceni učinka. Usmerjeni bi morali biti v poenostavitev in pojasnitev sedanjih pravil.

1.5 Poudariti bi bilo treba, da so ukrepi za boljše izvajanje in krepitev ali uvedbo jasnih in enostavnih postopkov za uveljavljanje odškodnine prednostna naloga.

1.6 Odbor poziva Komisijo, naj upošteva mnenje o *pravnem okviru potrošniške politike* ⁽¹⁾, sprejeto aprila 2006, v katerem Odbor predlaga, da se omogoči sprejetje ukrepov potrošniške

politike kot samostojnih ukrepov in ne le kot stranskega produkta pri uresničevanju notranjega trga.

1.7 Vodilno načelo pri usklajevanju zakonodaje o varstvu potrošnikov v EU mora biti sprejetje najboljših in najvišjih ravni varstva potrošnikov, ki obstaja v državah članicah. Vsak „horizontalni instrument“ bi moral temeljiti na najvišjih standardih, potrebni „vertikalni pristop“ pa bi se osredotočil na pojasnitev tehničnih vprašanj. Horizontalni instrument bi vseeno lahko vseboval popolnoma usklajena pravila za posamezna področja, kot so na primer pravica do odstopa od pogodbe in opredelitev potrošnika, nepošteni pogodbeni pogoji, dostava in pravica potrošnika do odškodnine, minimalno usklajevanje pa bi veljalo na drugih področjih. Upamo, da bo to prednostni pristop Komisije in držav članic.

2. Uvod

2.1 Komisija je v začetku februarja 2007 sprejela dolgo pričakovano **zeleno knjigo o pregledu pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov** (zakonodaja o pravicah potrošnikov), kar je bil zaključek t. i. „diagnostične faze“ pregleda. Trenutno zbira stališča glede možnosti za poenostavitev, posodobitev in usklajevanje sedanje zakonodaje Skupnosti o varstvu potrošnikov. Analiza prednosti in slabosti ter ustrezna revizija sedanje zakonodaje naj bi koristila tako potrošnikom kot podjetjem. Po mnenju Komisije je pregled tudi priložnost za doseg enotnosti v državah članicah in – ob upoštevanju načela subsidiarnosti – tudi priložnost za splošno izboljšanje zakonodaje EU o varstvu potrošnikov (nekateri predpisi so bili sprejeti pred 20 leti), zlasti z ugotavljanjem razlik v zakonodaji in proučitvijo, ali te razlike za potrošnike in podjetja predstavljajo ovire na notranjem trgu. V središču tega mnenja pa je vprašanje, kako se obravnavajo in kako so predstavljena načela, na katerih temelji pravni red Skupnosti o varstvu potrošnikov. Doslej so bili predstavljeni le predlogi za spremembe.

⁽¹⁾ UL C 185 z dne 8.8.2006.

2.2 Potrošnja prebivalstva znaša 58 % BDP Evropske unije, vendar je močno razdrobljena na 27 trgov posameznih držav. Notranji trg bi lahko bil največji trg na svetu; Komisija želi s svojo strategijo zbuditi „spečega velikana, tj. maloprodajo na notranjem trgu“⁽²⁾. Komisija sedanjost potrošniško politiko opredeljuje kot „zagotavljanje visoke skupne ravni varstva vseh potrošnikov EU, kjerkoli v EU živijo, potujejo ali kupujejo, pred nevarnostmi in tveganji za njihovo varnost in ekonomske interese“ ter „povečanje zmogljivosti potrošnikov za spodbujanje svojih lastnih interesov“⁽³⁾.

2.3 Cilj zagotoviti enotno uporabo skupnega zakonodajnega okvira za varstvo potrošnikov ima v EU široko podporo. Takšen okvir bi omogočil jasne in ustrezne pravice ter varstvo vseh potrošnikov, hkrati pa vzpostavil enake konkurenčne pogoje za ponudnike blaga in storitev. Zelena knjiga o varstvu potrošnikov jasno priznava, da je bil napredek v smeri tega cilja počasen, neenoten in da ga je oviralo mnogo različnih prednostnih nalog ter izjem v posameznih državah. Zaradi sicer dobrodošlega pristopa novih držav članic je skupno razumevanje varstva potrošnikov še bolj zapleteno. Pregled pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov predstavlja stališče Komisije glede procesa, ki bi lahko povečal jasnost in enotnost sedanjih direktiv ter okrepil njihovo uporabo. Vendar po mnenju mnogih potrošniških organizacij odpira tudi vprašanja o usmeritvi potrošniške politike kot celote.

2.4 Direktive, vključene v ta pregled, zajemajo širok spekter potrošniškega pogodbenega prava, na primer prodajo od vrat do vrat, časovni zakup, paketna potovanja, prodajo na daljavo, prodajo blaga in nepravilne pogodbenne pogoje. Vendar pa v pregled niso vključene vse direktive, ki obravnavajo varstvo potrošnikov, saj za nekatere velja, da so preveč nove, da bi jih lahko upoštevali, ali pa sodijo v področja, ki jih bo Komisija obravnavala drugje. V zeleni knjigi je bilo poudarjeno, da je nujno potrebna revizija direktive o časovnem zakupu, ki se jo pričakuje v kratkem. Kot pomembno novo področje, v katerega je treba vključiti načela pravnega reda, je bilo poudarjeno digitalno okolje, ki je globalni izziv na področju e-trgovanja.

2.5 Komisija je opravila pregled direktiv:

- s primerjalno analizo njihove uporabe v državah članicah;
- z analizo odnosa potrošnikov in podjetij;
- z organizacijo delavnic s strokovnjaki držav članic in zainteresiranimi stranmi na področju pogodbenega prava.

⁽²⁾ <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/320&format=HTML&aged=0&language=EN> (op. prev.: stran ni na voljo v slovenskem jeziku).

⁽³⁾ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/com/2005/com2005_0115sl01.pdf.

2.6 Uveljavljena terminologija, ki jo uporabljajo tisti, ki se ukvarjajo z vprašanji varstva potrošnikov, lahko povzroča zmedo, zato že na začetku navajamo razlago nekaterih osnovnih pojmov. „Minimalno usklajevanje“ pomeni, da direktiva uvaja minimalne zahteve, ki jih morajo izvajati države članice. To državam članicam dovoljuje, da uvedejo zahteve, ki so strožje od zahtev direktive. „Maksimalno (ali popolno) usklajevanje“ pomeni, da morajo države članice izvajati določbe direktive in teh ne smejo prekoračiti (usklajevanje na spodnji in zgornji meji – „floor and ceiling harmonisation“). Zaradi tega so mnoge potrošniške organizacije začele enačiti popolno usklajevanje z najnižjo ravno varstva potrošnikov, v minimalnem usklajevanju pa vidijo možnost veliko višje ravni varstva.

2.7 Objava zelene knjige pomeni zaključek faze raziskav, ki jih je Komisija opravila v okviru pregleda. Komisija je zainteresirane strani pozvala, da do 15. maja 2007 izrazijo svoje mnenje o zeleni knjigi. Trenutno Komisija analizira odgovore, prejete v okviru tega posvetovanja. Pripravila bo povzetek mnenj in se nato odločila, ali je potreben zakonodajni instrument, čeprav bo to trajalo nekaj mesecev. Vsakemu zakonodajnemu predlogu bo priložena ocena učinka. „V idealnih razmerah bi ob koncu tega projekta bilo idealno, če bi se potrošnikom v EU lahko preneslo sporočilo: ni važno, kje v EU ste ali kje kupujete; vaše osnovne pravice so povsod enake“⁽⁴⁾.

3. Povzetek zelene knjige

3.1 Zelena knjiga naj bi zagotovila okvir, v katerem bi zbrali stališča zainteresiranih strani o političnih možnostih za pravni red Skupnosti o varstvu potrošnikov in nekaterih drugih specifičnih vprašanjih. Zelena knjiga navaja naslednje glavne teme:

- nove smeri razvoja trga: večina direktiv, ki sestavljajo pravni red Skupnosti o varstvu potrošnikov, „ne ustreza več popolnoma zahtevam današnjih hitro razvijajočih se trgov“. Kot primere Komisija navaja prenos glasbe in spletne dražbe, pa tudi programsko opremo in podatke, ki niso vključeni v direktivo o potrošniški prodaji;
- razdrobljenost pravil: obstoječe direktive državam članicam omogočajo, da v nacionalni zakonodaji uvedejo višjo raven varstva potrošnikov. Nacionalne zakonodaje o mnogih vprašanjih, kot je na primer dolžina obdobja za razmislek pri sklenitvi pogodbe, med seboj niso dovolj usklajene;
- pomanjkanje zaupanja: večina potrošnikov meni, da podjetja v drugih državah članicah verjetno ne bodo spoštovala zakonov o varstvu potrošnikov.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/green-paper_cons_acquis_sl.pdf.

3.2 Na temelju prejšnjega dela Komisija opisuje dve pozitivni strategiji za revizijo pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov:

- možnost I: vertikalni pristop, ki pomeni, da bi obstoječe direktive spremenili ločeno in jih sčasoma uskladili;
- možnost II: mešani pristop, ki pomeni, da bi bilo treba opredeliti in izločiti vidike, ki so skupni vsem direktivam, ter jih s „horizontalnim instrumentom“ enotno urediti. Pri tem bi bile potrebne tudi določene posebne „vertikalne“ prilagoditve posameznih direktiv.

3.3 Tretja strategija, to je možnost „brez zakonodajnih ukrepov“, je sicer kratko omenjena, vendar Komisija poudarja, da sedanje težave ne bi bile odpravljene in da bi se razlike med državami članicami lahko še povečale.

3.4 Zelena knjiga nato obravnava možna področja uporabe horizontalnega akta. Pri tem Komisija predlaga tri možnosti:

- I) okvirni akt, ki bi veljal za transakcije znotraj države in čezmejne transakcije, ki pa ne bi nadomestil sedanjih, za določen sektor specifičnih pravil, ki bi ostala v veljavi. Kot primer so navedene finančne storitve in zavarovanje;
- II) akt, ki bi veljal izključno za čezmejne pogodbe. Ta možnost bi zagotovila večjo varnost in zaupanje potrošnikov, ki kupujejo blago ali storitve v drugi državi, vendar bi lahko vodila k različnim standardom za varstvo potrošnikov znotraj države in čezmejno varstvo;
- III) horizontalni akt, ki bi veljal le za nakupovanje na daljavo – čezmejno ali znotraj države. Ta akt bi nadomestil direktivo o prodaji na daljavo, vendar bi lahko povzročil pravne razlike med varstvom pri nakupovanju na daljavo in neposrednem nakupovanju.

3.5 Naslednja tema zelene knjige bo za mnoge osrednje vprašanje pri pregledu pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov, tj. **stopnja usklajevanja**. Trenutno lahko države članice zagotovijo višjo raven varstva potrošnikov, kot je predvidena v direktivah. To poznamo kot „minimalno usklajevanje“. Težišče in prednostne naloge na področju varstva potrošnikov se v posameznih državah članicah precej razlikujejo, kar včasih povzroča zmedo med potrošniki, podjetja pa odvrča od čezmejnega trženja. Komisija daje v prisojbo dve možnosti:

1. revizija in popolna uskladitev zakonodaje. Za vprašanja, kjer popolna uskladitev ni možna, bi veljala klavzula o vzajemnem priznavanju „nekaterih vidikov, vključenih v predlagano zakonodajo, vendar ne v celoti usklajenih“;
2. revidirana zakonodaja bi temeljila na minimalnem usklajevanju, kombiniranjem s klavzulo o vzajemnem priznavanju ali načelom države porekla ⁽⁵⁾.

3.6 Priloga I: posvetovanja

Največji del zelene knjige podrobno in zelo strukturirano opisuje postopek posvetovanj, v okviru katerega so bili sodelujoči pozvani, da izrazijo svoja stališča o širokem spektru vprašanj, na primer odgovorijo na splošna vprašanja o politiki, vprašanja v zvezi z opredelitvijo pojmov, pogodbenim pravom, načeli, pa tudi vprašanja o področju uporabe in podrobnostih. Posvetovanja se pričnejo s tremi „političnimi“ temami, ki so že opisane zgoraj:

- splošni zakonodajni pristop;
- področja uporabe horizontalnega akta;
- stopnja usklajevanja.

Za vsako temo Komisija postavlja ključno vprašanje in predlaga tri ali štiri možne odgovore. Sledi 27 specifičnih vprašanj o obravnavanih direktivah. Ponovno so strukturirana tako, da je najprej podan kratek uvod v temo, sledi glavno vprašanje, na primer: „Do kolikšne mere bi morala pravila o nepravilnih pogodbenih pogojih vključevati tudi individualno dogovorjene pogoje?“ ali „Ali bi se morala dolžina obdobja za razmislek uskladiti v celotnem pravnem redu Skupnosti o varstvu potrošnikov?“ Za vprašanjem sledijo trije ali štirje možni odgovori.

4. Splošne ugotovitve

4.1 EESO že veliko let s svojim delom in v svojih mnenjih podpira glavni cilj potrošniške politike EU, tj. visoko, enotno in usklajeno raven varstva za vse. Odbor podpira tudi drugi cilj, tj. omogočiti potrošnikom informacije in ozaveščeno izbiro na trgu brez ovir. Struktura zelene knjige jasno kaže na težave pri popolnem doseganju teh dveh ciljev.

⁽⁵⁾ Vzajemno priznavanje bi pomenilo, da bi države članice imele možnost uvesti strožja pravila o varstvu potrošnikov v svoje nacionalne zakone, vendar pa ne bi imele pravice nalagati lastnih strožjih zahtev podjetjem, ustanovljenim v drugih državah članicah, na takšen način, ki bi neutemeljeno omejeval prosti pretok blaga ali pravico opravljanja storitev. Uporaba načela države porekla bi pomenila, da bi država članica imela možnost uvesti strožja pravila o varstvu potrošnikov v nacionalne zakone, podjetja, ustanovljena v drugi državi članici, pa bi se morala ravnati le po pravilih, veljavnih v njihovi matični državi.

4.2 Že zdaj je jasno, da ohranitev pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov v sedanjih obliki ne bi smela biti dolgoročna možnost. Razlike v zakonih posameznih držav članic, protislovne opredelitve, precejšnje razlike pri uporabi in izvajanju sedanje zakonodaje o varstvu potrošnikov ter pomanjkanje jasnosti pri pritožbenih in odškodninskih postopkih (ali že samo to, da do njih prihaja) na določen način pomagajo ustvarjati ovire na notranjem trgu.

4.3 Očitno Komisija v pregledu vidi priložnost za proučitev nekaterih vidikov potrošniške politike, ki so doslej veljali za temeljne, in ugotovitev, ali so združljivi z dinamičnim notranjim trgom, zlasti takšnim, ki je konkurenčen v globaliziranem okolju. S tega vidika obstajajo podobnosti z drugimi pregledi zakonodaje, ki so posledica izvajanja lizbonske agende. Za nekatere je visoka in enotna raven varstva potrošnikov sestavni del evropskega socialnega modela in premik težišča s ciljem „na novo opredeliti potrošniško politiko EU, da bo kar čim bolj učinkovito prispevala k dosegu dveh glavnih ciljev EU – gospodarski rasti in odpiranju delovnih mest, pa tudi ponovnemu približanju Evrope državljanom“ bi lahko razumeli kot dvom o tem modelu ⁽⁶⁾.

4.4 EESO pozdravlja pregled pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov, čeprav bo to težka naloga, in podpira namen Komisije, da zmanjša ovire na notranjem trgu ter hkrati ohrani visoko raven varstva potrošnikov. Vendar pa Odbor meni, da Komisija teh prizadevanj ne bi smela omejiti le na 8 direktiv, ki so trenutno v obravnavi, temveč bi morala zajeti najmanj 22 direktiv, navedenih na seznamu, ki ga je pripravila maja 2003.

4.5 EESO želi aktivno sodelovati v tej razpravi s ciljem krepitve notranjega trga v dobro vseh zainteresiranih strani – potrošnikov, strokovnjakov, podjetij in državljanov.

5. Posebne ugotovitve

5.1 Zelena knjiga odpira zapletena vprašanja o politiki, načelih in zakonodaji. Države članice so same razvile zakonodajo o varstvu potrošnikov, ki se v podrobnostih in uporabi razlikuje, njena širša načela pa so v državah pogosto enaka. Sistematičen in obsežen postopek posvetovanj, opisan v prilogi k dokumentu, ponazarja zapletenost teh vprašanj. V tem

podrobnem okviru je bilo za odgovor zaprosenih več sto organizacij zainteresiranih strani, ki želijo izraziti svoja stališča. Ugotovitve EESO v tem mnenju so omejene na temeljna in osrednja politična vprašanja, saj Odbor meni, da mora izraziti svoje stališče o vsaki direktivi, ki jo je treba revidirati, posebej, kot je to naredil v mnenju o direktivi o varstvu potrošnikov glede sklepanja pogodb pri prodaji na daljavo (mnenje INT/334 o sporočilu Komisije COM(2006) 514 konč. z dne 21. septembra 2006).

5.2 Odprava lukenj v sedanjih direktivah in medsebojna uskladitev direktiv bi morala biti glavna prednostna naloga.

5.3 „Minimalno usklajevanje“, kombinirano s pozitivnim pristopom držav članic, ki želijo sprejeti bistveno višje standarde varstva potrošnikov, bo v bližnji prihodnosti verjetno osnova za glavni del pravnega reda Skupnosti o varstvu potrošnikov. Iz številnih (in različnih) socialnih in ekonomskih razlogov bodo države članice želele ohraniti sedanjo raven varstva potrošnikov ali pa bodo na premišljen način in tako hitro, kot bodo same hotele, prešle na drugačno raven varstva. To stališče spoštuje načelo subsidiarnosti in je tudi veliko bolj v skladu z njim, vendar pa vseeno priznava, da so različne skupine potrošnikov v vsej EU prikrajšane glede njihove sedanje ravni varstva ali njihovih možnosti, da zahtevajo odškodnino, zato so potrebni ukrepi na ravni EU in nacionalni ravni.

5.3.1 To pa ne pomeni, da za zelo specifična področja, kjer je dokončanje notranjega trga glavna naloga, in na osnovi ocene posameznega primera, ni treba razmisliti o možnosti maksimalnega usklajevanja, pod pogojem, da bo to – mogoče tudi z uredbo – zagotovilo višjo raven varstva potrošnikov.

5.4 Naveden cilj postaviti potrošnika v vodilno vlogo – tako glede poznavanja svojih pravic ter možnosti, da ukrepa proti ponudnikom in uveljavi odškodnino – ne smemo razumeti kot alternativo jasnemu in proaktivno izvajanemu varstvu s kombinacijo zakonov na ravni EU in nacionalni ravni. Obveščenost je nekaj povsem drugega kot varstvo. Dejansko je ravnovesje moči pri večini tržnih transakcij na strani ponudnikov in večina zakonov o varstvu potrošnikov je namenjena ohranjanju pravic kupca.

V Bruslju, 12. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁶⁾ Ga. Meglena Kuneva, komisarka za varstvo potrošnikov.
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/256&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
(op. prev.: stran ni na voljo v slovenskem jeziku).

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o vzvratnih ogledalih kmetijskih ali gozdarskih traktorjev na kolesih – (Kodificirana različica)

COM(2007) 236 konč. – 2007/0081 (COD)

(2007/C 256/06)

Svet Evropske unije je 29. maja 2007 sklenil, da v skladu s členom 95 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjenem dokumentu.

Odbor je ugotovil, da je vsebina predloga povsem zadovoljiva in da niso potrebne nobene pripombe, zato je na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija 2007) s 145 glasovi za, 2 glasovoma proti in 4 vzdržanimi glasovi sklenil dati pozitivno mnenje o predlaganem besedilu.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o opredelitvi energetske politike za Evropo (lizbonska strategija)

(2007/C 256/07)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 14. septembra 2006 (potrjeno 26. oktobra 2006) sklenil, da v skladu s členom 31 poslovnika pripravi informativno poročilo o naslednji temi: *Opredelitev energetske politike za Evropo*.

Na plenarnem zasedanju 14. in 15. marca 2007 je bila sprejeta odločitev, da se informativno poročilo spremeni v mnenje na lastno pobudo (člen 29(2) poslovnika).

Strokovna skupina za promet, infrastrukturo in informacijsko družbo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 19. junija 2007. Poročevalka je bila ga. Sirkeinen.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 12. julija) s 126 glasovi za, nobenim glasom proti in 4 vzdržanimi glasovi.

1. Priporočila

v zunanjih odnosih na področju energetike ter o morebitnih drugih ukrepih.

1.1 Energija je postala osrednje politično vprašanje, ki je močno povezano z lizbonsko strategijo za rast in delovna mesta.

— Energija pogojuje vedno večji del evropskega gospodarstva. Da bi se uspešno soočili z izzivi podnebnih sprememb, varnosti oskrbe in konkurenčnosti, se mora EU spremeniti v visoko učinkovito gospodarstvo, ki uporablja energijo z nizkimi emisijami ogljika.

— Potreben je globalen pristop in razmislek na ravni EU o obvladovanju evropskega povpraševanja po energiji, varnosti oskrbe iz različnih virov, dostopu do mrež in enotnem glasu

— Za ustvarjanje in uporabo inovacij, ki omogočajo to spremembo, je treba izpolniti nekatere pogoje in sprejeti posebne ukrepe na ravni EU in držav članic ter na regionalni in lokalni ravni.

1.2 Več in boljša delovna mesta so bistvo lizbonske strategije. Spremembe tržnih razmer povzročijo izgubo nekaterih delovnih mest v energetske sektorju. Hkrati so lahko nove energetske rešitve močan spodbujevalec ustvarjanja delovnih mest visoke kakovosti. Izobraževanje in usposabljanje imata ključno vlogo.

1.2.1 Poleg zaposlovanja so osrednjega pomena tudi drugi vidiki socialne razsežnosti energije, zlasti pa javne storitve visoke kakovosti po sprejemljivih cenah. Civilna družba, vključno s socialnimi partnerji, mora biti aktivno vključena v oblikovanje energetske politike.

1.3 EESO ter nacionalni ekonomski in socialni sveti so predstavili naslednja priporočila glede energetske politike v okviru lizbonske strategije (energetska politika za družbo znanja):

- temeljito proučiti energetske politike in druge ustrezne okvirne pogoje v zvezi s cilji EU glede učinkovitega gospodarstva z nizkimi emisijami ogljika;
- zagotoviti usposobljeno in dobro motivirano delovno silo z ustvarjanjem zelo kakovostnega sistema izobraževanja;
- zagotoviti zadostne javne raziskave in razvoj, ki bi se lahko primerjali z glavnimi tekmeci, ter spodbujati rast zasebnega financiranja raziskav in razvoja.
- razvijati mednarodno sodelovanje na področju energetske tehnologije, zlasti z drugimi pomembnimi akterji. Sistematično je treba spremljati politike energetske tehnologije ter ukrepe glavnih tekmecev in partnerjev;
- zagotoviti razpoložljivost tveganega kapitala za razvoj in začetne faze poslovanja malih in srednjih podjetij ter za naložbe v nove tehnologije;
- zagotoviti odprto in zdravo konkurenco na energetskih trgih, da bi prisilili podjetja k inovativnosti. V primeru obnovljive energije je lahko dostop do mrež bistvenega pomena za uspešne inovacije;
- odpraviti ovire za naložbe, ki so potrebne za začetek uporabe novih tehnologij; zahteve za načrtovanje in odobritev upočasnjujejo in celo ovirajo naložbe. Za zmanjšanje tveganja pri naložbah mora biti regulativni okvir predvidljiv in trden.
- zagotoviti dostop novih tehnologij na trge EU in drugih držav sveta;
- zagotoviti enake konkurenčne pogoje na svetovni ravni, kot je npr. globalna cena za CO₂, obenem pa skrbeti, da ta ne postane tržno blago kot katerikoli drugo, saj je z njegovim dejanskim zmanjšanjem pogojeno preživetje planeta;
- ambiciozni cilji lahko pomagajo razviti ugoden položaj EU na globalnih trgih na področju tehnologij za energetsko učinkovitost in obnovljivo energijo. Cilje in ustrezne roke je treba skrbno določiti, tako da jih je mogoče dejansko doseči;

— pri ukrepih za aktivno podporo inovativnosti je potrebna velika previdnost: da bi bili rezultati stroškovno učinkoviti, je treba izbirati med naslednjimi:

- financiranje raziskav in razvoja,
- izobraževanje in usposabljanje,
- ozaveščenost javnosti,
- cenovni mehanizmi, obdavčenje,
- subvencije,
- zavezujoči cilji in obveznosti,
- regulacija in obvezujoči predpisi,
- prostovoljni standardi, prostovoljni sporazumi,
- javna naročila.

1.4 Da bo mogoče doseči nujno preoblikovanje energetskega sektorja, bo treba pospešiti uvajanje inovacij. Odbor poziva:

- k osredotočenju na ukrepe za opredelitev ustrezne cene emisij ogljika,
- k razširjanju javnih in zasebnih R&R za spodbujanje novih oblik energije in energetske učinkovitosti,
- da s pomočjo zakonodaje (ali z drugimi sredstvi, če so strokovno učinkoviti) pospeši izboljšanje energetske učinkovitosti vseh vrst proizvodov,
- da se s pomočjo bolj proaktivne uporabe sistema javnih naročil izboljšajo standardi energetske učinkovitosti, zlasti v gradbeništvu.

2. Uvod

2.1 EESO bo v začetku leta 2008 v sodelovanju z nacionalnimi ekonomsko-socialnimi sveti pripravil „zbirno poročilo“ o prednostnih nalogah lizbonske strategije za rast in delovna mesta. To mnenje o energetske politiki je del tega zbirnega poročila. Pripravljen je v sodelovanju z nacionalnimi ekonomskimi in socialnimi sveti, z aktivnimi prispevki pa so sodelovali zlasti francoski, italijanski in malteški sveti.

2.2 Osrednji del tega mnenja je razdelek B – mikroekonomske reforme za dvig evropskega potenciala rasti, predvidene v Integriranih smernicah za rast in delovna mesta (2005-2008). Nanaša se predvsem na smernice 8 (krepitev konkurenčnosti), 12 (raziskave in razvoj), 13 (inovacije in IKT), 14 (trajnostna uporaba virov) (¹).

(¹) COM(2005) 141 konč., Integrirane smernice za rast in delovna mesta.

Evropski svet marca 2006

2.3 Evropski svet je v sklepih s srečanja v Bruslju 23. in 24. marca 2006 pozdravil „pobude Evropskega parlamenta, Odbora regij in Ekonomsko-socialnega odbora za povečanje lastne odgovornosti (v zvezi s ponovnim zagonom lizbonske strategije za rast in delovna mesta) na ravni Skupnosti. Evropski ekonomsko-socialni odbor in Odbor regij spodbuja, naj nadaljujeta svoje delo, in želi, da mu predložita zbirni poročili v podporo partnerstvu za rast in delovna mesta v začetku leta 2008“ (točka 12 Sklepov predsedstva).

2.4 Evropski svet opozarja, da je za razmere v Evropi „značilna okrepljena tuja konkurenca, staranje prebivalstva, višje cene energije in potreba po zagotavljanju energetske varnosti“ (točka 7 Sklepov predsedstva). Poleg tega „potrjuje, da integrirane smernice za rast in delovna mesta (2005-2008) ostajajo veljavne. Znotraj tega okvira se strinja glede: posebnih področij prednostnih ukrepov v zvezi z naložbami v znanje in inovacije, potencialom podjetij, zlasti MSP, in zaposlovanjem v prednostnih kategorijah; kakor tudi glede opredelitve energetske politike za Evropo“ (točka 16).

2.5 Evropski svet v zvezi z energijo opozarja, da se Evropa sooča z več izzivi na energetske področju: „visoke in nestanovitne cene energije, naraščajoče svetovno povpraševanje po energiji, varnostna tveganja, ki vplivajo na proizvodnjo in tranzitne države ter prometne poti, vse bolj preteče podnebne spremembe, počasen napredek pri energetski učinkovitosti in uporabi obnovljivih virov energije, potreba po večji preglednosti energetskih trgov in po nadaljnjem združevanju in medsebojnem povezovanju energetskih trgov držav v času, ko je liberalizacija energetskega trga že skoraj dovršena (julija 2007), omejeno usklajevanje med akterji na področju energije, medtem ko so potrebne velike naložbe v energetska infrastrukturo“ (točka 43).

2.6 „V odgovor na te izzive in na podlagi dobro pripravljene Zelene knjige Komisije ‚Evropska strategija za trajnostno, konkurenčno in zanesljivo energijo‘ ter prispevka Sveta Evropski svet poziva k energetski politiki za Evropo, katere cilj je učinkovita politika Skupnosti, skladnost med državami članicami in združljivost ukrepov, sprejetih v okviru različnih politik, poleg tega pa naj bi ta politika uravnoteženo uresničila tri cilje, in sicer varnost oskrbe, konkurenčnost in okoljsko trajnost“ (točka 44).

2.7 „Evropski svet poudarja, da mora za dosego te doslednosti notranjih in zunanjih usmeritev EU energetska politika zadovoljiti zahteve številnih političnih področij. Kot del strategije rasti ter s pomočjo odprtih in konkurenčnih trgov energetskih

politika spodbuja naložbe, tehnološki razvoj ter notranjo in zunanjo trgovino. Tesno je povezana z okoljsko politiko, kakor tudi z zaposlovanjem, regionalno politiko in zlasti prometno politiko. Poleg tega imata zunanja in razvojna politika vse večjo vlogo pri spodbujanju ciljev na področju energetske politike v drugih državah“ (točka 45).

2.8 Zato mora energetska politika za Evropo „temeljiti na skupnih perspektivah glede dolgoročne ponudbe in povpraševanja, pregledni oceni prednosti in pomanjkljivosti vseh virov energije ter uravnoteženo prispevati k trem glavnim ciljem“ (točki 46 in 47):

— povečati zanesljivost oskrbe;

— zagotoviti konkurenčnost evropskih gospodarstev in cenovne dostopnosti oskrbe z energijo v korist podjetij in odjemalcev v stabilnem regulativnem okviru;

— spodbujati okoljsko trajnost.

2.9 Pri izpolnjevanju teh glavnih ciljev bi energetska politika za Evropo morala:

— zagotavljati preglednost in nediskriminacijo na trgih,

— biti skladna s pravili konkurence,

— biti skladna z obveznostmi javnih služb,

— v celoti spoštovati suverenost držav članic nad viri primarne energije in njihovim naborom energetskih mešanic.

„Energetski paket“ 2007

2.10 Komisija naj bi po letu 2007 redno pripravljala preglede energetske strategije. Komisija je 10. januarja 2007 objavila svoj prvi pregled in sporočilo Evropskemu svetu *Energetska politika za Evropo*, tako imenovani „energetski paket“.

2.11 Izhodišče Komisije za evropsko energetska politiko je trojno: boj proti podnebnim spremembam, spodbujanje zaposlovanja in rasti ter omejevanje odvisnosti EU od uvoza plina in nafte.

2.12 Komisija predstavlja zmanjšanje emisij toplogrednih plinov pri porabi energije za 20 % do leta 2020 (v primerjavi z letom 1990) kot bistveni energetska cilj Evrope. Cilj EU je treba obravnavati glede na potrebo po mednarodnem ukrepanju industrijskih držav na področju podnebnih sprememb. Po prevzemu obveznosti bo morala EU storiti več. Cilj bi torej moral biti prizadevanje za 30-odstotno zmanjšanje do leta 2020 in 60- do 80-odstotno do 2050.

2.13 Ne gre samo za podnebne spremembe, ampak tudi za varno oskrbo z energijo v Evropi, za njeno gospodarstvo in blaginjo državljanov. Komisija meni, da lahko doseganje tega cilja omeji vedno večjo izpostavljenost EU večji negotovosti in višjim cenam nafte in plina, okrepi konkurenčnost energetskega trga EU ter spodbudi tehnologijo in zaposlovanje.

2.14 Z energetskimi izrazi: doseganje tega cilja glede toplogrednih plinov bo od EU zahtevalo vsaj 20-odstotno zmanjšanje količine CO₂ pri porabi energije in verjetno še več v naslednjih 13 letih. To pomeni, da bo EU prevzela svetovno vodstvo pri sprožitvi nove industrijske revolucije.

2.15 Komisija za doseg tega cilja predlaga osredotočenje na več ukrepov na energetskem področju: izboljšanje energetske učinkovitosti; povečanje deleža obnovljive energije v energetski mešanici, kakor tudi sprejetje novih ukrepov za zagotovitev, da imajo vsi koristi od notranjega trga energije; krepitev solidarnosti med državami članicami ob dolgoročni viziji razvoja energetske tehnologije, prenovljenem osredotočenju na varnost in zaščito ter ob neomajnih prizadevanjih za enoten nastop EU v odnosih z mednarodnimi partnerji, vključno s proizvajalci in uvozniki energije ter državami v razvoju.

2.16 Pregled vključuje deset točk akcijskega načrta s časovnim razporedom ukrepov. Prvi paket ukrepov je predstavljen v okviru akcijskega načrta. Del tega predloga so:

- poročilo držav članic o uresničevanju notranjega trga za plin in električno energijo ter rezultati proizvodnje o konkurenčnosti v teh dveh sektorjih;
- načrt za prednostne medsebojne povezave v omrežjih za električno energijo in plin v državah članicah, ki bi omogočile nastanek evropske mreže;
- predlogi za spodbujanje trajnostnega pridobivanja električne energije iz fosilnih goriv;
- časovni načrt in druge pobude za spodbujanje uporabe obnovljivih goriv v prometu, predvsem biogoriv;
- analiza razmer glede jedrske energije v Evropi;
- delovni osnutek evropskega strateškega načrta za energetske tehnologije.

2.17 Načrt za izboljšanje energetske učinkovitosti, ki ga je Komisija sprejela 19. oktobra 2006, je del akcijskega načrta. Sporočilo Komisije *Omejevanje podnebnih sprememb na 2 stopinji* –

možnosti politik za EU in svet do leta 2020 in naprej ter strateški pregled se dopolnjujeta.

2.18 Evropski svet je na srečanju 8. in 9. marca 2007 v celoti podprl predloge Komisije. Komisija v skladu s sklepi Sveta pripravlja podrobne predloge zakonodajnih in drugih ustreznih predlogov. Drugi strateški pregled energetike bo po dveh letih poročal o izvajanju, saj so se voditelji držav in vlad zavezali, da bodo o energetski problematiki redno razpravljali.

Prejšnja mnenja Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o energetski politiki

2.19 EESO je med svojim mandatom 2002-2006 pripravil več mnenj o vprašanih energetske politike, zlasti o značilnostih in vlogi različnih energetskih virov in tehnologij. EESO je na svojem plenarnem zasedanju septembra 2006 sprejel raziskovalno mnenje, ki v veliki meri temelji na teh prejšnjih mnenjih in obravnava oskrbo EU z energijo: *strategija za optimalno energetsko mešanico* ^(?). To mnenje obravnava veliko vprašanj, ki jih je marca 2006 zastavil Evropski svet. Glavni sklepi mnenja so:

2.20 EESO je ugotovil, da mora Evropa določiti strateški cilj raznolike kombinacije energetskih virov, ki bo optimalno upošteval gospodarsko upravičenost, zanesljivost oskrbe in cilje podnebne politike. Glede na te cilje imajo vsi viri energije in tehnologije prednosti in pomanjkljivosti, ki jih je treba upoštevati na odprti in uravnotežen način.

2.21 Večja uporaba obnovljivih virov energije ponuja možnosti, ki jih je treba izkoristiti. Vendar tudi z doseženim ciljem 20 % obnovljivih virov energije do leta 2020 se ne zdi verjetno, da bi lahko obnovljivi viri energije v predvidljivi prihodnosti popolnoma nadomestili tradicionalne vire energije.

2.22 Vse možnosti je treba pustiti odprte. Scenariji za EU-25, ki so omenjeni v tem mnenju, jasno podpirajo takšen sklep. Tudi pri scenariju, utemeljenem na domnevah o najhitrejšem razvoju energetske učinkovitosti in povečanju uporabe obnovljivih virov energije, se ni bi bilo mogoče odpovedati nobeni energetski tehnologiji, ne da bi to negativno vplivalo na okolje ali gospodarstvo.

2.23 Zdajšnja mešanica je treba razvijati s političnimi strategijami, ki bodo usmerjene v doseganje manjše zunanje odvisnosti in večje dostopnosti virov brez emisij v Evropi, pri čemer je treba upoštevati, da o naložbah v različne tehnologije odločajo tržni akterji.

^(?) UL C 318 z dne 23.12.2006, str. 185.

2.24 EESO je priporočil razvoj strategije za optimalno kombinacijo energetskih virov. V okviru tega je treba razjasniti vlogo EU, držav članic, neodvisnih oblasti in tržnih akterjev.

EESO je predlagal, da bi morala strategija za optimalno energetsko mešanico vsebovati naslednje prvine:

- energetsko učinkovitost, vključno s soproizvodnjo toplote in električne energije;
- obnovljive vire energije, vključno z uporabo biogoriv v prometu;
- energetsko učinkovitost v prometu;
- še boljšo jedrsko varnost in rešitev vprašanja izrabljenega goriva;
- čiste tehnologije pridobivanja premoga in ponovno povečanje uporabe domačih nahajališč premoga v EU;
- spodbujanje naložb v terminale za utekočinjeni zemeljski plin;
- ustrezen okvir za zadostne naložbe v proizvodnjo in prenos energije;
- enoten nastop EU v vlogi enega od najmočnejših akterjev na mednarodnem prizorišču;
- oceno vpliva zdajšnjih ter prihodnjih ukrepov podnebne in okoljske politike na druge cilje energetske politike;
- globalna rešitev za podnebne politike po Kjotu, ki bi vključevala vsaj vse največje onesnaževalce;
- večja prizadevanja na področju raziskav in razvoja ter kratkoročne in dolgoročne podpore Evropske unije energetskim raziskavam in razvoju.

3. Pripombe EESO glede energetske politike za Evropo v okviru lizbonske strategije

3.1 Energija je nujna potreba v sodobni družbi. Za zadovoljitev potreb po hrani, ogrevanju v hladnem podnebju, razsvetljavi, prometu, blagu in potrošniških dobrinah ter – danes vedno bolj – po telekomunikacijah in obdelavi podatkov moramo imeti varno oskrbo z energijo. Način zadovoljevanja teh potreb lahko in moramo spremeniti. Soočeni s sedanjimi izzivi, zlasti s spremembami podnebja, nujno potrebujemo spremembo paradigme v smeri visoko učinkovitega energetskega gospodarstva z nizko porabo ogljika.

3.2 Energija je močno povezana z lizbonsko strategijo za rast in delovna mesta. Za doseganje lizbonskih ciljev potrebujemo dovolj energije po sprejemljivih in konkurenčnih cenah. Hkrati so lahko nove energetske rešitve, zlasti če so uspešne na globalnih trgih, močni spodbujevalci evropske konkurenčnosti in ustvarjanja delovnih mest visoke kakovosti.

3.3 Splošni cilji energetske politike, tj. konkurenčnost, varnost oskrbe z energijo in trajnost, so in bodo veljavni. Zaradi resnosti izziva podnebnih sprememb je treba zadrževati rast povpraševanja po energiji z veliko večjo energetsko učinkovitostjo ter z močno povečanimi deleži obnovljivih in drugih energetskih tehnologij z nizko emisijo ogljika, kar bi v prihodnosti lahko bila tehnologija za zajetje in shranjevanje ogljika. Tudi konkurenčnost je treba okrepiti z odpiranjem trga, ki bi zagotavljal dobro delujočo in pošteno konkurenco, vključno z dostopom do mrež, hkrati pa bi zagotavljal javno storitev visoke kakovosti.

3.4 Ustvarjanje več in boljših delovnih mest je osrednja tema lizbonske strategije. Glede na to, da trgi na splošno zahtevajo večjo produktivnost, morajo biti tudi podjetja na energetskem trgu učinkovitejša. Ko delavci v energetskem sektorju izgubijo delovna mesta, jim je treba primerno pomagati. Hkrati se lahko ohrani in poveča število delovnih mest v sektorjih, ki so uporabniki energije. Predvsem povečevanje energetske učinkovitosti in obnovljive energije ter drugih razvojnih tehnologij lahko ustvari več delovnih mest, ki so večinoma visoke kakovosti.

3.4.1 Socialna razsežnost energetske politike potrebuje ustrežno pozornost v okviru lizbonske strategije. Ta razsežnost obsega vprašanja zaposlovanja in delovnih mest ter dostop do energije po sprejemljivih cenah za vsakogar, tj. do javne storitve visoke kakovosti. Civilna družba, vključno s socialnimi partnerji, mora biti aktivno vključena v oblikovanje energetske politike.

3.5 EESO je v svojih nedavnih mnenjih podrobno predstavil svoja stališča o omenjenih ključnih vprašanjih energetske politike ter bo ob ustreznem času pripravil tudi mnenja o zakonodajnih in drugih predlogih, ki bi jih morala Komisija pripraviti v zvezi s sklepi Evropskega sveta, ki se tičejo energetskega paketa.

3.6 EESO se osredotoča na razmerje med energetsko politiko in temeljno vizijo lizbonske strategije, tj. Evrope kot družbe znanja, da bi preprečili podvajanje dela in prispevali optimalno dodano vrednost k razpravi o energiji. V tem mnenju bomo predstavili svoje pripombe o vprašanjih iz energetskega paketa, povezanih z inovacijami.

Vloga tehnologije in inovativnosti pri soočanju z energetskimi izzivi v tem stoletju

3.7 Politično določeni cilji in ukrepi so okvir, vendar so tehnologija in druge inovacije, vključno s spremembo obnašanja, ključ do resničnega napredka. To velja za boljšo energetsko učinkovitost tako pri prenosu kot tudi pri uporabi. Inovacije, ki omogočajo večjo raznolikost energetske mešanice, imajo lahko pomembno vlogo pri zmanjševanju odvisnosti od zunanjih virov energije. Inovacije so zagotovo potrebne za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov z razvojem in uporabo obnovljivih virov energije, čistega premoga in drugih fosilnih goriv ter z varnejšo jedrsko energijo.

3.8 Inovacije pomenijo prenovu v najširšem smislu. Gre za razvoj in široko uporabo novih zamisli ter njihovo spreminjanje v ekonomsko vrednost. Zajete so tako tehnološke inovacije kakor tudi novo upravljanje in druge organizacijske rešitve. Inovacije nastajajo v industriji, vendar tudi v storitvenem in javnem sektorju. Pogosto nastajajo na podlagi raziskav, seveda pa ne vedno. Pri tem se Odbor sklicuje tudi na svoje mnenje o potrebi po raziskavah za varno in trajnostno oskrbo z energijo ⁽³⁾ (INT/146) ^(*).

3.8.1 V središču pozornosti so energetske tehnologije, kot so učinkovito izogrevanje, vetrnice, sončni zbiralniki ali prihodnje gorivne celice, vodikova tehnologija in fuzija. Enako so pomembne spremljajoče tehnologije, kot na primer razvoj meteorologije, ki z boljšim napovedovanjem vremena zagotavlja učinkovito optimalizacijo.

3.8.2 Tehnične možnosti za učinkovitejšo uporabo energije so skoraj neomejene: boljša izolacija, energetska varčne električne naprave, lažji materiali, boljše načrtovanje industrijskih izdelkov in postopkov, učinkovitejši stroji itd. V tem okviru je pomembna vloga energetske intenzivnih industrijskih panog: če z naložbami ter strokovnim znanjem in izkušnjami ne poskrbijo za potrebe, se bodo inovacije na področju energetske učinkovitih tehnologij za industrijo v EU ustavile.

3.8.3 Informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT). IKT, uporabljene pri proizvodnji, prenosu in distribuciji energije, lahko (kot v katerem koli drugem postopku) zagotovijo večjo učinkovitost in produktivnost. Enako velja za varnost in zanesljivost delovnih postopkov, zlasti pri prenosnih omrežjih. IKT lahko pomagajo uporabnikom in potrošnikom pri obvladovanju energetske porabe. Primer z več prednostmi bi lahko bil zmanjševanje koničnih obremenitev s spodbujanjem takojšnjega odziva potrošnikov na cenovne signale. Širše gledano bi lahko uporaba IKT nadomestila transportne potrebe, na primer z delom in konferencami na daljavo.

3.8.4 Potrebujemo tudi nove načine (inovacije) ravnanja in upravljanja z energijo in sistemi, ki so z njo povezani. Pri tem je cilj zagotoviti visokokakovostne storitve po dostopni ceni. Primeri za to so zagotavljanje varne proizvodnje ter sistemov prenosa in vzdrževanja, kakor tudi urejanje trga (izmenjav), koničnega povpraševanja in prilagajanja dnevne porabe. Nena zadnje je lahko učinkovita logistika velika pomoč pri povpraševanju po energiji in boljši izbiri goriva.

3.8.5 Potrebno je tudi inovativno obnašanje. Potrošnik je ključni akter – vsak posameznik bi moral bolj inteligentno uporabljati energijo, to pa zahteva nove zamisli in več znanja. Pred nami je veliki izziv večje ozaveščenosti in ustreznih informacij, ki bi pomagale potrošniku pri odločitvah o izbiri. Regionalno in urbanistično načrtovanje ter arhitekturne rešitve in gradbene zahteve lahko zelo pomagajo pri odločitvah držav-

ljanov glede energije; zato je treba spodbujati uradne informativne kampanje za učinkovito uporabo energije in varčevanje z njo.

3.9 Pripraviti je treba popolnoma nove rešitve za probleme – spremembo pa potrebujemo zdaj. Za korenito spremembo je potreben čas, zato je pomembno nemudoma zagotoviti vire in začeti. V vmesnem času je treba široko uporabljati najboljše obstoječe tehnologije, na primer za zmanjšanje porabe energije v gospodinjstvih.

3.10 Zaradi usmerjanja inovacij in naložb k stroškovni učinkovitosti je treba kvantitativno oceniti stroškovno učinkovitost predhodnih tehnologij. Pomemben primer so stroški za različne tehnologije, ki zmanjšajo emisije CO₂ za eno tono – vetrnice so na primer veliko dražje kakor izolacija hiš.

Pogoji in politični ukrepi za krepitev inovativnosti

3.11 Za ustvarjanje in sprejemanje inovacij je treba izpolniti nekatere pogoje ter sprejeti nekatere posebne politične ukrepe na lokalni, regionalni in nacionalni ravni kakor tudi na ravni EU. Glede na prizadevanja EU, da bi postala svetovna voditeljica na področju energetske učinkovitosti in tehnologije z nizkimi emisijami ogljika, so bistvenega pomena temeljit pregled energetskih politik in drugi ustrezni okvirni pogoji za doseg tega cilja.

3.12 Prvi predpogoj za uspešne inovacije je usposobljena in dobro motivirana delovna sila, podprta z visokokakovostnim izobraževalnim sistemom. Za razvoj novih tehnologij so potrebne primerne raziskave in razvoj ter financiranje tveganja za razvojno in začetno fazo delovanja malih in srednjih podjetij. Zdrava in odprta konkurenca sili podjetja v inovativnost. Dostop do trga (tudi globalnega) je nujen. Dostop do omrežja obnovljive energije je lahko bistvenega pomena za uspešne inovacije. Regulativni okvir mora biti pripravljen tako, da spodbuja inovacije, na primer s posebnimi nagradami za izumitelje (primer: sistem trgovanja z emisijami ne nagrajuje tistih, ki so si že zgodaj začeli prizadevati za zmanjševanje emisij). Pretirana regulacija duši inovativnost.

3.12.1 Za začetek uporabe novih tehnologij so potrebne naložbe. Podjetja morajo biti donosna, da bi lahko investirala. Enako velja za naložbe v večjo energetska učinkovitost, tudi če je doba povrnitve teh naložb kratka. Energetska gospodarstvo je bilo v zadnjih nekaj letih zelo donosno, vendar je naložb še vedno premalo. Znano je, da pogoji za načrtovanje in odobritev ter pridobitev dovoljenja upočasnjujejo in celo ovirajo naložbe. Za zmanjšanje tveganja pri naložbah mora biti regulativni okvir predvidljiv in trden. Naložbe v energetska infrastrukturo imajo pogosto dolgo dobo povrnitve naložbe, zato bi bilo koristno, če bi lahko uporabili nekatere oblike dolgoročnih pogodb.

⁽³⁾ UL C 241, 7.10.2002, str. 13.

^(*) Op. prev.: dokument ni preveden v slovenščino.

3.12.2 Da bi podjetje investiralo v razvoj ali uporabo novih tehnologij, mora imeti možnost za povračilo naložbe na dovolj velikih trgih. Za to možnost večina nacionalnih trgov ni dovolj velika – dostop do svetovnih trgov postaja vedno bolj predpogoj za investiranje. Ravno tako sta pomembna svetovno povpraševanje in enakost konkurenčnih pogojev. Enostranski ukrepi EU ne ustvarjajo povpraševanja drugje, čeprav se to lahko čez čas zgodi. Cena CO₂ je lahko pomembna spodbuda, vendar bi morala biti globalna.

3.12.3 Trden položaj EU na svetovnih trgih s tehnologijami za učinkovito in obnovljivo energijo je treba še dodatno spodbujati in krepiti. Želja EU, da bi bila v ospredju pri podnebnih politikah, v okviru katerih zastavlja ambiciozne cilje, ter pri energetske učinkovitosti in uporabi obnovljive energije, lahko pomaga k doseganju teh ciljev. To pa se ne bo zgodilo samodejno. Cilje in roke za njih je treba natančno zastaviti ter tako ustvariti realistične možnosti za njihovo doseganje, sicer lahko nastanejo le dodatni stroški in pride do izgube delovnih mest. Ustrezne tehnologije na primer morajo biti v fazi razvoja, ki omogoča njihovo pripravo do določenih rokov. Upoštevati je treba tudi investicijske cikle v različnih sektorjih.

3.12.4 Za EU se zdi, da poudarja poseganje na trg kot sredstvo za spodbujanje inovacij, kar morda ni vedno dovolj učinkovito. ZDA in nekatere druge države se bolj zanašajo na javno financiranje raziskav in razvoja. Evropa bi morala povečati tako javno kakor tudi zasebno financiranje energetskih raziskav in razvoja. Razvijati je treba tehnološko sodelovanje z drugimi velikimi akterji in sistematično spremljati njihove politike. Potrebujemo tudi več sodelovanja med državami članicami. Prizadevanja držav članic in EU je treba bolje usklajevati, ne da bi odpravili konkurenco. Spodbujati je treba tesnejše sodelovanje med javnimi raziskavami in podjetji pri načrtovanju in izvajanju raziskovalnih načrtov, da bi zagotovili, da na podlagi raziskovalnih prizadevanj nastanejo inovacije. K temu bi lahko prispeval načrtovani Evropski inštitut za tehnologijo.

3.13 Za aktivno podporo inovacijam je običajno potrebna kombinacija instrumentov. Za različne faze razvoja in različne tržne razmere potrebujemo različne ukrepe, če hočemo, da so učinkoviti. Glede na ukrepe, ki so potrebni za nastanek uspešnih inovacij na trgu, lahko tehnologije razvrstimo v (na primer) tri kategorije:

- 1) tehnologije, nepripravljene za trg in v fazi raziskovanja in razvoja; zanje je potrebna usmerjena podpora raziskavam in razvoju ter predstavitev; cenovni signali, kot na primer cena CO₂, ne zadostujejo;
- 2) dobro delujoče tehnologije, ki so v predtržni fazi zaradi previsoke cene: cena CO₂ je lahko ustrezna spodbuda, kakor

tudi posebna podpora za zagotovitev hitre rasti povpraševanja, torej tudi zagotovitev velikega obsega proizvodnje;

- 3) dober proizvod na trgu, vendar je povpraševanje zanj premajhno (primeri za to so energetske učinkovite tehnologije): bistveno je ozaveščanje ob uporabi sistemov energetskega nadzora in podobnih ukrepov.

3.14 Na ravni EU ter na nacionalni in regionalni ravni je na voljo veliko ukrepov in instrumentov. Ukrepe za dane cilje je treba izbrati zelo previdno, če želimo doseči stroškovno učinkovite rezultate. Hitrost ukrepanja je treba kritično ocenjevati, da bi preprečili razsipanje z viri in nehotene posledice. Ukrepe, jasno namenjene posrednim in neposrednim ciljem – „ukrepe brez obžalovanja“ (*no regrets-measures*) – je treba izvesti čimprej. Najprej je treba proučiti zapletenejške ukrepe, ki so pogosto nova vrsta ukrepov, kot so načini določanja tržne cene za CO₂. Preprečevati je treba uporabo več ukrepov za en cilj, da ne bi prihajalo do zapletov, nepričakovanih stranskih učinkov in podoptimalnih rešitev. Pri odločitvi, katere ukrepe sprejeti, je pomembno upoštevati tudi učinkovito delovanje notranjega trga – doslej ni bilo vedno tako.

3.14.1 Financiranje raziskav in razvoja: Pri tem se Odbor sklicuje zlasti na svoje mnenje o naložbah v znanje in inovacije (lizbonska strategija) (INT/325). EU kot celota zaostaja za Združenimi državami in nekaterimi drugimi glavnimi tekmeči. 7. okvirni program za raziskave in tehnološki razvoj v sedemletnem obdobju namenja energiji približno 4 milijarde eurov (če izvezemo gradnjo mednarodnega termonuklearnega poskusnega reaktorja), medtem ko ameriški energetski zakon (*US Energy Bill*) samo v letu 2007 predvideva, da se za energetiko namenijo 4,4 milijarde dolarjev zveznih proračunskih sredstev, pozneje pa še več. Poleg povečevanja javnih sredstev za energetske raziskave in razvoj je treba zasebnike spodbujati, da tem raziskavam in razvoju namenijo več sredstev, ter krepiti sodelovanje med državami EU.

3.14.2 Izobraževanje in usposabljanje: Poleg prizadevanj za povečanje kakovosti izobraževanja in usposabljanja v Evropi je treba zagotoviti privlačnost poklicev na energetskem področju, ki bi bili obetavna poklicna pot za mlade. Vseživljenjsko učenje je zaradi vedno hitrejših sprememb bistvenega pomena.

3.14.3 Ozaveščenost javnosti: Spreminjanje obnašanja vsakega od nas zaradi pametnejše uporabe energije je velik izziv. K temu lahko prispevajo šole in kampanje. Izobraževanje prihodnjih državljanov o tem bi se lahko začelo v osnovni šoli, kajti otroci so zelo dojemljivi za prihodnost našega planeta in si želijo ukrepati. V poklicnih krogih in podjetjih je na primer energetski nadzor na podlagi prostovoljnih dogovorov dal dobre rezultate.

3.14.4 Cenovni mehanizmi, obdavčitev: Če so cenovni signali dobro načrtovani, lahko prispevajo k inovacijam z vplivanjem na odločitve uporabnikov. Višje cene kot instrument zmanjšanja uporabe energije na splošno niso zelo učinkovite – splošno je znano, da cene energije ponavadi niso zelo prožne.

3.14.5 Subvencije: Dobro načrtovane subvencije lahko učinkovito usmerjajo izbire. V zgodnjem delu učne krivulje so pogosto potrebne subvencije, da bi se nevtraliziralo tveganje, ki je sicer zelo veliko. Da ne bi izkrivljali konkurence, se lahko uporabljajo samo v okviru obstoječih predpisov EU, tj. v primerih, ko trg odpove. Subvencije je treba časovno omejiti in jih postopoma odpravljati. Za krepitev energetske učinkovitosti je treba pripraviti ustrezne pobude, ki bi pomagale pri premagovanju začetnih dodatnih stroškov za energetske učinkovite naprave, za katere je doba povrnitve naložbe pogosto kratka.

3.14.6 Politično določeni cilji in obveznosti: Ti cilji in obveznosti so signal za zeleno smer razvoja. Za odločitve o naložbah so enako pomembni obstoječi politični instrumenti, ki se izvajajo zaradi doseganja zastavljenih ciljev. Pri določanju ciljev ne smemo pozabiti, da nekateri deli gospodarstva dobivajo, medtem ko drugi deli izgubljajo. Preveč ambiciozni cilji lahko povzročijo več škode kot koristi. Zdi se, da zdaj obstaja nagnjenje k določanju splošnega cilja in k dodajanju podciljev k temu cilju, kot so na primer cilji zmanjšanja emisij CO₂ in cilji povečanja uporabe obnovljive energije, ki so zastavljeni zaradi doseganja ciljev zmanjšanja emisij CO₂. To lahko vodi do manj optimalnih rešitev pri doseganju splošnega cilja. Tako za cilje kot za posebej izbrane instrumente so potrebne temeljite ocene vplivov, kot so gospodarski sporazumi v Nemčiji in na Finskem.

3.14.7 Trgovanje z emisijami, zelena/bela potrdila: To so učinkoviti instrumenti, ki vodijo do cilja, če so natančno načrtovani. Vendar je stroške težko oceniti vnaprej, razlike pa so lahko zelo velike. Večja ko sta trg in število tržnih akterjev, ki trgujejo s pravicami ali potrdili, bolje je. Če se sistem uporablja za podjetja, ki tekmujejo na globalnem trgu, bi moral biti tudi sistem globalen, da ne bi prihajalo do izkrivljanja konkurence.

3.14.8 Predpisi ali obvezujoči normativi: Natančno načrtovani predpisi lahko spodbudijo inovativnost. Zlasti je

ureditev s predpisi lahko učinkovit način izločanja zastarelih tehnologij. Prav tako lahko taka ureditev z določitvijo ambicioznih srednjeročnih ciljev za povečanje standardov učinkovitosti spodbuja inovativnost pri uvajanju energetske učinkovitih proizvodov. Kljub temu vedno obstaja tveganje, da bo inovativnost ovirana. Vsekakor je treba zagotoviti, da predpisi ne ustvarjajo tržnih ovir

3.14.9 Prostovoljni standardi, prostovoljni sporazumi, izdajanje potrdil: To so verjetno inovacijam najbolj prijazni politični instrumenti. Čeprav mogoče natančno opredeljenih ciljev vedno ne dosegajo, omogočajo velik napredek pri inovacijah, pri tem pa praktično nimajo negativnih stranskih učinkov.

3.14.10 Javna naročila: javni razpisi imajo lahko pomembno vlogo pri spodbujanju inovacij na področju energije. Metode za to je treba razvijati in čimbolj razširjati. Običajno je za okolju prijaznejša naročila potrebna analiza življenjskega cikla, za to in za druge nove metode pa organi oblasti pogosto potrebujejo dodatno izobraževanje. Predpisi EU o javnih naročilih, ki jih je treba spoštovati, predvidevajo njihovo „ekologizacijo“, tako da se zahtevajo najboljše rešitve.

3.14.11 Da bo mogoče doseči nujno preoblikovanje energetskega sektorja, bo treba pospešiti uvajanje inovacij. Odbor poziva:

- k osredotočenju na ukrepe za opredelitev ustrezne cene emisij ogljika,
- k razširjanju javnih in zasebnih R&R za spodbujanje novih oblik energije in energetske učinkovitosti,
- da s pomočjo zakonodaje (ali z drugimi sredstvi, če so strokovno učinkoviti) pospeši izboljšanje energetske učinkovitosti vseh vrst proizvodov,
- da se s pomočjo bolj proaktivne uporabe sistema javnih naročil izboljšajo standardi energetske učinkovitosti, zlasti v gradbeništvu.

V Bruslju, 12. julija 2007.

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o:

- Predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o interoperabilnosti železniškega sistema Skupnosti (kodificirana različica)
- Predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (ES) št. 881/2004 o ustanovitvi Evropske agencije za železniški promet
- Predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive 2004/49/ES o varnosti na železnicah Skupnosti

COM(2006) 783 konč. – 2006/0273 (COD)

COM(2006) 785 konč. – 2006/0274 (COD)

COM(2006) 784 konč. – 2006/0272 (COD)

(2007/C 256/08)

Svet je 16. januarja 2007 sklenil, da v skladu s členoma 71 in 156 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjenih dokumentih.

Strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 19. junija 2007. Poročevalec je bil **g. CONFALONIERI**.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 137 glasovi za, z nobenim glasom proti in 2 vzdržanima glasovoma.

1. Sklepi in priporočila**1.1 Predlogi**

- o spremembi Uredbe (ES) št. 881/2004 o ustanovitvi Evropske agencije za železniški promet;
- o spremembi Direktive 2004/49/ES o varnosti na železnicah Skupnosti;
- direktive Evropskega parlamenta in Sveta o interoperabilnosti železniškega sistema Skupnosti

so v skladu z namenom poenostaviti dostop operaterjev do evropskega železniškega sistema.

Predlogi:

- poenostavljajo postopke za izdajo certifikatov za vozni park v interoperabilnem sistemu;
- standardizirajo večino nacionalnih postopkov verifikacije voznega parka, postopkov vzdrževanja ter prometnih podjetij in podjetij za vzdrževanje;
- oblikujejo sistem za obsežno primerjavo nacionalnih pravil certificiranja, vključno s parametri, ki niso zajeti v tehničnih specifikacijah za interoperabilnost (TSI).

1.2 EESO podpira cilj poenostavitve postopka za začetek obratovanja.

1.3 EESO meni, da taka poenostavitev prispeva k intenzivnejši uporabi evropskega železniškega sistema, tako da preusmerja povpraševanje z drugih prevoznih sredstev, ter hkrati prispeva k izboljšanju okolja in spodbuja uporabo energetskih virov, ki jih spodbujajo evropski energetski načrti.

1.4 EESO poziva k temu, da prihodnja uporaba evropskih standardov interoperabilnosti in delitev pregledov certificiranja med nacionalne in evropske organe ne smeta ogrožati varnosti.

1.5 EESO priporoča predvsem previdnost pri razmejitvah pristojnosti različnih organov, ki jih je uvedel nov sistem.

1.6 EESO je prepričan, da bi morale za začetek obratovanja tovornih in potniških vagonov po začetku veljavnosti te direktive zadostovati eno samo dovoljenje za začetek obratovanja, ki ga izda ena sama država članica EU. Nova uredba o evropski agenciji bo omogočila železniškim podjetjem, upravljavcem železniških infrastruktur in imetnikom vagonov ter predvsem nacionalnim organom za certificiranje, da:

- pospešijo certificacijo;
- zmanjšajo število preverjanj, tako da preprečijo nacionalno podvajanje glede na skupne standarde;
- delujejo v jasnem zakonodajnem okviru z možnostjo uporabe tehničnih priporočil agencije.

1.7 EESO ugotavlja, da bo z načrtovanim ukrepanjem agencija postala sistemski organ za vzpostavitev evropskega železniškega sistema (ki bo obsegal omrežje visoke hitrosti (VS), vseevropske prometne koridorje, v prihodnosti pa še vsa ostala nacionalna omrežja), na podlagi uskladitve in širitve Evropskega sistema za vodenje železniškega prometa (ERTMS) ter objave sistema primerjave nacionalnih predpisov in zagotovitve tehnične podpore nacionalnim organom za certificiranje.

1.8 Da se bo lahko vloga evropske agencije pri usmerjanju in spremljanju postopka železniške interoperabilnosti in tehnološkega razvoja postopno razvila, bodo potrebne nekatere spremembe vloge nacionalnih organov za certificiranje.

1.9 EESO poziva Komisijo, naj razmisli o možnosti skupnega evropskega registra držav članic za varnostne pomanjkljivosti v železniškem prometu, da bi se oblikovala znanstvena podlaga za skupne parametre.

1.10 Zaželeni rezultat je oblikovanje evropskega trga za železniški vozni park, za dejavnosti vzdrževanja sistemov in voznega parka ter za človeške vire za upravljanje prometnih storitev.

1.11 To bo enkratna priložnost za evropske proizvajalce železniškega voznega parka, zlasti če tehnične odločitve v zvezi s TSI dajejo možnosti, da se bo lahko obdržalo zadostno število proizvajalcev za zagotovitev konkurenčnega evropskega trga za železniški vozni park (in njegovo vzdrževanje).

1.12 EESO izraža zaskrbljenost, da bi izvajanje direktive o varnosti na železnicah železniškim operaterjem za železniški vozni park, ki se je začel uporabljati pred začetkom veljavnosti direktive in nima ES-izjave o verifikaciji, povzročilo več birokratskih ovir.

1.13 EESO je prepričan, da bi bilo treba v državah Evropskega statističnega sistema predvideti oblikovanje nacionalnih organov za certificiranje.

1.14 Analiza odstopanj od TSI bi morala še zlasti vključevati oceno vpliva sofinanciranja Skupnosti na ekonomsko izvedljivost projekta z vidika stroškovne učinkovitosti projekta.

1.15 EESO je prepričan, da bi bilo treba analizo odstopanj izvesti za sistem TSI kot celoto in ne za vsako posamezno TSI.

1.16 EESO priporoča, naj se, ko bo agencija objavila TSI, uporabijo sedanja jezikovna pravila.

Meni, da bi bilo treba zahtevati ocene in mnenje evropske agencije za vse gradbene in obnovitvene ukrepe, tudi če jih ne finan-

cira Evropska skupnost, da se nacionalni ukrepi in ukrepi Skupnosti usmerijo v evropski sistem varnosti.

1.17 Možnost zaprositi evropsko agencijo za mnenja bi bilo treba razširiti na vse vpletene strani, tudi če so v nasprotju z ocenami nacionalnih organov za certificiranje. Dostop mora biti zagotovljen zlasti železniškim podjetjem Skupnosti in vpletenim organizacijam delodajalcev.

2. Obrazložitev in ugotovitve

2.1 Glavne točke in splošni okvir predloga

2.1.1 Za postopno oblikovanje evropskega železniškega prostora brez meja so potrebne tehnične ureditve za vidike, povezane z varnostjo in upravljanjem ter postopki za dostop do sistema.

2.1.2 Direktiva Sveta 91/440/EGS z dne 29. julija 1991, Direktiva Sveta 95/18/ES z dne 19. junija 1995 in Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2001/14/ES z dne 26. februarja 2001 o razvoju železnic Skupnosti zagotavljajo postopno odpiranje pravic dostopa do infrastrukture Skupnosti za katero koli železniško podjetje, ki ima licenco ene izmed držav članic in želi opravljati storitve na področju prevoza tovora v novem referenčnem okviru.

2.1.3 Za hkratno uresničevanje ciljev varnosti in interoperabilnosti je potrebno tehnično delo, ki ga mora voditi specializiran organ. Zato je bila ustanovljena Evropska agencija za varnost in interoperabilnost železniškega prometa.

2.1.4 Glavna področja delovanja agencije so:

- spodbujanje oblikovanja evropskega železniškega prostora, prispevanje k izboljšanju razmer v sektorju in izboljšanje varnosti;
- razvijanje skupnih kazalnikov, ciljev in metod za področje varnosti;
- poenostavitev postopkov pridobitve varnostnih certifikatov za železniška podjetja;
- zagotavljanje maksimalne preglednosti in učinkovitega širjenja informacij;
- zagotavljanje kontinuitete dejavnosti in sčasoma razvoja TSI kot del stalnega tehničnega okvira;
- izboljšanje interoperabilnosti vseevropskega omrežja z odobritvijo novih investicijskih projektov, ki jih podpira Skupnost, za spodbujanje interoperabilnosti;

- pomoč pri vzpostavitvi sistema certificiranja za vzdrževalne delavnice;
- zagotavljanje tehnične podpore, da se bo na evropski ravni upoštevala potrebna strokovna usposobljenost strojevodij;
- zagotavljanje tehnične podpore za vzpostavitev sistema registracije za priznanje primernosti voznega parka za uporabo v določenih pogojih;
- zagotavljanje maksimalne preglednosti in enakega dostopa do pomembnih informacij za vse vpletene;
- spodbujanje inovacij na področju varnosti železniškega prometa in interoperabilnosti.

2.1.5 Nacionalni postopki homologacije lokomotiv trenutno pomenijo eno glavnih ovir pri ustanavljanju novih železniških podjetij na področju tovarnega prometa ter veliko oviro za interoperabilnost evropskega železniškega sistema.

2.1.6 Ker nobena država članica ne more sama določiti, da bo dovoljenje za obratovanje, ki ga je izdala, veljavno tudi v drugih državah članicah, je za usklajitev in poenostavitev nacionalnih postopkov ter za bolj sistematično uporabo načela medsebojnega priznavanja potrebna pobuda Skupnosti.

2.1.7 Nadalje namerava Komisija kot del programa za poenostavitev zakonodaje konsolidirati in združiti direktive o interoperabilnosti železniškega sistema, da bi oblikovala enoten sklop pravil za evropski železniški sistem.

2.1.8 S temi pobudami teh pobud bo prevozni sektor postal še bolj konkurenčen, saj se bodo zmanjšali stroški železniškega prometa.

2.2 Evropska agencija za železniški promet

2.2.1 Agencija bo poenostavila postopek certificiranja sedanjega železniškega voznega parka, tako da bo razvila referenčni dokument za primerjavo nacionalnih predpisov.

2.2.2 Agencija bo ocenila prošnje za financiranje Skupnosti za infrastrukturne projekte in vozni park z vidika interoperabilnosti.

2.2.3 Agencija bo ocenila odnos med imetniki vagonov in železniškimi podjetji (nekdanji sporazum RIV med železniškimi podjetji o izmenjavi in uporabi vagonov), zlasti na področju vzdrževanja, in Komisiji predložila priporočila o ureditvi.

2.2.4 Agencija mora priporočiti skupna merila za opredelitev poklicne usposobljenosti in ocenjevanje osebja, vključenega v delovanje in vzdrževanje sistema.

2.2.5 Agencija mora prevzeti vlogo sistemskega organa za projekt ERTMS.

2.3 Interoperabilnost

2.3.1 Namen predloga je poenostaviti in posodobiti evropski zakonodajni okvir. V tem smislu se tudi predlaga kodifikacija in združitev veljavnih direktiv o interoperabilnosti železniškega sistema.

2.3.2 Po desetletnih izkušnjah na področju izvajanja direktiv o interoperabilnosti Komisija predlaga tudi več izboljšav za tehnični del regulativnega okvira.

2.4 Varnost evropskega železniškega sistema

2.4.1 Predlog spremembe člena 14 direktive o varnosti železnic določa, kateri del dovoljenja mora biti vzajemno priznan in kateri je strogo povezan z združljivostjo zadevnega vozila z določeno infrastrukturo.

2.4.2 Spremembe določb pomenijo, da:

- se ob vsaki vključitvi vozila v obratovanje določi „odgovorna oseba“ za vzdrževanje;
- mora železniško podjetje dokazati, da vagoni, ki jih uporablja, delujejo in se vzdržujejo v skladu s trenutno veljavnimi pravili;
- morajo železniška podjetja pojasniti sistem in postopke, ki jih uporabljajo za zagotavljanje varnosti na železnicah pri uporabi vagonov različnih imetnikov;
- agencija oceni postopke, ki jih železniška podjetja uporabljajo v svojih odnosih z imetniki vagonov.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Evropska agencija za železniški promet

3.1.1 Narava železniškega sistema je taka, da imajo vsi elementi pomembno vlogo pri varnosti sistema.

3.1.2 Če se bo obseg dejavnosti agencije razširil z interoperabilnega sistema na varnostni sistem, se bo njena odgovornost sčasoma prav tako razširila na vse elemente sistema.

3.1.3 Namen tega pa je, da bo na koncu postopka en sam sistem Skupnosti in ena sama agencija za železniški promet.

3.1.4 Faza primerjave predpisov bi morala biti eden od potrebnih korakov v tej smeri.

3.1.5 Oceniti bi bilo treba različne vplive, ki jih imajo odločitve o TSI in novi postopki certificiranja na različne države članice, upravljavce železniških infrastruktur, železniška podjetja in imetnike vagonov ter končne uporabnike.

3.1.6 Upoštevati je treba potrebo po ohranjanju gospodarskega ravnovesja različnih nacionalnih omrežij in tržnih operaterjev, zlasti v fazi usklajevanja tehničnih standardov in postopkov certificiranja.

3.1.7 Agencija bi morala biti tudi brez finančnih pobud odgovorna za usmerjanje izbire tehnologije za omrežje, dovzetno za sedanjo in prihodnjo interoperabilnost.

3.1.8 Upoštevati je treba, da se bodo v skladu z določbami predloga direktive o interoperabilnosti pristojnosti agencije sčasoma razširile, tako da bodo vključevale celotno železniško omrežje Skupnosti.

3.2 Interoperabilnost

3.2.1 Predlog direktive poenostavlja TSI za visoke hitrosti in konvencionalne sisteme, kadar so primerljivi.

3.2.2 Predlog direktive razširja področje uporabe TSI preko omrežij visoke hitrosti in koridorjev vseevropskega omrežja TEN, da bi bila pokrita vsa nacionalna omrežja razen nekaterih izjem.

3.2.3 To je pomembna točka v politiki tehnološkega razvoja evropskega železniškega sistema za ustanovitev enega samega evropskega omrežja. Gospodarski in strateški vpliv, ki je rezultat tega, je večji, kakor je predvideno v obrazložitvenem memorandumu.

3.2.4 Odgovornost za odločanje o vrsti TSI za uporabo pri novih projektih in večjih obnovah sedanje infrastrukture bo večinoma nosila Skupnost.

3.2.5 Odločitve Skupnosti o opredelitvi in razvoju TSI v zvezi s sedanjim položajem v vsaki državi članici bodo imele velik gospodarski vpliv na načrtovanje naložb v tehnologijo in infrastrukturo v različnih državah.

3.2.6 Kaže, da je potrebna gospodarska ocena vpliva novih TSI za vsako državo članico, da bi lahko odločali, ali je njihovo sprejetje primerno.

3.2.7 Ocenjevanje TSI, ki vplivajo na javne naložbe držav članic, se mora razlikovati od ocenjevanja TSI, ki vplivajo na naložbe železniških podjetij in zasebnih operaterjev.

3.2.8 Širitev področja uporabe TSI na vsa evropska železniška omrežja, razen izjem, prav tako zahteva nov sistem odnosov med Evropsko agencijo za železniški promet in organi za certificiranje v posameznih državah članicah.

3.2.9 Ti organi se bodo najverjetneje bolj osredotočili na dejavnosti certificiranja za podjetja in operaterje kot na upravljanje razvoja tehnoloških standardov.

3.2.10 Spremembe direktive o varnosti so eden izmed tehničnih popravkov za uresničitev cilja poenostavitve prometa interoperabilnega voznega parka.

3.2.11 Hkrati se uvede nov koncept „imetnika“ vagona.

3.2.12 Postopek certificiranja voznega parka je organiziran tako, da isti vozni park ocenjujejo različni organi glede na različne tehnične parametre.

3.2.13 Parametre, vključene v TSI, bo potrdil eden izmed nacionalnih organov za certificiranje.

3.2.14 Dodatne nacionalne parametre bodo preverjali nacionalni organi za certificiranje za zadevno omrežje. Nacionalni organ za certificiranje bo upošteval certificiranje Skupnosti, preveril posebne nacionalne certifikate in izdal potrdilo o varnosti. Ima tudi pooblastilo, da zavrne zahtevo za certifikacijo in zato ostaja odgovoren za doslednost vseh elementov certificiranja.

3.2.15 Evropska agencija za železniški promet deluje kot neodvisen pritožbeni organ na koncu postopka za zahtevo za certifikacijo.

3.2.16 Odbor razen splošnih pripomb, ki jih je že navedel zgoraj (točki o interoperabilnosti in agenciji), ne ugotavlja ničesar drugega.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Evropska agencija za železniški promet

4.1.1 Člen 8a: agencija po eni strani oblikuje in posodablja referenčni dokument, ki omogoča primerjavo vseh nacionalnih predpisov za vsak parameter (drugi odstavek), po drugi strani pa daje tehnične nasvete samo za:

- enakovrednost predpisov;
- zahteve po dodatnih informacijah;
- utemeljitve zavrnitve izdaje dovoljenja.

Delo agencije bi bilo bolj učinkovito, če bi bili nasveti zavezujoči in bi zanje lahko zaprosili tudi drugi zainteresirani: upravljavci železniških infrastruktur, železniška podjetja, imetniki vagonov.

4.1.2 Člen 15: odgovornosti agencije bi bilo treba razširiti na vsak projekt obnove, nadgradnje ali gradnje infrastrukture, za katerega veljajo sedanje ali bodo veljale prihodnje TSI.

4.1.3 Člen 16a: agencija mora imeti merila za ocenjevanje, da bo svojo izbiro v zvezi z vzpostavitvijo „prostovoljnega ali obveznega“ sistema certificiranja oprla na:

- raven varnosti;
- preglednost odnosov med podjetji;
- preglednost trga in ureditev.

Izpostaviti je treba vse posledice certifikacijskega sistema za železniška podjetja, ki so imetniki vagonov.

4.1.4 Člen 18: poudariti je treba, da si mora agencija pri osnutku obrazca za vlogo za registracijo prizadevati, da bo specifikacij, ki niso vključene v skupne dele, čim manj.

4.1.5 Člen 21b: kaže, da so pooblastila agencije primerna njenim ciljem. Načelo subsidiarnosti ni upoštevano.

4.2 Interoperabilnost

4.2.1 Člen 1: kjer je predvidena širitev TSI na Evropski gospodarski prostor, mora biti to izraženo z določbo za priznanje nacionalnih organov za certificiranje.

4.2.2 Člen 6: prosta izbira, ki jo ima agencija glede jezikovnih pravil za objavo tehničnih prilog TSI, ne prispeva k enostavnemu, skupnemu dostopu do zakonodaje Skupnosti o interoperabilnosti.

4.2.3 Člen 7: koncept odstopanja se zdi zelo širok, zlasti v zvezi s finančnimi ugotovitvami, saj ni izražena zahteva, da bi bilo treba upoštevati vpliv financiranja Skupnosti na analizo gospodarske izvedljivosti. Bolje bi bilo uporabiti sistem odstopanja za celoten sklop TSI v zvezi s projektom kot pa odstopanja za posamezne TSI.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o notranjem prevozu nevarnega blaga

COM(2006) 852 konč. – 2006/0278 (COD)

(2007/C 256/09)

Svet Evropske unije je 19. januarja 2007 sklenil, da v skladu s členoma 71 in 251 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjenem dokumentu.

Strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 19. junija 2007. Poročevalec je bil g. OSTROWSKI.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja dne 11. julija) s 136 glasovi za in 4 vzdržanimi glasovi.

1. Stališče EESO

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor pozdravlja predlog direktive o notranjem prevozu nevarnega blaga, ki ga je Komisija pripravila s ciljem uskladiti zakonodajo EU na tem področju in izboljšati varnostne pogoje pri notranjem prevozu nevarnega blaga.

1.2 Predlagana direktiva posodablja štiri obstoječe direktive in štiri odločbe Komisije o prevozu nevarnega blaga ter jih združuje v en zakonodajni dokument, hkrati pa razširja področje uporabe določb EU, ki tako poleg cestnega in železniškega prevoza vključuje tudi prevoz po celinskih plovnihih poteh.

1.3 Odbor se strinja s Komisijo, da je brez usklajenih skupnih predpisov za vse vrste kopenskega prevoza (cestni, železniški in prevoz po celinskih plovnihih poteh) zelo težko zagotoviti najboljše možne varnostne pogoje za prevoz nevarnega blaga.

1.4 Poleg tega se strinja s Komisijo, da je s poenotenjem obstoječih predpisov o cestnem in železniškem prevozu nevarnega blaga – pri čemer se sedanji predpisi bistveno ne spreminjajo, le področje uporabe je širše in zajema tudi prevoz po celinskih plovnihih poteh – mogoče precej poenostaviti zakonodajo in upravne postopke, kar koristi tako državnim organom kot zasebnim akterjem.

1.5 Z združitvijo predpisov za vse tri vrste kopenskega prevoza v en zakonodajni dokument in navedbo sklicev na mednarodne sporazume o prevozu nevarnega blaga zgolj v prilogah direktive (mednarodni sporazumi niso – kot doslej – vključeni v direktivo) se bo obseg zakonodaje Skupnosti s tega področja občutno zmanjšal.

1.6 Odbor meni, da je direktiva primerna pravna oblika za nove predpise. Ker pa direktiva državam članicam dovoljuje številna odstopanja in precejšnjo svobodo, jih EESO poziva k čim tesnejšemu sodelovanju s Komisijo pri teh vprašanjih, da bi resnično dosegli uskladitev zakonodaje na tem področju.

1.7 Odbor opozarja, da zaradi podrobnih predpisov o tehničnih pogojih za prevoz nevarnega blaga in različnih kategorij tega blaga lahko poda svoje mnenje zgolj o splošnejših vprašanjih iz predloga.

1.8 Odbor izraža zadovoljstvo, da so stališča držav članic in zainteresiranih skupin – tj. industrijskih združenj, ki predstavljajo podjetja za prevoz nevarnega blaga – po besedah Komisije bistveno vplivala na vsebino predloga in da so si vse strani med posvetovanjem prizadevale oblikovati skupno stališče.

1.9 Odbor poleg tega pozdravlja dejstvo, da bo Komisijo v okviru postopka komitologije še naprej podpiral regulativni odbor za prevoz nevarnega blaga.

1.10 Odbor pozdravlja tudi dejstvo, da so se industrijska združenja lahko udeleževala sestankov odbora in tako redno izražala svoja mnenja že med pripravo predloga, da so bile v posvetovanje vključene tudi države članice Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA) in da je bil Evropski parlament redno seznanjen z delom.

1.11 Odbor pozdravlja dejstvo, da je posvetovanje potekalo tudi z Osrednjo komisijo za plovbo po Renu, saj prevoz nevarnega blaga po tej reki predstavlja približno 80 % tovrstnega prevoza v Evropi.

1.12 Odbor se je seznanil z informacijo Komisije, da so zunanji svetovalci v letih 2004 in 2005 ocenili tukaj obravnavano področje politike (*Presoja politike EU v zvezi s prevozom nevarnega blaga od leta 1994*) ter podprli osnovno zamisel predloga Komisije, in da se je v okviru javnega posvetovanja večina vprašanih strinjala s postopkom, ki ga predlaga Komisija.

1.13 V zvezi s predlogom, da bi se obveznost prevoda in objave tehničnih prilog direktive prenesla z ravni Skupnosti na raven držav članic, Odbor meni, da bi bilo zelo zaželeno, če bi Komisija finančno podprla prevode v jezike držav članic.

1.14 Odbor je prepričan, da je treba podpreti predlog Komisije, saj so ga pripravili visoko usposobljeni strokovnjaki za področje notranjega prevoza nevarnega blaga iz različnih držav.

1.15 Vendar želi opozoriti na nekaj točk, ki jih je treba po njegovem mnenju natančno pojasniti ali dopolniti: tako na primer manjka opredelitev pojma „nevarno blago“ za namene direktive; države članice imajo pravico, da prepovejo notranji prevoz določenega nevarnega blaga izključno iz razlogov, ki niso povezani z varnostjo med prevozom; v prilogah III.2 in III.3 manjkajo vsakršne informacije.

Odbor ta vprašanja podrobneje obravnava v točki Posebne ugotovitve.

2. Kratka vsebina predloga Komisije

2.1 Notranji prevoz nevarnega blaga (kemikalij, čistil, bencina, razstreliva, streliva za strelno orožje, razpršil, radioaktivnih snovi, pesticidov itd.) predstavlja precejšnje tveganje za nesreče. To enako velja za vse vrste prevoza: cestni, železniški in prevoz po celinskih plovniških poteh. Pri tem sta ogroženi zdravje in življenje ne le zaposlenih v sektorju prevoza nevarnega blaga, temveč tudi mnogih prebivalcev mest in podeželja.

2.2 Ukrepi za zagotavljanje najboljših možnih varnostnih pogojev za prevoz nevarnega blaga so bili že sprejeti. Mednarodni prevoz nevarnega blaga trenutno urejajo mednarodne pogodbe in sporazumi, ki temeljijo na priporočilih Organizacije združenih narodov (OZN). Da bi zagotovila varnost pri prevozu nevarnega blaga ter prost in multimodalni pretok čezmejnih prevoznih storitev, je OZN pripravila dokument z naslovom *Priporočila za vzorčne predpise glede prevoza nevarnega blaga*, ki ga redno posodablja.

2.3 Ureditev prevoza nevarnega blaga je potrebna ne le zaradi posebnosti blaga, ki se prevaža, temveč tudi zaradi prepe-

lanih količin. Količina prepeljanega nevarnega blaga v Evropski uniji znaša okoli 110 milijard ton/km na leto, kar pomeni približno 8 % celotnega tovarnega prometa v EU, od tega 58 % po cesti, 25 % po železnici in 17 % po celinskih plovniških poteh. Razen pri železniškem prevozu je opaziti trend naraščanja.

2.4 Mednarodni sporazumi, ki urejajo prevoz nevarnega blaga, se v sektorju notranjega prevoza v Evropi izvajajo na osnovi treh instrumentov:

a) ADR (*European Agreement concerning the international carriage of dangerous goods by road*) – Evropski sporazum o mednarodnem prevozu nevarnega blaga po cesti (sklenjen 30. septembra 1957 v Ženevi, kakor je bil spremenjen);

b) RID (*Regulations concerning international carriage of dangerous goods by rail*) – Pravilnik o mednarodnem železniškem prevozu nevarnega blaga, (Dodatek C h Konvenciji o mednarodnih železniških prevozih (COTIF), ki je bila sklenjena v Vilni 3. junija 1999, kakor je bila spremenjena);

c) ADN (*European Agreement concerning the international carriage of dangerous goods by inland waterways*) – Evropski sporazum o mednarodnem prevozu nevarnega blaga po celinskih plovniških poteh (sklenjen 26. maja 2000 v Ženevi, kakor je bil spremenjen).

2.5 Zakonodaja EU za področje kopenskega prevoza nevarnega blaga pokriva samo cestni in železniški prevoz. Za ti vrsti prevoza zagotavlja visoko stopnjo varnosti prevoza ter prost pretok prevoznih storitev in prevoznih sredstev na ozemlju EU. Zakonodaja EU s tega področja obsega naslednje štiri direktive:

a) Direktivo Sveta 94/55/ES z dne 21. novembra 1994 o približevanju zakonodaje držav članic glede prevoza nevarnega blaga po cesti;

b) Direktivo Sveta 96/49/ES z dne 23. julija 1996 o približevanju zakonodaje držav članic v zvezi s prevozom nevarnega blaga po železnici;

c) Direktivo Sveta 96/35/ES z dne 3. junija 1996 o imenovanju in poklicni usposobljenosti svetovalcev za varnost pri prevozu nevarnega blaga po cesti, železnici in celinskih plovniških poteh;

d) Direktivo 2000/18/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2000 o minimalnih zahtevah pri preverjanju znanja svetovalcev za varnost pri prevozu nevarnega blaga po cesti, železnici ali celinskih plovniških poteh.

2.6 Za prevoz nevarnega blaga po celinskih plovnihi poteh pa ni evropskih predpisov. Na tem področju se trenutno uporabljata dva sistema predpisov, ki urejata prevoz po Renu in Donavi (ADN-R in ADN-D), vendar gre pri tem za regionalne predpise. Poleg tega notranji promet urejajo tudi nacionalni predpisi. Eden od razlogov, da ni evropskih predpisov, je dejstvo, da sporazum ADN še ni začel veljati. Leta 1997 je Komisija pripravila predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o približevanju zakonodaj držav članic o prevozu nevarnega blaga s plovili po celinskih plovnihi poteh, ki pa ni bil sprejet in je bil leta 2004 umaknjen.

2.7 Evropski sporazum o mednarodnem prevozu nevarnega blaga po celinskih plovnihi poteh (ADN) je trenutno v fazi ratifikacije in naj bi začel veljati najpozneje leta 2009. Zato se Odbor strinja s Komisijo, da je že zaradi uskladitve smiselno, da se tudi prevoz po celinskih plovnihi poteh vključi v zakonodajo Skupnosti. Hkrati je to priložnost za posodobitev in uskladitev obstoječe zakonodaje. Poleg tega se je treba izogniti razvijanju dveh različnih ureditev: ene za mednarodni in ene za notranji prevoz. Revizija zakonodaje je potrebna tudi zato, ker je zakonodaja EU o prevozu nevarnega blaga resnično zapletena. V predpisih za posamezne vrste prevoza so poleg tega določene neskladnosti; nekateri so že zastareli ali bodo to kmalu postali. Dve direktivi je mogoče že šteti kot odvečni, saj so bile njune določbe vključene v sporazume ADR, RID in ADN. Poleg tega so s strukturo obstoječih direktiv povezane tudi tehnične težave. Vsaka sprememba mednarodnih sporazumov – spremembe se izvajajo v dveletnih časovnih presledkih – zahteva celoten prevod obsežnih tehničnih prilog direktiv. Izkazalo se je, da je to izjemno težka in draga naloga.

2.8 Če se ne bo zgodilo nič, se bodo navedene težave nadaljevale in po besedah Komisije se bodo še povečale: sedanji zapleteni predpisi bodo zaradi sprememb mednarodnih sporazumov po vsej verjetnosti še bolj zapleteni, zastareli predpisi bodo veljali še naprej in povzročali zmedo med uporabniki, povečala pa se bo tudi nevarnost neupoštevanja teh predpisov. Namesto da bi bili uporabniku prijazni, bodo predpisi EU morda postali popolnoma nepregledni. Zaradi povečane uporabe multimodalnega pristopa bodo različni predpisi za različne vrste prevoza še povečali vsakdanje praktične težave pri organizaciji prevoza in povzročali nepotrebne dodatne stroške. Različni predpisi za mednarodni in notranji prevoz bodo ovirali nadaljnji razvoj prevoza po celinskih plovnihi poteh, ki bi imel sicer iz več razlogov prednost, kar dokazujejo statistični podatki.

2.9 Zato Komisija predlaga novo direktivo, s katero posodablja štiri obstoječe direktive in štiri odločbe Komisije o prevozu nevarnega blaga ter jih združuje v en zakonodajni dokument (tj. en sam zakonodajni akt za vse tri vrste prevoza)

in hkrati razširja področje uporabe predpisov EU, tako da ti ne zajemajo samo cestnega in železniškega prevoza, temveč tudi prevoz po celinskih plovnihi poteh.

2.10 Nova direktiva naj bi razveljavila obstoječi direktivi 94/55/ES in 96/49/ES o prevozu nevarnega blaga (kakor sta bili spremenjeni), direktivi 96/35/ES in 2000/18/ES o svetovalcih za varnost pri prevozu nevarnega blaga ter odločbi Komisije 2005/263/ES in 2005/180/ES (kakor sta bili spremenjeni) o nacionalnem odstopanju od direktiv 94/55/ES in 96/49/ES. K temu je treba še dodati, da so določbe direktiv 96/35/ES in 2000/18/ES trenutno zajete v prilogah k direktivama 94/55/ES in 96/49/ES, zato sta prvi dve direktivi za cestni in železniški prevoz nepotrebni.

2.11 Predlog prenaša obstoječe predpise za mednarodni prevoz v zakonodajo Skupnosti in razširja uporabo mednarodnih predpisov na notranji prevoz. Predlog tako pomeni znatno poenostavitev zakonodaje Skupnosti na področju prevoza nevarnega blaga, čeprav je področje uporabe zakonodaje razširjeno.

2.12 Namen predloga je poleg tega prenesti obveznost prevoda in objave tehničnih prilog direktive s Skupnosti, pravzaprav s Komisije na države članice. Eden od razlogov za to je dejstvo, da prevodi, narejeni na ravni EU, niso bili vedno najbolj kakovostni in da so države članice morale vseeno poskrbeti za lastne prevode ali popravke. Priloge so posodobljene vsaki dve leti, zato bi Skupnost morala finančno podpreti prevode v jezike držav članic. Komisija je prepričana, da bo prihranek Skupnosti pri stroških prevodov in objav večji kot podpora, ki jo Skupnost daje državam članicam.

2.13 Predlagana direktiva naj bi vzpostavila sistem, kjer bi bili sklici na mednarodne sporazume o prevozu nevarnega blaga navedeni zgolj v prilogah direktive in ne bi bili, kot doslej, vključeni v direktivo. To bi pomenilo zmanjšanje obsega pravnega reda Skupnosti za približno 2000 strani.

2.14 Poenostavljeno zakonodajo Skupnosti bi bilo tudi lažje prenesti v nacionalno zakonodajo. Delo nadzornih organov, tudi glede obveznosti poročanja, bi s poenotenjem predpisov za prevoz nevarnega blaga postalo enostavnejše in učinkovitejše.

2.15 Poleg tega bi bili upravni postopki zaradi poenostavljenih in poenotениh predpisov enostavnejši za vse udeležence v prevozu nevarnega blaga, od pošiljatelja do prejemnika.

2.16 Z usklajenimi predpisi bi bila enostavnejša tudi priprava dokumentacije o prevozu in vozilih, prav tako pa bi bilo enostavnejše usposabljanje udeležencev in svetovalcev za varnost pri prevozu nevarnega blaga.

2.17 Predlog je del tekočega programa Komisije za posodobitev in poenostavitev pravnega reda Skupnosti ter njenega delovnega in zakonodajnega programa.

3. Posebne ugotovitve

Odbor želi izraziti naslednje pomisleke:

3.1 prvič: obravnavani predlog z naslovom *Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o notranjem prevozu nevarnega blaga* v členu „Opredelitve pojmov“ sicer določa pomen posameznih pojmov in okrajšav (npr. ADR, RID, ADN, vozilo, vagon, plovilo) za namene direktive, vendar pa ne opredeljuje pojma „nevarno blago“. Opredelitev tega pojma zaradi mnogih različnih vrst blaga in tehničnega napredka, zaradi katerega so na seznamu vedno nove vrste blaga, gotovo ni lahka naloga. Kljub temu Odbor meni, da bi bilo za namene te direktive treba opredeliti pojem „nevarno blago“;

3.2 drugič: predlog direktive predvideva, da vsaka država članica ohrani pravico do prepovedi notranjega prevoza nevar-

nega blaga, in sicer *izključno* iz razlogov, ki niso povezani z varnostjo med prevozom. Odbor sicer razume, da bi bilo treba državam članicam dati pravico do urejanja ali prepovedi prevoza nevarnega blaga, vendar ne razume, zakaj bi jim bilo to omogočeno „izključno iz razlogov, ki niso povezani z varnostjo med prevozom“. Odbor meni, da države članice ravno zaradi te formulacije v obravnavanem predlogu – ki naj bi pravzaprav povečal varnost prevoza nevarnega blaga – ne bi mogle prepovedati prevoza iz varnostnih razlogov, to pa je nelogično. Poleg tega Odbor ne razume, kako naj bi – v primeru, da bi države članice uvedle različne prepovedi – zagotovili usklajevanje teh prepovedi v mednarodnem prevozu;

3.3 tretjič: v točkah III.2 in III.3 priloge III (Prevoz po celinskih plovniških poteh) ni nobenih podatkov o morebitnih prehodnih določbah ali dodatnih nacionalnih predpisih. Odbor zato prosi Komisijo za informacijo, ali takšni ukrepi dejansko niso predvideni ali pa so še v pripravi.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zeleni knjigi o satelitskih navigacijskih aplikacijah

COM(2006) 769 konč.

(2007/C 256/10)

Evropska komisija je 8. decembra 2006 sklenila, da v skladu s členom 262 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o naslednjem dokumentu: *Zelena knjiga o satelitskih navigacijskih aplikacijah*.

Strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 19. junija 2007. Poročevalec je bil g. BUFFETAUT.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 134 glasovi za, nobenim glasom proti in 5 vzdržanimi glasovi.

1. Uvod

1.1 Galileo je paradni konj evropske vesoljske politike. Zaradi obsežnosti projekta in njegovega strateškega značaja se je Evropska vesoljska agencija (ESA) odločila za tesno sodelovanje z Evropsko unijo. Sodelovanje na medvladni in evropski ravni naj bi prispevalo k uspehu projekta. V istem duhu sodelovanja naj bi projekt uresničili v obliki javno-zasebnega partnerstva.

1.2 Prvi poskusni satelit, predhodnik prihodnje skupine 30 satelitov, so poslali v orbito ob koncu leta 2005. Projekt torej napreduje, vendar ne brez težav in zamud.

1.3 Galileo bo svetovni sistem satelitske navigacije, ki bo omogočil vrsto storitev: določanje položaja in točnega časa ter navigacijo.

1.4 Galileo bo s tridesetimi sateliti in postajami na Zemlji zagotavljal informacije o geografskem položaju uporabnikom na številnih področjih gospodarstva: v prometu (določanje položaja vozil, ladij, letal, sistemi vodenja, iskanje poti itd.), pravosodju, policiji in carini (nadzor meja) ter pri javnih delih (topografija, geodezija in geografski informacijski sistemi) in priložnostnih dejavnostih (orientacija na morju in v gorah). Poleg tega bo koristil socialnim (na primer za pomoč invalidom ali ostarelim) in vladnim varnostnim službam, z določitvijo položaja naprav za signal v sili pa bo pomagal tudi pri reševanju ljudi na odprtem morju ali osamljenih področjih našega planeta.

1.5 Po napovedih naj bi trg za proizvode in storitve satelitskih navigacijskih aplikacij do leta 2025 dosegel 400 milijard evrov.

1.6 Zaradi velikega nesoglasja med različnimi partnerji glede poslovnega modela Galilea in upravljanja industrijskega konzorcija so pogajanja o koncesijski pogodbi trenutno na mrtvi točki. To dejstvo in dosedanje zamude pa ogrožajo celotni projekt.

1.7 Svet ministrov za promet je marca zaradi teh težav pozval Komisijo, da pregleda stanje pogajanj o koncesijski pogodbi in prouči morebitne druge rešitve. Komisija je na tej mrtvi točki v sporočilu *Galileo na razpotju* Svet in Evropski parlament pozvala, naj se seznani z neuspehom trenutnih pogajanj o koncesijski pogodbi in skleneta, da je to treba končati. Hkrati ju je pozvala, da ponovno potrdita svojo pripravljenost za vzpostavitev in nadaljevanje programa Galileo. Predlagala je izvajanje alternativnega scenarija, pri katerem bi faze oblikovanja in razvijanja podprl in financiral javni sektor, medtem ko bi koncesijska pogodba vključevala samo operativno fazo. Evropska vesoljska agencija bi bila nosilec projekta in javni naročnik v imenu Evropske unije.

2. Vsebina zelene knjige

2.1 Dokument Komisije vsebuje kratek opis vzpostavljenega sistema in predviden razvoj ter oceno različnih možnih aplikacij. Prav tako je navedenih pet predlaganih vrst storitev (storitev z odprtim dostopom, tržna storitev, storitev varovanja človeškega življenja, storitev iskanja in reševanja in vladna storitev z omejenim dostopom, t.i. javna storitev). Zelena knjiga ne obravnava aplikacij za zagotavljanje te zadnje storitve – države članice same odločajo, ali jo želijo uporabljati. Glede tega vprašanja se bo Komisija obrnila na vsako državo članico posebej, zbrala odgovore in pripravila povzetek.

2.2 Komisija navaja vrsto predvidenih in možnih področij uporabe:

- podatki o geografskem položaju (za širšo javnost) in klici v sili,
- ceste,
- železnice,

- pomorske, celinske in ribiške plovne poti,
- letalstvo,
- civilna zaščita, obvladovanje izrednih razmer in humanitarna pomoč,
- nevarno blago,
- prevoz živine,
- kmetijstvo, meritve zemljišč, geodetski in katastrski popis,
- energija, nafta in plin,
- iskanje in reševanje,
- logistika,
- okolje,
- šport in turizem,
- kazenski pregon.

2.3 Iz tega seznama je razviden širok obseg in raznolikost področij uporabe.

2.4 Na koncu zelene knjige je naveden seznam vprašanj za zainteresirane strani. Naloga Odbora ni, da nanje natančno odgovori, temveč da poudari tista, ki se mu zdijo še posebej pomembna, in navede vprašanja, ki niso bila postavljena, pa bi morala biti.

2.5 Komisija pripravlja analizo odgovorov na zeleno knjigo, ki jih je prejela od zainteresiranih strani. Teh odgovorov ni dovolj in so včasih preveč splošni, da bi prišli do zaključkov. Zato bo Komisija ta postopek dopolnila s poglobljenimi posvetovanji, tako da bo oktobra 2007 lahko objavila akcijski načrt. Do sedaj dejansko še ni noben velik gospodarski sektor izrazil zanimanja za plačljive storitve. To kaže na težave pri konkurenčnosti s storitvami, ki so brezplačno dostopne javnosti, tudi če niso zagotovljene. Zato se postavlja vprašanje gospodarskega in finančnega ravnesja evropskega sistema, tj. civilne storitve, ki nima enake podpore javnosti (v tem primeru vojaške podpore) kot ameriški GPS.

3. Ključna vprašanja

3.1 Vprašanje 2 ⁽¹⁾ glede varstva zasebnosti je še posebej pomembno. EESO je temu vprašanju že namenil veliko pozornosti in zahteval, da se zelo strogo upošteva načelo varovanja zasebnosti. Tu se pojavi vprašanje ravnesja med pravico do varovanja zasebnosti in možnostmi, ki jih ta tehnologija ponuja. Poudariti je treba, da sistemi za določanje položaja in satelitsko navigacijo uporabnikom sicer omogočajo določitev njihovega položaja, vendar je ta podatek znan samo njim, drugim pa le, če se uporabnik sam odloči, da ga bo posredoval, na primer z mobilno telekomunikacijo, kot je GSM. Ker so ti sistemi enostranski, operater navigacijskega sistema (GPS, Galileo ali

⁽¹⁾ COM (2006) 769, točka 4.

celo ruski GLONASS) ne pozna uporabnikov in nikakor ne more zvedeti, kdo uporablja navigacijske signale, še manj pa, kje se uporabniki nahajajo. Zato je treba vprašanje o varstvu zasebnosti proučiti na ravni posameznih storitev, ki bodo ponujene uporabnikom. Pri mnogih storitvah je treba operaterju sporočiti trenutni geografski položaj uporabnika, šele nato lahko ta posreduje informacijo, ki jo je uporabnik zahteval (na primer informacijo o cestnem prometu).

3.2 Vprašanje 5 ⁽²⁾ o mednarodnem sodelovanju zbuja pomisleke. Evropska unija je podpisala sporazume o sodelovanju s Kitajsko, Izraelom, Južno Korejo, Marokom in Ukrajino, predvideni pa so tudi sporazumi z Indijo, Brazilijo, Argentino in Avstralijo. Sporazumi o sodelovanju so sicer zaželeni, saj krepijo mednarodni položaj Galilea, zlasti v zvezi z vprašanji standardizacije, odprtja trgov, certificiranja, frekvenc in pravic intelektualne lastnine, vendar je kljub temu potrebna pazljivost, ker je glavni motiv nekaterih partnerjev pridobiti evropsko znanje in izkušnje in s tem pospešiti razvoj lastne tehnologije, ki bi nato lahko konkurirala Galileu. Danes je povsem jasno, da je bil to prvotni namen Kitajske ob podpisu sporazuma o sodelovanju pri projektu Galileo z Evropsko unijo leta 2003. Poleg tega je presenetljiva ugotovitev, da niti Norveška niti Švica še nista sklenili sporazuma z EU o sodelovanju pri Galileu, čeprav financirata fazo razvoja/potrditve veljavnosti programa s sodelovanjem v Evropski vesoljski agenciji. Zaradi tega vprašanje njunega dostopa do javnih storitev programa Galileo še vedno ni rešeno.

3.3 V vsakem primeru, pa tudi na splošno, sodelovanje ne vključuje vladnih storitev z omejenim dostopom (tj. javnih storitev). Poleg tega pogajanja o mednarodnem sodelovanju zastajajo, ker je glavna prednostna naloga uspešna izvedba evropskega projekta za satelitsko navigacijo; upočasnitev je znak težav, ki so se pojavile.

3.4 Vprašanji 6 in 7 ⁽³⁾ o standardih in certificiranju obravnavata certificiranje opreme in sistema samega ter navigacijskih terminalov na krovu. Ta tema je še posebej občutljiva za letalski in železniški promet, saj se v teh sektorjih varnostna oprema in oprema za signalizacijo certificirata po zelo strogem postopku na mednarodni ravni. Certificiranje samega sistema Galileo je smiselno le za specifični sektor, kot je na primer civilno letalstvo, kjer so določeni veljavni standardi in postopki za certificiranje. Certificiranje terminalov in opreme na mobilnih napravah, ki uporabljajo storitve Galileo, vključuje veliko več kot le napravo za določanje položaja. Zajema tudi drugo opremo, ki uporablja podatke o položaju in na koncu zbrane podatke posreduje pilotu oziroma kapitanu. Zato se uporabljajo običajni postopki certificiranja za specifično aplikacijo. Vprašanje je tako treba obravnavati za vsako aplikacijo posebej.

3.5 Drug vidik tega vprašanja – odgovornost – je komajda omenjen, čeprav je izredno pomemben. Treba je priznati njegovo izredno kompleksnost. Predvideti je treba relativno preprosta vprašanja pogodbene odgovornosti, vendar tudi izvenpogodbene odgovornosti, ki jo je veliko težje obravnavati. Poleg tega je treba upoštevati, da se stopnja odgovornosti lahko razlikuje glede na to, ali se nanaša na storitev z odprtim dostopom, tržno storitev ali javno storitev. Evropska komisija predlaga shemo, podobni tisti v civilnem letalstvu, kar pomeni, da je določena vsota zavarovana, drugo pa krije javna oblast. V tem primeru bi bilo bistveno določiti prag, pri katerem se začne odgovornost oblasti. Trenutno predvideni prag je visok, približno milijarda evrov.

3.6 Do kakšne mere ponudnik signala jamči za njegovo delovanje? To vprašanje je izredno pomembno za letalski, železniški in pomorski promet.

3.7 Kdo mora prevzeti odgovornost in do katere mere, če je na primer slaba kakovost signala vzrok za letalsko nesrečo ali nesrečo na morju, katere posledica je razlitje nafte? Treba je tudi razlikovati med pogodbeno in izvenpogodbeno odgovornostjo.

3.8 Ali je operater sistema Galileo v celoti odgovoren ali odgovornost deli z državami članicami? In če je tako, s katerimi državami članicami? Izhodiščno državo, Evropsko unijo ali državami, ki sodelujejo v projektu Galileo? Ta vprašanja je treba obravnavati in rešiti, da se bodo tržne aplikacije Galileo lahko naprej razvijale v ustreznem in zanesljivem pravnem okviru.

3.9 Obstajajo precedenčni primeri, na primer ARIANE. Tveganja za škodo, povzročeno tretjim osebam zaradi izstrelitve, krije ARIANESPACE do višine 100 milijonov evrov, škodo, ki znaša več kot to, krije država Francija. Podobna delitev tveganja obstaja med komercialnimi operaterji in državami v sektorju civilnega letalstva in bi lahko veljala tudi za Galileo. Kljub temu ostaja občutljivo vprašanje odgovor, kje postaviti mejo: kakšna bi bila ustrezna razdelitev odgovornosti med javno oblastjo in operaterjem, zlasti za nove storitve?

3.10 Če bi za program Galileo uporabili enak sistem kot za civilno letalstvo, bi bilo treba jasno določiti, katera javna oblast bi lahko delila odgovornost z operaterjem Galilea.

3.11 Pomembno je tudi vprašanje 9 ⁽⁴⁾ o intelektualni lastnini. Čeprav javne ustanove financirajo začetno raziskovanje, je pomembno, da intelektualna lastnina aplikacij pripada podjetjem, zlasti MSP, ki te aplikacije razvijajo in izvajajo.

⁽²⁾ COM (2006) 769, točka 5.3.

⁽³⁾ COM (2006) 769, točka 5.4.

⁽⁴⁾ COM (2006) 769, točka 5.6.

3.12 Treba je proučiti tudi vidik vojaške uporabe Galilea. Za razliko od GPS, vojaškega sistema, ki je neomejeno odprt civilni uporabi, je Galileo civilni sistem. Kot je to pri civilnem signalu GPS, lahko oborožene sile katere koli države uporabijo tudi odprte storitve Galileo v vojaške namene, čeprav ima uporaba javne storitve z omejenim dostopom, ki jo posebej urejajo države članice EU, več prednosti kot druge storitve Galileo, saj je bolj odporna proti motnjam in samostojnejša (uporabljajo se drugi frekvenčni pasovi).

3.13 Tudi če ne želimo razpravljati o različni uporabi signala PRS (javne storitve) sistema Galileo v vojaške namene (to bi močno preseгло okvir tega mnenja in tudi ni obravnavano v zeleni knjigi), ostaja dejstvo, da je finančno ravnotežje aplikacij Galilea delno odvisno prav od te storitve. Nedvomno bo to vprašanje še obravnavano v okviru nove konfiguracije programa Galileo, kot predlaga Komisija. Sicer pa v sporočilu z naslovom *Galileo na razpotju* Komisija ugotavlja, da bi „medtem, ko se sistem vzdržuje kot civilni sistem, (...) lahko znatni prihodki prišli tudi od vojaških uporabnikov“.

4. Sklepi

4.1 Zelena knjiga o satelitskih navigacijskih aplikacijah daje dober pregled sektorjev, kjer so te aplikacije dejansko uporabne. Dopolniti jo je treba na nekaterih zelo pomembnih področjih, kot so intelektualna lastnina za postopke, ki bi lahko odprli pot novim področjem uporabe, vprašanje certificiranja in ureditev odgovornosti.

4.2 Vprašanje vladne ali celo vojaške uporabe Galilea v državah članicah EU, ki se obravnava z neposrednim dialogom med Komisijo in državami članicami v varnostnem odboru Galileo, je zelo pomembno, saj močno vpliva na poslovni model Galilea. Povsem jasno je, da je to vprašanje treba ponovno obravnavati, predvsem zato, ker mora zaradi neuspeha prve sheme javno-zasebnega partnerstva javni sektor precej povečati prispevke.

4.3 Zelo koristno in zanimivo je proučevati satelitske navigacijske aplikacije, vendar je treba zanesljivo vedeti, da je konstelacija dokončana. Novi predlogi Komisije so zadnja možnost za projekt Galileo. EESO se dobro zaveda finančnega vložka, ki ga projekt zahteva od držav članic, vendar bi imela v času, ko se EU sooča s skepticizmom evropskih državljanov, z nekakšnim „razočaranjem“, ki se pojavlja v razpravah o osnutku ustavne pogodbe, opustitev programa Galileo katastrofalne posledice za Evropo in zunaj nje. Takšen neuspeh bi se v svetu kazal kot nesposobnost Evropske unije, da izpelje tako znanstveno, tehnično kot tudi poslovno ambiciozen projekt. Zato je izredno pomembno dokončati projekt Galileo in tako dokazati sposobnost Evropske unije, da se spet aktivira in uspešno dokonča pomembne projekte za prihodnost.

4.4 Dejstvo je, da je projekt Galileo zaradi vseh navedenih vzrokov v težavnem obdobju. EESO lahko le potrdi, da bo potencialni neuspeh tega vodilnega projekta Evropske unije resno ogrozil zaupanje državljanov v evropsko povezovanje in da je treba storiti vse, da se temu izognemo.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o usmeritvenem jedrskem programu, predloženem v skladu s členom 40 Pogodbe Euratom v mnenje Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru

COM(2006) 844 konč.

(2007/C 256/11)

Evropska Komisija je 10. januarja 2007 sklenila, da v skladu s členom 40 Pogodbe Euratom Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjenem dokumentu.

Strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 19. junija 2007. Poročevalka je bila **ga. Sirkeinen**.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 12. julija 2007) z 81 glasovi za, 28 glasovi proti in 15 vzdržanimi glasovi.

1. Povzetek

z najvišjimi standardi varnosti, zanesljivosti in neširjenja, ki jih predpisuje Pogodba Euratom.

1.1 Leta 2004 je EESO v mnenju z naslovom Pomen jedrske energije za proizvodnjo električne energije zapisal, da si je treba „prizadevati za obveščanje o resničnih vprašanjih jedrskega sektorja – zanesljivosti dobave, odpravi emisij CO₂, konkurenčnih cenah, varnosti in ravnanju z izrabljenim jedrskim gorivom – da bo lahko organizirana civilna družba opravila kritično analizo razprav o teh vprašanjih“. Novi usmeritveni jedrski program (PINC) ponuja takšne podatke. EESO se strinja z analizo in opisom v sporočilu Komisije, ki obravnava večino bistvenih vidikov jedrske energije in jih po mnenju Odbora ustrezno opisuje. EESO poleg tega opozarja še na nekatere druge vidike jedrske energije, ki jih je prav tako treba upoštevati.

1.2 Jedrska energija, ki je leta 2004 v EU znašala 31 % porabe elektrike in 15 % celotne porabe primarne energije, ima ključno vlogo na energetskem trgu. Poleg tega popolnoma izpolnjuje cilje energetske politike EU. Stroški jedrske energije so dandanes nedvomno konkurenčni. Odvisnost od zunanjih virov je majhna, viri goriva pa so raznovrstni in varni, s čimer so izpolnjene zahteve po zanesljivosti dobave. Jedrska energija je danes največji vir energije brez ogljikovega dioksida v Evropi.

1.3 V skladu s sklepom Evropskega sveta o ciljih za emisije toplogrednih plinov za leto 2020 in naprej mora vsa dodatna proizvodna zmogljivost energije z nizko vsebnostjo ogljika – bodisi obnovljivi viri, jedrska energija bodisi potencialno izkoriščanje čistega premoga – zamenjati proizvodnjo energije, ki povzroča emisije CO₂, ter s tem prispevati k skupni proizvodnji elektrike z nizkimi emisijami CO₂. Konkretno to pomeni, da če ne bo ohranjen vsaj sedanjí delež jedrske energije, dokler ne bodo na voljo popolnoma nove rešitve čiste energije, podnebni in drugi energetski cilji ne bodo doseženi.

1.4 EESO poudarja izredno pomembno vlogo EU pri nadaljnjem razvoju čim bolj naprednega okvira za jedrsko energijo v državah članicah, ki so se odločile za jedrsko energijo, v skladu

1.5 Najpomembnejši nalogi sta rešitev vprašanja radioaktivnih odpadkov in zlasti končna odstranitev izrabljenega jedrskega goriva, za katero že obstaja tehnologija, političnih odločitev pa še ni. Poleg tega se EESO strinja s Komisijo o drugih vprašanjih, ki jih je še vedno treba obravnavati na ravni EU – o jedrski varnosti in radiološki zaščiti, ki sta v Evropi na zelo visoki ravni, ter o zagotovljenih dolgoročnih sredstvih za razgradnjo.

1.6 EESO opozarja na nekatere druge vidike jedrske energije, ki jih osnutek PINC ne obravnava; in sicer na nevarnost terorizma in vprašanje zadostne razpoložljivosti s hladilno vodo v nekaterih jedrskih elektrarnah.

1.7 Ena od zaskrbljujočih točk za države članice, ki želijo vztrajati pri jedrski energiji, bi lahko bilo tudi vprašanje pomanjkanja privlačnosti tega sektorja kot delodajalca in raziskovalnega področja. EESO se strinja s Komisijo, da je strokovno znanje o radiološki zaščiti in jedrski tehnologiji bistveno za EU, zato se je treba posvetiti izobraževanju, usposabljanju in raziskavam na teh področjih.

1.8 EESO poudarja pravico vsake države članice, da izbere svojo mešanico energetskih virov, ki lahko v skladu s PINC vključuje tudi uporabo jedrske energije.

2. Uvod

2.1 V skladu s členom 40 Pogodbe Euratom naj bi Komisija „v rednih časovnih presledkih objavlja usmeritvene programe, v katerih so navedeni predvsem cilji proizvodnje jedrske energije in vse vrste naložb, ki so potrebne za njihovo uresničitev. Preden Komisija objavi te programe, zahteva o njih mnenje Ekonomsko-socialnega odbora.“ Od leta 1958 so bili objavljeni štirje taki usmeritveni programi in ena dopolnitev, nazadnje leta 1997.

2.2 Komisija je osnutek usmeritvenega jedrskega programa (PINC) objavila 10. januarja 2007 v okviru paketa za energijo in podnebje Energetska politika za Evropo. Končno različico bo pripravila in objavila, ko bo prejela mnenje EESO.

2.3 V paketu je zajet tudi predlog ciljev podnebnih sprememb, da je treba vrednosti toplogrednih plinov iz leta 1990 do leta 2020 v razvitih državah zmanjšati za 30 %, v EU pa v vsakem primeru za 20 %. Paket obravnava še notranji trg plina in elektrike, povezavo električnih in plinskih omrežij, predloge za podporo trajnostne proizvodnje energije iz fosilnih goriv; načrt za spodbujanje obnovljivih virov energije, vključno z zavezujočim ciljem, da morajo obnovljivi viri energije v skupni mešanici energetskih virov EU leta 2020 znašati 20 % in da morajo energetske zaloge do leta 2020 doseči cilj 20-odstotnega povečanja učinkovitosti, ter prihodnji Evropski strateški načrt za energetska tehnologija. Evropski svet je 9. marca 2007 podprl cilje in bistveno politično vsebino paketa.

2.4 EESO je v skladu z zahtevami Pogodbe pripravil mnenje o vsakem PINC. Odbor je jedrsko energijo obravnaval v številnih mnenjih, nazadnje leta 2004 v mnenju na lastno pobudo o vlogi jedrske energije, ko je v sklepih zapisal, da „mora biti po mnenju Odbora jedrska energija eden ključnih elementov raznovrstne, uravnotežene, gospodarske in trajnostne energetske politike EU. Glede na vprašanja, ki jih odpira jedrska energija, je ne bi smeli obravnavati kot eno od možnosti, toda EESO meni, da bi delna ali popolna opustitev jedrske energije ogrozila možnosti EU za upoštevanje obvez podnebnih vprašanj.“

3. Povzetek dokumenta Komisije

3.1 Dokument Komisije podaja pregled naložb v jedrsko energijo v zadnjih desetih letih ter opis gospodarstva proizvodnje jedrske energije, njen vpliv na mešanico energetskih virov in pogoje za družbeno sprejemljivost. Sledi natančnejši pregled vsebine tega dokumenta.

3.2 Vsaka država članica se mora sama odločiti, ali bo za proizvodnjo elektrike uporabljala jedrsko energijo. Finska in Francija sta pred kratkim sklenili, da bosta povečali uporabo jedrske energije. Nizozemska, Poljska, Švedska, Češka, Litva, Estonija, Latvija, Slovaška, Velika Britanija, Bolgarija in Romunija so ponovno začele razpravo o svojih politikah jedrske energije. Nemčija, Španija in Belgija kljub neprekinjenim razpravam nadaljujejo s sedanjimi politikami postopne opustitve jedrskih elektrarn. Od 27 držav članic jih 12 ne proizvaja jedrske energije.

3.3 V EU s 27 državami članicami je 152 jedrskih reaktorjev, jedrska energija pa danes zagotavlja 30 % električne energije v Evropi. Ta delež se bo bistveno zmanjšal, če bodo nekatere države članice nadaljevale s politiko postopne opustitve. Lahko bi sprejeli sklepe o novih naložbah ali podaljšanju življenjske dobe nekaterih jedrskih elektrarn, da se zagotovi zadovoljitev pričakovanega povpraševanja po energiji in zmanjša odvisnost Evrope od uvoza.

3.4 Po mnenju Komisije bi lahko bila krepitev proizvodnje jedrske energije ena od možnosti za zmanjšanje emisij CO₂ in bi imela pomembno vlogo pri obravnavi globalnih podnebnih sprememb. Jedrska energija praktično ne vsebuje emisij ogljikovega dioksida in je del načrta Komisije za zmanjševanje ogljika, ki vključuje zmanjševanje emisij CO₂. To bi bilo treba resno upoštevati tudi v razpravi o prihodnjem sistemu za trgovanje z emisijami.

3.5 Najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na možnosti rasti jedrske energije, je njen gospodarski vidik. Začetna naložba za jedrsko elektrarno namreč znaša od 2 do 3,5 milijarde EUR. Stroški gradnje jedrske elektrarne so sicer višji kot pri elektrarnah na fosilna goriva, stroški obratovanja pa so bistveno nižji glede na začetne naložbe. Komisija to pojasnjuje tako:

3.5.1 „Gospodarska tveganja za jedrsko elektrarno so povežana z večjo naložbo kapitala na začetku in zahtevajo skoraj brezhibno delovanje v prvih 15 do 20 letih njene 40-60 let trajajoče življenjske dobe, da se začetna naložba povrne. Poleg tega pa tudi razgradnja in ravnanje z odpadki zahtevata dovolj razpoložljivih finančnih sredstev za 50 do 100 let po zaprtju reaktorja.“

3.5.2 „V EU-27 ⁽¹⁾ obratuje skupno 152 jedrskih reaktorjev v 15 državah članicah. Povprečna starost jedrskih elektrarn (NPP) je približno 25 let ⁽²⁾. V Franciji, ki ima največje število (59) jedrskih reaktorjev, kar predstavlja skoraj 80 % njene proizvodnje električne energije, ter v Litvi, le z eno NPP, ki pa predstavlja 70 %, je povprečna starost okoli 20 let. NPP v Združenem kraljestvu, ki obsegajo 23 NPP, so v povprečju stare skoraj 30 let, medtem ko je v Nemčiji povprečna starost 17 delujočih elektrarn 25 let.“

3.5.3 „Jedrska energija je navadno pokazala kombinacijo višjih stroškov gradnje in nižjih stroškov obratovanja kot proizvodnja energije na podlagi fosilnih goriv, ki kaže nižje stroške kapitala, a višje in morda spremenljive cene goriva in s tem tudi stroške poslovanja.“

⁽¹⁾ Priloga 2: Informacije posameznih držav o tekočih dejavnostih jedrskega gorivnega cikla.

⁽²⁾ Priloga 1: Glej diagrama 6 in 7, ki kažeta NPP glede na njihovo starost in razporeditev po starosti v državi.

3.6 Proizvodnja jedrske energije večinoma ne občuti sprememb v ceni surovin, saj lahko že skromna količina urana, ki večinoma prihaja iz politično stabilnih regij sveta, poganja reaktor več desetletij. Znani viri urana, ki so ustrezno zagotovljeni in jih je možno izkoriščati za predelavo po konkurenčnih cenah, lahko pri sedanji ravni porabe zadovoljujejo zahteve jedrskega sektorja še najmanj 85 let. Zato nove jedrske elektrarne v večini industrijskih držav predstavljajo gospodaren način za proizvodnjo električne energije pri osnovni obremenitvi.

3.7 Jedrski sektor je od leta 1997 veliko investiral. Komisija meni, da je ključnega pomena ohraniti tehnološko vodstvo na področju jedrske energije, in podpira nadaljnji razvoj najnaprednejšega okvira za jedrsko energijo, ki obsega neširjenje, ravnanje z odpadki in razgradnjo. Od nastanka Pogodbe Euratom sta bili jedrska varnost in radiološka zaščita javnosti glavni prizadevanji Evropske komisije, ob prejšnjih in današnjih širitvah EU pa sta postali še pomembnejši.

3.8 Na ravni EU je treba še naprej razvijati čim bolj napreden okvir za jedrsko energijo v državah članicah, ki so se zanjo odločile, v skladu z najvišjimi standardi zaščite, varnosti in neširjenja, ki jih predpisuje Pogodba Euratom. V to je treba vključiti ravnanje z jedrskimi odpadki in razgradnjo.

3.9 Komisija predlaga, da se je treba v prihodnjih razpravah osredotočiti na:

- priznavanje skupnih jedrskih varnostnih referenčnih ravni za uporabo v EU na podlagi izčrpnega strokovnega mnenja nacionalnih uprav za jedrsko varnost držav članic;
- vzpostavitev skupine na visoki ravni za jedrsko varnost in zaščito, katere naloga bo postopno razviti skupni dogovor ter po potrebi dodatna evropska pravila o jedrski varnosti in zaščiti;
- zagotovilo, da države članice uvajajo nacionalne načrte za ravnanje z radioaktivnimi odpadki;
- v zgodnji fazi 7. okvirnega programa Euratoma (7OP) vzpostavljane tehnoloških platform za zagotavljanje tesnejšega sodelovanja na področju raziskav v nacionalnih in industrijskih programih ter programih Skupnosti na področjih trajne jedrske cepitve in geološkega odlaganja;
- spremljanje priporočila o usklajevanju nacionalnih pristopov za upravljanje skladov za razgradnjo, da se zagotovi razpoložljivost ustreznih sredstev;
- poenostavitev in uskladitev postopkov za izdajanje dovoljenj, ki temeljijo na tesnejšem sodelovanju med nacionalnimi upravnimi organi, katerih cilj je ohranjanje višjih varnostnih standardov;

- zagotavljanje večje razpoložljivosti Euratomovih posojil pod pogojem, da so zgornje mejne vrednosti posodobljene v skladu s potrebami trga, kot je Komisija že predlagala;
- razvoj usklajenega programa odgovornosti in mehanizmov za zagotavljanje razpoložljivosti sredstev v primeru škode, nastale zaradi jedrske nesreče;
- ponovni zagon mednarodnega sodelovanja, predvsem tesnejše sodelovanje z IAEA, NEA in v okviru dvostranskih sporazumov z državami, ki niso članice EU, ter na novo pomoč sosednjim državam.

4. Splošne ugotovitve

4.1 EESO pozdravlja novi osnutek usmeritvenega jedrskega programa Komisije. V desetih letih po objavi zadnjega programa se je prizorišče energetske politike bistveno spremenilo. Zlasti v zadnjih nekaj letih so nove in velike spremembe pozornost usmerile na vse tri vidike energetske politike – zanesljivost dobave, konkurenčnost in sprejemljive cene ter okolje, zlasti podnebne spremembe. EU se je na očitne težave in izzive odzvala s predlogi o evropski energetske politiki. V zvezi s tem je treba analizirati področje jedrske energije in pripraviti ustrezne predloge. Komisija umešča jedrsko energijo v splošen energetski kontekst in daje nujne informacije za razpravo in opredelitev evropske energetske politike.

4.2 Leta 2004 je EESO v mnenju o pomenu jedrske energije za proizvodnjo električne energije zapisal, da si je treba „prizadevati za obveščanje o resničnih vprašanjih jedrskega sektorja – zanesljivosti dobave, odpravi emisij CO₂, konkurenčnih cenah, varnosti in ravnanju z izrabljenim jedrskim gorivom – da bo lahko organizirana civilna družba opravila kritično analizo razprav o teh vprašanjih“. Novi PINC vsebuje te podatke in EESO se v mnogih pogledih strinja z analizo in opisom v sporočilu Komisije, ki obravnava večino bistvenih vidikov jedrske energije in jih po mnenju Odbora ustrezno opisuje. EESO poleg tega opozarja še na nekatere druge vidike jedrske energije, ki jih je treba prav tako upoštevati.

4.3 Jedrska energija, ki je leta 2004 v EU znašala 31 % porabe elektrike in 15 % celotne porabe primarne energije, ima ključno vlogo na energetskem trgu. Poleg tega popolnoma izpolnjuje cilje energetske politike EU. Stroški jedrske energije so dandanes nedvomno konkurenčni, zlasti pri proizvodnji električne energije za osnovno obremenitev. Odvisnost od zunanjih virov je majhna, viri goriva pa so raznovrstni in varni, s čimer so izpolnjene zahteve po zanesljivosti dobave. Jedrska energija je danes največji vir energije brez ogljikovega dioksida v Evropi (glej točko 4.8).

4.4 Najpomembnejši cilj energetske politike je izboljšanje energetske učinkovitosti, vključno s soproizvodnjo električne energije in toplote, in s tem nadzor povpraševanja. V EU so še vedno potrebne velike naložbe v proizvodnjo energije, da bo mogoče zamenjati stare elektrarne in zadovoljiti morebitno dodatno povpraševanje, saj lahko tržni in tehnološki razvoj povzroči povečanje deleža elektrike v celotnem povpraševanju po energiji.

4.4.1 Nova energetska tehnologija, kot so vodikova tehnologija, toplotne črpalke, električni avtomobili itd., lahko na srednji ali dolgi rok hitreje poveča povpraševanje po električni energiji znotraj celotnega povpraševanja po energiji, kot se danes predvideva. Zaradi takšnega razvoja bi lahko postala vloga jedrske energije na paleti energetskih virov v EU veliko močnejša kot je danes.

4.5 Odbor opozarja na dejanske načrte za podaljšanje delovanja elektrarn, ki jim je poteklo obdobje komercialnega obratovanja (od 30 do 40 let). Komisija v svojem dokumentu ne obravnava poglobljeno vprašanja staranja evropskih elektrarn, zato je treba to dopolniti. Ker je v sporočilu Komisije zapisano, da v „nekaterih državah članicah vlade še vedno nosijo nekatera finančna in okoljska tveganja, kot so odgovornost za objekte in naprave za dolgoročno odlaganje odpadkov in ravnanje z njimi“, bodo na tem področju v prihodnosti potrebni predpisi.

4.6 Nove naložbe bi morale biti usklajene s cilji zanesljivosti dobave, konkurenčnosti in boja proti podnebnim spremembam. Glede na značilnosti in potenciale drugih oblik proizvodnje energije je treba pričakovati podaljšanje življenjske dobe obstoječih jedrskih elektrarn, pa tudi nove naložbe. EESO se glede tega strinja s Komisijo.

4.7 Komisija meni, da bodo viri urana ob trenutni porabi zadostovali za 85 let. Podatki različnih virov so raznoliki in napovedujejo zaloge za 85 do 500 let. Ker je razpoložljivost goriva pomembna za zanesljivost oskrbe z energijo, mora Komisija podati natančnejše podatke o razpoložljivosti jedrskega goriva.

4.8 Pri primerjavi okoljskih vplivov različnih virov energije je treba oceniti okoljski vpliv celotnega procesa od pridobivanja, proizvodnje in prevoza surovin, do proizvodnje energije, recikliranja in odlaganja. Svetovni energetski svet (WEC) je objavil zbirno poročilo (Comparison of Energy Systems Using Life Cycle Assessment, WEC, julij 2004), v katerem obravnava in ocenjuje številne obstoječe študije ocenjevanja življenjskega kroga. Glede na poročilo so emisije CO₂ na kilovatno uro električne energije, proizvedene z jedrsko energijo, enako nizke kot pri proizvodnji električne energije z vetrom, biomaso in vodno

energijo, in sicer znašajo 1-5 % emisij, ki jih proizvedejo premogovne elektrarne.

4.9 Zato je treba nujno upoštevati pomemben prispevek jedrske energije k preprečevanju nastajanja toplogrednih plinov. Če upoštevamo sedanjo mešanico energetskih virov, uporaba jedrske energije v EU letno prepreči nastanek približno 600 milijonov ton CO₂. Po celem svetu se na tak način prepreči nastanek okoli 2 milijard ton CO₂, kar je enako trenutni količini emisij CO₂, ki jih skupaj proizvedejo Francija, Nemčija in Velika Britanija. Če bodo določene države članice nadaljevale z načrtovano postopno opustitvijo, bo treba številne današnje jedrske elektrarne v Evropi zamenjati z drugimi energetskimi viri brez emisij. Če obstoječih jedrskih elektrarn ob koncu njihove življenjske dobe ne bodo zamenjali z novimi, bo treba vso jedrsko energijo srednjeročno zamenjati z drugo energijo brez emisij.

4.10 V skladu s sklepom Evropskega sveta o ciljih za toplogredne pline za leto 2020 in naprej mora vsa dodatna proizvodna zmogljivost energije z nizko vsebnostjo ogljika – bodisi obnovljivi viri, jedrska energija bodisi potencialno izkoriščanje čistega premoga – zamenjati proizvodnjo energije, ki povzroča emisije CO₂, ter s tem prispevati k skupni proizvodnji elektrike z nizkimi emisijami CO₂. Konkretno to pomeni, da če ne bo ohranjen vsaj sedanji delež jedrske energije, dokler ne bodo na voljo popolnoma nove energetske rešitve, podnebni in drugi energetski cilji ne bodo doseženi na gospodarsko sprejemljiv način. Po drugi strani pa je jasno, da bi rastoč delež jedrske energije in obnovljivih virov energije omogočil stroškovno učinkovitejši boj proti podnebnim spremembam.

4.11 EESO spodbuja cilj internalizacije zunanjih stroškov pri cenah vseh dejavnosti energetskega trga in drugih trgov. V skladu s študijo Komisije o zunanjih stroških (ExternE) ⁽³⁾ so zunanji stroški za jedrsko energijo približno 0,4 centov/kWh. Zunanji stroški proizvodnje premogovnih elektrarn so po ocenah več kot desetkrat višji, pri proizvodnji biomase še nekajkrat višji, pri proizvodnji vetrne in vodne energije pa na enaki ravni kot pri jedrski energiji.

4.12 Komisija opaza, da je ključno vprašanje, ali je jedrsko energijo treba vključiti v okvir političnega ukrepanja. Vse tehnologije čiste energije bi morali obravnavati enakovredno. Treba je najti mehanizme za spodbujanje raziskovanja naslednje generacije reaktorjev in z njo povezanega jedrskega gorivnega ciklusa. Predvideli bi lahko subvencioniranje popolnoma novih – pilotskih – razvojnih projektov. Tradicionalna oblika jedrske energije ne potrebuje subvencij in ne bi smela prejemati sredstev.

⁽³⁾ External Costs – Research results on socio-environmental damages due to electricity and transport, Evropska komisija, 2003.

4.13 Komisija ocenjuje, da sta javno mnenje in dojemanje jedrske energije ključnega pomena za prihodnost jedrske politike. S tem se strinjamo, opozarjamo pa, da se odobravanje jedrske energije razlikuje od države do države. Treba je izboljšati dostop do informacij za javnost in preglednost postopkov sprejemanja odločitev, saj raziskave kažejo, da javnost EU ni dobro obveščena o področju jedrske energije. Komisija bi lahko pri tem igrala koristno vlogo. Kot je EESO že večkrat poudaril, je treba na zaskrbljenost javnosti odgovoriti z dejanskimi ukrepi.

4.14 Poudarjamo izredno pomembno vlogo EU pri nadaljnjem razvoju čim bolj naprednega okvira za jedrsko energijo v državah članicah, ki so se odločile za jedrsko energijo, v skladu z najvišjimi standardi zaščite, varnosti in neširjenja, ki jih predpisuje Pogodba Euratom.

4.15 Najnujnejši nalogi sta rešitev vprašanja radioaktivnih odpadkov in zlasti končna odstranitev izrabljenega jedrskega goriva, za katero že obstaja tehnologija, političnih odločitev pa še ni. To vprašanje je izjemno pomembno, saj se nanaša na učinke na okolje in zdravje ter javno odobravanje jedrske energije. V usmeritvenem jedrskem programu je zapisano, da do sedaj ni še nobena država izvedla predlagane končne rešitve. Kljub temu je napredek opazen na Finskem, ki je izbrala mesto odlagališča, na Švedskem in v Franciji pa so bili storjeni pomembni koraki pri izbiranju tega mesta.

4.16 Poleg tega se strinjamo s Komisijo o drugih vprašanjih, ki jih je še vedno treba obravnavati na ravni EU – o jedrski varnosti in zaščiti pred jedrskim sevanjem, ki imata v Evropi zelo dobro preteklost, ter o zagotavljanju finančnih sredstev za razgradnjo.

4.17 V PINC ni omenjena nova nevarnost terorizma. Jedrske elektrarne ter tudi številne tovarne in javne zgradbe po vsem svetu so v resni nevarnosti. Vse nove jedrske elektrarne bi morale biti zasnovane tako, da bi prenesle trčenje velikega potniškega letala, ne da bi pri tem prišlo do uhajanja radioaktivnih emisij iz elektrarne. Tudi tehnične varnostne sisteme in sisteme varnostnikov je treba načrtovati in z njimi upravljati tako, da teroristični napadi znotraj jedrskih elektrarn ne bodo mogoči. Komisija bi morala v sodelovanju s pristojnimi oblastmi in operaterji začeti izvajati pobude za zagotavljanje primernih preventivnih protiterorističnih ukrepov v vsaki jedrski elektrarni.

4.18 V zadnjih vročih in sušnih poletjih se je pojavilo tudi vprašanje zadostne razpoložljivosti hladilne vode iz rek za kondenzacijske elektrarne. Težava je bila do zdaj le lokalna, poleg tega se ni pojavljala pogosto in ni trajala dolgo, vendar bi lahko v določenih primerih sčasoma postala resnejša, zato jo je treba upoštevati pri načrtovanju jedrskih elektrarn in izbiri lokacij zanje.

4.19 Ena od zaskrbljujočih točk je tudi vprašanje privlačnosti sektorja jedrske energije kot delodajalca in raziskovalnega področja po 20 letih skoraj popolne opustitve v Evropi. Posledica je pomanjkanje zanimanja študentov in strokovnjakov, ki deluje kot ozko grlo za splošni razvoj jedrske energije, lahko pa bi tudi ogrozilo varnost. EESO se strinja s Komisijo, da je strokovno znanje o radiološki zaščiti in jedrski tehnologiji bistveno za EU, zato se je treba posvetiti izobraževanju, usposabljanju in raziskavam na teh področjih. Treba je poskrbeti tudi za ohranjanje in prenos znanja generacije znanstvenikov in inženirjev, ki so zgradili današnje elektrarne v Evropi, kajti v številnih državah že dolga leta ni vstopil v ta sektor noben mlad strokovnjak.

4.20 Komisija opozarja, da se mora vsaka država članica zase odločiti, ali bo uporabljala jedrsko energijo. EESO podpira pravico držav članic, da odločajo o svoji mešanici energetskih virov, ki lahko vključuje tudi uporabo jedrske energije. To pravico morajo spoštovati tako EU kot države članice. Vendar odločitev ene države članice na različne načine vpliva na razmere v drugih državah članicah, ta medsebojna odvisnost pa bo z vse bolj odprtimi notranjimi trgi naraščala.

5. Ugotovitve glede predlogov za ukrepe

5.1 Komisija v poglavju 6.5 usmeritvenega jedrskega programa (Pot naprej) podaja predloge glede ukrepov (predvsem na ravni EU), o katerih bi bilo treba razpravljati (glej točko 2.8). Stališča EESO o predstavljenih predlogih so naslednja:

5.1.1 EESO se strinja s sedanjim stališčem Komisije, da bi morale skupne jedrske varnostne referenčne ravni temeljiti na izčrpnem strokovnem mnenju nacionalnih uprav za jedrsko varnost držav članic v sodelovanju z Združenjem zahodnoevropskih jedrskih upravnih organov (WENRA) ⁽⁴⁾. Vsak drug pristop bi lahko v nekaterih državah članicah ogrozil sedanje visoke varnostne standarde.

5.1.2 Skupina na visoki ravni za jedrsko varnost in zaščito, ki jo sestavljajo predstavniki pristojnih nacionalnih oblasti, bi lahko pripomogla k procesu usklajevanja in pomagala izboljšati stike z mednarodnimi konvencijami o jedrski varnosti.

5.1.3 EESO meni, da morajo države, ki uporabljajo jedrsko energijo, čim prej oblikovati nacionalne načrte za ravnanje z jedrskim gorivom in radioaktivnimi odpadki. Nacionalni načrti lahko vključujejo izključno nacionalni pristop, večnacionalni pristop ali dvostranski pristop. Kar koli drugega bi bilo neodgovorno prenašanje obveznosti sedanjih generacij na prihodnje.

⁽⁴⁾ (Western European Nuclear Regulatory Authorities).

5.1.4 Tehnološke platforme so se izkazale kot zelo uspešen instrument pri oblikovanju javno-zasebnih partnerstev za razvijanje evropskih agend strateškega raziskovanja, zato EESO podpira zamisel Komisije, da bi ga uporabila na področju trajne jedrske cepitve in geološkega odlaganja. Poleg tega bi lahko postal tudi nepogrešljiv instrument, s katerim bi pritegnili mlade znanstvenike v ta sektor.

5.1.5 Za zagotovitev popolne pokritosti stroškov obratovanja od začetka do konca in enakopravnih okoliščin na ravni EU je ključno, da operaterji zagotovijo dovolj sredstev iz skladov za razgradnjo tako v EU kot na svetovni ravni. Odbor meni, da v primeru spoštovanja načela celovitega in varnega kritja ter preglednosti ni potrebe po popolni uskladitvi upravljanja s temi skladi.

5.1.6 Če želimo boljše predvideti časovno obdobje do začetka obratovanja pri projektih gradenj in s tem omogočiti natančnejše načrtovanje in izračune stroškov, je treba spoštovati najvišje varnostne standarde in hkrati poenostaviti postopke izdajanja dovoljenj ter jih postopno uskladiti na podlagi sodelovanja nacionalnih upravnih organov. Varnost pri tem ne sme biti ogrožena.

5.1.7 EESO se strinja s predlogi Komisije za posodobitev zgornjih mejnih vrednosti posojil Euratoma, da se zagotovi njihova večja razpoložljivost. Načeloma bi morale imeti naložbe v vse oblike energije enak dostop pod enakimi pogoji do finančnih instrumentov, ki jih sicer zagotavlja EIB.

5.1.8 EESO meni, da je usklajen program odgovornosti, ki vključuje mehanizem za zagotavljanje razpoložljivosti sredstev v primeru škode, nastale zaradi jedrske nesreče, ne da bi pri tem potreboval javna sredstva, prav tako ključnega pomena za večjo sprejemljivost jedrske energije. Trenutni sistem (zavarovalna vsota 700 milijonov USD) ne ustreza tem zahtevam. Problem zavarovalniškega kritja zaradi izjemno majhne možnosti nesreče v povezavi s potencialno zelo resnimi in cenovno visokimi škodami je treba obravnavati na odprt, konstruktiven in prak-

tičen način. Ena od možnosti bi lahko bil sistem *poola* za zavarovanje.

5.1.9 EESO pozdravlja predlog za ponovni začetek mednarodnega sodelovanja z IAEA, NEA in v okviru dvostranskih državnih sporazumov. Posebej bi bilo treba poudariti pomoč sosednjim državam.

5.2 EESO opaža, da bi lahko Komisija poleg navedenih predlogov pri pripravi novih korakov obravnavala tudi naslednja vprašanja:

5.2.1 Države članice bi lahko opozorili na možnost ponovnega povečanja potreb po izobraževanju in usposabljanju na širokem področju jedrske energije in tehnologije, predvsem glede izobraževanja in usposabljanja za jedrsko varnost. Izobraževanje ni le način, s katerim lahko zagotovimo nove strokovnjake na področju jedrske energije, temveč tudi večjo seznanjenost javnosti s tem področjem, ki je temeljnega pomena za oblikovanje javnega mnenja.

5.2.2 Raziskati je treba druge morebitne težave v okviru naložb v jedrsko energijo na odprtem energetske trgu, zlasti glede dolgega obdobja do začetka obratovanja, in najti možne tržne rešitve.

5.2.3 Evropska jedrska tehnologija ima v svetu vodilno mesto, kar zagotavlja delovna mesta na visoki ravni in je zaradi odličnih rezultatov na področju varnosti obenem koristno za svetovno jedrsko varnost. Če želi jedrska industrija obdržati to vodilno mesto, jo je treba – glede na to, da se pričakuje eksplozija naložb v ta sektor na svetovni ravni – skupaj s sektorji, ki zanje dobavljajo polizdelke, obravnavati kot ciljno področje novega pristopa Komisije za sektorsko industrijsko politiko.

5.3 EESO pozdravlja tudi namen Komisije, da bo pogosteje objavljala usmeritvene jedrske programe, kar bo zagotovilo aktualnejšo podobo stanja v EU.

V Bruslju, 12. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

PRILOGA

k mnenju Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Naslednji amandmaji so bili med razpravo zavrženi, vendar so prejeli več kot četrtino glasov:

Točka 1.1

Besedilo se spremeni tako:

„Leta 2004 je EESO v mnenju z naslovom Pomen jedrske energije za proizvodnjo električne energije zapisal, da si je treba prizadevati za obveščanje o resničnih vprašanjih jedrskega sektorja – zanesljivosti dobave, odpravi emisij CO₂, konkurenčnih cenah, varnosti in ravnanju z izrabljenim jedrskim gorivom – da bo lahko organizirana civilna družba opravila kritično analizo razprav o teh vprašanjih“. Novi usmeritveni jedrski program (PINC) ponuja nekaj takšnih podatkov. EESO se delno strinja z analizo in opisom v sporočilu Komisije, vendar ugotavlja tudi, da ne obravnava pomembnih tem (glej npr. točko 1.6), ki obravnava večino bistvenih vidikov jedrske energije in jih po mnenju Odbora ustrezno opisuje. EESO poleg tega opozarja še na nekatere druge vidike jedrske energije, ki jih je prav tako treba upoštevati.“

Obrazložitev

Amandma utemeljujejo drugi amandmaji in točka 1.6 osnutka mnenja, v kateri je zapisano, da pomembni vidiki (terorizem, hladilna voda) niso ustrezno obravnavani.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 49

Število glasov proti: 52

Število vzdržanih glasov: 11

Točka 1.2

Besedilo se spremeni tako:

„Jedrska energija, ki je leta 2004 v EU zagotavljala 31 % elektrike in znašala 15 % celotne porabe primarne energije, ima ključno vlogo na energetske trgu. Poleg tega popolnoma izpolnjuje cilje energetske politike EU. Stroški jedrske energije so dandanes nedvomno konkurenčni. Odvisnost od zunanjih virov je majhna, viri goriva pa so raznovrstni in varni, s čimer so izpolnjene zahteve po zanesljivosti dobave. Jedrska energija je danes eden največjih virov energije brez ogljikovega dioksida v Evropi. Drugi vplivi jedrske energije na okolje so omejeni in pod nadzorom.“

Obrazložitev

V dokumentu Komisije ni omenjen „največji“, temveč „eden največjih“ virov energije v Evropi, ki ne proizvaja ogljikovega dioksida. Navedek mora biti pravilen.

Drugi vplivi na okolje: glej druge amandmaje.

Rezultat glasovanja (OP: zadnji del amandmaja, črtanje stavka, je bil sprejet na plenarnem zasedanju)

Število glasov za: 57

Število glasov proti: 60

Število vzdržanih glasov: 3

Točka 1.3

„V skladu s sklepom Evropskega sveta o ciljih za emisije toplogrednih plinov za leto 2020 in naprej mora vsa dodatna proizvodna zmogljivost energije z nizko vsebnostjo ogljika – bodisi obnovljivi viri, jedrska energija bodisi potencialno izkoriščanje čistega premoga – zamenjati proizvodnjo energije, ki povzroča emisije CO₂, ter s tem prispevati k skupni proizvodnji elektrike z nizkimi emisijami CO₂. Odbor se je seznanil s podatkom v sporočilu Komisije, da je v Uniji [trenutno] več kot 110 jedrskih objektov v različnih fazah razgradnje. Napovedujejo, da bo v razširjeni Evropski uniji treba najmanj eno tretjino od 152 JE, ki trenutno obratujejo, razgraditi do leta 2025 (ne da bi pri tem upoštevali kakršno koli morebitno podaljšanje življenjske dobe JE). Ker je bila Komisija doslej obveščena o gradnji samo enega novega reaktorja, bo delež jedrske energije pri proizvodnji električne energije najverjetneje močno upadel. Vendar študija urada nemškega zveznega kanclerstva o razmerah v Nemčiji kaže, da je kljub temu mogoče doseči podnebne cilje, kar pa bo zahtevalo dodatna prizadevanja za varčevanje z energijo ter učinkovitost in izkoriščanje obnovljivih virov energije. Konkretno to pomeni, da če ne bo ohranjen vsaj sedanjí delež jedrske energije, dokler ne bodo na voljo popolnoma nove rešitve čiste energije, podnebni in drugi energetski cilji ne bodo doseženi.“

Obrazložitev

Obrazložitev je razvidna iz besedila Komisije in navedene študije.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 49

Število glasov proti: 65

Število vzdržanih glasov: 6

Točka 1.7

„Ena od zaskrbljujočih točk za države članice, ki želijo vztrajati pri jedrski energiji, bi lahko bilo je tudi vprašanje pomanjkanja privlačnosti tega sektorja kot delodajalca in raziskovalnega področja po 20 letih skoraj popolne opustitve v Evropi. EESO se strinja s Komisijo, da je strokovno znanje o radiološki zaščiti in jedrski tehnologiji bistveno za EU, zato se je treba posvetiti izobraževanju, usposabljanju in raziskavam na teh področjih. Za to so primarno odgovorni upravljavci elektrarn.“

Obrazložitev

O „popolni opustitvi“ ne moremo govoriti. Poleg tega so za usposabljanje itd. odgovorna predvsem podjetja, ne država oz. skupnost držav.

Rezultat glasovanja (glasovali so samo o drugem delu amandmaja, prvi del je bil sprejet)

Število glasov za: 45

Število glasov proti: 71

Število vzdržanih glasov: 2

Točka 3.6.1

Doda se nova točka 3.6.1:

„Odbor ugotavlja, da glede razpoložljivosti z viri urana obstajajo razlike med sporočili Komisije in povzetkom zadnje publikacije IAEA 'Red Book'. V povzetku je zapisano, da glede na najnovejšo napovedi zmogljivost oskrbe z naravnim uranom – vključno z obstoječimi, določenimi, načrtovanimi in potencialnimi rudniki, ki temeljijo na znanih zalogah – zadostuje za kritje predvidenih svetovnih potreb po uranu leta 2010, če bodo vse širitve in otvoritve rudnikov potekale v skladu z načrti ter bo povsod ohranjena polna storilnost pridobivanja urana. [...] Ker bodo sekundarni viri zlasti po letu 2015 najverjetneje izgubili pomen, bo treba potrebe reaktorjev vse bolj kriti s širitvijo obstoječih in odpiranjem novih rudnikov ali izkoriščanjem alternativnih jedrskih gorivnih ciklusov. Oba procesa sta draga in dolgotrajna. Kot spodbuda za pravočasno odpiranje potrebnih znanih zalog bo v bližnji prihodnosti potrebno vztrajno močno povpraševanje po uranu. Zaradi dolgotrajne priprave na odkrivanje in odpiranje novih virov (običajno 10 let in več) lahko pride do **ozkih grl** pri oskrbi z uranom, s tem pa do vztrajne dražitve urana, na kar vpliva tudi vse večja izčrpanost sekundarnih virov.“ Odbor pričakuje, da bo Komisija to področje razjasnila.“

Obrazložitev

Očitne razlike je treba omeniti, ne pa jih zamolčati.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 49

Število glasov proti: 65

Število vzdržanih glasov: 5

Točka 4.1

Besedilo se spremeni tako:

„EESO ~~pozdravlja~~ se je seznanil z novim osnutkom usmeritvenega jedrskega programa Komisije. V desetih letih po objavi zadnjega programa se je prizorišče energetske politike bistveno spremenilo. Zlasti v zadnjih nekaj letih so nove in velike spremembe pozornost usmerile na vse tri vidike energetske politike – zanesljivost dobave, konkurenčnost in sprejemljive cene ter okolje, zlasti podnebne spremembe. EU se je na očitne težave in izzive odzvala s predlogi o evropski energetske politiki. V zvezi s tem je treba analizirati področje jedrske energije in pripraviti ustrezne predloge. Komisija umešča jedrsko energijo v splošen energetski kontekst in daje nekatere nujne informacije za razpravo in opredelitev evropske energetske politike.“

Obrazložitev

Poročevalka je sama zapisala, da niso obravnavani vsi vidiki (npr. terorizem).

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 50

Število glasov proti: 69

Število vzdržanih glasov: 2

Točka 4.5

Besedilo se spremeni tako:

„Nove naložbe bi morale biti usklajene s cilji zanesljivosti dobave, konkurenčnosti in boja proti podnebnim spremembam. Glede na značilnosti in potencialne druge oblike proizvodnje energije Odbor ugotavlja, da v nekaterih državah članicah poteka razprava o je ~~treba pričakovati~~ podaljšanjeu življenjske dobe obstoječih jedrskih elektrarn, pa tudi ~~noveih~~ naložbe. EESO se ~~glede tega strinja s Komisijo.~~“

Obrazložitev

Avtor amandmaja v dokumentu Komisije ne najde podatka o tem, da bi bilo treba „pričakovati“ podaljšanje življenjske dobe. Gre torej samo za domnevo.

Glej tudi točko 1.5, ki je bila spremenjena na seji strokovne skupine, kjer smo izrazili zaskrbljenost glede morebitnega podaljšanja življenjske dobe.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 50

Število glasov proti: 67

Število vzdržanih glasov: 6

Točka 4.6

Na koncu točke se doda naslednji stavek:

„Komisija meni, da bodo viri urana ob trenutni porabi zadostovali za 85 let. Podatki različnih virov so raznoliki in napovedujejo zaloge za 85 do 500 let. Ker je razpoložljivost goriva pomembna za zanesljivost oskrbe z energijo, mora Komisija podati natančnejše podatke o razpoložljivosti jedrskega goriva. Hkrati je treba znova poudariti, da glede vprašanja razpoložljivosti virov urana obstajajo velike razlike.“

Obrazložitev

Obrazložitev je razvidna iz besedila.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 55

Število glasov proti: 68

Število vzdržanih glasov: 0

Točka 4.8

Besedilo se spremeni tako:

„Zato je treba nujno upoštevati pomemben prispevek jedrske energije k preprečevanju nastajanja toplogrednih plinov. Če upoštevamo sedanjost mešanico energetskih virov, uporaba jedrske energije v EU letno prepreči nastanek približno 600 milijonov ton CO₂. Po celem svetu se na tak način prepreči nastanek okoli 2 milijard ton CO₂, kar je enako trenutni količini emisij CO₂, ki jih skupaj proizvedejo Francija, Nemčija in Velika Britanija. Če bodo določene države članice nadaljevale z načrtovano postopno opustitvijo, bo treba številne današnje jedrske elektrarne v Evropi zamenjati z drugimi energetskimi viri brez emisij, ukrepi za energetske učinkovitost ali varčevalnimi ukrepi. Če obstoječih jedrskih elektrarn ob koncu njihove življenjske dobe ne bodo zamenjali z novimi, bo treba vso jedrsko energijo srednjeročno zamenjati z drugo energijo brez emisij, ukrepi za energetske učinkovitost in varčevalnimi ukrepi.“

Obrazložitev

Razmisliti je treba o več rešitvah, ne le o zamenjavi enega proizvajalca električne energije z drugim. Na to je EESO že večkrat opozoril.

Dodatne pripombe avtorja amandmaja: poročevalko sem prosil, naj dokaže vrednosti v zvezi s prihrankom CO₂, ker sta v delovnem dokumentu navedena vrednost 300 milijonov ton in tudi vir tega podatka. Odgovora žal nisem prejel.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 61

Število glasov proti: 61

Število vzdržanih glasov: 2

Točka 4.9

Na konec točke se doda naslednji stavek:

„V skladu s sklepom Evropskega sveta o ciljih za toplogredne pline za leto 2020 in naprej mora vsa dodatna proizvodna zmogljivost energije z nizko vsebnostjo ogljika – bodisi obnovljivi viri, jedrska energija bodisi potencialno izkoriščanje čistega premoga – zamenjati proizvodnjo energije, ki povzroča emisije CO₂, ter s tem prispevati k skupni proizvodnji elektrike z nizkimi emisijami CO₂. Konkretno to pomeni, da če ne bo ohranjen vsaj sedanjost delež jedrske energije, dokler ne bodo na voljo popolnoma nove energetske rešitve, podnebni in drugi energetski cilji ne bodo doseženi na gospodarsko sprejemljiv način. Po drugi strani pa je jasno, da bi rastoč delež jedrske energije in obnovljivih virov energije omogočil stroškovno učinkovitejši boj proti podnebnim spremembam. Vendar študije (npr. študija urada zveznega kanclerstva o razmerah v Nemčiji) kažejo, da je kljub temu mogoče doseči podnebne cilje, vendar bodo za to potrebna dodatna prizadevanja za varčevanje z energijo ter učinkovitost in izkoriščanje obnovljivih virov energije.“

Obrazložitev

Obrazložitev je razvidna iz besedila.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 58

Število glasov proti: 65

Število vzdržanih glasov: 1

Točka 4.11.1

Doda se nova točka 4.11.1:

„V sporočilu Komisije je zapisano, da ‚odgovornost za jedrske nesreče v državah članicah EU-15 uravnava Pariška konvencija iz leta 1960, ki je ustvarila usklajen mednarodni sistem o odgovornosti za jedrske nesreče, ki trenutno omejuje odgovornost za škodo v primeru jedrskih nesreč na upravljavce v znesku približno 700 milijonov USD‘. EESO vidi v tem posredno subvencioniranje jedrske energije in zahteva, da se morajo tudi upravljavci zavezati, da bodo sklenili ustrezno zavarovanje za vse primere potencialne škode.“

Obrazložitev

Na sejah študijske skupine je poročevalka opozorila, da „je treba najti rešitev“ in da „je to tudi izvedljivo“. Besedilo tega ne izraža, zato skuša amandma to popraviti.

Opozorilo: Za avtomobile je treba v Nemčiji skleniti obvezno zavarovanje za zavarovalno vsoto v višini 100 milijonov EUR, jedrske elektrarne pa so zavarovane za 700 milijonov USD, kar je glede na potencialno škodo smešno nizek znesek.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 41

Število glasov proti: 44

Število vzdržanih glasov: 3

Točka 4.14

Besedilo se spremeni tako:

~~„Najnujnejši nalogi sta rešitev vprašanja radioaktivnih odpadkov in zlasti končna odstranitev izrabljenega jedrskega goriva, za katero že obstaja tehnologija, političnih odločitev pa še ni. To vprašanje je izjemno pomembno, saj se nanaša na učinke na okolje in zdravje ter javno odobravanje jedrske energije. V usmeritvenem jedrskem programu je zapisano, da do sedaj ni še nobena država izvedla predlagane končne rešitve. Kljub temu je napredek opazen na Finskem, ki je izbrala mesto odlagališča, na Švedskem in v Franciji pa so bili storjeni pomembni koraki pri izbiranju tega mesta.“~~

Obrazložitev

Tehnologije za to ni.

Rezultat glasovanja

Število glasov za: 55

Število glasov proti: 69

Število vzdržanih glasov: 4

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 954/79 o ratifikaciji ali pristopu držav članic h Konvenciji Združenih narodov o Kodeksu vedenja linijskih konferenc

COM(2006) 869 konč. – 2006/0308 (COD)

(2007/C 256/12)

Svet je 20. marca 2007 sklenil, da v skladu s členom 80 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjenem dokumentu.

Predsedstvo Odbora je 14. februarja 2007 strokovno skupino za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo zadolžilo za pripravo dela Odbora na tem področju.

Zaradi nujnosti postopka je Evropski ekonomsko-socialni odbor na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) za glavno poročevalko imenoval dr. BREDIMO-SAVOPOULOU ter sprejel naslednje mnenje s 86 glasovi za in 3 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepne ugotovitve

1.1 EESO se strinja s predlagano razveljavitvijo Uredbe 954/79, saj gre za neizogibno posledico razveljavitve Uredbe 4056/86, ki določa skupinsko izjemo za linijske konference. EESO ugotavlja, da sta uredbi del skupnega pravnega paketa.

1.2 Uredba 954/79 obravnava ratifikacijo ali pristop držav članic h Konvenciji Združenih narodov o Kodeksu vedenja linijskih konferenc (v nadaljnjem besedilu Linijski kodeks UNCTAD ali Kodeks). Pri tem je vredno omeniti, da je Kodeks ratificiralo 81 držav: med temi so države, ki so novi motorji svetovne trgovine (Kitajska, Indija, Rusija in Brazilija), pa tudi Avstralija, Kanada, Japonska, Nigerija, Mehika, Indonezija, Savdska Arabija in Singapur. Kodeks je ratificiralo tudi šestnajst držav članic EU. Linijski pomorski promet poleg tega zajema 60 % celotne vrednosti mednarodne pomorske trgovine, predvsem z zabojniki. Razveljavitve Uredbe 954/79 (kot tudi Uredbe 4056/86) bo zato nedvomno imela posledice, ki jih ne smemo podcenjevati.

1.3 EESO zlasti poziva Komisijo, naj pojasni mednarodni pravni položaj linijskih prevoznikov EU po razveljavitvi Uredbe 954/79. Glede na pomen, ki ga ima celostna pomorska politika EU za vlogo EU v svetovnem gospodarstvu, in ob upoštevanju pomena pomorskih prevozov, vključno s pomorskimi prevozi EU, v evropski in svetovni trgovini, EESO meni, da je treba takšno razveljavitve obravnavati s posebno previdnostjo in pozorno pregledati njene posledice na evropski in mednarodni ravni. Glede predloga Komisije za razveljavitve Uredbe 954/79 EESO meni, da ne upošteva naslednjih dveh vidikov: a) diskriminacije med linijskimi prevozniki EU, ki jo utegne povzročiti takšna razveljavitve in ki jo je treba preprečiti (v skladu s členom 12 Pogodbe ES), in b) konkurenčnosti linijskih prevoznikov EU (vključno s prevozniki na kratke razdalje), ki jo je treba ohraniti (v skladu s prenovljeno lizbonsko strategijo).

1.4 V skladu s svojimi predhodnimi mnenji in mnenji Evropskega parlamenta EESO Komisijo poziva, naj preuči (politične, pravne in praktične) posledice, ki bi jih lahko imela razveljavitve Uredbe 4056/86 in Uredbe 954/79, da ne bi na kakršen koli način poslabšali položaja evropskih pomorskih družb na mednarodni ravni.

1.5 Znano je, da bodo smernice, s katerimi bo pojasnjeno izvajanje pravil konkurence EU v pomorskem prometu – ta pravila se bodo za linijske prevozne storitve uporabljala po prepovedi linijskih konferenc pri prevozi v pristanišča EU in iz njih od 18. oktobra 2008 dalje – linijskim prevoznikom v glavnem omogočile notranjo presojo skladnosti svojih sporazumov s konkurenčnim pravom EU. EESO zato dvomi, da bodo te smernice obravnavale mednarodne (politične, pravne in praktične) posledice razveljavitve Uredbe 4056/86 in Uredbe 954/79. EESO in Evropski parlament sta Komisijo v prejšnjih mnenjih večkrat pozvala, naj te posledice analizira in jih upošteva pri oblikovanju prihodnjega novega režima. EESO zato želi ob pravem času biti vključen v posvetovanje o osnutku smernic o izvajanju pravil konkurence EU v pomorskem prometu in dobiti priložnost, da o njih izrazi svoje mnenje.

1.6 EESO se sicer strinja z razveljavitvijo Uredbe 954/79, kljub temu pa ne more razumeti, zakaj je nujno začeti z razveljavljanjem, še preden so mednarodne posledice nedavno sprejetih evropskih politik o linijskih prevozi ustrezno ocenjene in obravnavane.

2. Uvod

2.1 Sektor linijskega prevoza z zabojniki je ključni element evropskega gospodarstva. Redne storitve prevozov v zabojnikih predstavljajo približno 40 % vrednosti zunanje trgovine EU-25, ki poteka po morju. Največji trije linijski prevozniki na svetu so evropski in poti, ki povezujejo Azijo in Evropo, so skupaj s potmi, ki povezujejo Azijo in ZDA, daleč najpomembnejše

trgovinske poti⁽¹⁾. Poleg tega na svetu obstaja približno 150 mednarodnih linijskih konferenc, od katerih jih je 28 v veljavi na poteh v EU in iz nje. Med državami članicami, katerih prevozniki opravljajo redne linijske storitve, so Danska, Nemčija, Francija, Italija, Združeno kraljestvo, baltske države in Ciper. Redni prevozniki, vključno z linijskimi konferencami, po najnovejših dostopnih podatkih⁽²⁾ prepeljejo za 60 % skupne vrednosti mednarodne pomorske trgovine in 25 % od 5,9 milijarde ton po morju prevoženega blaga.

2.2 Cilj predloga je razveljaviti Uredbo Sveta (EGS) št. 954/79 z dne 15. maja 1979 o ratifikaciji ali pristopu držav članic h Konvenciji Združenih narodov o Kodeksu vedenja linijskih konferenc. Predlog je posledica razveljavitve Uredbe (EGS) št. 4056/86, ki določa skupinsko izjemo za linijske konference, z Uredbo Sveta (ES) št. 1419/2006 z dne 25. septembra 2006. Uredba 1419/2006 tudi spreminja Uredbo (ES) št. 1/2003 in širi področje uporabe za vključitev kabotaže in mednarodnih prevoznih storitev v prosti plovbi.

2.3 Konvencija Združenih narodov o Kodeksu vedenja linijskih konferenc (Ženeva, 6. april 1974) je nastala pod pokroviteljstvom Konference Združenih narodov o trgovini in razvoju (UNCTAD) s ciljem določiti usklajen mednarodni okvir za izvajanje konferenc v pomorskem prometu. Linijski kodeks UNCTAD je bil sprejet, da bi ugodili upravičenim prizadevanjem držav v razvoju za večjo udeležbo njihovih prevoznikov v prevozu linijskih tovorov. Bil je sad dolgotrajnih večstranskih pogajanj med razvitimi državami in državami v razvoju⁽³⁾. Njegova formula za delitev tovara med prevozniki držav z obeh koncev trgovinske izmenjave in prevozniki iz tretjih držav je bila oblikovana tako, da bi zajela protekcionistične težnje. Uredba 954/79 je imela za cilj sisteme Kodeksa uskladiti z načeli Pogodbe ES.

2.4 Države članice, ki so ratificirale ali pristopile k Linijskem kodeksu UNCTAD, so Belgija, Bolgarija, Češka republika, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Italija, Malta, Nizozemska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Španija, Švedska in Združeno kraljestvo. H Kodeksu je pristopila tudi Norveška, članica EGP.

2.5 Glede razveljavitve sistema linijskih konferenc v EU je Evropski parlament v dveh mnenjih (2005 in 2006) poudaril naslednje: „Ker uporaba te uredbe⁽⁴⁾ (ki razveljavlja Uredbo 4056/86) s pristopom nekaterih držav članic h Kodeksu vedenja za linijske konference UNCTAD povzroča kolizijo zakonov, je

priporočljivo, da države članice odstopijo od Kodeksa, vendar ne morejo biti prisiljene v to. Iz tega položaja izhaja, da je treba imeti na voljo natančen postopek, ki bo omogočal obravnavo mednarodne kolizije zakonov, do katere bi lahko prišlo. Komisija mora Evropskemu parlamentu skupaj s smernicami predložiti jasn pregled stališča tretjih držav (Kitajske, ZDA, Kanade, Japonske, Singapurja in Indije) glede nove politike EU o linijskih storitvah (sprejemljivost, prilagoditev, nasprotovanje, negativni učinki itd.) in njihove pripravljenosti, da ji ustrezno prilagodijo svoje sisteme. Komisija mora temeljito preučiti trgovinske in politične posledice odpovedi Kodeksa UNCTAD. V zvezi s tem mora Komisija preučiti, ali je treba spremeniti oziroma razveljaviti še drugo zakonodajo ES, na primer Uredbo Sveta (EGS) št. 4055/86 z dne 22. decembra 1986 o uporabi načela svobode opravljanja storitev v pomorskem prometu med državami članicami ter med državami članicami in tretjimi državami⁽⁵⁾.“ Evropski parlament poleg tega „poziva Komisijo⁽⁶⁾, da ne nadaljuje z odpravo člena 9 Uredbe (EGS) št. 4056/86, v skladu s katerim se v primeru kolizije med zakoni Skupnosti in zakoni tretjih držav začnejo pogajanja, predvsem z namenom Komisije, da spremeni in dopolni pravila o konkurenci v zvezi s pomorskim prometom“. Kljub priporočilom Evropskega parlamenta je bil člen 9 razveljavljen skupaj z Uredbo 4056/86, zahtevane temeljite presoje pravnih in političnih posledic razveljavitve sistema linijskih konferenc v EU pa, kot kaže, še ni.

2.6 Tudi EESO je razpravljal o razveljavitvi Uredbe 4056/86 in o tem sprejel dve mnenji, leta 2004 in 2006. Leta 2006 je EESO svoje stališče pridržal, da bi se pokazalo, ali bo predlagana razveljavitev Uredbe 4056/86 imela trajni učinek. V mnenju je zapisal, da je „konferenčni sistem še zmeraj predmet več- in dvostranskih sporazumov, katerih podpisnice so države članice EU in Skupnost.“ EESO je tudi ugotovil, „da Komisija priznava, da bi bilo treba kot posledico teh sporazumov datum preklica naslednjih določb Uredbe 4056/86 (tj. člen 1(3), točki b) in c), člene od 3 do 8 in 26) odložiti za dve leti, da bi se ti sporazumi s tretjimi državami prekinili ali revidirali.“ EESO je bil prepričan, „da bi morala Komisija pri preklicu Uredbe 4056/86 prav tako upoštevati interese malih in srednje velikih podjetij. Mala in srednje velika podjetja predstavljajo glavno oporo gospodarstvu EU in igrajo pomembno vlogo v smislu prenovljene lizbonske strategije. Trgi bi morali ostati odprti sedanji in morebitni prihodnji konkurenci, vključno z malimi in srednje velikimi operaterji v pomorskem prometu.“ EESO je še vztrajal, da „je, čeprav ima lahko konsolidacija pozitivne učinke na industrijo EU (večja učinkovitost, ekonomije obsega, prihranek stroškov), potrebna previdnost, kajti izogniti se je treba konsolidaciji, zaradi katere bi bilo na zadevnih trgih manj akterjev, tj. manj konkurence – kar bi lahko bila posledica razveljavitve Uredbe 4056/86.“

⁽¹⁾ Končno poročilo Global Insight o izvajanju pravil konkurence v linijskih prevoznih, oktober 2005.

⁽²⁾ UNCTAD – 2003, Clarksons – 2003).

⁽³⁾ UL C 157, 28.6.2005.

⁽⁴⁾ Poročilo Evropskega parlamenta A6-0217/2006 z dne 22. junija 2006.

⁽⁵⁾ UL L 378 z dne 31.12.1986, str. 1.

⁽⁶⁾ Poročilo Evropskega parlamenta A6-0314/2005 z dne 24. oktobra 2005.

3. Predlog Komisije

3.1 Predlagana uredba ima le dva člena: člen 1 razveljavlja Uredbo 954/79, člen 2 pa določa datum začetka veljavnosti nove uredbe, 18. oktober 2008.

4. Splošne ugotovitve

4.1 EESO že več kot dve desetletji pozorno spremlja pravila konkurence za pomorski prevoz in zlasti vprašanje linijskih konferenc. O prednostih odprave skupinske izjeme za linijske konference je bilo izraženih več različnih mnenj. Po razveljavitvi Uredbe 4056/86 z Uredbo 1419/2006 bodo linijske konference pri prevozih v pristanišča EU in iz njih od 18. oktobra 2008 prepovedane.

4.2 Uredbi 4056/86 in 954/79 sta del istega pravnega paketa, druga je bila sprejeta zato, ker so nekatere države članice EU ratificirale Linijski kodeks UNCTAD. Zaradi razveljavitve Uredbe 4056/86 je zato treba razveljaviti tudi Uredbo 954/79. Zato se EESO – ki je prvotno nasprotoval razveljavitvi Uredbe 4056/86, a jo je bil, ob opozarjanju na njene posledice, pozneje prisiljen sprejeti – lahko samo strinja s predlagano razveljavitvijo Uredbe 954/79 v korist poenostavitve zakonodaje EU. EESO kljub temu želi – kot pri razveljavitvi Uredbe 4056/86 – znova poudariti, da je treba resno razmisliti o morebitnih pravnih in/ali političnih posledicah (in morda negativnih učinkih) predlagane razveljavitve Uredbe 954/79. Vendar EESO ugotavlja, da predlog za razveljavitev Uredbe 954/79 znova, kot kaže, ne vsebuje ocene političnih, pravnih in praktičnih težav, ki jih utegne razveljavitev prinesiti. Čeprav potreba po razveljavitvi ni sporna, saj je po razveljavitvi Uredbe 4056/86 neizogibna, EESO vztraja in znova ponavlja svoje mnenje, da bi morala EU ustrezno obravnavati vse njene morebitne posledice: politične, pravne in praktične.

4.3 Linijski kodeks UNCTAD je skupaj s sistemom linijskih konferenc omenjen v pravnem redu Skupnosti in drugih pravnih instrumentih EU. Tako je na primer podlaga Uredbi 4055/86, Uredbi 4058/86 (7) in Uredbi 823/2000 o linijskih konzorcijih. Kodeks je poleg tega izrecno omenjen tudi v nekaterih

dvostranskih sporazumih, kot sta sporazum med EU in Rusijo (člen 39(1)(a) ter sporazum med EU in Alžirijo iz leta 2005 (člen 34(3)).

4.4 Pri razveljavljanju Uredbe 4056/86 je Evropska komisija dala vedeti, da bo izdala smernice, ki bodo pojasnile, kako se bodo pravila konkurence ES izvajala na področju pomorskega prevoza, vključno z linijskimi prevoznimi storitvami. Kar zadeva tovrstne storitve, bi morale smernice po 18. oktobru 2008, torej po datumu, ko stopi v veljavo prepoved linijskih konferenc pri prevozih v pristanišča EU in iz njih, linijskim prevoznikom pomagati izpeljati notranjo presojo skladnosti svojih sporazumov s konkurenčnim pravom EU (členoma 81 in 82 Pogodbe ES). Še vedno pa ni jasno, ali bodo te smernice vključevale tudi rešitve pravnih težav, ki se utegnejo po razveljavitvi Uredbe 954/79 pojaviti na mednarodni ravni. EESO zaenkrat ocenjuje, da je osnutek smernic zelo splošne narave in nima potrebne pravne varnosti, ki jo pomorski prevozniki potrebujejo za izpeljavo notranje presoje. Poleg tega kaže, da osnutek smernic ne obravnava mednarodnih posledic razveljavitve Uredbe 4056/86 ali Uredbe 954/79. EESO zato želi, da se ga ob pravem času zaprosi za mnenje; tako bi lahko pozorno spremljal nadaljnji razvoj dogodkov in, če bo treba, z izkušnjami ali drugače pomagal pri pripravi dokončne različice smernic.

4.5 EESO meni, da je ključno vprašanje, ki ga je treba rešiti, to, ali bo predlagana razveljavitev Uredbe 954/79 ustvarila pravno obveznost odstopiti od Linijskega kodeksa UNCTAD. EESO ugotavlja, da Evropska komisija tega vprašanja ni obdelala v obrazložitenem memorandumu predloga za razveljavitev Uredbe 954/79. Toda Komisija očitno meni, da države članice, ki so pogodbenice Kodeksa, ne bodo imele pravne obveznosti odstopiti od Kodeksa. V tem primeru bo pravno okolje po razveljavitvi Uredbe 954/79 takšno: države članice EU ne bodo obvezane odstopiti od Kodeksa, vendar pa ga ne bodo mogle več uveljavljati pri prevozih v pristanišča EU in iz njih. Na drugih celinah bo Kodeks še naprej v veljavi. Države članice EU, ki še niso ratificirale Kodeksa, po 18. oktobru 2008 tega ne bodo mogle več narediti, pojasnjuje obrazložiteni memorandum in določa peta uvodna izjava predloga za razveljavitev Uredbe 954/79. Država članica, ki ni pogodbenica Linijskega kodeksa UNCTAD, pa bi mu želela pristopiti z namenom zaščititi interese svojih linijskih prevoznikov, ki sodelujejo v prometu izven EU, tega ne bo mogla narediti.

4.6 V tem oziru utegne po 18. oktobru 2008 nastati naslednje pravno protislovje: prevozniki iz držav članic, ki so pogodbenice Kodeksa in od tega niso odstopile, bodo še vedno lahko izkoriščali prednosti, ki jim jih zagotavljajo določbe o pravicah prevoznikov tretjih držav (cross traders), kot jih določata člen 2(4)(a) in (b) ter resolucija št. 2. Pomorski prevozniki iz držav članic, ki niso pogodbenice Kodeksa in ki ga po

(7) Uredba 4055/86 z dne 22.12.1986 o „uporabi načela svobode opravljanja storitev v pomorskem prometu med državami članicami ter med državami članicami in tretjimi državami“ temelji na členu 4(1)(a) in (b) Linijskega kodeksa UNCTAD in določa postopno opuščanje obstoječih dogovorov o delitvi tovara, pri čemer se izrecno sklicuje na Linijski kodeks; Linijski kodeks je tudi podlaga Uredbe 4058/86 z dne 22.12.1986 o „usklajenem delovanju za zaščito prostega dostopa do tovara v čezmorskem prometu“. Člen 1 določa postopek delovanja odvisno od tega, ali gre za linijski prevoz v prometu v okviru Kodeksa ali izven njega, UL L 378 z dne 31.12.1986, str. 4.

18. oktobru 2008 tudi ne bodo več mogle ratificirati ali k njemu pristopiti, pa teh določb ne bodo mogli izkoristiti. Zato se postavljajo naslednja vprašanja: ali je mogoče sprejeti predlog, ki dopušča diskriminacijo med prevozniki EU, v nasprotju s členom 12 Pogodbe ES? Povrh tega, ali bi takšne razmere ne škodovala konkurenčnosti podjetij EU znotraj Evrope in/ali po svetu, v nasprotju s prenovljeno lizbonsko strategijo? Ali takšne razmere ne govorijo o nujnosti horizontalnega pristopa k politikam EU, še posebej na področju prevoza in konkurence v pomorskem prevozu, kot to predvideva zelena knjiga o prihodnji politiki za oceane?

4.7 EESO priporoča, da EU ne podcenjuje mednarodnih posledic, ki bodo sledile razveljavitvi sistema linijskih konferenc. EESO ugotavlja, da drugi pristojni organi – zaenkrat – ohranjajo svoje sisteme protimonopolne imunitete. Nekatere tretje države so izrazile zaskrbljenost zaradi razveljavitve sistema linijskih konferenc v EU. S tem v zvezi je mogoče omeniti nedavno izjavo Forumu azijskih ladjarjev (Asian Shipowners' Forum) (29. maj 2007, Busan, Južna Koreja):

„Člani so se seznanili z nedavnimi dogodki v Avstraliji, na Kitajskem, v Hongkongu, na Japonskem in v Singapurju, z zaskrbljenostjo pa so se seznanili z odločitvijo EU, da odpravi skupinsko izjemo za linijske konference. Delegati so znova izrazili dolgoletno stališče Forumu azijskih ladjarjev, da je sistem protimonopolne imunitete nujen za trdnost sektorja pomorskega prevoza in njegovo sposobnost spodbuditi vlaganja, ki so potrebna za izpolnitev vse večjih zahtev mednarodne trgovine; ta sistem koristi celotnemu sektorju trgovine. Dogovorjeno je bilo, da si bodo prevozniki vztrajno prizadevali za to, da bodo zainteresirane strani, kot so vkrcevalci in vlade, seznanjene s pomenom, ki ga imajo prevozniški sporazumi za trgovino. Forum azijskih ladjarjev je ugotovil, da so se včlanjena združenja, še posebej korejsko (KSA), japonsko (JSA) in singapursko (SSA), pisno obrnila na Evropsko komisijo in ustrezne organe ter izrazila svoje nasprotovanje odpravi sistema protimonopolne pravne imunitete. Evropska komisija je v odgovoru KSA navedla, da bo razveljavila Uredbo 4056/86, vendar pa namerava pripraviti

alternativo in ohraniti uredbo o konzorcijih, ki je ena od dveh osi sistemov protimonopolne imunitete.“ Po mnenju EESO izjava Forumu azijskih ladjarjev kaže na to, da je treba oceniti – ali vsaj ustrezno pregledati – posledice, ki jih bo imela razveljavitve sistema linijskih konferenc v EU na mednarodni ravni in za globalizirano gospodarstvo, v skladu s številnimi podobnimi zahtevami EESO in Evropskega parlamenta.

4.8 Glede na zgornje ugotovitve je EESO trdno prepričan, da tega vprašanja ni mogoče obravnavati zgolj z vidika zakonodaje o konkurenci. Političnih razsežnosti razveljavitve sistema linijskih konferenc v EU in Uredbe 954/79 ter razsežnosti na področju politike pomorskega prevoza ne smemo podcenjevati. EESO zato ne razume nujnosti predloga Komisije za razveljavitve Uredbe 954/79, saj mednarodne posledice politike EU o pravilih konkurence za pomorski prevoz in še posebej razveljavitve sistema linijskih konferenc še niso bile ustrezno obravnavane, kljub številnim zahtevam za to, vključno z zahtevami Odbora.

5. Posebne ugotovitve

5.1 V zvezi s sedanjim stanjem glede ratifikacije Linijskega kodeksa EESO ugotavlja, da obrazložiteni memorandum predloga Komisije o razveljavitvi Uredbe 954/79 govori o trinajstih državah članicah EU kot pogodbenicah Linijskega kodeksa UNCTAD; po ratifikaciji Romunije, Bolgarije in Malte pa je pogodbenic Kodeksa dejansko šestnajst držav članic EU.

Uredba 954/79 je vsebovala nekatere pridržke, ki so med drugimi varovali interese linijskih družb tretjih držav (cross traders). Predlog za razveljavitve te uredbe takšnih varovalnih ukrepov ne določa. V tem pogledu interesov linijskih pomorskih prevoznikov EU, ki plujejo med drugimi celinami (kjer je Linijski kodeks v veljavi) ne gre podcenjevati. Pri tem je vredno omeniti, da je Kodeks ratificiralo 81 držav: med temi so države, ki so novi „motorji“ svetovne trgovine: Kitajska, Indija, Rusija in Brazilija (BRICs), pa tudi Indonezija, Mehika, Nigerija, Savdska Arabija, Avstralija, Kanada, Japonska in Singapur.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o radiofrekvenčni identifikaciji (RFID)

(2007/C 256/13)

V dopisu z dne 26. februarja 2007 je Evropska komisija v skladu s členom 262 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti zaprosila Evropski ekonomsko-socialni odbor za pripravo mnenja o: „Radiofrekvenčna identifikacija (RFID)“.

Strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 19. junija 2007. Poročevalec je bil g. Morgan.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 138 glasovi za, 1 glasom proti in 6 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

članici, pristojni tudi za vprašanja zasebnosti in varnosti v zvezi z RFID. Ta vprašanja so osrednja tema tega mnenja.

1.1 Radiofrekvenčna identifikacija (RFID) je pomembna tehnologija, ki bo sčasoma še pridobila na pomenu. Njene sedanje in prihodnje aplikacije lahko izboljšajo veliko število poslovnih postopkov tako v javnem kakor tudi v zasebnem sektorju ter prinesejo veliko koristi posameznikom in podjetjem. Poleg tega lahko RFID spodbudi množičen razvoj internetnih aplikacij, pri tem pa omogoči tisto, kar je agencija ZN poimenovala „internet stvari“. A če RFID ne bo pod strogim nadzorom, lahko posega v človekovo zasebnost, krši državljanske svoboščine ter ogrozi varnost posameznikov in podjetij.

1.2 Celoten naslov sporočila Komisije je *Radiofrekvenčna identifikacija (RFID) v Evropi: naslednji koraki k okviru politike*. Komisija je že opravila obsežna posvetovanja, ki so zagotovila podlago za sporočilo. EESO je bil pozvan, da pripravi raziskovalno mnenje. Komisija bo ob koncu leta na podlagi odzivov na to sporočilo pripravila priporočilo državam članicam. Priprava zakonodaje, ki bi trajala dlje, bo izvedena pozneje. Zato se bo to mnenje osredotočilo na vsebino tega priporočila.

1.3 Komisija se je odločila za ustanovitev skupine zainteresiranih strani, da bi olajšala pripravo svojega priporočila. EESO bi pozdravil priložnost, da tej skupini predstavi svoje mnenje.

1.4 EESO odobrava ukrepe, ki jih Komisija predlaga v zvezi z radijskim spektrom, standardi, zdravjem, varnostjo in okoljem. Odbor poudarja nujnost učinkovitega prispevka industrije k forumu za standardizacijo.

1.5 Glede na to, da bo Komisija objavila svoje priporočilo državam članicam ob koncu tega leta, lahko upravičeno pričakujemo, da bo za izhodišče vzela sedanjo infrastrukturo za varovanje podatkov in zasebnosti. To predvsem kaže na to, da bodo organi za varovanje podatkov, ki že obstajajo v vsaki državi

1.6 Zasebnost in državljanske svoboščine so s tehnologijo RFID izpostavljene resnim nevarnostim:

— Oznake RFID se lahko namestijo v ali na predmete in dokumente brez vednosti posameznika, ki jih dobi v posest. Ker radijski valovi z lahkoto in neslišno prodirajo skozi tkanino, plastiko in druge materiale, je oznake RFID, všite v oblačila ali pritrjene na predmete, ki so vgrajeni v torbice, nakupovalne vrečke, kovčke in druge predmete, mogoče prebrati.

— Elektronska oznaka izdelka lahko omogoči, da vsak predmet dobi svojo posebno identifikacijsko oznako. Posebne identifikacijske številke bi lahko omogočile vzpostavitev globalnega sistema registriranja izdelkov, v katerem se vsak fizični objekt identificira in poveže s kupcem ali lastnikom na mestu prodaje ali prenosa.

— Za uvedbo sistema RFID je treba ustvariti velikanske podatkovne baze, ki vsebujejo podatke o posebnih oznakah. Te evidence bi bilo mogoče povezati z osebnimi identifikacijskimi podatki, zlasti zato, ker se povečujejo pomnilniške zmogljivosti računalnikov in njihove zmogljivosti obdelave podatkov.

— Čitalniki lahko preberejo oznake iz razdalje, ki ni omejena na vidno polje. Skriti jih je mogoče skoraj v vsakem okolju, kjer se zbirajo ljudje. Čitalnike je mogoče vgraditi v talne plošče, vtakati v preproge, skriti v vratne odprtine ali prikriti v omare s policami tako, da posamezniki dejansko ne morejo vedeti, kdaj so skenirani.

— Če je osebna identiteta povezana s posebnimi številčnimi oznakami RFID, je mogoče brez vednosti ali pristanka posameznika določiti njegov položaj ali sestaviti njegov profil.

— Mogoče si je zamisliti svet, v katerem čitalniki RFID tvorijo vseprisotno globalno mrežo. Takšna mreža ne bi potrebovala čitalnikov povsod. Londonski sistem pobiranja cestnine za središče mesta (*Congestion Charge*) lahko s sorazmerno majhnim številom strateško postavljenih kamer spremlja vse avtomobile, ki vozijo v središče Londona. Na podoben način bi bilo mogoče vzpostaviti mrežo strateško postavljenih čitalnikov RFID. Tega ne smemo dovoliti.

1.7 Iz teh nevarnosti zato izhaja naslednje:

- Uporabniki RFID morajo s svojim delovanjem in postopki seznaniti javnost in ne sme biti nobenih tajnih baz osebnih podatkov.
- Posamezniki imajo pravico vedeti, kdaj predmeti v trgovinskem okolju vsebujejo oznake ali čitalnike RFID. Vsako prebiranje oznak v trgovinskem okolju mora biti pregledno za vse udeležene strani.
- Uporabniki RFID morajo navesti namene uporabe oznak in čitalnikov. Zbiranje podatkov je treba omejiti na tisto, kar je potrebno za konkreten namen.
- Uporabniki RFID so odgovorni za uporabo tehnologije ter za spoštovanje zakonodaje in smernic v zvezi z varnostjo podatkov. Odgovorni so tudi za varnost ter integriteto sistema in njegove baze osebnih podatkov.

1.8 Kako izvajati ta načela v praksi, je sporno. Najustrezneje bi bilo, da bi vsa podjetja, ki so vključena v poslovanje med podjetji in potrošniki, kot so trgovina na drobno, izdaja vozovnic in vstopnic, nadzori dostopa ali prevozne storitve, strankam dala neko jamstvo, da bodo ta načela spoštovana. To jamstvo bi bilo nekakšna potrošniška listina. Na konceptualni ravni bi lahko ta listina vključevala vsa načela dobre prakse varovanja podatkov, ki so podrobno opisana v točki 4.5. EESO poleg tega predlaga naslednje smernice:

- a) trgovcem bi bilo treba prepovedati, da bi potrošnike silili ali priganjali, naj sprejmejo aktivne ali pasivne oznake v izdelkih, ki jih kupujejo. Rešitve bi lahko vključevale oznake, dodane embalaži, ali odstranljive oznake, podobne listkom s ceno;
- b) stranke bi morale imeti možnost odstraniti ali deaktivirati vse oznake na predmetih v svoji posesti;
- c) RFID načeloma ne bi smeli uporabljati za določanje položaja posameznikov; sledenje oseb, na primer prek oblačil, blaga, vozovnic, vstopnic ali drugih predmetov je neprimerno;
- d) RFID nikoli ne bi smeli uporabljati na način, ki bi lahko odpravil ali zmanjšal anonimnost;

e) pristojni organ bi moral dati jasna navodila, da bodo postopki iz točk (c) in (d) dopustni le v izjemnih okoliščinah ter po predhodnem uradnem obvestilu pristojnemu organu.

1.9 Za navedene smernice bi lahko veljale nekatere izjeme, kadar:

- se fizične osebe odločijo, da pustijo oznake aktivne iz osebnih razlogov;
- fizične osebe pristanejo na sledenje v kritičnem okolju, kot so močno varovane javne in zasebne ustanove in institucije;
- se fizične osebe odločijo, da uporabijo aplikacije, ki bodo določale njihov položaj in jih prepoznavale na enak način, kot njihov položaj in identiteto že določajo z uporabo mobilnih telefonov, bančnih kartic, spletnih naslovov itd.

O vsaki takšni izjemi je treba obvestiti pristojni organ.

1.10 RFID ni dovršena tehnologija in še vedno ne moremo poznati vseh njenih možnosti. Po eni strani lahko naši tehnološki civilizaciji prinese nepredstavljive koristi, po drugi strani pa je lahko doslej največja tehnološka grožnja za zasebnost in svobodo. EESO meni, da je treba aplikacije RFID razvijati skladno s strogim etičnim kodeksom, kadar gre za zasebnost, svobodo in varnost podatkov, da pa jih je treba – ob upoštevanju potrebnih varnostnih ukrepov – še naprej razvijati.

1.11 Skratka, kjer so aplikacije RFID dovoljene, mora biti izvedba za vsakega udeleženca popolnoma pregledna. Aplikacije za izboljšanje ravnanja z blagom so na splošno sprejemljive. Aplikacije, ki vključujejo označevanje oseb, na splošno niso sprejemljive, razen v okoljih, v katerih se te osebe zadržujejo le začasno. Aplikacije, ki povezujejo ljudi z blagom, so lahko sprejemljive za namene oglaševanja. Aplikacije, ki identificirajo ljudi prek blaga, ki ga kupujejo, so na splošno nesprejemljive. Poleg tega so nekatere aplikacije nezdržljive s svobodno družbo in jih nikoli ne bi smeli dovoliti. Nujna potreba po spoštovanju zasebnosti in ohranjanju anonimnosti mora biti jedro priporočila Komisije državam članicam.

2. Kaj je RFID in zakaj je pomembna?

2.1 RFID je tehnologija za samodejno identifikacijo in zaje-manje podatkov s pomočjo radijskih frekvenc. Za to tehnologijo je značilno zlasti to, da omogoča dodelitev posebnega identifikatorja in drugih informacij kateremu koli predmetu, živali ali celo osebi, pri čemer se uporablja mikročip, te informacije pa se lahko preberejo z brezžično napravo.

2.2 Oznake so sestavljene iz elektronskega vezja, ki hrani podatke, ter antene, ki z radijskimi valovi prenaša podatke. Čitalnik RFID pregleduje oznake, da prebere shranjene informacije. Kadar čitalnik oddaja radijske valove, se odzovejo vse oznake v dosegu. Za krmiljenje čitalnika ter zbiranje in filtriranje informacij je potrebna programska oprema.

2.3 Obstajajo različni sistemi RFID. Oznake so lahko aktivne ali pasivne. Aktivne oznake vsebujejo vgrajeno baterijo, ki poganja notranje vezje in proizvaja radijske valove – oddajajo lahko celo brez čitalnika RFID. Pri pasivnih oznakah se za pogon uporablja energija radijskih valov, ki jih prenaša čitalnik, in nimajo svoje lastne napajalne enote. Oznake so lahko „samo bralne“ ali „bralno-pisalne“. Samo bralne oznake so cenejše za proizvodnjo in se uporabljajo v najobičajnejših aplikacijah.

2.4 Doseg sistema RFID je odvisen od radijske frekvence, moči čitalnika ter materiala med oznako in čitalnikom, giblje pa se od nekaj metrov pri pasivnih sistemih do več kot sto metrov pri aktivnih sistemih.

2.5 RFID je na hierarhični lestvici brezžične tehnologije najnižje. Po razvrstitvi glede na razdaljo, ki jo signal prepotuje, so na najvišjem mestu satelitski komunikacijski sistemi kot na primer GPS. Sledijo jim široka področja tehnologij mobilne telefonije, kot so GSM in GPRS, potem signali kratkega dosega v stavbah, kot je Wi-Fi, nato osebna omrežja kot Bluetooth ter na koncu še RFID. Vse te tehnologije so samostojne in samozadostne, zato ni nobene nevarnosti, da bi lahko satelitski sistemi prebrali oznake RFID. Vendar pa lahko različne naprave, kot so mobilni telefoni, prenašajo podatke med različnimi sistemi.

2.6 Nekaj primerov potencialnih prednosti aplikacij RFID:

- posamezniku lahko pomeni varnost (npr. varnost živil, zdravstveno varstvo, preprečevanje ponarejanja), udobnost (krajše vrste pred blagajnami, boljše ravnanje s prtljago na letališčih, avtomatsko plačevanje) ter boljšo oskrbo bolnikov, zlasti pri kroničnih boleznih, kot je demenca;
- v prometu se od nje pričakuje izboljšanje učinkovitosti in varnosti ter kakovosti storitev za ljudi in blago;
- v zdravstvu lahko RFID poveča kakovost oskrbe in varnost bolnikov ter izboljša upoštevanje navodil za jemanje zdravil in logistiko; trenutno potekajo priprave za nameščanje oznak RFID na posamezne tablete;
- v trgovini na drobno lahko RFID pomaga pri zmanjševanju ozkih grl v oskrbi, stanja zalog in tatvin;

— v številnih panogah, v katerih je razširjeno ponarejanje, lahko uporaba RFID pomaga pri določanju točnega mesta vstopa ponaredkov v dobavno verigo;

— označevanje RFID lahko pomaga tudi pri izboljšanju razvrščanja in recikliranja delov izdelkov in materialov, kar ima lahko pozitivne učinke na ravnanje z odpadki in trajnostni razvoj.

2.7 Mnogo vidikov uporabe tehnologije RFID ponazarja njena uporaba v zvezi z življenjsko dobo knjig. Že sama količina tiskanih knjig je logistična nočna mora založnikov, distributerjev, knjižničarjev in knjigarnarjev. Razen logistike dobavne verige obstaja tudi potreba po sledenju knjig na knjižnih policah, da jih je mogoče najti in nadomestiti. Poleg tega knjižnice potrebujejo nadzor nad izposajo, kupci pa imajo lahko težave, ker ne vedo, kje se nahajajo njihove lastne knjige. Oznake RFID na knjigah zagotavljajo rešitev za vse te težave. Nadzoru nad knjižnično izposajo so podobne številne druge aplikacije, pri katerih so predmeti v obtoku ali se izposojajo.

2.8 Za ponazoritev nevarnosti, povezanih s to tehnologijo, navajamo izvleček iz patentne prijave IBM (20020615758) iz novembra 2002. Nanaša se na identifikacijo in sledenje oseb, ki uporabljajo predmete z oznako RFID:

„Metoda in sistem za identifikacijo in sledenje oseb ob uporabi predmetov z oznakami RFID, ki jih osebe nosijo na sebi. Evidence prejšnjih nakupov za vsako osebo, ki kupuje v trgovini na drobno, se zbirajo v terminalu na prodajnem mestu in se hranijo v podatkovni bazi transakcij. Ko oseba, ki nosi ali ima na sebi predmete z oznakami RFID, vstopi v trgovino ali drugo označeno območje, tam nameščen čitalnik zazna oznake RFID na tej osebi in prebere informacije na teh oznakah. Informacije, pridobljene z oznak RFID, se s pomočjo znanih korelacijskih algoritmov primerjajo z evidenco transakcij, shranjenih v podatkovni bazi transakcij. Na podlagi rezultatov korelacije se lahko ugotovi točna identiteta ali nekatere značilnosti te osebe. Te informacije se uporabljajo za opazovanje njenega gibanja po trgovini ali drugih območjih.“

Patentna prijava American Expressa številka 20050038718 ima podobno vsebino.

2.9 Jasno je, da je RFID veliko več kot elektronska črna koda. V izvlečku iz navedene patentne prijave so ključne razlike v tem, da:

- (a) oznaka vsebuje ne samo opis izdelka, ampak tudi diskreten identifikator izdelka, ta pa lahko identificira njegovega kupca;

- (b) ni nujno, da je oznaka fizični mikročip; vezja je mogoče natisniti neposredno na večino materialov, kot so na primer oblačila;
- (c) oznaka lahko ostane aktivna po prodaji in jo je mogoče vedno znova prebrati;
- (d) čitalniki oznak niso nameščeni samo na prodajnem mestu, temveč so lahko kjer koli, ne samo v prostorih prodajalca na drobno;
- (e) korelacija s pomočjo podatkovne baze uvaja nove razsežnosti zbiranja podatkov, zasebnosti in varnosti podatkov.

2.10 Vprašanje, ali naj oznaka ostane aktivna po prodaji končnemu potrošniku, je sporno. Po eni strani aktivna oznaka ogroža zasebnost, po drugi strani pa lahko kupcu koristi. Uporaba čitalnikov RFID v gospodinjstvu bi na primer lahko pomagala pri urejanju vinskih kleti, hladilnikov, garderobnih omar in knjižnic. Logično je, da mora biti odločitev prepuščena posamezniku, vendar mu morata tehnologija in aplikacija ponujati možnost, da to odločitev sprejme sam.

2.11 RFID ima poleg identifikacije izdelkov v trgovini na drobno še mnogo drugih možnosti uporabe. Tudi identifikacijske kartice (*identity key card*) EESO delujejo na podlagi RFID. Londonski sistem podzemne železnice uporablja kartice RFID za plačilo in dostop. Kreditne kartice bodo kmalu opremljene s čipom RFID za prenos manjših zneskov brez osebne številke (PIN). Ploščice s tehnologijo RFID se uporabljajo pri plačevanju cestnine in za identifikacijo voznikov. Dostop do smučarskih vlečnic na nekaterih evropskih smučiščih nadzorujejo s ploščicami RFID, ki se nosijo v žepu smučarske obleke. Vaš poročevalec ima vsak dan s seboj tri kartice RFID in eno ploščico RFID. Njegovega psa identificirajo s pomočjo podkožnega čipa RFID. Takšne čipe po vsem svetu vse bolj uporabljajo za označevanje živali, da bi zagotovili sledljivost v prehrambeni verigi. Le majhen korak nas morda še loči od označevanja kriminalcev in problematičnih bolnikov, kakor to že počnemo s psi.

2.12 Identifikacijska kartica, ki jo uporablja EESO, je nenevarna aplikacija RFID. Identiteta postane veliko večji izziv, ko oznake RFID namestijo v delovne obleke ali uniforme, da lahko gibanje osebe stalno spremljajo skenerji, nameščeni na vseh ključnih točkah ustreznega zemljišča. Vendar je treba priznati, da je to v nekaterih primerih zaželeno, npr. iz varnostnih razlogov. V vsakem primeru je lahko določanje položaja posameznika brez ustreznih varnostnih ukrepov resen poseg v zasebnost, za katerega je potrebna tehtna utemeljitev in zelo natančen nadzor.

2.13 *The Economist* poroča o nenavadnem znanilcu prihodnjih aplikacij – vstopnica v VIP prostore kluba Baja Beach Club

v Barceloni je mikročip, vsajen v obiskovalčevo roko. Čip je le malo večji od riževega zrna in obložen s steklom in silikonom. Uporablja se za identifikacijo oseb pri vstopu in plačilu pijače. Vsadi ga medicinska sestra ob lokalni anesteziji. V bistvu gre za oznako RFID.

3. Kratka vsebina sporočila Komisije

3.1 RFID je pomembno politično vprašanje, ker lahko postane novo gonilo rasti in ustvarjanja novih delovnih mest ter tako znatno prispeva k uresničevanju lizbonske strategije, če bo mogoče preseči ovire za inovacije.

3.2 Komisija je leta 2006 opravila javno posvetovanje o RFID, pri katerem so bila izražena pričakovanja v zvezi s to tehnologijo na podlagi rezultatov prvih uporabnikov, pa tudi pomisleki državljanov v zvezi z aplikacijami RFID, ki omogočajo identifikacijo ali sledenje oseb.

3.3 Nadaljnji razvoj in široka uporaba RFID bi lahko dodatno okrepila vlogo informacijske in komunikacijske tehnologije pri spodbujanju inovacij in pospeševanju gospodarske rasti.

3.4 Potreben je na primer jasen in predvidljiv pravni in politični okvir, da bi ta nova tehnologija postala sprejemljiva za uporabnike. Ker tehnologija RFID po svoji naravi sega prek državnih meja, mora ta okvir zagotoviti skladnost na notranjem trgu.

3.5 Varnost, varstvo podatkov in etika

3.5.1 Obstaja resna zaskrbljenost, da bi ta temeljna tehnologija, ki jo je mogoče uporabiti na mnogih področjih, ogrozila zasebnost: tehnologijo RFID je mogoče uporabljati za zbiranje informacij, ki so neposredno ali posredno povezane z določljivo ali določeno osebo in zato veljajo za osebne podatke. Na oznake RFID se lahko shranijo osebni podatki. Tehnologijo RFID bi bilo mogoče uporabljati tudi za spremljanje gibanja oseb ali za pripravo njihovega profila. Tehnologija RFID lahko posega v zasebnost. Slišati je pomisleke zaradi možnih kršitev temeljnih vrednot in posega v zasebnost ter večjega nadzora, zlasti na delovnem mestu, kar bi lahko povzročalo diskriminacijo, izključevanje, viktimizacijo in mogočo izgubo službe.

3.5.2 Nesporno je, da je uporaba RFID mogoča le, če je družbeno in politično sprejemljiva ter etično in pravno dopustna. Od RFID je mogoče pričakovati številne gospodarske in družbene koristi samo pod pogojem, da bo zagotovljeno učinkovito varstvo podatkov in zasebnosti ter s tem povezanih etičnih razsežnosti, ki so jedro razprav o javni sprejemljivosti RFID.

3.5.3 Zakonodajni okvir Skupnosti za varstvo podatkov in za zasebnost je bil oblikovan tako, da bo tudi ob inovacijah ohranil svoje jedro. Varstvo osebnih podatkov ureja splošna direktiva o varstvu podatkov ⁽¹⁾, ki se uporablja za vse tehnologije, vključno z RFID. Splošno direktivo o varstvu podatkov dopolnjuje direktiva o zasebnosti in elektronskih komunikacijah ⁽²⁾. V skladu s tema direktivama so javni organi v državah članicah odgovorni za zagotavljanje skladnosti uvedbe aplikacij RFID z določbami o zasebnosti in varstvu podatkov. Zato bo morda treba oblikovati natančne smernice o izvajanju novih aplikacij RFID v praksi ter pripraviti posebne kodekse ravnanja.

3.5.4 V zvezi z varnostjo si bodo morale industrija, države članice in Komisija skupaj prizadevati za boljše razumevanje sistemskih vprašanj in s tem povezanih tveganj za varnost, ki lahko nastanejo zaradi izjemno velike uporabe tehnologij in sistemov RFID. Pomemben vidik reševanja omenjenih izzivov bosta določitev in sprejetje meril za oblikovanje, ki preprečujejo tveganja za zasebnost in varnost tako na tehnološki ravni kot tudi na organizacijski ravni in ravni poslovnih procesov. Zato je treba pred izbiro sistemov RFID ter uporabo aplikacij RFID natančno proučiti stroške in koristi posameznih tveganj za varnost in zasebnost.

3.5.5 Pojavljajo pa so tudi vprašanja v zvezi z odprtostjo in nevtralnostjo podatkovnih baz za posebne identifikatorje, ki so bistveni elementi sistema RFID, shranjevanjem zbranih podatkov in ravnanjem z njimi, vključno z možnostmi uporabe tretje strani. To je zelo pomembno glede na vlogo RFID kot nosilca novega vala razvoja interneta, ki bo postopoma povezal milijarde „pametnih“ naprav in najsodobnejših senzorskih tehnologij v globalno omrežno komunikacijsko infrastrukturo. Ta nova faza razvoja interneta je „internet stvari“.

3.5.6 Sistem za evidentiranje in poimenovanje identitet v prihodnjem „internetu stvari“ mora varovati pred okvarami ali nepooblaščenno uporabo, ki imata lahko hude posledice. Sistem ne sme biti podrejen interesom posameznikov, na podlagi katerih bi lahko te podatkovne baze in sisteme za poimenovanje uporabili za uresničevanje osebnih ciljev. Izpolnjevati je treba varnostne in etične zahteve ter zahteve v zvezi z zasebnostjo za vse zainteresirane strani od posameznikov do podjetij, katerih občutljive poslovne informacije so vključene v poslovne procese, ki temeljijo na tehnologiji RFID.

3.5.7 Pri načrtovanju informacijskega sistema RFID je treba upoštevati zahteve strank, ki dejavno sodelujejo pri vzpostavitvi takšnega sistema (na primer poslovne organizacije, javne uprave, bolnišnice), in končnih uporabnikov, ki so podvrženi temu sistemu (državlani, potrošniki, bolniki, delojemalci). Ker končni uporabniki običajno niso vključeni v fazo načrtovanja, bo Komisija podprla možnost, da osrednja skupina strokovnjakov, ki bo

zastopala vse strani, oblikuje sklop smernic za uporabo (kodeks ravnanja, dobre prakse). Do konca leta 2007 bo Komisija objavila priporočilo z načeli, ki jih morajo upoštevati javni organi in druge zainteresirane strani pri uporabi RFID.

3.5.8 Komisija bo poleg tega proučila možnost vključitve ustreznih določb v prihodnji predlog o spremembi direktive o zasebnosti in elektronskih komunikacijah na področju elektronskih komunikacij ter hkrati upoštevala prispevek predvidene interesne skupine RFID, Delovne skupine za varstvo podatkov iz člena 29 ter drugih ustreznih pobud, kot je Evropska skupina za etiko v znanosti in novih tehnologijah. Na podlagi tega bo Komisija ocenila potrebo po nadaljnjih zakonodajnih ukrepih za zagotovitev varstva podatkov in zasebnosti.

3.5.9 Komisija bo natančno spremljala približevanje k „internetu stvari“, za katerega se pričakuje, da bo vključeval RFID kot svoj bistveni sestavni del. Komisija bo konec leta 2008 objavila sporočilo, v katerem bodo analizirane značilnosti in vpliv takšnega razvoja, zlasti natančno pa bodo obravnavana vprašanja zasebnosti, zaupanja in upravljanja. Ocenjene bodo tudi možnosti ukrepanja, vključno z možnostjo dodatnih zakonodajnih ukrepov za zagotovitev varstva podatkov in zasebnosti ter za uresničitev drugih ciljev javne politike.

3.5.10 Ugotovitve o vprašanjih varnosti, zasebnosti in etike so navedene v točki 4 tega mnenja.

3.6 Druga politična vprašanja v zvezi z RFID

3.6.1 Poleg celotnega področja varnosti, zasebnosti in etike se v zvezi z RFID zastavljajo druga politična vprašanja od radijskega spektra do standardov, zdravja, varnosti in okoljskih vprašanj.

3.6.2 Pogoje za uporabo spektra je treba uskladiti, da se omogočijo lažja mobilnost in nižji stroški. Komisija je pred kratkim sprejela Sklep (2006/808/ES) v zvezi s frekvenčnim območjem ultra visokih frekvenc (UHF) za RFID. Ta dodelitev se zdi primerna za obdobje od treh do desetih let, če bo pa treba zagotoviti dodaten spekter, bo Komisija ukrepala v skladu s pooblastili iz Odločbe o radijskem spektru (676/2002/ES). EESO se strinja s tem stališčem.

3.6.3 Čim prejšnje sprejetje mednarodnih standardov ISO in uskladiitev regionalnih standardov sta bistvena za gladko uvedbo storitev. Ustrezni evropski organi za določanje standardov – Evropski odbor za standardizacijo (CEN) in Evropski inštitut za telekomunikacijske standarde (ETSI) – so v celoti vključeni. Komisija poziva te evropske organe, naj v sodelovanju z industrijo zagotovijo, da razvojni standardi izpolnjujejo evropske zahteve, zlasti glede zasebnosti, varnosti, pravic intelektualne

⁽¹⁾ Direktiva 95/46/ES o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov.

⁽²⁾ Direktiva 2002/58/ES o obdelavi osebnih podatkov in varstvu zasebnosti na področju elektronskih komunikacij.

lastnine in izdajanja licenc. Ker se industrijski standardi in zaščiteni patenti pogosto razvijajo skupaj, EESO poziva Komisijo, naj stori vse potrebno za spodbuditev industrije in organov za določanje standardov, da bodo hitro ukrepali in preprečili, da bi evropske aplikacije RFID postale preveč odvisne od drage tuje intelektualne lastnine.

3.6.4 Kar zadeva okolje, so naprave RFID v celoti zajete v direktivi o odpadni električni in elektronski opremi ter direktivi o omejevanju uporabe nekaterih nevarnih snovi v električni in elektronski opremi. V zvezi z zdravjem se lahko zastavi vprašanje elektromagnetnih polj (EMF) v povezavi z napravami RFID. Predvidena izpostavljenost širše javnosti in delavcev elektromagnetnemu polju, povezanemu z RFID, ki je na splošno šibko, bo znatno nižja od sedanjih standardnih mejnih vrednosti. Kljub temu bo Komisija glede na splošno povečanje uporabe brezžičnih tehnologij še naprej spremljala upoštevanje pravnega okvira. EESO se strinja s tem stališčem.

4. Ugotovitve

4.1 Glede na to, da bo Komisija konec letošnjega leta objavila svoje priporočilo državam članicam, lahko upravičeno pričakujemo, da bo za izhodišče vzela sedanjo infrastrukturo za varovanje podatkov in zasebnosti. To predvsem kaže na to, da bodo organi za varovanje podatkov, ki že obstajajo v vsaki državi članici, pristojni tudi za vprašanja zasebnosti in varnosti v zvezi z RFID.

4.2 Komisija v svojem sporočilu med drugim navaja, da bo ustanovila novo interesno skupino RFID in se z njo posvetovala. EESC bi tej skupini želel predstaviti svoje mnenje.

4.3 Zasebnost in državljanske svoboščine so s tehnologijo RFID izpostavljene resnim nevarnostim:

- (a) Oznake RFID se lahko namestijo v ali na predmete in dokumente brez vednosti posameznika, ki jih dobi v posest. Ker radijski valovi z lahkoto in neslišno prodirajo skozi tkanino, plastiko in druge materiale, je oznake RFID, všite v oblačila ali pritrjene na predmete, ki so vgrajeni v torbice, nakupovalne vrečke, kovčke in druge predmete, mogoče prebrati.
- (b) Elektronska oznaka izdelka lahko omogoči, da vsak predmet dobi svojo posebno identifikacijsko oznako. Posebne identifikacijske številke bi lahko omogočile vzpostavitev globalnega sistema registriranja izdelkov, v katerem se vsak fizični objekt identificira in poveže s kupcem ali lastnikom na mestu prodaje ali prenosa.
- (c) Za uvedbo sistema RFID je treba ustvariti velikanske podatkovne baze, ki vsebujejo podatke o posebnih oznakah. Te evidence bi bilo mogoče povezati z osebnimi identifikacijskimi podatki, zlasti zato, ker se povečujejo pomnilniške zmogljivosti računalnikov in njihove zmogljivosti obdelave podatkov.

(d) Čitalniki lahko preberejo oznake iz razdalje, ki ni omejena na vidno polje. Skriti jih je mogoče skoraj v vsakem okolju, kjer se zbirajo ljudje. Čitalnike je mogoče vgraditi v talne plošče, vtakati v preproge, skriti v vratne odprtine ali prikriti v omare s policami tako, da posamezniki dejansko ne morejo vedeti, kdaj so skenirani.

(e) Če je osebna identiteta povezana s posebnimi številčnimi oznakami RFID, je mogoče brez vednosti ali pristanka posameznika določiti njegov položaj ali sestaviti njegov profil.

(f) Mogoče si je zamisliti svet, v katerem čitalniki RFID tvorijo vseprisotno globalno mrežo. Takšna mreža ne bi potrebovala čitalnikov povsod. Londonski sistem pobiranja cestnine za središče mesta (Congestion Charge) lahko s sorazmerno majhnim številom strateško postavljenih kamer spremlja vse avtomobile, ki vozijo v središče Londona. Na podoben način bi bilo mogoče vzpostaviti mrežo strateško postavljenih čitalnikov RFID. Tega ne smemo dovoliti.

4.4 Komisija je že v 7. okvirnem programu za raziskave in tehnološki razvoj dala smernice za etično uporabo tehnologije, ki vpliva na varnost podatkov in zasebnost (glej navodila za prosilce za projekte sodelovanja, str. 54 ⁽³⁾). RFID je odličen primer spreminjajočega se odnosa med tehnologijo in zakonsko pravico do zasebnosti ali pričakovanjem javnosti glede zasebnosti pri zbiranju in izmenjavi podatkov. Problematika zasebnosti je prisotna povsod, kjer se lahko na poseben način ugotovljivi podatki v zvezi z osebo ali osebami zbirajo in shranjujejo v digitalni ali kakšni drugi obliki. Težave v zvezi s spoštovanjem zasebnosti lahko nastanejo zaradi pomanjkljivega ali neobstoječega nadzora nad razkrivanjem podatkov. Najpogostejše se problemi glede zasebnosti podatkov pojavljajo v zdravstvu, kazenskem pravosodju, finančah, genetiki in določanju položaja. Določanje položaja je najpomembnejše vprašanje v zvezi z RFID.

4.5 V navodilih ⁽⁴⁾ za ravnanje pri varovanju podatkov in zasebnosti je Komisija predvidela osem obvezujočih načel dobre prakse. V skladu s temi morajo biti podatki:

- pošteno in zakonito obdelani,
- zbrani v določene namene,
- ustrezati morajo namenu, biti temu ustrezni in ga ne prese-gati,
- natančni,
- hranjeni samo tako dolgo, kolikor je potrebno,
- obdelani v skladu s pravicami osebe, na katero se nanašajo,
- zanesljivi,
- ne smejo se posredovati državam brez ustrezne zaščite.

Te smernice so popolnoma ustrezne za problematiko varstva in varnosti podatkov v zvezi z uporabo RFID.

⁽³⁾ http://cordis.europa.eu/fp7/dc/index.cfm?fuseaction=UserSite.CooperationDetailsCallPage&call_id=11.

⁽⁴⁾ Direktiva 95/46/ES o varstvu osebnih podatkov, člen 6.

4.6 Po mnenju EESO so temeljna načela dobre prakse naslednja:

- Uporabniki RFID morajo s svojim delovanjem in postopki seznaniti javnost in ne sme biti nobenih tajnih baz osebnih podatkov.
- Posamezniki imajo pravico vedeti, kdaj predmeti v trgovinskem okolju vsebujejo oznake ali čitalnike RFID. Vsako prebiranje oznak v trgovinskem okolju mora biti pregledno za vse udeležene strani.
- Uporabniki RFID morajo navesti namene uporabe oznak in čitalnikov. Zbiranje podatkov je treba omejiti na tisto, kar je potrebno za konkreten namen.
- Uporabniki RFID so odgovorni za uporabo tehnologije ter za spoštovanje zakonodaje in smernic v zvezi z varnostjo podatkov. Odgovorni so tudi za varnost ter integriteto sistema in njegove baze osebnih podatkov.

4.7 Kako izvajati ta načela v praksi, je sporno. Najustrezneje bi bilo, da bi vsa podjetja, ki so vključena v poslovanje med podjetji in potrošniki, kot so trgovina na drobno, izdaja vozovnic in vstopnic, nadzori dostopa ali prevozne storitve, strankam dala neko jamstvo, da bodo ta načela spoštovana. To jamstvo bi bilo nekakšna potrošniška listina. Na konceptualni ravni bi lahko ta listina vključevala vsa načela dobre prakse varovanja podatkov, ki so podrobno opisana v točki 4.5. EESO poleg tega predlaga naslednje smernice:

- a) trgovcem bi bilo treba prepovedati, da bi potrošnike silili ali priganjali, naj sprejmejo aktivne ali pasivne oznake v izdelkih, ki jih kupujejo. Rešitve bi lahko vključevale oznake, dodane embalaži, ali odstranljive oznake, podobne listkom s ceno;
- b) stranke bi morale imeti možnost odstraniti ali deaktivirati vse oznake na predmetih v svoji posesti;
- c) RFID načeloma ne bi smeli uporabljati za določanje položaja posameznikov; sledenje oseb, na primer prek oblačil, blaga, vozovnic, vstopnic ali drugih predmetov je neprimerno;
- d) RFID nikoli ne bi smeli uporabljati na način, ki bi lahko odpravil ali zmanjšal anonimnost;
- e) pristojni organ bi moral dati jasna navodila, da bodo postopki iz točk (c) in (d) dopustni le v izjemnih okoliščinah ter po predhodnem uradnem obvestilu pristojnemu organu.

4.8 Za navedene smernice bi lahko veljale nekatere izjeme, kadar:

- se fizične osebe odločijo, da pustijo oznake aktivne iz osebnih razlogov;
- fizične osebe pristanejo na sledenje v kritičnem okolju, kot so močno varovane javne in zasebne ustanove in institucije;
- se fizične osebe odločijo, da uporabijo aplikacije, ki bodo določale njihov položaj in jih prepoznavale na enak način, kot njihov položaj in identiteto že določajo z uporabo mobilnih telefonov, bančnih kartic, spletnih naslovov itd.

O vsaki takšni izjemi je treba obvestiti pristojni organ.

4.9 Vrsta možnosti uporabe, za katere bi lahko v celoti veljale izjeme, je določanje položaja oseb ali blaga v okoljih, v katerih se te osebe ali blago zadržujejo le začasno. Prtljago v letalskem prevozu bi lahko označevali pri prijavi za let (*check in*), da bi izboljšali varnost in zanesljivost ravnanja s prtljago, potniki pa bi lahko bili označeni zaradi izboljšanja točnosti poletov in hitrejših varnostnih postopkov. Druga možnost uporabe bi lahko bila določanje položaja bolnikov po sprejemu v bolnišnico zaradi operacije. Glavno merilo sprejemljivosti za to vrsto uporabe bi bilo, da bodo oznake ob koncu tega začasnega obdobja zanesljivo izbrisane.

4.10 RFID ni dovršena tehnologija in še vedno ne moremo poznati vseh njenih možnosti. Po eni strani lahko naši tehnološki civilizaciji prinese nepredstavljive koristi, po drugi strani pa je lahko doslej največja tehnološka grožnja za zasebnost in svobodo. EESO meni, da je treba aplikacije RFID razvijati skladno s strogim etičnim kodeksom, kadar gre za zasebnost, svobodo in varnost podatkov, da pa jih je treba – ob upoštevanju potrebnih varnostnih ukrepov – še naprej razvijati.

4.11 Skratka, kjer so aplikacije RFID dovoljene, mora biti izvedba za vsakega udeleženca popolnoma pregledna. Aplikacije za izboljšanje ravnanja z blagom so na splošno sprejemljive. Aplikacije, ki vključujejo označevanje oseb, na splošno niso sprejemljive, razen v okoljih, v katerih se te osebe zadržujejo le začasno. Aplikacije, ki povezujejo ljudi z blagom, so lahko sprejemljive za namene oglaševanja. Aplikacije, ki identificirajo ljudi prek blaga, ki ga kupujejo, so na splošno nesprejemljive. Poleg tega so nekatere aplikacije nezdržljive s svobodno družbo in jih nikoli ne bi smeli dovoliti. Nujna potreba po spoštovanju zasebnosti in ohranjanju anonimnosti mora biti jedro priporočila Komisije državam članicam.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Galileo na razpotju: izvajanje evropskih programov sistema za globalno satelitsko navigacijo (GNSS)

COM(2007) 261 konč.

(2007/C 256/14)

Evropska komisija je 16. maja 2007 sklenila, da v skladu s členom 262 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjenem dokumentu.

Predsedstvo Odbora je 29. maja 2007 strokovno skupino za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo zadolžilo za pripravo dela na tem področju.

Zaradi nujnosti postopka je Evropski ekonomsko-socialni odbor na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) za glavnega poročevalca imenoval g. BUFFETAUTA ter sprejel naslednje mnenje s 95 glasovi za in enim vzdržanim glasom.

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor pozdravlja realizem in pogum, ki ga je Evropska komisija pokazala v svojem sporočilu z naslovom *Galileo na razpotju: izvajanje evropskih programov sistema za globalno satelitsko navigacijo (GNSS)*, COM (2007) 261 konč., s katerim se je odločila ukrepati po zastoju pogajanj o koncesijski pogodbi za sistem Galileo.

1.2 Popolnoma se strinja, da je treba pogajanja, ki so zašla v slepo ulico, končati in začeti izvajati alternativno strategijo.

1.3 V celoti podpira pripravljenost Sveta, Evropskega parlamenta in Komisije za uspešno izvedbo programa Galileo v njegovem prvotno načrtovanem obsegu in zasnovi.

1.4 Meni, da je program Galileo strateški projekt Evropske unije, ki lahko potrdi sposobnosti Evrope, da združi svoje moči in se skupaj loti izjemnega človeškega, znanstvenega, tehničnega in gospodarskega podviga.

1.5 Ocenjuje, da bi opustitev projekta imela katastrofalne posledice za Evropsko unijo.

1.6 Poudarja, da je model, ki ga je predložila Komisija, zanimiv in uresničljiv predlog za dokončanje projekta, ter meni, da prenos odgovornosti in financiranja faze razvoja in uvajanja na javni sektor odraža realistično oceno položaja.

1.7 Ker ima predlagani scenarij pomembne finančne posledice in zagotovo pomeni obremenitev javnih financ, EESO vztraja, da je treba nepristransko razmisliti o možnosti, da bi države članice EU sistem Galileo uporabile v vojaške, zlasti obrambne namene, ter o možnosti uvedbe zelo nizkega davka na ceno terminalov sistema, da bi tako pripomogli k finančnemu ravnotežju projekta.

1.8 EESO priporoča, da se čim prej pojasnijo pogoji in načini podelitve koncesije za sistem EGNOS, ki na evropski regionalni

ravni dopolnjuje ameriški sistem GPS, ter da se izvajanje tega programa dobro uskladi s programom Galileo.

1.9 Strinja se z odločitvijo, da Evropska vesoljska agencija (ESA) ostane „zastopnik za javna naročila in organ za zasnovanje projekta.“

1.10 EESO svari pred skušnjo, da bi tudi za program Galileo veljale omejitve načela „pravičnega vračila“ (juste retour), čeprav se zaveda upravičene zaskrbljenosti držav članic glede znanstvenega, tehničnega in gospodarskega razvoja.

1.11 Opozarja, da se lahko vprašanja upravljanja ter delitve gospodarske in tehnične odgovornosti, če so slabo obravnavana, izkažejo za zelo nevarna, kot je nedavno pokazal primer Airbusa.

1.12 Od držav članic zahteva, naj storijo vse za to, da se program Galileo uspešno zaključi.

2. Ozadje sporočila

2.1 Pet mesecev po objavi zelene knjige o satelitskih navigacijskih aplikacijah je Komisija objavila novo sporočilo z vznemirjajočim naslovom *Galileo na razpotju: izvajanje evropskih programov sistema za globalno satelitsko navigacijo (GNSS)*.

2.2 Osupljivemu naslovu je botrovalo dejstvo, da so pogajanja o koncesijski pogodbi zastala. Z industrijskim konzorcijem, ki se poteguje za koncesijo, se ni več zdel mogoč noben dogovor. Vpletene strani so se razhajale v osnovnih točkah gospodarskega modela projekta.

2.3 Evropska komisija zato ni mogla narediti drugega, kot da se je seznanila z neuspehom, ki je sledil vrsti zamud pri izvajanju programa Galileo in terjal bistveno preusmeritev projekta tako z gospodarskega kot pravnega vidika.

2.4 Svet ministrov za promet je 22. marca 2007 Komisijo zaprosil, naj razmere oceni in predlaga podrobne alternativne scenarije za koncesijsko pogodbo, vključno s scenarijem za čim hitrejšo zagotovitev storitev satelitske navigacije EGNOS – ki na regionalni ravni dopolnjuje ameriški sistem GPS – kot predhodnika programa Galileo.

2.5 Evropski parlament je sicer ponovil svojo podporo programu Galileo, obenem pa izrazil zaskrbljenost zaradi ponavljajočih se zamud pri razvoju projekta in od Komisije zahteval, naj predstavi predloge za rešitev nastalega položaja.

2.6 Sporočilo Komisije je odgovor na ti dve zahtevi institucij odločanja Evropske unije.

3. Kratka vsebina sporočila Komisije

3.1 Prva pomembna točka je, da Komisija poziva Svet in Evropski parlament, naj se seznani z neučinkovitostjo sedanjih pogajanj o koncesiji in na podlagi tega skleneta, da jih je treba končati. Ker so pogajanja zastala, Komisija skoraj ni imela druge možnosti.

3.2 Komisija pa kljub temu poziva Svet in Parlament, naj ponovno potrdita potrebo po vzpostavitvi avtonomnega sistema satelitske navigacije in podpreta nadaljevanje programa Galileo. Neuspeh sedanjih pogajanj o koncesiji tako ne bi smel pomeniti opustitve programa Galileo. Ravno nasprotno, Komisija želi, da se znova potrdita tako strateška narava tega projekta za Evropsko unijo kot njegov gospodarski pomen.

3.3 Program Galileo bi se moral po mnenju Komisije izvajati po istem sistemu, kot je bil predviden doslej. Njegove tehnične lastnosti bi morale ostati nespremenjene, torej konstelacija 30 satelitov, ki nudijo pet različnih storitev z odlično kakovostjo signala.

3.4 Ne bi se torej smeli zadovoljiti s cenejšo različico programa Galileo.

3.5 Komisija predlaga dva alternativna scenarija:

a. Scenarij A: javni sektor financira in pridobi operativni sistem z omejeno zmogljivostjo. To temeljno infrastrukturo sestavlja 18 satelitov s pripadajočim zemeljskim segmentom. Natančnost določanja položaja in geografska pokritost, ki ju zagotavlja, zadostujeta za dajanje storitev na trg, ni pa še v celoti izkoriščena tehnična dodana vrednost programa Galileo.

Preostalih 12 satelitov postavi zasebni sektor v okviru koncesijske pogodbe.

b. Scenarij B: javni sektor financira in pridobi celotni operativni sistem z vsemi zmogljivostmi. To infrastrukturo sestavlja 30 satelitov s pripadajočim zemeljskim segmentom. Omogoča opravljanje vseh storitev programa Galileo za vse ciljne uporabnike in bodočemu koncesionarju zagotavlja popolno zaupanje v stabilnost zasnove. Javno-zasebno partnerstvo (PPP) v okviru koncesijske pogodbe pokriva delovanje, dejavnosti izkoriščanja sistema in vzdrževanje konstelacije 30 sate-

litov. Vso infrastrukturo bi dokončno postavili do konca leta 2012, koncesijska pogodba javno-zasebnega partnerstva pa bi pokrivala obdobje 2010-2030.

3.6 Komisija priporoča izvedbo drugega scenarija v dveh fazah:

— s posebno koncesijo začeti leta 2008 s takojšnjim izvajanjem EGNOS kot predhodnika programa Galileo. Po dokončanju postavitve celotne konstelacije satelitov programa Galileo bi se izkoriščanje lahko začelo konec leta 2012;

— sočasno potekajo pogajanja in vzpostavljanje javno-zasebnega partnerstva v obliki koncesije za fazo izkoriščanja programov EGNOS in Galileo od 2010 do 2030.

3.7 Komisija tudi poziva Svet in Parlament, naj programa podpreta s potrditvijo vrste načel:

— sistem EGNOS mora doseči operativno zmogljivost do leta 2008,

— evropske programe sistema za globalno satelitsko navigacijo je treba zasnovati, se o njih sporazumeti, jih upravljati in nadzirati na ravni Evropske unije v interesu vseh držav članic,

— programu Galileo je treba priznati strateško naravo,

— Evropska vesoljska agencija (ESA) mora ostati zastopnik za javna naročila in organ za zasnovo programa **v imenu Evropske unije, ki deluje po njenem pooblastilu in njenih pravilih,**

— v program je treba uvesti pošteno konkurenco, kadar je le mogoče,

— javno upravljanje programov je treba okrepiti in prestrukturirati tako, da se Evropski komisiji zaupata politična odgovornost in vodstvo,

— treba je zagotoviti zaupanje vlagateljev.

3.8 Za tak program je treba najti obsežne finančne vire – izkoristiti sredstva, predvidena v finančnih perspektivah za zdaj predlagani program, poleg tega pa zagotoviti dodatno financiranje.

3.9 V finančnem obdobju 2007-2013 bi bilo treba za izvajanje dosedanjega modela poleg ukrepov za zmanjšanje tveganja zbrati 2,4 milijarde EUR. Če pa bi naročili celotno prvo konstelacijo (30 satelitov), čemur bi sledilo javno-zasebno partnerstvo za fazo izkoriščanja od 2010 do 2030, bi bilo treba zbrati 3,4 milijarde EUR.

4. Splošne ugotovitve

4.1 Prav je, da se je Komisija zavedla zastoja pogajanj o koncesiji v sedanjem okviru in da priporoča, da se jih konča. Z zbujanjem varljivih vtisov ne bi dosegli drugega, kot podaljšali zaskrbljujoči položaj in ustvarili še večjo zamudo v izvajanju programa.

4.2 Svet je glede tega prišel do podobnega sklepa kot Komisija in se odločil pogajanja končati in začeti z novega izhodišča. Obenem je znova poudaril prednostno naravo programa Galileo, kar EESO pozdravlja.

4.3 Nedavna raziskava Eurobarometra (maj/junij 2007) o programu Galileo, ki jo je naročil GD TREN, je pokazala, da 80 % prebivalcev Evropske unije podpira avtonomni sistem za satelitsko navigacijo, 63 % pa bi jih bilo naklonjeno dodatnemu financiranju za uresničitev tega projekta. Ocene posledic, ki bi jih opustitev programa Galileo imela za podobo Evropske unije, pa so precej različne. 44 % vprašanih ocenjuje, da bi bil učinek negativen, 41 % pa jih meni, da to ne bi imelo nobenega učinka.

4.4 EESO pozdravlja podporo Sveta in javnega mnenja programu Galileo, vendar pa meni, da bi imela opustitev projekta katastrofalne posledice za podobo Evropske unije in zaupanje v evropske projekte. Bila bi znamenje, da Evropska unija ni sposobna uspešno izpeljati obetavnega znanstvenega in tehničnega projekta, ki bi mobiliziral naše najboljše raziskovalne, inovacijske in tehnične zmogljivosti ter odprl pomembne tržne priložnosti.

4.5 Sporočilo Komisije pa ob vsem tem ne daje odgovora na več vprašanj. Močno sta poudarjena program EGNOS in to, da je treba čim prej zagotoviti njegovo izkoriščanje, Komisija pa se izmika vprašanju, kdo ga bo izkoriščal. Omejila se je na navedbo, da bo sledila koncesija, ne da bi nakazala, kakšno obliko bo ta imela in kdo bodo morebitni partnerji (podjetje, konzorcij, organizacije ali družbe, odgovorne za upravljanje zračnega prometa?). Bo to javni ali zasebni operater? Kakšni bodo postopki za izvajanje in roki?

4.6 Sistemi za popraviljanje signalov, ki omogočajo izboljšanje kakovosti storitev GPS, so regionalni (poleg programa EGNOS obstajata še sistem WAAS v Severni Ameriki in še en sistem v Indiji). Kakšne so povezave med temi regionalnimi sistemi in kakšni mednarodni dogovori so zaradi njih potrebni?

4.7 Glede na težave s konzorcijem, ki se poteguje za koncesijo za program Galileo, je treba paziti, da tudi v predlaganih novih scenarijih ne bi zašli v podobne težave. Za člani konzorcija so se dejansko pogosto skrivale nacionalne smernice. Veliko vpletenih družb je odvisnih od javnih naročil ali pa so državne družbe in bilo bi naivno misliti, da gre za klasičen „zasebni“

konzorcij. To bi se lahko ponovilo v novih scenarijih, zato je treba poskrbeti za strogo organizacijo dejansko konkurenčnega zbiranja ponudb.

4.8 EESO pozdravlja dejstvo, da glavna zasnova projekta ostaja enaka, in še posebej to, da se ohranja obseg predlaganih storitev. Predlog Komisije je najbolj primeren. Če bi spremenili gospodarsko strukturo projekta, bi to prineslo dodatne zamude, večje finančne stroške in nepotrebno tveganje.

4.9 Odbor tudi meni, da ima Komisija prav, ko poudarja: „Medtem, ko se sistem vzdržuje kot civilni sistem, bi lahko znatni prihodki prišli tudi od vojaških uporabnikov“. Zaradi občutljivosti tega vprašanja Odbor ocenjuje, da bi o tem morale razpravljati države članice. Obenem meni, da bi države članice EU morale imeti možnost, da se same odločijo o uporabi sistema predpisanih javnih storitev za obrambno vojaško rabo ob zagotovitvi ustreznega financiranja, če to želijo.

4.10 Ker je vprašanje financiranja bistveno, se EESO sprašuje, ali ne bi bilo treba uvesti zelo nizkega davka na prodajo terminalov, s katerim bi prispevali k financiranju programa Galileo.

4.11 EESO sicer podpira idejo, da Evropska vesoljska agencija ostane „zastopnik za javna naročila in organ za zasnovo“, vendar pa poudarja, da program Galileo zaradi tega ne sme biti podvržen omejitvam načela „pravičnega vračila“ (juste retour), čeprav se zaveda, da so bili dogovori med državami za prejšnji model sklenjeni na podlagi natančnega gospodarskega ravnesja med državami članicami. Poudarja, da bojazni zaradi gospodarskih posledic projekta za glavne sodelujoče države članice ne smejo ogroziti projekta, ki je za Evropsko unijo bistvenega in simboličnega pomena. Opozarja, da so težave, s katerimi se danes sooča EADS (Airbus), posledica prav takšnih bojazni. Želja po gospodarskem ravnesju med partnerji je legitimna, vendar pa bo v primeru, če bo pripeljala do dejanske ohromitve ali zamud pri izvajanju projektov, postavljen pod vprašaj ves ta evropski projekt simboličnega značaja z industrijskimi in znanstvenimi razsežnostmi ter gospodarskimi posledicami.

4.12 EESO domneva, da Komisija prav zato, ker želi ohraniti načela upravljanja Skupnosti, tako vztrajno in morda ne povsem diplomatsko zahteva politično vodenje projekta in obenem podcenjuje pomembno vlogo, ki jo ima Evropska vesoljska agencija.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o dvoletnem poročilu o napredku strategije EU za trajnostni razvoj

(2007/C 256/15)

Evropska Komisija je v dopisu z dne 11. decembra 2006, naslovljenem na g. DIMITRIADISA, Evropski ekonomsko-socialni odbor v skladu s členom 262 Pogodbe o ustanovitvi ES zaprosila za pripravo mnenja o naslednji temi: *Dvoletno poročilo o napredku strategije EU za trajnostni razvoj*.

Strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje (opazovalna skupina za trajnostni razvoj), zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 8. junija 2007. Poročevalec je bil g. RIBBE.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 70 glasovi za, 21 glasovi proti in 10 vzdržanimi glasovi.

1. Povzetek sklepov in priporočil Odbora

in/ali onesnaževanje, s čimer bi prispevali k ciljem EU, tj. povečanju zaposlovanja in zmanjšanju negativnih vplivov na okolje“,

1.1 Odbor pozdravlja, da je sprejetje prenovljene strategije o trajnostnem razvoju na vrhu EU junija 2006 vidno spodbudilo razpravo. K temu, da bosta politika in družba konkretnije obveščeni o pozitivnih trendih in področjih, na katerih prihaja do problemov pri izvajanju, bo pripomogla zlasti obvezna objava poročila o napredku vsaki dve leti.

— kakšen konkreten časovni načrt je določila Komisija za uresničitev cilja Evropskega sveta, da bi postopno odpravili subvencije, ki negativno vplivajo na okolje, in ali bi lahko upoštevali zamisel EESO, da bi se ta sredstva vsaj delno stekala v sklad EU za trajnostni razvoj,

1.2 EESO je v predhodnih mnenjih o trajnostnem razvoju načeloma vedno z odobravanjem sprejel predloženi dokument Komisije, Sveta oz. Evropskega sveta, hkrati pa postavil tudi kritična vprašanja in včasih oblikoval obsežne predloge, ki jih institucije pogosto niso sprejele. Tudi tokrat je EESO kritičen, ker je na mnogih področjih, ki so priznana kot prednostna, še vedno preveč nenatančno oblikovanih ciljev, zlasti pa je premalo jasnosti glede instrumentov, ki jih je treba uporabiti.

— kako bo Komisija v prihodnje preprečila očitna nasprotja, ki se še pojavljajo med zahtevami in realnostjo na področju trajnostnega razvoja, na primer v prometnem sektorju (glej točki 4.15 in 4.16) in

— kako ravnati z državami članicami, ki niso predložile ustreznih nacionalnih strategij trajnostnega razvoja.

1.3 EESO zlasti pozdravlja ključne cilje prenovljene strategije in usmeritvena načela politike ter poziva Komisijo, Svet in Evropski parlament, da jih resno obravnavajo in v celoti upoštevajo.

1.5 EESO razume, da je glede na vedno hujše posledice za podnebje posebna pozornost namenjena področjema podnebja in energetike. Vendar pa meni, da

— je to dobro, a ne sme povzročiti zanemarjanja ostalih osrednjih elementov strategije,

1.4 Odbor pričakuje, da bo prvo poročilo o napredku, ki naj bi bilo objavljeno septembra 2007, med drugim natančneje poročalo o tem,

— katere ekonomske instrumente predvideva Komisija „za spodbujanje preglednosti trga in tržnih cen, ki odsevajo realne ekonomske, družbene in okoljske stroške proizvodov in storitev (določanje pravih cen)“,

— je kljub nujni potrebi po političnem ukrepanju vse sklepe treba sprejeti v skladu z „usmeritvenimi načeli politike“, opredeljenimi v strategiji, torej z vključevanjem državljanov, podjetij in socialnih partnerjev, z uporabo najboljšega znanja, ki je na voljo, itd. Sklep, sprejet v okviru energetskega paketa, da je treba v prihodnosti 10 % evropskega goriva pridelati iz biomase, namesto 5,75 %, kot je bilo dogovorjeno v preteklosti, ni v skladu s temi načeli. EESO meni, da bi tu morebiti lahko prišlo do velikih težav, kar bo obravnaval v ločenem mnenju o ustreznem poročilu Komisije o napredku (¹).

— kako se bo konkretno izvajala zahteva Evropskega sveta „o nadaljnjih ukrepih, s pomočjo katerih se obdavčitev stroškovno učinkovito preusmeri z dela na izkoriščanje virov in porabo energije

(¹) COM(2006) 845 konč.

2. Glavni elementi in ozadje mnenja

2.1 Leta 2001 je Evropski svet v Göteborgu sprejel *Strategijo trajnostnega razvoja EU*. Decembra 2005 je Komisija Evropskemu parlamentu in Svetu predložila sporočilo o pregledu strategije trajnostnega razvoja – izhodišča za ukrepanje ⁽²⁾, v katerem je določila „nadaljnje konkretne ukrepe za prihodnja leta“.

2.2 Evropski ekonomsko-socialni odbor je v preteklih letih strategijo trajnostnega razvoja obravnaval v številnih mnenjih. Pri tem je vedno poudaril velik pomen trajnostnega razvoja za našo družbo. Vedno je načeloma podprl pristope Komisije in se strinjal s trditvami Evropskega sveta, da je trajnostna strategija najpomembnejša strategija Unije in da mora njene cilje upoštevati tudi lizbonska strategija.

2.3 EESO pa je bil v svojih mnenjih o trajnostni strategiji pogosto tudi kritičen in je načel konstruktivna vprašanja, na katera Komisija in Svet do danes še nista v celoti odgovorila.

2.4 V svojem zadnjem mnenju o tej temi je EESO obravnaval omenjeno sporočilo Komisije iz decembra 2005. Pri tem je bil kritičen do Komisije, ker v izhodiščih za ukrepanje, ki jih je označila za ambiciozna, ni upoštevala niti priporočila EESO iz aprila 2004 niti lastne obljube iz junija 2005. V nasprotju z obljubami tudi tokrat ni opredelila nobenih jasnih ciljev, ki jih želi doseči v okviru trajnostne strategije.

2.4.1 EESO je tedaj opozoril, da je namen vsake strategije opisati pot do ciljev. Pomanjkanje konkretnih ciljev avtomatično vodi do težav pri opredeljevanju instrumentov. Če ne vemo, kam hočemo priti, tudi ne moremo določiti, kako bomo tja prišli. V sporočilu je zato po mnenju EESO ostalo odprtih več vprašanj kot je bilo podanih odgovorov in smeri.

2.4.2 Če širše javnosti oz. udeleženi socialnih partnerjev ne seznanimo niti s cilji niti z instrumenti, če torej obstaja nejasnost o tem, „kaj trajnostni razvoj konkretno pomeni in kako se bo prihodnji razvoj razlikoval od sedanjih življenjskih razmer, [...] v sektorjih, ki utegnejo biti prizadeti, prihaja do bojazni in odpora“, je EESO zapisal že v mnenju leta 2004 ⁽³⁾. EESO žal ugotavlja, da se v preteklih treh letih stvari niso bistveno razjasnile, kar zgotovo škodi verodostojnosti politike trajnostnega razvoja.

2.5 Avstrijsko predsedstvo v prvi polovici leta 2006 je na položaj verjetno gledalo podobno. Zato je sporočilo Komisije iz leta 2005 bolj ali manj dalo na stran in pripravilo nov,

samostojen dokument, o katerem so na vrhu junija 2006 razpravljali voditelji držav in vlad in ga nato sprejeli kot prenovljeno strategijo ⁽⁴⁾.

2.6 Prenovljena strategija priznava EESO pomembno vlogo, najbrž zaradi njegovih dosedanjih prizadevanj na tem področju. V skladu s točko 39 mora v prihodnosti „dejavno sodelovati pri ustvarjanju odgovornosti, med drugim naj bi deloval kot katalizator, da bi spodbudil razpravo na ravni EU“, in je pozvan, „naj pripravi prispevek k poročilu Komisije o napredku, ki bo nared vsake dve leti“.

2.7 EESO s pripravo tega mnenja sprejema to odgovornost in nalogo. Najprej bo predstavil nekatere splošne ugotovitve v zvezi s prenovljeno strategijo (točka 3), nato bo na kratko obdelal tematska področja nove strategije (točka 4) in na koncu predstavil svoje stališče do določenih vsebin poročila o napredku, ki naj bi ga pripravili do septembra 2007 (točka 5).

3. Splošne ugotovitve o prenovljeni strategiji

3.1 Ko najpomembnejša politična institucija EU pregleda in prenovi eno svojih politik, kot je to storil Evropski svet s *Strategijo EU za trajnostni razvoj*, civilna družba pričakuje, da bo v dokumentu tudi podano,

- zakaj je bila pravzaprav potrebna prenova,
- kaj je bil rezultat analize pomanjkljivosti, torej kje so bili prepoznani problemi in
- kaj konkretno je treba spremeniti v prihodnosti, katera področja ne bodo več obravnavana ali bodo obravnavana drugače oz. katera področja so dodana in zakaj ter
- kako Komisija namerava npr. doseči potreben cilj vključevanja vprašanj trajnostnega razvoja v delo vseh generalnih direktorátov.

3.2 Toda v dokumentu bi žal zaman iskali vzroke in rezultate tovrstnega pregleda. V dokumentu je predlagana zgolj prenovljena strategija.

3.3 V göteborgsko strategijo so bile na podlagi sporočila Komisije zajete štiri glavne teme, in sicer:

- podnebne spremembe,
- promet,
- javno zdravstvo,
- naravni viri.

⁽²⁾ COM(2005) 658 konč., 13.12.2005.

⁽³⁾ UL C 117, 30.4.2004, str. 22, točka 2.2.1.

⁽⁴⁾ Svet Evropske unije, dokument št. 10917/06 z dne 26.6.2006: Pregled strategije EU za trajnostni razvoj – prenovljena strategija.

3.4 Dve dodatni temi, ki jih je Komisija tudi predlagala, in sicer boj proti revščini in staranje prebivalstva, v göteborgsko strategijo nista bili zajeti, Evropski svet pa te odločitve ni utemeljil. EESO je v svojem mnenju aprila 2004 ⁽⁵⁾ to kritiziral kot „neustrezen znak“. Poleg tega je bilo izrečenih mnogo kritik, ker strategija ni zajeta v enem samem dokumentu, ki bi ga lahko učinkovito predstavili javnosti, in ker se zunanja razsežnost obravnava v ločenem dokumentu.

3.5 V prenovljeni strategiji je opisanih 7 ključnih izzivov z operativnimi cilji in ukrepi. Gre za naslednja področja:

- podnebne spremembe in čista energija,
- trajnostni promet,
- trajnostna poraba in proizvodnja,
- ohranjanje in upravljanje naravnih virov,
- javno zdravje,
- socialna vključenost, demografija in migracije,
- svetovni izzivi glede revščine in trajnostnega razvoja.

3.6 Primerjava prvotne in nove strategije kaže, da v prenovljeni strategiji v bistvu ni prišlo do sprememb prednostnih področij. Prenovljena strategija zgolj dopolnjuje teme göteborgske strategije z nujnimi področji ukrepanja, ki so bila opredeljena že v sporočilu Komisije iz leta 2001 („boj proti revščini“ in „staranje prebivalstva“), ter „trajnostno porabo in proizvodnjo“.

3.7 EESO to dobro razume, saj tako vprašanja, zajeta v strategijo leta 2001, kot tedaj opuščena vprašanja niso rešena, zato je temeljita politična obravnava nujnejša kot kdajkoli prej. Toda ravno zaradi pomanjkljivih političnih ukrepov v preteklosti je zanimiv odgovor na vprašanje, v čem se prenovljena strategija pravzaprav razlikuje od stare in kako oceniti dosedANJI uspeh stare strategije. To vprašanje je pomembno zlasti zato, da bi se izognili očitkom, da predlaganje vedno novih dokumentov bolj prispeva k zmešnjavi kot k politični krepitvi potrebnega procesa. EESO je večkrat opozoril, da politike trajnostnega razvoja ne moremo meriti po količini upravnih in političnih dokumentov, ampak le po konkretnih in učinkovitih ukrepih.

3.8 Prenovljena strategija temelji na odličnem naboru načel trajnostnega razvoja, na podlagi katerih naj bi izdelali katalog ciljev in ukrepov za vsako od sedmih izbranih prednostnih področij. Poleg tega so predvideni nekateri medsektorski ukrepi in razvoj postopkov za izvajanje in spremljanje napredka. V tem smislu je prenovljena strategija vsekakor boljša od svojih predhodnic.

3.9 Sodeč po prvih znakih se deli strategije, ki se nanašajo na podnebne spremembe in energijo, sedaj temeljito obravnavajo. To je dobro, a ne sme povzročiti zanemarjanja ostalih osrednjih elementov strategije. Pregled izvajanja je dobra priložnost, da se to vprašanje prouči in da skušamo dati strategiji večji pomen in

zagon na vseh osrednjih področjih. Odbor želi znova poudariti, da gre pri trajnostnem razvoju za obsežen celosten pristop in ne za seznam posameznih možnosti, ki jih lahko vsak poljubno izbira. Cilji in ukrepi na področju podnebnih sprememb so zelo jasni, konkretni in dovolj nujni, da bi lahko resnično spodbudili ukrepanje. Večina ostalih tem strategije trajnostnega razvoja pa je preveč nejasna in časovno neopredeljena, da bi lahko spodbudila večje spremembe.

3.10 Obseg strategije. Sedem tem prenovljene strategije v primerjavi z nezadostnimi štirimi temami prejšnje različice predstavlja izboljšanje. Toda nekatera pomembna področja so še vedno izpuščena. Že v mnenju na lastno pobudo aprila 2004 ⁽⁶⁾ je EESO med drugim zahteval, da se kmetijstvu nameni posebno poglavje. Odbor ponavlja to zahtevo na podlagi resnih dvomov, ki jih je večkrat izrazil o tem, ali je trajnostno kmetijstvo, kot ga zahteva evropski kmetijski model, sploh mogoče doseči v pogojih, ki vladajo na svetovnem trgu. Dvome Odbora o tem, ali se SKP res razvija v pravi smeri, potrjuje dejstvo, da so voditelji držav in vlad v okviru finančnega obdobja 2007-2013 bistveno zmanjšali sredstva za drugi steber SKP, ki je zlasti pomemben za razvoj trajnostnega kmetijstva. EESO je to večkrat kritiziral in se sprašuje, kako je ta odločitev lahko v skladu s politiko trajnostnega razvoja. Kmetijstvo se v novi strategiji obravnava pod točko naravni viri, kar preprosto ni dovolj.

3.11 Vprašanje, ali je kmetijska politika, usmerjena na svetovne, odprte trge, lahko trajnostna, avtomatično odpira splošno vprašanje o svetovnih pravilih proizvodnje in trgovine. STO je organizacija, ki temelji na sporazumih, ki spodbujajo prosto svetovno trgovino. Prosta, liberalizirana trgovina pa ni nujno trajnostna, kot je EESO večkrat ugotovil. Prenovljena strategija na žalost ne govori o tem, kako iz proste trgovine narediti trgovino, ki bo v skladu z načeli trajnosti. To je velika pomanjkljivost! Tudi tu mora EESO žal opozoriti na to, da odgovorni v EU doslej še niso uspeli odgovoriti na to vprašanje, ki ga je postavil že pred tremi leti ⁽⁷⁾, čeprav ugotavlja, da si je EU v preteklih letih vsekakor prizadevala za pogajanja o novih pravilih svetovne trgovine, tudi z IMF in Svetovno banko.

3.11.1 Svetovna razsežnost je seveda za evropsko strategijo trajnostnega razvoja zelo pomembna, saj na evropsko gospodarstvo vplivajo tudi trendi zunaj našega gospodarskega prostora. Vsaka strategija EU mora biti zato v skladu s svetovnim pristopom k trajnostnemu razvoju in ga aktivno podpirati. Prenovljena strategija to priznava z omembo podpore razvojnim ciljem novega tisočletja, Kjotskemu protokolu, Okoljskemu programu ZN (UNEP) in drugim svetovnim pobudam. Strategija tudi priznava, da mora „globalizacija prispeva[ti] k trajnostnemu razvoju“. EESO ugotavlja, da Komisija v letu 2007 pripravlja

⁽⁵⁾ UL C 117, 30.4.2004.

⁽⁶⁾ UL C 117, 30.4.2004.

⁽⁷⁾ UL C 117, 30.4.2004, med drugim točki 0.8 in 6.4 ter naslednje točke.

akcijski načrt o trajnostni porabi in proizvodnji, vendar meni, da je potrebna temeljitejša analiza, da bi lahko sploh upali na rešitev vprašanj globalnih neenakosti. Želja po rasti v novih industrializiranih državah, ki upravičeno stremijo k višjemu življenjskemu standardu, bo skoraj zagotovo imela katastrofalne posledice za svetovne vire in sisteme. V strategiji je torej treba obravnavati meje „nosilne zmogljivosti“ planeta, ki ga že bremeni 200 let neenako porazdeljene industrializacije.

3.11.2 EESO predlaga, naj Komisija pripravi sporočilo o pristopih k upravljanju in razporeditvi skupnih svetovnih virov. V središču bi bil dolgoročni okvir za stabilizacijo koncentracij toplogrednih plinov v ozračju na „varni“ ravni s pomočjo mednarodne delitve kvote svetovnih emisij. Na koncu dogovorjenega obdobja, med katerim bi se emisije na prebivalca zblizale, bi bile te pravice enake. Tak pristop, o katerem se že na široko razpravlja in je poznan kot „zmanjševanje in konvergenca“ (*contraction and convergence*), upošteva tako posledice rasti števila prebivalstva, industrijske zmogljivosti, globalizacijo kot tudi zahteve po pravični in praktični ponovni razdelitvi ozračja kot skupnega vira.

3.12 Jasnost ciljev. Družba v veliki meri sprejema trajnostni razvoj kot splošni cilj. Da pa bo strategija trajnostnega razvoja dala resnično spodbudo, jo je treba izvajati s pomočjo konkretnih merljivih ciljev in nalog, na podlagi stroge analize. Prenovljena strategija sicer vsebuje številne cilje in ukrepe, ki pa jih ne povezuje z merljivo analizo podatkov in trendov ali kakovostno analizo vprašanj in problemov. Tako pogosto ni jasno, zakaj so izbrani določeni cilji in ukrepi, kako vrednotiti njihov napredek in koliko sploh lahko prispevajo k splošnemu trajnostnemu razvoju. Sedanji pregled bi moral biti priložnost za izboljšanje in razjasnitev vseh teh točk, tako da bo v prihodnosti resnično mogoče bolj sistematično ocenjevati napredek.

3.13 Po tej kritiki želi EESO podati tudi pozitivne pripombe. Prenovljena strategija v primerjavi z akcijskim načrtom Komisije, objavljenim decembra 2005, vsebuje bistveno več konkretnih ciljev, npr. glede omejitev emisij za zaščito podnebja ali energetske učinkovitosti. Nekateri cilji postajajo jasnejši zlasti zaradi sklepov, ki jih sprejel Evropski svet na zasedanju marca 2007, posebej o podnebnih vprašanjih in deloma tudi energetski politiki.

3.14 Instrumenti za izvajanje strategije. Toda tudi v novi strategiji (kot tudi v sklepih Evropskega sveta marca 2007) je preveč nejasno, s katerimi instrumenti doseči te konkretnije zastavljene

cilje in torej katero „strategijo“ pravzaprav ubrati. Zanimivo je, da je – sicer bolj med vrsticami – mogoče najti vsaj namige o možnih instrumentih. EESO sicer meni, da so še vedno premalo konkretni in zato bi poročilo o napredku lahko in bi tudi moralo zagotoviti konkretne navedbe glede tega, ki bi bile v pomoč in bi služile kot smernice (glej točko 5).

4. Splošne ugotovitve o prenovljeni strategiji

4.1 V prenovljeni strategiji je poudarjeno, da je treba dinamično procesa lizbonske strategije nujno vključiti v širše cilje trajnostnega razvoja. Toda nobena resna analiza ni bila izvedena o tem, kako bi se morali spremeniti svetovni vzorci rasti in razvoja, da bi bil svet v prihodnosti bolj trajnosten. Posledice netrajnostnega razvoja so vedno bolj očitne. Zelo očitno se kažejo zlasti v usodnih posledicah podnebnih sprememb, pa tudi v nenehnem zmanjševanju globalne biotske raznovrstnosti, vedno večjem prepadu med bogatimi in revnimi ter v predvidljivem kopnenju surovin.

4.2 Posledice bodo dramatično vplivale na gospodarstvo. V nekaterih regijah obstaja nevarnost popolnega propada temeljev gospodarstva. V Švici na primer banke vlagateljem, ki želijo vlagati v zimskošportno infrastrukturo, ne odobravajo več kreditov za lokacije z nadmorsko višino pod 1 500 m. Vedno več je negotovosti glede prihodnosti kmetijstva in turizma v Sredozemlju, če bo podnebje postalo še bolj vroče in suho.

4.3 „Javni izdatki v EU za varstvo obale pred erozijo in poplavami po ocenah znašajo 3,2 milijarde EUR v primerjavi z 2,5 milijarde EUR v letu 1986. Sodeč po študijah, bo obalna erozija v obdobju 1990-2020 letno v povprečju povzročila stroške v višini 5,4 milijarde EUR.“ S tem visokim zneskom pa lahko preprečimo oz. omilimo le del negativnih posledic.

4.4 Položaj je kritičen: živimo v gospodarskem sistemu, ki na primer zdravstvene stroške in okoljsko škodo – npr. milijardno škodo, ki jo je v začetku leta 2007 povzročil vihar Kyrill – z makroekonomskega vidika ocenjuje pozitivno, ker prispeva k višjemu BDP. EESO pozdravlja dejstvo, da je Evropski svet v prenovljeni strategiji končno – čeprav žal le ob robu – začel bolj neposredno obravnavati to protislovje. Evropski svet v točki 20 prenovljene strategije upravičeno zahteva, da „bi lahko razširili centralni sistem knjiženja nacionalnega dohodka, med drugim z vključitvijo koncepta stanj in tokov ter netržnega dela, in ga nadgraditi s satelitskimi računi npr. okoljski izdatki, materialni tokovi“.

4.5 EESO želi tu opozoriti na izjavo iz leta 2004, v kateri je zapisal, da „meni, da je treba v okviru strategije trajnostnega razvoja razpravljati tudi o vprašanjih, ki so doslej veljala skoraj za tabu. Eno od teh vprašanj je stalna gospodarska rast kot nadrejen cilj in osrednji vidik vseh politik.“⁽⁸⁾ Odbor je s tem izrazil mnenje, da rasti ne moremo obravnavati zgolj kvantitativno, ampak potrebujemo nov „pojem rasti“, pri čemer so v ospredju kakovostni cilji, ki temeljijo na merilih trajnosti. Komisija in Svet bi morala izkoristiti poročilo o napredku, ki ga je treba predložiti,

- da razjasnita, ali prav BDP kot merilo za družbeno in gospodarsko blaginjo ne predstavlja doslej nepriznanega oz. neizgovorjenega neskladja med strategijo trajnostnega razvoja in lizbonsko strategijo, in
- da predstavita, kakšen konkretno bi moral biti nov „kazalnik blaginje“, ki bi bil bolj v skladu z načeli trajnostnega razvoja.

4.6 Mnogi primeri ponazarjajo, da posledica gospodarskega napredka in napredka na področju okoljske politike ni nujno višji BDP, lahko pa ustvarjata delovna mesta in razbremenjujeta okolje. Če z energijsko varčnimi žarnicami nadomestimo neučinkovite običajne žarnice, se bo znižala poraba električne energije, stopnja BDP pa se bo najverjetneje znižala, tudi po upoštevanju potrebnih naložb. Kljub temu si EESO želi na tem področju več „rasti“, kot tudi na področju izolacije zgradb, bencinsko varčnih motorjev, energijsko učinkovitih naprav itd.

4.7 Odbor zato pozdravlja, da Komisija proučuje alternative BDP kot merilu družbene blaginje, in izraža veliko zanimanje za to delo.

4.8 Trajnostni razvoj ni zastoj, kot je EESO že pogosto poudaril. Poleg tega je poudaril, da so na makroekonomski ravni potrebne radikalne strukturne spremembe, do katerih bo prišlo, če tako želimo ali ne. Naloga politike je, da previdno uvede potrebne spremembe, da bi preprečila večje motnje in omilila najbolj negativne posledice.

4.9 Glede odgovornosti za reševanje teh problemov Odbor opozarja, da na mikroekonomski ravni za zagotavljanje ustreznih okvirnih pogojev ni odgovorna le politika. Ukrepati mora tako gospodarstvo kot tudi vsak posamezen državljan. Komisija upravičeno že več let opozarja na družbeno odgovornost podjetij, ki v okviru socialnega dialoga obsega gospodarstvo, socialno in okolje.

⁽⁸⁾ UL C 117, 30.4.2004, str. 22, točka 2.3.9.

4.10 Evropski svet v prenovljeni strategiji opozarja⁽⁹⁾, da ta „zagotavlja splošen okvir, znotraj katerega [...] se gospodarski, socialni in okoljski cilji lahko vzajemno dopolnjujejo“. Poleg tega meni, da je pri vseh političnih odločitvah EU potrebna „uravnotežena“ ocena družbenih, okoljskih in gospodarskih vidikov trajnostnega razvoja in da je pri tem treba upoštevati „zunanjost razsežnost trajnostnega razvoja in stroške zaradi neukrepanja“. Toda ko prenovljena strategija omenja sredstva, ne govori več o socialnem dialogu, ampak o institucionalnem dialogu med Komisijo in državami članicami na eni strani in „gospodarstvom“ na drugi, z namenom določiti cilje glede uspešnosti proizvodov in procesov.

4.11 EESO poudarja, da je pomembno, da razprava o političnih ukrepih, ki jih je treba sprejeti, poteka z vsemi družbenimi akterji, da imamo vedno pred očmi ključne cilje in usmeritvena načela ter jih resno obravnavamo. Le tako je mogoče preprečiti nezaželene trende, zagotoviti široko sprejemljivost v družbi in trajnost razviti v resnično načelo delovanja.

4.11.1 Sklepi Evropskega sveta o 10-odstotnem deležu biogoriv v okviru sklepov o energetskega paketu namesto v preteklosti dogovorjenem 5,75-odstotnem deležu so primer za to, kako postopkovno ne bi smeli ravnati. EESO izrecno podpira cilj, ki ga je zastavil Evropski svet za zmanjšanje emisij CO₂ za 20 oz. 30 % do leta 2020 (odvisno od zavez partnerjev zunaj Evrope), in priznava tudi daljnosežnejši cilj (zmanjšanje za 60 do 80 % do leta 2050). Zahteva po deležu biogoriv ni zgolj način za doseg tega cilja, ampak mora biti tudi v skladu z drugimi usmeritvenimi načeli.

4.11.2 Zato je treba upoštevati tako stanje na področju energije kot tudi vpliv na naravo in okolje, pa tudi posledice morebitne konkurence za rabo tal (na državni in svetovni ravni). Vedno pogostejše razprave, na primer o izjemno visoki uporabi energije, pridobljene iz fosilnih goriv, pri proizvodnji biogoriv, ki domnevno ne izločajo CO₂⁽¹⁰⁾, o njihovem resničnem pomenu za podnebje⁽¹¹⁾ ali o posledicah za proizvodnjo živil⁽¹²⁾ kaže, da vsa vprašanja o trajnosti še zdaleč niso dobila zadovoljivih odgovorov. EESO bo to zelo pomembno temo obravnaval v posebnem mnenju.

4.12 Odbor veseli, da je razprava o gospodarsko-političnih in finančnih posledicah trajnostnega razvoja postala bolj stvarna, med drugim po zaslugi objave Sternovega poročila. Po izračunih v Sternovem poročilu je dovolj „le“ 1 % BDP, da bi na primer v

⁽⁹⁾ Glej točko 8.

⁽¹⁰⁾ 83 % energije etanola, pridelanega iz koruze, predstavlja energija, pridobljena iz fosilnih goriv.

⁽¹¹⁾ Velik delež dušikovega oksida pri proizvodnji oljne ogrščice (študija bo na voljo pred poletnimi počitnicami in tako pred plenarnim zasedanjem).

⁽¹²⁾ Glej primer Mehike: nemiri zaradi rastočih cen tortilj, ker se kuruza vedno bolj uporablja za gorivo.

veliki meri preprečili posledice podnebnih sprememb; študija podjetja Vattenfall, ki je bila predložena Svetovnemu gospodarskemu forumu v Davosu, je zaključila, da bi bili stroški lahko še nižji. Čeprav se zdi 1 % BDP, izražen v konkretnih številkah, izjemno velik znesek, ga je treba primerjati z ostalimi političnimi področji, ki prav tako veliko stanejo. Za uresničevanje t. i. projektov TINA ⁽¹³⁾ na področju prometa bi bile na primer do leta 2015 potrebne naložbe v višini približno 1,5 % BDP letno samo v določenih prometnih koridorjih, kar je več kot znesek, izračunan v Sternovem poročilu za omilitev posledic podnebnih sprememb.

4.13 Kot rečeno ne gre le za denar, ampak pogosto za strukturne spremembe. Prenovljena strategija zahteva na primer „prekinit[ev] vez[i] med gospodarsko rastjo in povpraševanjem po prevoznih storitvah, da bi zmanjšali vplive na okolje“. EESO to pozdravlja. To pa pomeni tudi, da je treba npr. kritično proučiti sprotno proizvodnjo (*just-in-time production*), s katero podjetja opustijo skladiščenje in se izognejo s tem povezanim stroškom ter tovarnjake oz. tovarne vlake spremenijo v skladišča na kolesih.

4.14 Odbor žal ugotavlja, da se izredno hitro pojavljajo razkoraki med željami in domnevno realnostjo. Točno 13 dni potem, ko je Evropski svet sprejel ta operativni cilj in to nalogo, je Evropska komisija objavila *Vmesni pregled Bele knjige Evropske komisije o prometu iz leta 2001* ⁽¹⁴⁾. V njem je napovedala, da bo rast BDP v obdobju 2000-2020 najverjetneje dosegla 52 %, cestni prevoz blaga se bo povečal za 55 %, zračni promet pa za 108 %. Želeno prekinitev vezi naj bi dosegli zlasti pri železniškem tovornem prometu (+ 13 %) in železniškem potniškem prometu (+ 19 %).

4.15 EESO z začudenjem ugotavlja, da očitno ni bilo usklajevanja med pripravo vmesnega pregleda bele knjige o prometu in prenovljene strategije o trajnostnem razvoju, saj se to očitno nasprotje med željami in realnostjo politike ne omenja. Komisija je v prometnem sektorju očitno praktično opustila prvi posebni cilj, in sicer prekinitev vezi med gospodarsko rastjo in povečanjem mobilnosti. Komisija mora v prihodnosti narediti vse, kar je mogoče, da do tovrstnih nasprotij sploh ne bi prišlo. V prometnem sektorju je treba znova iskati možnosti za takšno oblikovanje mest in občin ter različnih dejavnosti, ki bo omogočalo, da bodo prometne in transportne poti krajše ter da se razdalje ljudi in blaga do njihovega cilja ne bodo povečevale. Za to bo potrebna sprememba davčne politike in politike prostorskega načrtovanja ter ustrezno usklajevanje na vseh ravneh uprave, od EU do lokalnih organov.

4.16 Glede reševanja vedno večje prometne problematike je prenovljena strategija razočarana. EESO ugotavlja, da je glede rešitev na področju energetske politike EU postala bistveno konkretnjša kot na področju prometa, kjer se bo negativni vpliv na podnebje in okolje ter varstvo narave še naprej povečeval.

4.17 Poročilo o napredku na področju strategije trajnostnega razvoja bi moralo obravnavati tudi sklep Evropskega sveta iz marca 2007 ⁽¹⁵⁾, da bi sistem trgovanja z emisijami morebiti lahko razširili na celinski in pomorski promet, in ga oceniti tudi z vidika morebitnih posledic, tudi v primerjavi z drugimi instrumenti.

5. Vsebina poročila o napredku

5.1 EESO pozdravlja, da bo Komisija v skladu s točko 33 prenovljene strategije v prihodnosti vsaki dve leti (z začetkom septembra 2007) predložila poročilo o napredku o izvajanju strategije trajnostnega razvoja v EU in državah članicah, ki bo vsebovalo tudi prihodnje prednostne naloge, smernice in ukrepe. EESO pričakuje, da bodo tako podani tudi odgovori na še odprta vprašanja.

5.2 To je zelo pomembno zlasti pri nejasno predstavljenih instrumentih upravljanja in ekonomskih instrumentih. Tako je v točki 22 zapisano, da je „za spodbujanje preglednosti trga in tržnih cen, ki odsevajo realne ekonomske, družbene in okoljske stroške proizvodov in storitev (določanje pravih cen)“ treba uporabiti „najprimernejše ekonomske instrumente“. S tem pa smo znova pri večkratnem pozivu EESO po internalizaciji zunanjih stroškov in pri instrumentih, ki so za to potrebni. EESO opozarja, da je ta razprava več let potekala bolj ali manj brez uspeha. S triletno zamudo je Komisija konec marca 2007 objavila zeleno knjigo o tržnih instrumentih za namene okoljske politike in z njo povezanih politik, ki je razpravi dala nov zagon. Odbor si bo prizadeval, da bo v okviru poročil o napredku končno prišlo do premika v zvezi s tem osrednjim vprašanjem trajnosti.

5.3 V točki 23 Evropski svet, torej voditelji držav in vlad, pozivajo države članice, naj razmislijo „o nadaljnjih ukrepih, s pomočjo katerih se obdavčitev stroškovno učinkovito preusmeri z dela na izkoriščanje virov in porabo energije in/ali onesnaževanje, s čimer bi prispevali k ciljem EU, tj. povečanju zaposlovanja in zmanjšanju negativnih vplivov na okolje“. EESO to pozdravlja in poziva Komisijo, da v poročilu o napredku to poglavje obsežno obravnava in predloži konkretne predloge, kako bi to lahko dosegli. Pri tem je treba natančno proučiti tako okoljske učinke kot tudi porazdelitev bremena, zlasti zato, da davčne spremembe ne bodo prizadele socialno šibkih.

⁽¹³⁾ TINA = Transport Infrastructure Needs Assessment (ocena infrastrukturnih potreb v prometu).

⁽¹⁴⁾ COM(2006) 314 konč.

⁽¹⁵⁾ Glej točko 35.

5.4 EESO pozdravlja tudi napoved, da bo Komisija „do leta 2008 za vsak sektor posebej predstavi[la] časovni načrt za reformo subvencij, ki precej negativno vplivajo na okolje in so nezdržljive s trajnostnim razvojem.“ Poleg tega Odbor podpira cilj, da se te subvencije „postopoma odpravi[ajo]“. Pri tem meni, da bi bilo koristno, če bi za postopno odpravo pripravili konkreten časovni načrt in hkrati tudi proučili možnost prenosa tako privarčevanih sredstev v nov sklad EU za trajnostni razvoj, iz katerega bi države članice lahko črpale sredstva, če bi bil okoljski ukrep povezan z nesorazmerno visokimi stroški za njihov proračun (člen 175(5) in člen 174(1) Pogodbe iz Nice).

5.5 EESO je v svojih predhodnih mnenjih vedno znova opozarjal, da je za državljane, podjetja in druge zainteresirane strani pomemben jasen pregled nad konkretnimi političnimi načrti in razlogi zanje. Le tako bodo ljudje tudi pripravljeni aktivno spremljati in podpirati ta proces. Zato je prav, da je Evropski svet Komisiji naložil, da pripravi „poljuden priročnik k tej strategiji, ki naj bi vključeval dobre prakse in politike, ki se izvajajo v državah članicah“ (glej točko 26). Žal tudi tu ni konkretnega načrta, kar bi moralo obravnavati poročilo o napredku.

5.6 Strategija vsebuje zavezo za boljše načrtovanje politike z večjo uporabo ocene vpliva in večjim vključevanjem zainteresiranih strani. Odbor pozdravlja to zavezo in poziva Komisijo in države članice, naj ocenijo izkušnje z metodologijo ocenjevanja vpliva na področju trajnostnega razvoja in zagotovijo, da se na vseh področjih politike in ukrepov uporablja učinkovito.

5.7 Odbor meni, da je zelo pomemben načrt „*nadgraditi dejansko in realno vizijo EU na poti k trajnostnemu razvoju v naslednjih 50 letih*“ (točka 27). Toda tudi tu se postavlja vprašanje, kaj je treba konkretno predložiti in do kdaj. Odbor že sedaj zahteva, da tovrstna vizija sega tudi dlje od leta 2060. Glede na zaveze in glavne cilje, opredeljene v dokumentu o prenovljeni strategiji ⁽¹⁶⁾, je treba družbene smernice tudi za dolgoročno obdobje postaviti čim prej. Evropski svet je na zasedanju v začetku marca 2007 v bistvu začel z napovedjo „skupnega zmanjšanja [...] emisij za 60 % do 80 % do leta 2050 v primerjavi z letom 1990“ ⁽¹⁷⁾. Nekatere fosilne oz. neobnovljive surovine bodo zagotovo na voljo še več kot 50 let, toda kljub temu so omejene, zato je prav, da že danes razmišljamo o politiki, ki bo zajemala obdobje več kot 50 let, če mislimo resno o solidarnosti med generacijami.

⁽¹⁶⁾ Namreč „prihodnjim generacijam“ omogočiti, da „zadovoljijo svoje potrebe“, ohranjati „socialno enakost in kohezijo“ ter zagotavljati „visoko življenjsko raven“ in „polno zaposlitev“ ter izvajati navedena usmeritvena načela, in sicer „postaviti človeka v osrčje politik Evropske unije s spodbujanjem temeljnih pravic, bojem proti vsem oblikam diskriminacije in s prispevkom k zmanjšanju revščine ter odpravo socialne izključenosti po vsem svetu“.

⁽¹⁷⁾ Glej točko 30 sklepov.

5.8 Odbor bi pozdravil, če bi te medsektorske vidike, ki jih je treba vključiti na vseh ravneh načrtovanja politike (v EU in državah članicah), upoštevali tudi v strategiji, da bo učinkovita. Toda ni navedeno, kako bi to zagotovili. Verjetno zato, ker ima v skladu s sedanjimi besedili (in kot potrjuje tudi osnutek ustavne pogodbe) Unija deljeno pristojnost na tem področju in so države članice odgovorne za financiranje in izvajanje okoljske politike (člen 175(4), Pogodba iz Nice). Akterji tako niso opredeljeni.

5.9 V skladu s prenovljeno strategijo vsaka država imenuje predstavnika, ki bo kontaktna oseba. EESO pričakuje, da bo poročilo o napredku vsebovalo informacije o tem, ali je do tega imenovanja prišlo in kako se razvija sodelovanje.

5.10 Prvo poročilo o napredku mora vsebovati tudi informacije o tem, ali so sedaj vse države članice dokončale pripravo svoje (prve) nacionalne strategije, kot bi po napovedih morale storiti do junija 2007. EESO meni, da se postavlja vprašanje, kdo bo pregledal te nacionalne strategije in v skladu s katerimi merili ter kakšne bodo posledice, če države članice ne dokončajo priprave strategij ali če so te neustrezne.

5.11 Evropski svet v točki 41 govori o „prostovoljnih medsebojnih pregledih“ nacionalnih strategij, s katerimi naj bi začeli leta 2006 s prvo skupino držav članic. Poročilo o napredku mora poročati o rezultatih tega pregleda in posledicah za evropsko strategijo.

5.12 Čeprav EESO v celoti priznava, da so države članice ter regionalna in lokalna raven uprave pristojne za mnoga vprašanja trajnostnega razvoja in da morajo za mnoge probleme izdelati lasten pristop in svoje obveze, meni, da je za ohranitev napredka na področju trajnostnega razvoja na potrebni ravni treba krepiti tudi zmogljivosti Komisije za spremljanje splošnega napredka in za sprejemanje novih ukrepov na področjih, kjer prihaja do zamud pri izvajanju in je potreben pristop Skupnosti. Odbor dvomi, da usklajevanje in izmenjava dobre prakse zadostujeta. Odbor želi vsako leto prejeti seznam rezultatov držav članic, poslanih v pregled.

5.13 V okviru strategije se priporoča ustanovitev oz. krepitev nacionalnih svetov za trajnostni razvoj. Nacionalni sveti imajo pomembno vlogo pri pripravi nacionalnih strategij za trajnostni razvoj in lahko prispevajo tudi k spodbujanju ukrepov v državah članicah, vključevanju civilne družbe v ukrepe na področju trajnostnega razvoja in spremljanju napredka. Med njihove naloge sodi tudi uporaba načela trajnostnega razvoja ob sočasnem ohranjanju dinamičnega ravnovesja med njegovo gospodarsko, socialno in okoljsko razsežnostjo. Odbor glede te zahteve ne vidi bistvenega napredka in bo to temo proučil kasneje v tem letu. Medtem poziva, da se to vprašanje obravnava tudi z državami članicami v okviru pregleda izvajanja.

5.14 Pomembno je tudi, da države članice in Komisija nadalje razmislijo o zagotavljanju usklajevanja vprašanj na področju trajnostnega razvoja znotraj svojih struktur. Trajnosten razvoj je medsektorski in celovit pojem, ki bi moral presegati specifična vprašanja posameznih oddelkov in agencij ter jih včasih spremeniti. Izkušnje kažejo, da je to mogoče le, če znotraj vlade obstaja močan osrednji oddelek, ki spodbuja trajnostni razvoj in ki ima znanje in veljavo, da lahko postavlja pod vprašaj sektorska ali oddelčna načela. Poročilo o napredku bi moralo poročati o tem, kje Komisija na tem področju znotraj lastnih služb vidi potrebo po izboljšavah. EESO je prepričan, da ta potreba obstaja (glej točki 4.15 in 4.16).

5.15 Strategija upravičeno opozarja, da je treba trajnostni razvoj popolnoma vključiti v poslanstvo in prakso regionalne in

lokalne uprave na vseh ravneh. Nekatere evropske lokalne in regionalne oblasti so bile vodilne pri vključevanju vidika trajnostnega razvoja v svoje delo in oblikovanju domiselnih odzivov na podnebne spremembe in druge izzive trajnostnega razvoja. Pregled izvajanja je dobra priložnost, da se oceni napredek na področju trajnostnega razvoja na regionalni in lokalni ravni ter prouči, kako bolje razširiti najboljšo prakso.

5.16 V točki 45 je omenjeno, da bo odločitev o tem, kdaj bo potreben pregled strategije trajnostnega razvoja, sprejeta leta 2011. EESO se s tem postopkom ne strinja. Če bodo poročila o napredku pokazala, da ima Evropa na poti do trajnostnega razvoja težave, potem strategija (ki je pot do tega cilja) ni dobra. In v tem primeru jo je treba pregledati nemudoma, ne šele leta 2011.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

PRILOGA

k mnenju Odbora

Amandmaji, ki so bili zavrnjeni, a so prejeli več kot četrtnino oddanih glasov:

Točka 2.4

Besedilo se spremeni:

„2.4. V svojem zadnjem mnenju o tej temi je EESO obravnaval omenjeno sporočilo Komisije iz decembra 2005. Pri tem je bil kritičen do Komisije, ker v izhodiščih za ukrepanje, ki jih je označila za ambiciozna, ni upoštevala niti priporočila EESO iz aprila 2004 niti lastne obljube iz junija 2005, da ~~V nasprotju z obljubami tudi tokrat ni opredelila nobenih jasnih ciljev, ki jih želi doseči v okviru trajnostne strategije.~~“

Glasovanje

Za: 35

Proti: 61

Vzdržani: 4

Točka 2.4.1

Besedilo se spremeni:

„2.4.1. EESO je tedaj opozoril, da je namen vsake strategije opisati pot do ciljev. Pomanjkanje konkretnih ciljev, ki jih je težko opredeliti v skladu z zahtevo, da se upoštevajo različni vidiki trajnosti, avtomatično vodi do težav pri opredeljevanju instrumentov. Če ne vemo, kam hočemo priti, tudi ne moremo določiti, kako bomo tja prišli. V sporočilu je zato po mnenju EESO ostalo odprtih več vprašanj kot je bilo podanih odgovorov in smeri.“

Glasovanje

Za: 34

Proti: 63

Vzdržani: 3

Točka 3.11

Besedilo se spremeni tako:

- „3.11 Vprašanje, ali je kmetijska politika, usmerjena na svetovne, odprte trge, lahko trajnostna, avtomatično odpira splošno vprašanje o svetovnih pravilih proizvodnje in trgovine. STO je organizacija, ki temelji na sporazumih, ki spodbujajo prosto svetovno trgovino. ~~Prosta, liberalizirana trgovina pa ni nujno trajnostna, kot je EESO večkrat ugotovil. Prenovljena strategija na žalost ne govori o tem, kako iz proste razviti trgovino, e narediti trgovino, ki, da bo v skladu z načeli trajnosti. To je velika pomanjkljivost!~~ Tudi tu mora EESO žal opozoriti na to, da odgovorni v EU doslej še niso uspeli odgovoriti na to vprašanje, ki ga je postavil že pred tremi leti, čeprav ugotavlja, da si je EU v preteklih letih vsekakor prizadevala za pogajanja o novih pravilih svetovne trgovine, tudi z IMF in Svetovno banko.“

Glasovanje

Za: 35

Proti: 63

Vzdržani: 8

Točka 3.11.2

Točka se črta.

Glasovanje

Za: 38

Proti: 63

Vzdržani: 3

Točka 4.2

Spremeni se tako:

- „4.2. Posledice utegnejo ~~bede~~ dramatično vplivati na gospodarstvo. V nekaterih regijah ~~obstaja nevarnost popolnega propa~~ ~~da so ogroženi temelji~~ gospodarstva. V Švici na primer banke vlagateljem, ki želijo vlagati v zimskošportno infrastrukturo, ne odobravajo več kreditov za lokacije z nadmorsko višino pod 1 500 m. Vedno več je negotovosti glede prihodnosti kmetijstva in turizma v Sredozemlju, če bo podnebje postalo še bolj vroče in suho.“

Glasovanje

Za: 41

Proti: 57

Vzdržani: 3

Točka 4.4

Besedilo se spremeni tako:

- „4.4. Položaj je kritičen: živimo v gospodarskem sistemu, ki na primer ~~Dobro znana težava je, da zdravstvene stroške in v nekaterih primerih okoljske škodao — npr. milijardo škodo, ki jo je v začetku leta 2007 povzročil vihar Kyrrill — z makroekonomskega vidika ocenjuje pozitivno, ker prispevajo k višjemu BDP, medtem ko nekatere pomembne dejavnosti vanj niso vključene. EESO pozdravlja dejstvo, da je Evropski svet v prenovljeni strategiji končno — čeprav žal le ob robu — začel bolj neposredno obravnavati to protislovje. Evropski svet v točki 20 prenovljene strategije upravičeno zahteva, da bi lahko razširili centralni sistem knjiženja nacionalnega dohodka, med drugim z vključitvijo koncepta stanj in tokov ter netrznega dela, in ga nadgraditi s satelitskimi računi npr. okoljski izdatki, materialni tokovi.“~~

Glasovanje

Za: 35

Proti: 56

Vzdržani: 8

Točka 4.10

Besedilo se spremeni tako:

- „4.10 Evropski svet v prenovljeni strategiji opozarja, da ta ‚zagotavlja splošen okvir, znotraj katerega [...] se gospodarski, socialni in okoljski cilji lahko vzajemno dopolnjujejo‘. Poleg tega meni, da je pri vseh političnih odločitvah EU potrebna ‚uravnotežena‘ ocena družbenih, okoljskih in gospodarskih vidikov trajnostnega razvoja in da je pri tem treba upoštevati ‚zunanjost trajnostnega razvoja in stroške zaradi neukrepanja‘. Toda; ~~ko prenovljena strategija omenja sredstva, ne govori več o socialnem dialogu; ampak o institucionalnem dialogu med Komisijo in državami članicami na eni strani in gospodarstvom na drugi, z namenom določiti cilje glede uspešnosti proizvodov in procesov.~~“

Glasovanje

Za: 41

Proti: 55

Vzdržani: 3

Točka 4.14

Besedilo se spremeni tako:

- „4.14 Kot rečeno ne gre le za denar, ampak pogosto za strukturne spremembe. Prenovljena strategija zahteva na primer ‚prekinit[ev] vez[i] med gospodarsko rastjo in povpraševanjem po prevoznih storitvah, da bi zmanjšali vplive na okolje‘. EESO to pozdravlja. ~~To pa pomeni tudi, da je treba npr. kritično proučiti sprotno proizvodnjo (just in time production), s katero podjetja opustijo skladiščenje in se izognejo s tem povezanim stroškom ter tovornjake oz. tovarne vlake spreminjajo v skladišča na kolesih.~~“

Glasovanje

Za: 39

Proti: 56

Vzdržani: 6

Točka 4.16

Besedilo se spremeni tako:

- „4.16 EESO z začudenjem ugotavlja, da očitno ni bilo usklajevanja med pripravo vmesnega pregleda bele knjige o prometu in prenovljene strategije o trajnostnem razvoju, saj se to očitno nasprotje med željami in realnostjo politike ne omenja. ~~Komisija je v prometnem sektorju očitno praktično opustila prvi posebni cilj, in sicer prekinitev vezi med gospodarsko rastjo in povečanjem mobilnosti. Komisija mora v prihodnosti narediti vse, kar je mogoče, da do tovrstnih nasprotij sploh ne bi prišlo. V prometnem sektorju je treba znova iskati možnosti za takšno oblikovanje mest in občin ter različnih dejavnosti, ki bo omogočalo, da bodo prometne in transportne poti krajše, ter da se razdalje ljudi in blaga do njihovega cilja ne bodo povečevale. Za to bo potrebna sprememba davčne politike in politike prostorskega načrtovanja ter ustrezno usklajevanje na vseh ravneh uprave, od EU do lokalnih organov.~~“

Glasovanje

Za: 36

Proti: 63

Vzdržani: 4

Mnenje Evropskega ekonomsko socialnega odbora o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o statistiki o fitofarmacevtskih sredstvih

COM(2006) 778 konč. – 2006/0258 (COD)

(2007/C 256/16)

Svet je 16. maja 2007 sklenil, da v skladu s členom 285(1) Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosi za mnenje o zgoraj omenjenem dokumentu.

Strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 8. junija 2007. Poročevalec je bil g. VAN OORSCHOT.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 138 glasovi za, 1 glasom proti in 3 vzdržanimi glasovi.

1. Povzetek sklepov in priporočil

1.1 EESO pozdravlja uredbo o statistiki o fitofarmacevtskih sredstvih kot instrument za merjenje napredka držav članic pri uresničevanju ciljev okvirne direktive o trajnostni rabi pesticidov ⁽¹⁾.

1.2 Odbor obžaluje, da uredba o statistiki zajema le poklicno uporabo fitofarmacevtskih sredstev v kmetijstvu in ne obravnava možne okolju škodljive uporabe teh sredstev na trdnih površinah.

1.3 EESO poudarja, da pri združevanju podatkov o uporabi s podatki o mejni vrednosti ostankov pesticidov niso pomembni le podatki o količini uporabljenih sredstev in o površinah obdelanih pridelkov, temveč tudi podatki o donosu pridelkov. V uredbi je treba izrecno omeniti uporabo statistik o pridelkih, da se zagotovi povezava podatkov o uporabi z obstoječimi statistiki Skupnosti v zvezi s pridelki, zlasti s statistikami o njihovem donosu.

2. Predlog Komisije

2.1 Cilj predlagane uredbe je vzpostaviti okvir za pripravo statistik Skupnosti o dajanju fitofarmacevtskih sredstev v promet ter njihovi uporabi, in sicer z obveznostjo vseh držav članic, da redno pripravljajo natančne statistike. Za zagotovitev primerljivosti statistik med državami članicami in na ravni Skupnosti uredba določa, da statistika zajema le poklicno uporabo v kmetijstvu, in opredeljuje usklajena pravila za zbiranje in sestavljanje podatkov.

2.2 Te statistike bodo ključnega pomena za ocenjevanje tveganja, ki ga predstavlja uporaba fitofarmacevtskih sredstev za zdravje ljudi in za okolje, ter za merjenje napredka pri uresničevanju ciljev okvirne direktive o trajnostni rabi pesticidov.

2.3 Koristi te uredbe je treba oceniti z vidika splošne okvirne direktive. Splošni cilj uresničevanja ukrepov okvirne direktive je doseči okoljske in zdravstvene izboljšave ali druge prednosti za družbo, kot je na primer zmanjšanje zunanjih stroškov uporabe fitofarmacevtskih sredstev z bolj trajnostno rabo pesticidov. Merjenje napredka lahko temelji le na zanesljivih podatkih in ustreznih kazalnikih. Na nacionalni ravni in na ravni Skupnosti lahko zaradi boljšega poznavanja uporabe pesticidov pričakujemo neposredne koristi te uredbe, kot so na primer boljši sistemi nadzora ter bolj usmerjene in učinkovitejšje politike. Poleg tega bo trg zaradi uradnih statistik, ki bodo na voljo po vsej Evropi, bolj pregleden, kar bi lahko izboljšalo konkurenčnost industrije pesticidov.

3. Obstoječi pravni okvir

3.1 Uredba (ES) št. 396/2005 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. februarja 2005 o mejnih vrednostih ostankov pesticidov v ali na hrani in krmi rastlinskega in živalskega izvora ter o spremembi Direktive Sveta 91/414/EGS.

3.2 Uredba (ES) št. 852/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o higieni živil, zlasti točka 9 dela A priloge I, ki zahteva, da nosilci živilske dejavnosti, ki gojijo ali opravljajo spravilo rastlinskih proizvodov, vodijo evidenco o kakršni koli uporabi fitofarmacevtskih sredstev in biocidov.

3.3 Direktiva 2000/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike.

3.4 Direktiva Sveta 91/414/EGS z dne 15. julija 1991 o dajanju fitofarmacevtskih sredstev v promet, ki se trenutno pregleduje.

⁽¹⁾ COM(2006) 373 konč. Predlog direktive o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti za doseganje trajnostne rabe pesticidov.

4. Kratka vsebina dokumenta Komisije

4.1 Predlagana uredba vzpostavlja pravni okvir in določa usklajena pravila za zbiranje in širjenje podatkov o dajanju fitofarmaceutskih sredstev v promet in njihovi uporabi. Državam članicam daje zlasti navodila:

- naj redno zbirajo podatke (vsako leto o dajanju v promet, vsakih pet let o uporabi);
- kako naj zbirajo podatke, ali z reprezentativnimi raziskavami, postopki statističnega ocenjevanja na podlagi strokovnih presoj ali modelov, obveznostmi poročanja, uvedenimi za distribucijsko verigo za fitofarmaceutska sredstva, obveznostmi poročanja, uvedenimi za poklicne uporabnike, iz uravnih virov ali s kombinacijo teh načinov;
- kako naj podatke pošiljajo Komisiji.

4.2 Poleg tega daje Komisiji nalogo, da prilagodi nekatere tehnične vidike ter opredeli merila za oceno kakovosti in obliko prenosa podatkov.

5. Splošne ugotovitve

5.1 EESO pozdravlja uredbo o statistiki o fitofarmaceutskih sredstvih kot instrument za merjenje napredka držav članic pri uresničevanju ciljev okvirne direktive o trajnostni rabi pesticidov.

6. Posebne ugotovitve

6.1 Poklicna uporaba v nekmetijstvu

6.1.1 Podatki nizozemske industrije pitne vode kažejo, da je več kot 50 % primerov neupoštevanja standardov za pitno vodo posledica nekmetijske uporabe fitofarmaceutskih sredstev na trdnih površinah.

6.1.2 Uredba o statistiki omogoča približno oceno skupne uporabe v nekmetijstvu, pri kateri se od skupne količine sred-

stva, ki je bilo v enem letu dano na trg, odbije skupna količina tega sredstva za poklicno uporabo v kmetijstvu.

6.1.3 Po mnenju EESO je takšen posreden izračun nekmetijske uporabe preveč nenatančen za pravilno oceno politike, ki izhaja iz okvirne direktive.

6.1.4 Zato EESO priporoča, da se uredba o statistiki ne uporablja le za zbiranje podatkov o poklicni uporabi fitofarmaceutskih sredstev v kmetijstvu, temveč tudi za zbiranje podatkov o poklicni uporabi v gozdarstvu in na trdnih površinah ter o nepoklicni uporabi.

6.2 Uredbe o statistiki in podatki o mejni vrednosti ostankov pesticidov

6.2.1 EESO poudarja, da pri združevanju podatkov o uporabi pesticidov s podatki o mejni vrednosti ostankov pesticidov niso pomembni le podatki o količini uporabljenih sredstev in o površinah obdelanih pridelkov, temveč tudi podatki o donosu pridelkov. Uporaba enake količine sredstva na enaki obdelovalni površini vodi pri manjšem donosu do manjše ekološke učinkovitosti in večje verjetnosti prekoračitve mejne vrednosti ostankov pesticidov.

6.2.2 V prilogi II predloga je navedeno sklicevanje na Uredbo Sveta (EGS) št. 571/88 o organizaciji statističnih raziskovanj Skupnosti o strukturi kmetijskih gospodarstev. Namen tega sklicevanja je uporaba iste klasifikacije pridelkov tako v okviru statističnih raziskovanj o strukturi kmetijskih gospodarstev kot v okviru zbiranja podatkov o uporabi fitofarmaceutskih sredstev. To bo omogočilo učinkovito povezavo statistik o uporabi teh sredstev s statistikami o donosu pridelkov.

6.2.3 EESO priznava, da sklicevanje na Uredbo št. 571/88 omogoča povezavo podatkov o uporabi fitofarmaceutskih sredstev s podatki o donosu pridelkov. Da se bo ta možnost zares uporabljala, je treba v uredbi izrecno omeniti, da se pri analizi podatkov o uporabi teh sredstev morajo uporabljati statistike o pridelkih, zlasti statistike o donosu.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o inovacijah: učinku na spremembe v industriji in vlogi EIB

(2007/C 256/17)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 6. julija 2006 sklenil, da v skladu s členom 29(2) poslovnika pripravi mnenje na lastno pobudo o „Inovacije: učinek na spremembe v industriji in vloga EIB“.

Posvetovalna komisija za spremembe v industriji, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 20. junija 2007. Poročevalec je bil g. TÓTH. Soporočevalec je bil g. CALVET CHAMBRON.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 138 glasovi za, 1 glasom proti in 3 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO je po proučitvi povezav med inovacijami in spremembami v industriji ter pregledu več ustreznih evropskih in nacionalnih pobud v mnenju na lastno pobudo sklenil analizirati in predstaviti priporočila o vidikih inovacijskega sistema, ki prispevajo k neposredni komercialni uporabi rezultatov raziskav ter h krepitvi in spodbujanju razvoja evropske industrije ter gospodarske učinkovitosti.

1.2 EESO meni, da je treba poudariti, da v številnih državah in regijah obstaja tesna korelacija med uspešnimi inovacijami ter odprtostjo družbe in izobraževalnih sistemov. Ker se v tem stoletju inovacije pojavljajo – in so tudi odločilen dejavnik – ne le v gospodarskem življenju, ampak na vseh področjih dejavnosti, lahko kakovost človeških virov močno vpliva na rast. EESO ocenjuje, da bo ta dejavnik postal vse bolj odločilen katalizator razvoja in da mora zato inovativnost temeljiti predvsem na široko zasnovanem izobraževanju in usposabljanju, v skladu s pogoji za vseživljenjsko učenje, pri tem pa bi morali izkoristiti enak dostop do baze znanja z odprtimi viri in vsebino.

1.3 EESO je mnenja, da je za podjetja bistveno doseči sinergijo med inovacijami, politiko človeških virov in sektorji znanja, ki ni le podlaga za inovacije, ampak omogoča tudi njihov razmah. Obenem je treba najti način za to, da se zaposlovalni sistem prožno prilagaja prestrukturiranju industrije, za kar morajo biti zagotovljeni potrebni finančni pogoji.

1.4 EESO meni, da je treba povečati ozaveščenost javnosti o uspešnih inovacijskih pobudah ter obenem povečati njihovo prepoznavnost in podporo v javnosti. Vloga družbenih inovacij je ključnega pomena v celotnem inovacijskem procesu. Netehnološke inovacije, kot so novi poslovni modeli, načrtovanje, izboljšanje organizacije dela in pristojnosti, so najmanj tako pomembne kot tehnološke inovacije. Nasploh so inovacije glede organizacije ali organizacijskega razvoja nujne, da bi v celoti izkoristili potencial za tehnološke inovacije.

1.5 Socialni partnerji, akterji in organizacije civilne družbe imajo že zdaj zelo pomembno vlogo pri ugotavljanju, utrjevanju in sprejemanju pobud za posodobitev, ki izhajajo iz inovacij; ta vloga bi se lahko okrepila in zajela tudi opredelitev strateških prednostnih nalog in oblikovanje politik.

1.6 EESO je prepričan, da mora rešitev evropskega paradoksa – dobri smo v temeljnih raziskavah, a slabi pri prenašanju izsledkov v praktične in komercialne rezultate – vključevati preusmeritev poudarka s povečanja izdatkov za raziskave in razvoj kot odstotka BDP na spreminjanje strukture teh izdatkov. Treba si je prizadevati za povečanje izdatkov, obenem pa se je treba bolj posvetiti tudi novim pristopom.

1.6.1 Pri raziskavah in razvoju (R&R) v državah članicah EU prevladuje zlasti ponudba: ponudba rezultatov raziskav s področja R&R presega podjetniško povpraševanje. Povpraševanje je treba okrepiti z zmanjšanjem podjetniškega tveganja, izboljšanjem pogojev za raziskave v zasebnem sektorju, spreminjanjem poslovnega ozračja ter spodbujanjem sodelovanja med univerzami, raziskovalnimi inštituti in podjetji.

1.6.2 Krepitev trajne inovacijske sposobnosti podjetij zahteva usklajeno prizadevanje na področju financiranja, raziskav in razvoja, industrije, obdavčevanja, izobraževanja, varstva okolja ter medijev in komuniciranja na evropski, nacionalni in regionalni ravni.

1.6.3 EESO meni, da je vredno razmisliti o rešitvi, ki je v državah članicah že v rabi: podjetja, ki se ukvarjajo z razvojem ali za tovrstne dejavnosti zadolžijo raziskovalne organizacije, lahko na podlagi izraženega interesa iz proračuna ali zasebnih virov dobijo dodatna sredstva.

1.7 EESO poudarja, da priznavanje in zaščita intelektualne lastnine v EU ne dohajata več vse večjih zahtev svetovne konkurence. Še naprej je treba priznavati pomen objavljanja

znanstvenih dosežkov in vlogo s tem povezanega vrednotenja – pomen „znanstvenega trga“; a tudi komercialno izkoriščanje in patentiranje rezultatov raziskav, uveljavljanje pravic intelektualne lastnine ter večje priznavanje interesov Skupnosti so vprašanja, ki zahtevajo večjo pozornost in celovite ukrepe. EESO meni, da morajo države članice ob razvijanju zakonodaje Skupnosti razmisliti tudi o ustreznih političnih instrumentih za zaščito pravic intelektualne lastnine, vključno z institucionalnim spremljanjem uporabe patentov, s čimer bi izboljšali sodelovanje v EU.

1.8 EESO meni, da je treba za spodbujanje inovacij in dinamično rast konkurenčnosti z vidika trajnostnega razvoja nujno zagotoviti funkcije upravljanja za strateške inovacije ter najti rešitve glede usposabljanja raziskovalcev in poslovnih strokovnjakov na tem področju. Zlasti je pomembno, da z vključitvijo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) v izobraževanje ⁽¹⁾ e-učenje posebno pozornost posveti usposabljanju na področju upravljanja inovacij, razvijanju spremljevalnega sistema pobud ter organizacijskih pogojev.

1.9 Po mnenju EESO si je treba v interesu spodbujanja inovacij prizadevati za uskladitev prednostnih ciljev sprememb v industriji s cilji usposabljanja in dodatnega izobraževanja, da se bo tudi na področju usposabljanja mogoče pravočasno odzvati na potrebe in spremembe trga. Zagotoviti je treba prosto gibanje raziskovalcev in ustrezno mobilnost pri upravljanju inovacij ter omogočiti široko zasnovano sodelovanje med direktorji ustanov, ki se ukvarjajo z inovacijami, in njihovimi kolegi v znanstvenih in tehnoloških parkih.

1.10 EESO meni, da imajo vodstvene in organizacijske strukture, ki lahko zagotovijo učinkovitejši tehnološki prenos, posebno vlogo pri spodbujanju sprememb v industriji. Industrijski, znanstveni in tehnološki parki ter tehnološka središča so izjemno pomembni instrumenti za zagotavljanje nepogrešljivega znanja in pomoči ter laboratorijev, ki jih mala in srednje velika podjetja (MSP) nujno potrebujejo za nastanek, uveljavitev, zagotovitev svojega deleža na trgu in spremljanje tehnološkega napredka. Da bi podjetjem zagotovili potrebne pogoje za inovacije z visokokakovostno vsebino in sorazmerno nizkimi stroški, je vse bolj pomembno, da organi za tehnološki prenos delujejo v omrežjih in da logistične naloge lahko opravljajo s pomočjo informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Komisija mora razmisliti o različnih načinih razvoja takšnih struktur, s posebnim poudarkom na spodbujanju razvoja znanstvenih in tehnoloških središč (središč konkurenčnosti) in centrov znanja. Znanstvenim središčem (središčem konkurenčnosti), ki vključujejo univerze, znanstvene in tehnološke parke, inkubatorje ter tehnološke centre, je treba dati ključno vlogo pri izpolnjevanju

prednostnih razvojnih nalog EU; obenem se je treba zavzeti za ustanavljanje takšnih struktur.

1.11 EESO meni, da izrecno zastavljeni cilji EU – kot je vizija lizbonske strategije, da bo Evropa v bližnji prihodnosti postala najbolj konkurenčno gospodarstvo na svetu – niso bili izraženi v razpravah o proračunu, zlasti ne v sprejetih postavkah tega proračuna. Komisija namenja znatna sredstva za programe raziskav in razvoja, vendar se njihova vloga in pomen ne povečujeta v skladu s pričakovanji. Ti programi bi učinkovito delovali, če bi se njihov učinek v državah članicah pomnožil in če bi sprožili programe, ki bi upoštevali posebne razmere v vsaki državi. Vendar se to ne dogaja. EESO meni, da mora Komisija pregledati svoj sistem za upravljanje inovacij ter zagotoviti podporo, da bodo prizadevanja držav članic bolj usklajena, multiplikacijski učinek sredstev za raziskave in razvoj pa močnejši, zlasti ob upoštevanju prednostnih razvojnih nalog EU.

1.12 EESO v zvezi s financiranjem pozdravlja razna prizadevanja Evropske investicijske banke (Skupine EIB) za povečanje inovacijske moči in sposobnosti evropskega gospodarstva, tako glede ponudbe kot povpraševanja. EESO poudarja, da je to le en element od mnogih finančnih instrumentov: bistveno je, da je financiranje inovacij iz proračuna EU usklajeno s cilji lizbonske strategije. Poleg tega so potrebni prispevki iz nacionalnih in regionalnih proračunov v podobnem obsegu.

1.13 Na podlagi dosedanjih izkušenj je EESO mnenja, da so dejavnosti Skupine EIB v splošnem imele multiplikacijski učinek vzvoda. Zato EESO Skupino EIB poziva, naj v povezavi z Evropsko komisijo in drugimi finančnimi institucijami stalno spremlja in pregleduje možnosti za doseganje učinka vzvoda, da bi dosegli kar največji možni učinek.

1.14 EESO meni, da ima Skupina EIB izjemne možnosti delovanja kot javna banka in tudi kot ponudnik storitev. EESO priporoča, da Skupina EIB razširi svojo dejavnost upravljavca finančnih virov in poleg sredstev iz proračuna Skupnosti vključuje tudi upravljanje zasebnega kapitala.

2. Inovacijam prijazna, sodobna Evropa

2.1 Sporočilo Komisije COM(2006) 589, ki je bilo objavljeno ob neuradnem srečanju voditeljev držav in vlad EU med finskim predsedovanjem 20. oktobra 2006 v Lahtiju na Finskem, obravnava vprašanja v zvezi z učinkom inovacij na spremembe v industriji na različne načine. Sporočilo ugotavlja, da imajo EU in njene države članice številne inovacijske adute, vendar pa opaža

⁽¹⁾ Vseživljenjsko učenje s podporo IT in spremembe v industriji, CCMI/034, 13. september 2006.

vrsto protislovij: Evropejci znamo izumljati in izboljševati, toda svojih izumov pogosto ne pretvorimo v nove izdelke, delovna mesta in patente; obstajajo številna majhna, zelo inovativna novoustanovljena podjetja, ki pa le stežka prerastejo v velike, svetovno uspešne družbe. Poleg tega je v nekaterih sektorjih, kot so telekomunikacije, vključevanje inovacij informacijske in komunikacijske tehnologije pripeljalo do pomembnih izboljšanj produktivnosti, v drugih sektorjih pa se to ni zgodilo, kot kaže več primerov. Inovacije in spremembe v industriji zahtevajo temeljito in prožno zakonodajo o registraciji patentov in intelektualni lastnini. Zaradi tega bi bilo treba predlog uredbe Sveta o patentu Skupnosti z dne 1. avgusta 2000 pregledati in bolj uskladiti s hitro spreminjajočimi se gospodarskimi razmerami (glej zlasti obvezne licence in vzroke za prenehanje veljavnosti patenta Skupnosti). Zato so potrebni postopki za lažjo uporabo registriranih patentov v različne industrijske in/ali komercialne namene ter za priznavanje intelektualnega lastništva inovacij posameznih akterjev – raziskovalcev, vodstvenega osebja, inženirjev – ali skupin akterjev, tudi če so del podjetniške ali upravne strukture, v primeru, da je inovacija ločena od te strukture.

2.2 Inovacije imajo lahko optimalen učinek na spremembe v industriji, če na ravni podjetij, sektorjev, regij, držav članic in EU obstaja sistem za usklajevanje instrumentov, ki zagotavlja lahko dostopne, uporabnikom prijazne instrumente za podjetja, zaposlene, znanstvene in izobraževalne ustanove ter druge organizacije zainteresiranih strani, ki sodelujejo v tem procesu.

2.3 Na ravni posameznih podjetij so proaktivni dejavniki za spodbujanje inovacij zlasti (i) strateško upravljanje inovacij, (ii) strateško upravljanje človeških virov, (iii) razvoj spretnosti in znanj, (iv) uporaba novih načinov organizacije dela, (v) poslovni dogovori o inovacijah. Prehod s toge na bolj dinamično organizacijo dela, ki se osredotoča na spoštovanje in izboljševanje spretnosti in znanj posameznih delavcev in strokovnjakov ter jim omogoča izbiro med programi dodatnega usposabljanja in/ali preusposabljanja, bo spodbudil znanje in inovativnost ter porajanje številnejših novih konceptov na širši ravni.

2.4 Na ravni posameznih podjetij so aktivni dejavniki za upravljanje sprememb zlasti (i) ocenjevanje usposobljenosti in načrti za osebni poklicni razvoj, (ii) zunanje izvajanje storitev, (iii) nadaljnje usposabljanje in preusposabljanje in (iv) kolektivne pogodbe in socialni načrti za prestrukturiranje podjetij.

2.5 Glavni proaktivni dejavniki, ki se lahko uporabljajo na sektorski in regionalni ravni, so (i) razvoj lokalnih proizvodnih grozdov, (ii) v inovacije usmerjene mreže in partnerstva, (iii) znanstveni, tehnološki in industrijski parki ter inovacijska

središča, (iv) regionalne inovacijske strategije in razvojni načrti, vključno z ustanovami za njihovo izvajanje, ter (v) regije znanja.

2.6 Evropska komisija redno spremlja, katera področja so za inovacije v Evropi najbolj obetavna.

2.7 Evropski ekonomsko-socialni odbor poudarja, da v nobenem sektorju ni mogoče izključiti možnosti nagle rasti inovacijskih zmogljivosti ali povečanja deleža, ki ga predstavlja dodana vrednost. Odbor priporoča, da se podpre vsakršna inovativna zamisel, povezana z novimi načini uporabe materialov, razvojem tehnologij ali novih izdelkov, zagotavljanjem nove kakovosti in ustvarjanjem dodane vrednosti.

2.8 Najboljši način, da vlade držav članic proaktivno pospešijo učinek inovacij, je z usklajevanjem lastnih nacionalnih politik za zaposlovanje, industrijo, inovacije, varstvo okolja, izobraževanje in trgovino na vseh ravneh javne uprave. Dodana vrednost, ki jo v tem procesu nudi partnerstvo s socialnimi partnerji in organizirano civilno družbo, je očitna. Na nacionalni ravni je treba poudariti tudi naslednje elemente: (i) raziskave in sistem za napovedovanje novih možnosti za ustvarjanje delovnih mest, (ii) programe stalnega usposabljanja in preusposabljanja, (iii) strategijo vseživljenjskega učenja, (iv) ureditev trga dela, ki prispeva k mobilnosti in razvoju spretnosti in znanj.

2.9 Inovativni čezmejni načini sodelovanja imajo lahko zelo pomembno in posebno vlogo katalizatorja na področju inovacij in sprememb v industriji. Pri tem je treba poudariti pomen skupnih tehnoloških pobud (Joint Technology Initiatives, JTI) na področjih nanotehnologije, inovativnih zdravil, vodika in gorivnih celic, vgrajenih računalniških sistemov, aeronavtike in zračnega prometa ter globalnega nadzorovanja okolja in varnosti. Poleg tega je treba opozoriti na pomen evropskih tehnoloških platform in spodbujanja njihovega razvoja. Še posebej primerno bi bilo morda širše seznanjanje na primer z izkušnjami evropske tehnološke platforme za jeklo, platforme za čisti premog in platforme Waterborne, ki so že prinesle dobre rezultate.

2.10 Na ravni evropskih institucij sta potrebna usklajena, proaktivna raba in razvoj naslednjih elementov: (i) lizbonske strategije, (ii) strategije za trajnostni razvoj, (iii) partnerstva za rast in delovna mesta, (iv) evropskega socialnega dialoga (tako znotraj sektorjev kot med njimi), (v) programov Skupnosti za raziskave in razvoj, inovacije, zaposlovanje in vseživljenjsko učenje, (vi) regionalne politike Skupnosti, (vii) Evropskega socialnega sklada, Evropskega sklada za regionalni razvoj, (viii) Evropskega centra za spremljanje sprememb in (ix) evropskega sistema za napovedovanje novih možnosti za ustvarjanje delovnih mest.

2.11 Pobuda o ustanovitvi Evropskega tehnološkega inštituta (ETI) ⁽²⁾ je obetavna. V tem mnenju je treba poudariti, da je ravno sedanja, začetna faza razvijanja okvira delovanja inštituta najbolj primeren čas, v katerem se lahko zagotovi, da bo dejansko prispeval k pretvarjanju inovacij v nove izdelke in delovna mesta.

2.12 Med pobudami Evropske komisije je treba zlasti omeniti Sporočilo COM(2006) 728 konč. o *boljši uporabi davčnih olajšav za raziskave in razvoj* z dne 22. novembra 2006.

2.13 Za spodbujanje raziskav in razvoja ter inovacij je enako pomembna tudi pobuda Komisije glede pravil o državni pomoči ⁽³⁾.

2.14 Evropski ekonomsko-socialni odbor se strinja, da je še posebej pomembno: (i) postaviti temelje vodilni vlogi Evrope pri strateških tehnologijah prihodnosti, (ii) z učinkovitimi ukrepi okrepiti vezi med univerzitetnimi, raziskovalnimi in poslovnimi krogi ter (iii) izboljšati splošne pogoje.

2.15 V zvezi z izboljšanjem splošnih pogojev je treba posebno pozornost posvetiti naslednjim elementom: (i) enotnemu trgu, (ii) financiranju inovacij, (iii) pravicam intelektualne lastnine v 21. stoletju ter (iv) pomoči podjetjem EU, da razvijejo trgovinske in gospodarske stike s tretjimi državami ter si zagotovijo dostop na njihove trge.

2.16 Poleg tega je treba čim prej izpeljati sektorsko vrednotenje, da se lahko pogoji, značilni za posamezni sektor, čim bolj izboljšajo. V tem procesu je treba posebno pozornost nameniti naslednjim elementom: (i) dejavnikom, povezanim z malimi in srednje velikimi podjetji, (ii) prispevku k uresničevanju lizbonske strategije in (iii) mrežnemu povezovanju med regijami.

3. Vloga Skupine Evropske investicijske banke

3.1 EESO poudarja, da je za zagotovitev čim boljšega učinka inovacij, povezanih s spremembami v industriji, potrebna celotna paleta finančnih instrumentov, katerih delovanje mora biti usklajeno. Na voljo morajo biti vsi ustrezni produkti s finančnih in kapitalistih trgov, ne glede na to, ali so jih pripravile običajne finančne ustanove, regionalne ali nacionalne oblasti ali Evropska unija. Finančni instrumenti morajo biti na voljo skozi ves inovacijski proces, vse do njegovega zaključka; sredstva morajo biti zagotovljena tudi za pospeševanje ponudbe in povpraševanja na trgu (market push/pull). Mnenje EESO se v tem širokem okviru financiranja osredotoča na enega od glavnih akterjev na tem področju, in sicer Skupino Evropske investicijske banke, ki povezuje instrumente Evropske investicijske banke (EIB) in Evropskega investicijskega sklada (EIS).

3.2 EIB in EIS sta kot enega od svojih glavnih ciljev opredelila spodbujanje evropske gospodarske učinkovitosti in inovativnosti. Da bi dosegli ta cilj in torej prispevali k lizbonski strategiji in evropski pobudi za rast, se bodo uporabili in razvili ustrezni finančni instrumenti. Pobuda Inovativnost 2010 (i2i, Innovation 2010 Initiative) je glavni prispevek EIB k procesu povečanja

inovativnosti in konkurenčnosti Evrope: v desetih letih naj bi dodelili posojila v skupni vrednosti 50 milijard EUR v podporo naložbenim projektom po vsej Evropi na področjih izobraževanja in usposabljanja, raziskav, razvoja in inovacij (RRI), ter najsodobnejših informacijskih in komunikacijskih tehnologij – vključno z avdiovizualnimi medijskimi storitvami ter njihovimi vsebinami – in spletnih storitev.

3.2.1 Vrednost obveznosti za financiranje projektov iz pobude i2i od leta 2000 je za obdobje do konca leta 2006 ocenjena na 46 milijard EUR, kar kaže, da bo ciljna vsota 50 milijard EUR do leta 2010 najbrž presežena. EIB je poleg tega s pomočjo strukturiranega finančnega sklada pomoči (Structured Finance Facility, SFF), katerega uporaba ni omejena na cilje področja raziskav in razvoja, povečala svoje zmogljivosti za financiranje naložb, da bi finančna sredstva lahko usmerili v najsodobnejše in inovativne izdelke, procese in sisteme. To vključuje podporo posameznikom, vpletenim v projekte in ustanavljanje podjetij, ki zahtevajo posojila z večjim tveganjem, saj projekti nimajo vrednosti naložbe. Za financiranje naložbenih dejavnosti, ki so jih razvila mala in srednje velika podjetja, EIB vzpostavi kreditne linije pri primernih finančnih posrednikih.

3.2.2 Poleg tega se razvijajo inovativne transakcije, vključno z mehanizmi delitve tveganja in/ali kombinacijami nacionalnih in regionalnih podpornih instrumentov s produkti EIB, da se zadovoljijo posebne potrebe malih in srednje velikih podjetij. EIS se osredotoča na mala in srednje velika podjetja z uporabo tveganega kapitala ter garancij. Delovanje EIS dopolnjuje pomoč, ki jo EIB namenja malim in srednje velikim podjetjem.

3.2.3 V zvezi z dostopom malih in srednje velikih podjetij do kredita je treba omeniti negativni učinek sporazuma Basel II. Splošno gledano, ta sporazum uvaja posebne obveznosti za bančni sistem, zaradi katerih so banke primorane oceniti kreditno sposobnost vsakega malega ali srednje velikega podjetja, ki prosi za kredit. Za izračun kreditne sposobnosti morajo MSP predložiti številne podatke, ki so tako glede kakovosti kot količine precej obsežnejši kot prej. MSP, ki nimajo informacijskega sistema za načrtovanje virov podjetja ERP (Enterprise Resource Planning), ne bodo mogli predložiti vseh zahtevanih podatkov. Sistemi ERP so zelo dragi in velika večina MSP jih nima; tako ta podjetja ne izpolnjujejo zahtev za pridobitev kredita pod ugodnimi pogoji, kar ima negativen učinek na njihov razvoj. EIB in Evropsko komisijo pozivamo, naj pozorno spremljata možnosti dostopa MSP do finančnih sredstev, ki jih potrebujejo, ter razmerje med tem dostopom in učinki sporazuma Basel II.

3.3 Podpora, ki jo inovativnosti zagotavlja Skupina EIB, zahteva razvoj novih finančnih mehanizmov in produktov, primernih profilu tveganja transakcij. S ciljem povečanja dodane vrednosti in sinergije med različnimi finančnimi instrumenti Skupnosti se hkrati izvajajo nove skupne pobude Skupine EIB in Komisije z ustvarjanjem partnerstev v okviru programov, ki se financirajo iz proračuna EU, kot sta sedmi okvirni program ter

⁽²⁾ COM(2006) 604 konč.

⁽³⁾ Uredba Komisije (ES) št. 364/2004 z dne 25. februarja 2004 o spremembi Uredbe (ES) št. 70/2001, UL L 63 z dne 28.2.2004.

program za konkurenčnost in inovativnost (CIP). Čeprav take skupne pobude niso omejene na Sklad za financiranje na osnovi delitve tveganja (RSFF), ki je začel delovati leta 2007, in nove pobude, ki jih v okviru programa za konkurenčnost in inovativnost izvaja EIS, so te zelo dober primer.

3.4 Sklad za financiranje na osnovi delitve tveganja (RSFF)

3.4.1 RSFF (Risk-Sharing Finance Facility, Sklad za financiranje na osnovi delitve tveganja) je nova in inovativna pobuda, ki sta jo skupaj ustvarili Evropska komisija in Evropska investicijska banka za spodbujanje evropskih naložb v raziskave, tehnološki razvoj in predstavitevne dejavnosti ter inovacije s strani zasebnega sektorja, z zagotavljanjem ustreznih garancij za posojila za bolj tvegane evropske projekte na področju inovacij. Ta novi sistem bi moral omogočiti dostop do posojil za dejavnosti s profilom tveganja, višjim od povprečja, na podlagi delitve tveganja med Evropsko skupnostjo, EIB ter nosilci projektov za raziskave, razvoj in inovacije. Financiranje, ki ga EIB zagotavlja v okviru RSFF, bo evropski raziskovalni skupnosti na voljo kot dopolnilo sredstvom iz sedmega okvirnega programa.

3.4.2 RSFF, ki se izvaja v istem okviru kot veljavna pravila EIB v zvezi s strukturiranim finančnim skladom pomoči (SFF), bo imel dve poglavji, ki se bosta financirali s prispevkom Evropske komisije (sedmi okvirni program) oziroma EIB, vsak v višini do 1 milijarde EUR za obdobje 2007-2013. Sredstva sedmega okvirnega programa se bodo lahko uporabljala tudi za financiranje projektov za raziskave, razvoj in predstavitevne dejavnosti, medtem ko se bodo sredstva EIB uporabljala za financiranje inovacijskih projektov. Mobilizacija sredstev iz teh dveh poglavij v višini do 2 milijard EUR za zagotovitev tveganega kapitala bo omogočila obsežnejše financiranje programov za raziskave, razvoj in inovacije s profilom tveganja, višjim od povprečja. To pomeni, da bo EIB predvidoma lahko pomagala zagotoviti dodatno financiranje v višini do 10 milijard EUR, kar bi lahko sprožilo učinek vzvoda. RSFF je namenjen podpiranju evropskih raziskovalnih pobud, kot so Evropski strateški forum za raziskovalne infrastrukture (ESFRI), evropska tehnološka platforma, skupna tehnološka pobuda in projekti, ki se izvajajo v okviru Evropske agencije za koordinacijo raziskav (EUREKA).

3.4.3 RSFF je na podlagi zamisli o delitvi tveganja med Skupnostjo, EIB in upravičenci dodaten instrument za financiranje raziskav, razvoja in inovacij; s tem odpira široko paleto možnosti za zasebni sektor in raziskovalno skupnost ter dopolnjuje paleto sedanjih instrumentov za financiranje raziskav, razvoja in inovacij. RSFF Evropski investicijski banki omogoča razvijanje finančnih produktov, ki popravljajo pomanjkljivosti trga, v skladu s posebnimi potrebami posameznega sektorja in vsakega nosilca projekta, ob tem pa širi obseg potencialnih upravičencev do financiranja. RSFF bo na voljo pravnim subjektom vseh velikosti in vrst lastništva, vključno z velikimi podjetji, podjetji srednje tržne vrednosti (mid-caps), malimi in srednje velikimi podjetji, raziskovalnimi organizacijami, univerzami, strukturami sodelovanja, mešanimi družbami ali družbami s posebnim namenom (Special Purpose Vehicles). RSFF bo z dogovori o delitvi tveganja z bančnim sektorjem prispeval k

večji splošni zmogljivosti finančne skupnosti za podpiranje dejavnosti s področja raziskav, razvoja in inovacij, zlasti v zvezi z malimi in srednje velikimi podjetji.

3.4.4 Svet za konkurenčnost je julija 2006 sklenil, da do vmesnega pregleda sedmega okvirnega programa RSFF nameni 500 milijonov EUR in tako zagotovi hitro vzpostavitev tega sklada z zadostno kritično maso finančnih instrumentov. Iz proračuna Skupnosti bo mogoče do leta 2013 sprostiti še dodatnih 500 milijonov EUR, na podlagi vmesnih ocen in potencialnih zahtev za uporabo novih instrumentov. Splošni pogoji za uporabo sredstev in delovanje RSFF – vključno s pogoji za upravičenost, pravili in delitvijo tveganja med institucijami – so določeni v okviru programov Sodelovanje in Zmogljivosti iz sedmega okvirnega programa, natančne ukrepe pa določa dvostranski dogovor med Evropsko komisijo in EIB, ki je bil podpisan 5. junija 2007.

3.5 Podpora EIS za inovacije

3.5.1 EIS izvaja naloge, ki mu jih naložijo njegovi delničarji (EIB, Evropska komisija) ali tretje stranke (na ravni držav članic) za podpiranje inovacij in financiranje malih in srednje velikih podjetij v skladu s cilji Skupnosti. Skupne transakcije EIS so do konca leta 2006 znašale 15 milijard EUR, od katerih je bilo 11,1 milijarde EUR namenjene garancijam in 3,7 milijarde EUR operacijam tveganega kapitala.

3.5.2 Lizbonska strategija, ki ima za cilj krepitev evropske konkurenčnosti, je eno od glavnih gonil dejavnosti EIS (EIS je edini evropski organ, namenjen financiranju malih in srednje velikih podjetij). S 3,7 milijarde EUR, vložene v 224 skladov tveganega kapitala, je EIS prispeval k zmanjšanju inovacijskega razkoraka z zagotavljanjem učinka finančnega vzvoda v vrednosti približno 20 milijard EUR za hitro rastoča mala in srednje velika podjetja ter novoustanovljena podjetja (med temi so nekatere svetovno znane zgodbe o uspehu, kot so Skype, Bluetooth/Cambridge Silicon Radio in Kelkoo). Predsedstvo Evropskega sveta v sklepih marca 2005 spodbuja EIS, naj svoje dejavnosti razširi na financiranje tehnološkega prenosa. Leta 2006 so bile podpisane prve operacije tehnološkega prenosa za dejavnosti za izdajo licenc in izločitev z ustanovitvijo neodvisnega podjetja (spin-off).

3.5.3 EIS bo v okviru nove finančne perspektive vodil program za konkurenčnost in inovativnost (CIP), obenem pa bo tudi eden glavnih akterjev pobude JEREMIE. Oba programa sta namenjena izboljšanju financiranja malih in srednje velikih podjetij ter finančnega inženiringa.

3.5.3.1 Program za konkurenčnost in inovativnost kot eden od glavnih instrumentov EU za mala in srednje velika podjetja ter inovacijsko politiko zagotavlja tvegani kapital (vključno s financiranjem dejavnosti tehnološkega prenosa, mreže investitorjev, t. i. poslovnih angelov (business angels), in ekoloških inovacij) ter dostop do garancijskih shem za mala in srednje velika podjetja.

3.5.3.2 V okviru pobude JEREMIE (Skupni evropski viri za mikro do srednje velika podjetja) lahko nacionalni in regionalni organi dodelijo sredstva iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) v obliki prilagojenih tržno usmerjenih finančnih instrumentov, kot so lastniški kapital, tvegani kapital, garancije ali posojila. Pobuda JEREMIE je bila oblikovana tako, da zagotovi optimalno uporabo financiranja ESRR s spodbujanjem dodatnih sredstev, njeno izvajanje pa omogoča prožnejši regulativni okvir. Leta 2007 naj bi povečanje kapitala EIS dopolnilo sredstva programa za konkurenčnost in inovativnost ter pobude JEREMIE. Ocenjujejo, da bo do leta 2013 več kot milijon malih in srednje velikih podjetij deležnih podpore finančnih instrumentov EIS.

3.5.3.3 Zaradi velikega učinka finančnega vzvoda (1 EUR iz proračuna Skupnosti za mala in srednje velika podjetja pomeni do 50 EUR s pomočjo garancij) in močne vloge katalizatorja v

odnosu do finančne skupnosti (zlasti pri skladih s tveganim kapitalom) je treba finančne instrumente Skupnosti obravnavati kot primer najboljše prakse v okviru lizbonske strategije. Za zagotovitev večje uporabe tehnoloških aplikacij iz programa za konkurenčnost in inovativnost se je treba usmeriti na univerze ter mala in srednje velika podjetja, s posebnim poudarkom na financiranju projektov, oglaševanju za uspešnejše iskanje intelektualnega kapitala, na odobritvah in izdajanju odobritev, sporazumih o sodelovanju ter iz tega izhajajočih koristih. Zagotoviti je treba tudi uspešno izvajanje s pomočjo pobude JEREMIE, na podoben način kot so pravila za financiranje in državno pomoč.

3.5.4 Leta 2006 sta EIB in EIS podpisala sporazum o sodelovanju, ki omogoča zlasti kombinacije kreditnih linij EIB in garancij EIS za inovativna mala in srednje velika podjetja. Takšne dejavnosti se bodo verjetno dodatno razvijale, zlasti v okviru pobude JEREMIE.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zaposlovanju prednostnih kategorij (lizbonska strategija)

(2007/C 256/18)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 14. septembra 2006 (potrjeno 26. oktobra 2006) sklenil, da bo v skladu s členom 31 poslovnika in v okviru dela EESO po zaprosilu Evropskega sveta z dne 23. in 24. marca 2006 pripravil informativno poročilo o naslednji temi: *Zaposlovanje prednostnih kategorij (lizbonska strategija)*.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 15. marca 2007 sklenil, da v skladu s členom 29(2) poslovnika to informativno poročilo preoblikuje v mnenje na lastno pobudo.

Strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo, zadolžena za pripravo dela na tem področju, je mnenje sprejela 18. junija 2007. Poročevalec je bil g. GREIF.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 12. julija) s 122 glasovi za in 2 vzdržanima glasovoma.

1. Sklepi in priporočila

1.1 V mnenju je obrazloženo, da ambiciozni lizbonski cilji niso bili popolnoma doseženi s kvantitativnega vidika, pri čemer je treba omeniti izrazite razlike med državami, ki jih je treba vedno upoštevati. Tudi na področju kakovosti zaposlovanja se kažejo nasprotja. Na eni strani obstajajo pozitivni primeri najboljših praks v politiki zaposlovanja posameznih držav članic, ki jih je treba po mnenju EESO v prihodnosti bolj sistematično zbirati in ocenjevati, na drugi strani pa se je treba po vsej EU soočiti z neprijetnimi dejstvi:

zadnjih letih je še posebej pri ženskah prišlo do povečanja zaposlenosti zlasti zaradi povečanja zaposlitev s polovičnim delovnim časom, še vedno izredno primanjkuje ustreznih delovnih mest za starejše delavce, zlasti pri mladih močno naraščajo netipične (nestandardne) oblike zaposlovanja in nekatere med njimi so brez ustreznega pravnega in socialnega varstva;

— čeprav delovna mesta po vsej EU večinoma ostajajo standardna delovna razmerja, pa je mogoče opaziti naslednje: v

— možnosti prikrašanih skupin za vključevanje na trg dela so se le malo izboljšale (kar kaže nespremenjeno visoka stopnja dolgotrajne brezposelnosti, razmeroma visoka stopnja

brezposelnosti, zlasti med mladimi in manj usposobljenimi, in nizka stopnja zaposlovanja, zlasti med starejšimi); tudi za socialno izključene skupine so razmere na trgu dela še vedno izredno težavne.

1.2 Na podlagi tega je po mnenju EESO treba pri aktualnih razpravah o fleksi-varnosti vztrajati pri tem, da je treba vse splošne opredelitve ter ukrepe za prilagodljivost podjetij in delavcev vztrajno povezovati z visoko socialno varnostjo, aktivno politiko trga dela, izobraževanjem, nadaljnjim usposabljanjem ter dostopom do socialnih storitev.

1.3 EESO poziva k temu, da se v okviru nacionalnih socialnih politik in politik zaposlovanja, ki se nanašajo na prednostne skupine na trgu dela, omenjene v tem mnenju, da večji poudarek na:

- ukrepe za spodbujanje vključevanja mladih na trg dela, da se jim ponudi prvo delovno mesto, ki ima obete za prihodnost;
- okrepljeno odpravljanje številnih obstoječih oblik diskriminacije in zapostavljenosti zaradi starosti, spola, invalidnosti ali etnične pripadnosti, zlasti na področju dostopa do izobrazbe in trga dela ter trajne zaposlitve;
- izboljšanje varnosti zaposlitve in preprečevanje „negotovosti“, med drugim z zagotavljanjem, da brezposelni niso prisiljeni sprejeti dela, ki ne nudi varnosti, bojem proti delu na črno in onemogočanjem izkoriščanja delavcev, zaposlenih za določen čas;
- ukrepe za izboljšanje kakovosti delovnih mest in zaščito delavcev pred diskriminacijo;
- povečanje naložb v kakovost delovnih mest in delovne pogoje, prilagojene starejšim;
- naložbe na področju izobraževanja, nadaljnega usposabljanja in vseživljenjskega učenja ter odpravo obstoječega razkoraka med razpoložljivimi kvalifikacijami in povpraševanjem po njih na trgu dela;
- posodobitev in izboljšanje socialne varnosti nestandardnih oblik zaposlitve, kjer je to potrebno;
- odpravljanje segmentacije na trgu dela glede na spol, zlasti z učinkovitimi ukrepi za usklajevanje poklicnega in družinskega življenja (še posebej z razvojem obsežnih storitev otroškega varstva in različnih oblik podpore za ljudi, ki potrebu-

jejo nego, in njihove družine, na primer ustanov, ki zagotavljajo oskrbo 24 ur na dan);

- odpravljanje ovir za osebe z vzgojnovarstvenimi odgovornostmi pri (ponovnem) vstopu na trg dela in trajni zaposlitvi ter spodbudam za večjo udeležbo očetov pri vzgojnovarstvenih nalogah;
- razvoj ustreznih spodbud in podpore podjetjem za povečanje zaposlovanja mladih in starejših delavcev s posebej velikimi težavami na trgu dela.

1.4 Poleg tega so potrebni posebni ukrepi za socialno izključene skupine:

- oblikovanje prehodnih trgov dela z ustreznimi spodbudami za podjetja, da zaposlijo več ljudi, in obenem podpora delavcem pri premagovanju težav, ki povzročajo njihovo socialno izključenost (pri čemer se je treba izogibati neželenim stranskim učinkom in izkrivljanju konkurence);
- pobude zaposlovanja na neprofitnem področju, zlasti v javnem sektorju, imajo pri tem pomembno vlogo. V okviru proračuna politike trga dela je treba zagotoviti ustrezne spodbude.

1.5 EESO poudarja, da bodo številne države članice za izvajanje prednostnih nalog, predlaganih v tem mnenju, morale povečati prizadevanja na področju politike zaposlovanja ter da je treba zagotoviti ustrezna proračunska sredstva zanje.

- Ukrepi aktivne politike trga dela na nacionalni in evropski ravni bodo dosegli le majhen uspeh, če v proračunskem načrtovanju držav članic ne bodo ustrezno upoštevani.
- EESO opaža, da v številnih državah obstaja velik razkorak med predlogi za pobude na področju politike trga dela – na primer v okviru njihovih nacionalnih načrtov reform – in proračunskimi sredstvi ⁽¹⁾.
- V nacionalnih akcijskih programih je treba bolj upoštevati pozitivne izkušnje posameznih držav in ustrezno izkoristiti ESS 2007-2013.

1.6 EESO je v zvezi s tem že večkrat poudaril, da ta proračunska sredstva zahtevajo ugodne makroekonomske razmere, v katerih mora biti poudarek na gospodarski politiki, usmerjeni v rast, da se premaga dolgotrajna šibka konjunktura ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Glej mnenje EESO z dne 17. maja 2006 o predlogu odločbe Sveta o smernicah za politike zaposlovanja držav članic, poročevalec: g. GREIF (UL C 195, 18.8.2006).

⁽²⁾ Glej Poročilo skupine na visoki ravni o prihodnosti socialne politike v razširjeni Evropski uniji, maj 2004.

1.7 V številnih državah članicah so socialni prispevki, ki so vezani na stroške dela, zrasli do ravni, ki lahko negativno vpliva na ustvarjanje delovnih mest. V nekaterih primerih je lahko vstop v delovno razmerje nepriljubljen zaradi majhne razlike med zaslužkom po obračunu davkov in višino socialnih prejemkov. Takšne „pasti brezposelnosti“ je treba preprečevati, ne da bi pri tem ogrozili finančno varnost socialnih sistemov. EESO se v zvezi s tem strinja s priporočili skupine na visoki ravni o prihodnosti socialne politike v razširjeni Evropski uniji, da je treba osnovo za financiranje sistemov socialne varnosti razširiti in s tem bolj enakomerno porazdeliti dajatve na vse proizvodne dejavnike, da se razbremeni delovna sila ⁽³⁾.

1.8 Glede prihodnjega pregleda smernic za politiko zaposlovanja v letu 2008 EESO meni, da je treba na več področjih, navedenih v tem mnenju, odločneje določiti prednostne naloge in predlagati konkretnije ukrepe.

- V zvezi s tem se EESO zavzema za bolj obvezujoče cilje na evropski ravni, da bo za države članice določen jasen okvir z nedvoumnimi obveznostmi. EESO meni, da mora imeti Komisija močnejšo vlogo pri nadzoru nad izvajanjem strategije zaposlovanja v državah članicah.
- Poleg tega se EESO zavzema za dodatno izboljšanje ciljev, zlasti pri zaposlovanju mladih, odpravljanju brezposelnosti mladih (npr. skrajšanje šestmesečnega obdobja iskanja zaposlitve ali učnega mesta, po katerem se mladim omogoči nov začetek), krepitvi enakopravnosti, spodbujanju invalidov in vključevanju priseljencev.
- EESO želi s tem doseči, da bodo nacionalni programi reform na področju politike zaposlovanja v prihodnosti bolj ambiciozni ter da bo prišlo do izboljšanja kakovosti glede časovne razporeditve, odgovornosti, zavezanosti in financiranja. V zvezi s tem EESO poziva, da se preučijo konkretni cilji za zagotavljanje ustreznih proračunskih sredstev za ukrepe aktivne politike trga dela v posameznih državah članicah.

EESO bo v ločenem mnenju podrobneje obravnaval prilagoditve smernic za politiko zaposlovanja od leta 2009, ki so orisane v tem mnenju.

2. Ozadje mnenja

2.1 Evropski svet je v sklepih z dne 23. in 24. marca 2006 EESO zaprosil, da pred spomladanskim vrhom 2008 „predloži zbirno poročilo o dejavnostih v podporo partnerstvu za delovna

mesta in rast“ in se pri tem med drugim osredotoči na „povečanje zaposlovanja prednostnih kategorij“. EESO je pripravil mnenje na lastno pobudo in vanj vključil strokovno znanje nacionalnih ekonomsko-socialnih svetov.

2.2 EESO nenehno poudarja, da okrepitev konkurenčnosti in trajnostna gospodarska rast v okviru lizbonske strategije nista cilja sama po sebi, temveč naj bi pripomogli tudi k zmanjšanju visoke brezposelnosti v EU, doseganju polne zaposlenosti, postavljanju sistemov socialne varnosti na trdnjšo osnovo in zagotavljanju zaščite pred socialno izključenostjo ⁽⁴⁾.

2.3 V zvezi s tem naj bi na področju politike zaposlovanja lizbonska strategija dala nov zagon evropski strategiji zaposlovanja ter s tem povečala zaposlovanje in izboljšala kakovost dela. Cilj lizbonske strategije ni le več delovnih mest, temveč tudi izboljšanje kakovosti delovnih mest. Naložbe v človeški kapital, raziskave, tehnologijo in inovacije imajo zato enak prednostni pomen kot ukrepi na področju trga dela in strukturne politike ⁽⁵⁾.

2.4 EESO se bo pri analizi trendov na evropskem trgu dela in pri političnih priporočilih osredotočil na ciljne skupine, v zvezi s katerimi je Svet večkrat pozval države članice, da uvedejo posebne ukrepe za:

- izboljšanje razmer mladih na trgu dela in bistveno zmanjšanje brezposelnosti med mladimi;
- uresničitev strategij aktivnega staranja, da bodo imeli starejši ljudje možnost dlje ostati v poklicnem življenju;
- odločno spodbujanje zaposlovanja žensk ter zagotovitev boljšega usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja za moške in ženske;
- boljše vključevanje invalidov na trg dela in spodbujanje njihove trajne zaposlitve;
- izboljšanje zaposlovanja in možnosti na trgu dela za priseljence in etnične manjšine.

2.5 EESO bo za vsako od teh ciljnih skupin predlagal preventivne in aktivne ukrepe za (ponovno) vključevanje, ki jih je treba v okviru politike trga dela in zaposlovanja v državah članicah bolj upoštevati. Obravnaval bo tudi socialno izključene skupine, ki pogosto niso vključene v trg dela. Na podlagi tega bo opredelil politična priporočila, med drugim v zvezi s smernicami za politiko zaposlovanja, ki jih je treba pregledati do spomladanskega vrha 2008.

⁽⁴⁾ Glej tudi raziskovalno mnenje EESO z dne 13. septembra 2006 o kakovosti delovnega življenja, produktivnosti in zaposlovanju v povezavi z globalizacijo in demografskimi spremembami, poročevalka: ga. ENGELEN-KEFER, (UL C 318, 23.12.2006).

⁽⁵⁾ Glej med drugim mnenje EESO na lastno pobudo z dne 9. februarja 2005 o politiki zaposlovanja: vloga EESO po širitvi in z vidika lizbonskega procesa, poročevalec: g. GREIF (UL C 221, 8.9.2005).

⁽³⁾ Prav tam.

3. Stopnja zaposlenosti, brezposelnost in zaposlovanje – pregled stanja ⁽⁶⁾

3.1 Leta 2005 in 2006 je v EU prvič po letu 2001 prišlo do opazne rasti zaposlovanja in občutnega upada brezposelnosti (z 9,0 % leta 2004 na 7,9 % leta 2006). Stopnja zaposlovanja žensk je z 0,6-odstotno rastjo močneje odstopala od stagnacije preteklih let kot stopnja zaposlovanja moških. Ta razveseljav trend se leta 2007 nadaljuje ⁽⁷⁾.

3.2 Kljub temu pa je treba priznati naslednje:

- napredek pri uresničevanju lizbonskih in stockholmskih vmesnih ciljev je počasen in cilji leta 2005 niso bili doseženi: niti 67-odstotna splošna stopnja zaposlenosti (2005: 63,8 %) niti 57-odstotna stopnja zaposlenosti pri ženskah (2005: 56,3 %). Vse bolj jasno postaja, da ciljev za leto 2010 ne bodo dosegle niti številne države članice niti Skupnost kot celota;
- čeprav so povsod v EU zaposlitve s polnim delovnim časom še vedno prevladujoča oblika zaposlovanja, je rast zaposlovanja – zlasti pri ženskah – predvsem posledica več zaposlitve s polovičnim delovnim časom (kar se jasno kaže v manjši rasti – v nekaterih državah celo upadu – ekvivalentov polnega delovnega časa);
- v zadnjih letih je najizrazitejša rast zaposlovanja starejših. Kljub temu je tudi stopnja zaposlenosti starejših precej nižja od ciljne stopnje (letno povprečje 2005 pri starostni skupini 55-64 let le 42,5 %). Samo 9 držav članic je doseglo cilj 50 % (velike razlike med ženskami in moškimi: cilj pri moških dosežen v 17, pri ženskah pa le v 4 državah: skandinavske države in Estonija);
- povprečna stopnja brezposelnosti mladih v državah EU 25 je leta 2005 še vedno znašala 18,5 %, kar je približno dvakrat toliko, kot znaša skupna stopnja brezposelnosti;
- kljub splošnemu izboljšanju v številnih državah članicah, zlasti v tistih z visoko stopnjo brezposelnosti, je brezposelnost v EU pri skoraj 8 % še vedno visoka in je v nekaterih državah celo narasla;
- regionalne razlike v stopnji brezposelnosti so v nekaterih državah članicah (zlasti ob upoštevanju ekvivalentov polnega delovnega časa) še naprej velike. Število ljudi, ki danes živijo v regijah EU 27 s stopnjo brezposelnosti, višjo od 15 %, je s širitvijo EU opazno naraslo;

— za socialno izključene skupine so razmere na trgu dela še vedno izredno težavne.

Ob upoštevanju opisanih trendov na trgu dela je pot do ambicioznih lizbonskih ciljev zaposlovanja kljub delnemu napredku še vedno dolga.

3.3 Na to dodatno vplivajo trendi v zaposlovanju – z zelo raznolikim obsegom med posameznimi državami in sektorji – ki kažejo naslednje značilnosti in težnje:

- možnosti prikrajšanih skupin za vključevanje na trg dela so se le malo izboljšale (kar kaže nespremenjeno visoka dolgotrajna brezposelnost, razmeroma visoka stopnja brezposelnosti, zlasti med mladimi in manj usposobljenimi, in nizka stopnja zaposlovanja, zlasti med starejšimi);
- čeprav so standardna delovna razmerja v EU še vedno prevladujoča oblika zaposlovanja, podatki kažejo veliko povečanje netipičnih (nestandardnih) oblik zaposlovanja, ki so v nekaterih primerih brez zadostnega pravnega in socialnega varstva. Splošni delež zaposlitve za določen čas narašča, pri čemer so nadpovprečno prizadeti mladi. Izrazito narašča tudi pogodbeno delo, začasno delo, navidezna samozaposlenost ⁽⁸⁾, kratkoročno zaposlovanje in zaposlovanje s slabimi socialnovarstvenimi prejemki, vendar se razmere med državami članicami razlikujejo. Negotovost zlasti v prikrajšanih skupinah na splošno narašča. Takšne oblike zaposlovanja lahko imajo vlogo „mostu“ do standardnega trga dela samo, če se ljudje sami odločijo zanje in če nudijo določeno varnost;
- v številnih državah članicah se je povečala negotovost zaposlitve predvsem med manj usposobljenimi delavci, zlasti tistimi, ki predčasno opustijo šolanje, in osebami brez poklicne izobrazbe. Zaradi neuravnoveženosti med razpoložljivimi kvalifikacijami in povpraševanjem po njih sta vstop na trg dela in vrnitev na delo po obdobju brezposelnosti posebej težka;
- osebe z vzgojnovarstvenimi odgovornostmi še vedno težko najdejo stabilno in zadovoljivo zaposlitev;
- invalidi še vedno v veliki meri sodijo v skupino ljudi, izključenih s trga dela. Najnovejši evropski podatki kažejo, da je zaposlenih samo 40 % invalidov. Še bolj zaskrbljujoči so podatki o težkih invalidih;

⁽⁶⁾ Glej različne grafikone v Prilogi I.

⁽⁷⁾ Employment in Europe 2006 (Zaposlovanje v Evropi v letu 2006).

⁽⁸⁾ Glej zeleno knjigo o posodabljanju delovnega prava za soočanje z izzivi 21. stoletja, COM(2006) 708 konč.

- poleg tega je veliko oseb, ki so marginalizirane zaradi zasvojenosti, prezdolženosti ali brezdomstva in jih je treba vključiti v trg dela s pomočjo posebnih socialnih ukrepov;
- delovni pogoji in možnosti na trgu dela so za priseljence in ljudi s priseljenkim ozadjem v večini držav članic bolj negotovi kot za ostalo prebivalstvo. Pri tem je treba posebno pozornost posvetiti Romom, ki so s priključitvijo Romunije in Bolgarije postali največja manjšina v Evropi in katerih položaj na trgu dela (v določenih primerih s 70- do 90-odstotno stopnjo brezposelnosti) je zaradi različnih razlogov posebej zaskrbljujoč. EESO bo to temo obravnaval v ločenem mnenju na lastno pobudo.

3.4 Rast neformalnega sektorja z negotovimi pogoji zaposlovanja in pogosto nizkim dohodkom predstavlja tveganje, da bodo skupine, ki jim ne uspe prehod na formalni trg dela, dolgoročno zaposlene pod ravno dejanske usposobljenosti (dekvalifikacija). Ta trend, ki ga je težko izmeriti, predstavlja veliko negotovost za neposredno prizadete ter poleg tega povzroča veliko izgubo davčnih prihodkov in nenazadnje ogroža trajnost proizvodne zmogljivosti v EU.

4. Oblikovanje okvira za rast ter več in boljša delovna mesta

4.1 Že leta prevladujejo evropska politična priporočila, v skladu s katerimi naj bi bile za probleme na trgu dela krive strukturne težave trga dela. Številne države članice so se pri politiki zaposlovanja enostransko osredotočile na zmanjševanje standardov delovnega prava, poostreitev pogojev za izplačevanje denarnih nadomestil, zmanjšanje socialnih storitev in povečanje prilagodljivosti delovnih razmerij.

4.2 Veliko držav pa ni zadostno izvedlo ukrepov aktivne politike trga dela, kot so npr. spodbujanje zaposljivosti, odpravljanje pomanjkanja kvalifikacij in programi za vključevanje prikrajšanih skupin na trg dela, čeprav je nekaj držav izdatke na tem področju od leta 1995 povečalo. V večini držav (za katere obstajajo podatki) se je v zadnjih letih delež „aktivnih“ izdatkov za politiko trga dela („pasivna“ in „aktivna“ podpora) v primerjavi s skupnimi izdatki celo znižal. Izredno pomembno je, da se za ukrepe aktivne politike trga dela zagotovijo sredstva, ki bodo ustrezala izzivom, ter hkrati okrepi učinkovitost ukrepov na področju politike trga dela in zagotovi njihova osredotočenost na posamezno ciljno skupino.

4.3 EESO je v zvezi s tem že večkrat opozoril, da so ukrepi v okviru politike trga in strukturne reforme nenazadnje uspešni samo v ugodnih makroekonomskih razmerah, v katerih je poudarek na premagovanju dolgotrajno šibke konjunktore in

zagotavljanju trajne rasti (⁹). Za to pa se je treba na nacionalni ravni in ravni EU zavezati gospodarski politiki, usmerjeni v rast, z ustreznimi monetarnimi, proračunskimi in gospodarskimi pogoji:

- Evropska centralna banka bi morala v skladu s svojimi pooblastili iz Pogodbe v primerih zagotovljene stabilnosti cen prispevati h gospodarski rasti in večanju števila delovnih mest. Število delovnih mest bo močno naraslo šele ob trajni gospodarski rasti, višji od srednjeročne rasti produktivnosti;
- treba je izkoristiti razširjen manevrski prostor v okviru reformiranega pakta stabilnosti in rasti, da se državam članicam omogoči odziv na gospodarske razmere ter proračunsko svobodo za socialno sprejemljive strukturne reforme in ustrezno visoke javne naložbe.

lizonski cilji nakazujejo smer, v katero se morajo stekati naložbe: v gradnjo komunikacijske in prometne infrastrukture, varstvo podnebja, raziskovalne in razvojne pobude, obsežno varstvo otrok, spodbujanje izobraževanja in usposabljanja, aktivno politiko trga dela in kakovost delovnih mest. Pri tem morajo biti nacionalni programi reform oblikovani tako, da bodo skupaj tvorili vseevropsko usklajen program za krepitev gospodarske dinamike, h kateremu bodo prispevali vsi akterji na nacionalni ravni in ravni EU.

5. Učinkovit boj proti brezposelnosti mladih

5.1 Brezposelnost mladih še vedno sodi med pereče probleme v EU. V vseh državah članicah je višja od skupne stopnje brezposelnosti, v večini držav pa vsaj dvakrat višja od celotne brezposelnosti. V nekaterih državah EU 15 in v številnih novih državah članicah je stanje še slabše. Negotovost zaposlitve je v številnih državah članicah večja tudi v segmentu višjih kvalifikacij.

5.2 Vstop na trg dela se vse pogosteje odvija prek alternativnih oblik zaposlovanja, ki imajo v nekaterih primerih veliko bolj negotove delovne in socialne pogoje. Meje med delom v formalnem in neformalnem sektorju so vse bolj zabrisane. Za določene skupine mladih, na primer tiste, ki so manj usposobljeni, imajo priseljenko ozadje ali pa prihajajo iz prikrajšanih slojev prebivalstva, je prehod v redno zaposlitev vse težji. Vedno večje je tveganje, da ostanejo ujeti na robu delovnega prebivalstva, zlasti v primerih, ko se pojavlja več teh značilnosti hkrati.

(⁹) Glej med drugim mnenje EESO z dne 11. decembra 2003 o *osnovnih značilnostih gospodarske politike 2003-2005*, poročevalec: g. DELAPINA (UL C 80, 30.3.2004) in mnenje EESO z dne 17. maja 2006 o *predlogu odločbe Sveta o smernicah za politike zaposlovanja držav članic*, poročevalec: g. GREIF (UL C 195, 18.8.2006).

5.3 Gre za to, da bi po možnosti vsi mladi dobili gotovo perspektivo za prihodnost. To vprašanje ima tudi demografski vidik. Ekonomski položaj mladih močno vpliva na pripravljenost za ustvarjanje družine. V zvezi s tem je treba pozdraviti dejstvo, da Komisija v spomladanskem poročilu poleg nadaljnjih izboljšav kvalifikacij zahteva okrepitev aktivnih ukrepov v okviru politike trga dela ter posebej poziva k bistveno zgodnejši podpori mladih iskalcev dela in odpravi strukturnih težav pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev.

5.4 Dobri primeri za to so preizkušeni modeli nekaterih držav članic (Nemčija, Avstrija, delno Nizozemska), ki vsebujejo poklicno usmerjene sisteme usposabljanja glede na potrebe podjetij in pouk v šoli. Številne študije poudarjajo kakovost t.i. „dualne organizacije poklicnega usposabljanja“ in ji pripisujejo velike zasluge za lažji prehod iz šole v poklic ter s tem za manjše razlike med brezposelnostjo mladih in splošno stopnjo brezposelnosti.

5.5 Aktivni in preventivni ukrepi na področju izobraževanja in usposabljanja za izboljšanje možnosti za zaposlitev mladih so ⁽¹⁰⁾:

- zagotavljanje visokokakovostnih kvalifikacij od začetnega usposabljanja do poklicnega usposabljanja in učenja ob delu, da lahko posamezniki čim lažje vstopijo na trg dela in na njem neprekinjeno ostanejo, pri tem pa mora sodelovati tako država kot tudi samo gospodarstvo;
- zgodnja aktivna podpora mladih iskalcev učnih mest in zaposlitve (če je mogoče že po 4 mesecih), posebni programi ter individualna podpora in usposabljanje za vključevanje problematičnih skupin, na primer dolgotrajno brezposelnih mladih ter tistih, ki predčasno prekinajo šolanje ali prakso, med drugim s pomočjo občeskih koristnih projektov zaposlovanja in podpore izobraževanja;
- razvoj obsežnega in enostavno dostopnega poklicnega svetovanja in mest za informiranje mladih žensk in moških na vseh ravneh izobraževanja; ustrezno izboljšanje kakovosti in ustrezni človeški viri v borzah dela;
- odprava obstoječega razkoraka med razpoložljivimi kvalifikacijami in povpraševanjem po njih na trgu dela; krepitev učinkovitosti sistemov osnovnega šolstva (med drugim zmanjšanje števila oseb, ki predčasno opustijo šolanje, boj proti nepismenosti) ter izboljšanje prehajanja med poklicnim

izobraževanjem in nadaljnjim usposabljanjem; odprava segregacije glede na spol pri poklicnem svetovanju;

- uvedba ukrepov, ki bodo zagotovili, da bodo zaposlitve za določen čas in negotova delovna mesta med mladimi ostala pojav prehodne narave.

6. Izboljšane perspektive vključevanja priseljencev

6.1 V večini držav članic se je le malo spremenilo na področju diskriminacije priseljencev in njihovih družinskih članov na trgu dela. Še vedno so v prevelikem številu zastopani v panogah z nizkimi plačami in slabimi delovnimi pogoji, tveganje, da postanejo brezposelni, je zanje veliko večje, veliko pa jih ostaja ujetih v delovnih razmerjih, ki so manj gotova in za katera je značilno visoko zdravstveno tveganje, pomanjkljiva varnost in (v posameznih državah) slaba zaščita v okviru kolektivnih pogodb.

6.2 Posebej zaskrbljujoče je „dedovanje“ tega slabega položaja na trg dela z ene generacije priseljencev na drugo, tudi zaradi hude zapostavljenosti pri šolanju. Mladi s priseljskim ozadjem v večini držav članic sodijo v skupine z najbolj negotovimi zaposlitvami in največjim tveganjem, da bodo potisnjeni na rob formalnega trga dela.

6.3 EESO je že večkrat izrazil mnenje, da je migracija delovne sile prav ob upoštevanju demografskega razvoja v EU nujna, ter navedel pozitivne primere v številnih državah članicah, na primer v Španiji in na Irskem. Vendar mora biti ta vedno usklajena z vidiki politike vključevanja posamezne države članice, zlasti na področju zaposlovanja ⁽¹¹⁾. Razmere priseljevanja se med državami članicami močno razlikujejo, podobno kot sprejeti ukrepi politike vključevanja, npr. v politiki zaposlovanja in izobraževanja. Države članice se morajo posebej posvetiti razmeram prosilcev za azil, ki so pogosto izrazito zapostavljeni.

6.4 Prednostne naloge za izboljšanje vključevanja priseljencev:

- posebej se je treba posvetiti (pred)šolski pomoči posameznikom in zgodnjim naložbam v jezikovna znanja in poklicne kvalifikacije, preprečevati zapostavljenost pri vstopu na trg dela (zlasti s čim zgodnejšim odpravljanjem jezikovnih ovir) ter olajšati priznavanje izobrazbe priseljencev, pridobljene v tujini;

⁽¹⁰⁾ Glej mnenje EESO z dne 26. oktobra 2005 o *sporočilu Komisije Svetu o evropskih politikah, ki zadevajo mlade – obravnavanje skrbi mladih v Evropi – izvajanje Evropskega pakta za mlade in spodbujanje dejavnega državljanstva*, poročevalka: ga. VAN TURNHOUT (UL C 28, 3.2.2006); *Sporočilo Komisije – socialna agenda* (z dne 13. julija 2005), poročevalka: ga. ENGELLEN-KEFER (UL C 294, 25.11.2005); *Predlog sklepa Sveta o smernicah politike zaposlovanja držav članic, v skladu s členom 128 Pogodbe ES* (z dne 31. maja 2005), poročevalec: g. MALOSSE (UL C 286, 17.11.2005).

⁽¹¹⁾ Mnenje EESO z dne 10. decembra 2003 o *sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o priseljevanju, integraciji in zaposlovanju*, poročevalec: g. PARIZA CASTAÑOS (UL C 80, 30.3.2004).

- krepitev vključevanja v celotni socialni politiki in politiki trga dela (npr. izboljšanje medkulturnih veščin v uradih in borzah dela ter podpiranje podjetij, zlasti MSP); ustrezna evropska in nacionalna sredstva za ukrepe spodbujanja vključevanja;
- odprava institucionalnih ovir in diskriminacije pri dostopu do trga dela v državah članicah (npr. skrajšanje čakalnih dob za pridobitev delovnih dovoljenj, zlasti za prosilce za azil ⁽¹²⁾) in preprečevanje dumpinga plač ob hkratni krepitvi perspektiv vključevanja v evropski imigracijski politiki (preprečevanje imigracijske politike, ki otežuje vključevanje tako, da spodbuja začasno migracijo ter s tem negotove oblike zaposlovanja in marginalizacijo);
- več podatkov o povezavi med priseljenkim ozadjem in segregacijo ter o diskriminaciji na trgu dela ⁽¹³⁾;
- preventivni ukrepi in sankcije ter partnerstva med socialnimi partnerji in javnimi oblastmi na nacionalni ravni za zatiranje dela na črno, socialnega dumpinga in izkrivljanja konkurence, zlasti v zvezi s čezmejnimi gibanjem delovne sile.

7. Izkoriščanje možnosti za zaposlovanje starejših

7.1 Glavni odziv na demografski izziv je lahko le usmerjena politika rasti in povečanje zaposlenosti. Potreben potencial delovne sile je na voljo. Toda potencial zaposlovanja starejših delojemalcev (+55) je povsod v EU še vedno nezadostno izkoriščen.

7.2 Tveganje dolgotrajne brezposelnosti s starostjo izredno hitro narašča. V EU 25 je povprečna dolgotrajna brezposelnost starejših (50-64) več kot 60-odstotna. Ob upoštevanju tega je treba poskrbeti, da bodo imeli starejši delavci resnično možnost, da najdejo delo in ostanejo dlje zaposleni.

7.3 Glavni razlogi za predhodno zapuščanje poklicnega življenja so poslabšanje zdravja zaradi obremenjujočih delovnih pogojev, zelo intenzivno delo, prezgodnje odpuščanje starejših delavcev, pomanjkljiva poklicna usposobljenost in pomanjkanje možnosti za (ponovno) zaposlitev. Prizadevanja, da bi stopnjo

zaposlovanja starejših povečali zlasti s spremembami sistemov dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki bi povzročile poslabšanje pogojev dostopa in upravičenosti, niso prava rešitev.

7.4 Samo zavestna politika „aktivnega staranja“, ki vključuje obsežne možnosti udeležbe v nadaljnjem usposabljanju in vseživljenjskem učenju, lahko pripomore k trajnostnemu povečanju stopnje zaposlovanja starejših. Uspešni modeli v skandinavskih državah (zlasti celostni sklop ukrepov v okviru nacionalnega akcijskega programa za starejše na Finskem) so socialno sprejemljivi zgledi za to, kako je mogoče z vključevanjem socialnih partnerjev ustvariti delujoč trg dela za starejše z izredno stabilnim zaposlovanjem ter visoko delovno sposobnostjo in zaposlenostjo starejših.

7.5 Ključni elementi sistematične preusmeritve v svet zaposlovanja, prilagojen starejšim ⁽¹⁴⁾:

- izčrpno svetovanje in podpiranje iskalcev zaposlitve ter proaktivna podpora pri posredovanju dela (npr. subvencionirano zaposlovanje, pomoč pri poklicnem vključevanju, obče koristni socialni projekti) in, kjer je to potrebno, rehabilitacijski ukrepi za dolgotrajen ponovni vstop na trg; ustrezna sredstva za aktivno politiko trga dela, ki bodo borzam dela omogočila dolgoročno načrtovanje;
- oblikovanje socialno sprejemljivih pobud za poznejšo upokojevanje in – kjer je izvedljivo – razvoj privlačnih modelov za netežaven prehod s poklicnega življenja v pokoj znotraj javnih pokojninskih sistemov (npr. nadaljnji razvoj dela starejših za polovični delovni čas);
- ukrepi, katerih cilj je, da bi bili delavci fizično in psihično sposobni ostati dlje v poklicnem življenju, zlasti z zmanjšanjem pritiska po večji učinkovitosti na delovnem mestu in prilagoditvijo delovnih mest za starejše zaposlene (npr. pobude za razvoj varovanja zdravja na delovnem mestu, splošno dostopni programi v podjetjih za spodbujanje zdravja in preprečevanje bolezni ter za varstvo delavcev);
- večja udeležba starejših pri usposabljanju (kampanja za usposabljanje 40+, pobude za izboljšanje sodelovanja pri dodatnem usposabljanju znotraj podjetij, zlasti manj usposobljenih zaposlenih);

⁽¹²⁾ Glej mnenje EESO z dne 28. novembra 2001 o predlogu direktive Sveta glede minimalnih norm za sprejem prosilcev za azil v državah članicah, poročevalec: g. MENGGOZZI (UL C 48, 21.2.2002) (op. prev.: dokument ni preveden v slovenščino).

⁽¹³⁾ Eurostat trenutno pripravlja ad-hoc modul o zaposlovanju priseljencev in njihovih potomcev, ki naj bi bil uporabljen pri zbiranju podatkov za leto 2008. Namen modula je, da bi raziskava evropske delovne sile boljše upoštevala osebe s priseljenkim ozadjem.

⁽¹⁴⁾ Mnenje EESO z dne 15. decembra 2004 o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Povečati zaposlenost starejših delavcev in odložiti odhod s trga dela, poročevalec: g. DANTIN (UL C 157, 28.6.2005).

— ukrepi za krepitev ozaveščenosti v zvezi s starejšimi delavci (priznavanje vrednosti izkušenj ter prenos znanj in spretnosti, pridobljenih v poklicnem življenju, na mlajše delavce) ter svetovanje in podpora za podjetja, zlasti MSP, pri dolgoročnem kadrovskem načrtovanju in razvoju organizacije dela, ki je prilagojena starejšim.

8. Napredek pri zaposlovanju žensk

8.1 Čeprav se je formalna usposobljenost žensk v zadnjih 30 letih bistveno izboljšala, na trgu dela še zdaleč nimajo enakih možnosti. Ženske v veliki meri še vedno delajo v tradicionalnih storitvenih sektorjih in industrijskih sektorjih, v katerih že od nekdaj dela veliko žensk. Ženske imajo bistveno manjše možnosti za izkoriščanje svoje izobrazbe na delovnem mestu. Usklajevanje poklicnega in družinskega življenja je zanje še vedno neprimerljivo težje izvedljivo kot za moške.

8.2 Delež zaposlitev s polovičnim delovnim časom je v vseh starostnih skupinah žensk višji kot pri moških. Porast zaposlitev za polovični delovni čas je treba pozdraviti, kadar se oseba zanj odloči sama in pod pogojem, da ne vodi v slepo ulico na področju plač in možnosti na trgu dela. Vendar zaposlitev s polovičnim delovnim časom v večini držav članic ostaja glavni dejavnik segmentacije trga dela glede na spol.

8.3 V skoraj vseh poklicnih skupinah še vedno obstaja velika razlika med dohodkom žensk in moških ne glede na status na trgu dela. Dolgotrajnejše prekinitve dela zaradi vzgojnovarstvenih odgovornosti in nege posebej negativno vplivajo na možnosti napredovanja, dohodek in socialne pravice. Medtem ko lahko moški s staranjem računajo na progresivno rast dohodka, pa dohodki žensk stagnirajo v tistih starostnih skupinah, v katerih ženske zaradi otrok prekinajo z delom ali se odločijo za zaposlitev s polovičnim delovnim časom.

8.4 Zlasti Danska in Švedska dokazujeta, da so stvari lahko drugačne in da je „integracija načela enakosti spolov“ v politiki trga dela več kot le slogan. V teh državah so razlike v dohodkih veliko manjše, stopnja zaposlenosti žensk in ponudba otroškega varstva – zlasti za otroke, mlajše od 2 let – pa veliko višji kot v drugih državah članicah. Še en dober primer je Nizozemska, kjer je stopnja zaposlenosti žensk visoka, hkrati pa je visok tudi delež zaposlitev za polovični delovni čas, za katerega se ženske v veliki meri odločajo prostovoljno.

8.5 Ključni ukrepi za rešitev strukturnih težav pri zaposlovanju žensk ⁽¹⁵⁾:

⁽¹⁵⁾ Glej mnenje EESO z dne 13. septembra 2006 o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o načrtu za enakost med ženskami in moškimi 2006-2010, poročevalka: ga. ATTARD (UL C 318, 23.12.2006) in mnenje EESO z dne 29. septembra 2005 o revščini med ženskami v Evropi, poročevalka: ga. KING (UL C 24, 31.1.2006).

— ukrepi za odpravo obstoječe diskriminacije na trgu dela in strukturnih vzrokov za razlike dohodkov glede na spol, zlasti spodbujanje samostojne socialne varnosti žensk, še posebej z ukrepi za zmanjšanje kratkoročne, nezanesljive zaposlitve s polovičnim delovnim časom in za izboljšanje ureditve zaposlitve s polovičnim delovnim časom (npr. razširitev pravice do polovičnega delovnega časa za starše s pravico do vrnitve na polni delovni čas, izboljšanje vključevanja v programe za nadaljnje usposabljanje znotraj podjetij);

— obsežen razvoj splošno dostopnega in visokokakovostnega varstva predšolskih in šolskih otrok zunaj doma, ki je prilagojeno poklicnemu življenju in je cenovno dostopno; prispevki k učinkovitemu spodbujanju delitve vzgojnovarstvenih odgovornosti med partnerjema (zlasti s pobudami za povečanje udeležbe očetov);

— odprava ukrepov družinske politike z močnimi spodbudami za odhod iz poklicnega življenja oziroma dolgotrajne prekinitve dela, zaradi katerih se poslabšajo možnosti za sprejemljiv ponovni vstop v poklicno življenje; dodatek za starševski dopust ne sme negativno vplivati na dohodek, dodatno vzpodbujati odhoda žensk iz poklicnega življenja in povzročati novih ovir za delitev skrbi za otroka med partnerjema;

— ukrepi na področju politike trga dela za spodbujanje ponovnega vstopa v poklicno življenje po starševskem dopustu (npr. podpora pobudam za samozaposlitev) ter preprečevanje dequalifikacije in izgube dohodka (npr. prožni modeli za nadaljnje usposabljanje med starševskim dopustom ali nadaljnja zaposlitev s krajšim delovnim časom);

— družini prijazna organizacija delovnega časa (npr. možnost, da starši predšolskih in šolskih otrok sooblikujejo delovni čas, dogovor o delu na daljavo in zakonita pravica do prilagodljive organizacije delovnega časa za osebe z vzgojnovarstvenimi odgovornostmi).

9. Izboljšanje možnosti za invalide na trgu dela

9.1 Invalidi še vedno v veliki meri sodijo v skupino ljudi, izključenih s trga dela. Pri invalidih je večja verjetnost, da bodo na slabše plačanih delovnih mestih, poleg tega so podvrženi diskriminaciji v zvezi z dostopom do možnosti usposabljanja in poklicnega napredovanja. Glede na to, da je 15 % delovno aktivnega prebivalstva EU invalidov in da je stopnja zaposlenosti te skupine nizka, bi zvišanje stopnje zaposlenosti invalidov odločilno prispevalo k doseganju ciljev lizbonske strategije.

9.2 V zvezi s tem EESO pozdravlja dokument Komisije o vključevanju invalidnosti v evropsko strategijo zaposlovanja ⁽¹⁶⁾, kar je pozitivno izhodišče za razvoj vključevanja invalidov na trg dela, ter opozarja, da je vključevanje na trg dela najboljše sredstvo za odpravljanje socialne izključenosti. Odbor opozarja, da postane večina teh ljudi invalidnih v času poklicnega življenja, vendar le redki dobijo možnost, da se vrnejo na delovno mesto, prilagojeno njihovi invalidnosti. Pozitivna primera na tem področju sta stroga protidiskriminacijska zakonodaja v Veliki Britaniji, ki obsega mehanizme pritožb, ter danski model, ki povezuje prožnost trga dela z zadostno socialno varnostjo ter visoko stopnjo izobraževanja in usposabljanja.

9.3 Prednostni ukrepi za spodbujanje zaposlovanja invalidov ⁽¹⁷⁾:

- prilagoditev davčnih in socialnih sistemov, ki bo naredila zaposlitev in prehod v zaposlenost privlačno, npr. s socialnimi storitvami, ki so odvisne od zaposlitve (*in-work benefits*);

poleg tega bi morala biti po poskusnem obdobju na delovnem mestu možna vrnitev k uveljavljanju invalidske pokojnine;

- razvoj, izvajanje in podpiranje aktivnih programov trga dela (zlasti rehabilitacijski ukrepi) posebej za invalide ter ukrepi za olajšanje prehoda z zaščitene zaposlitve na standardni trg dela (npr. prilagoditev informativnih in komunikacijskih dejavnosti invalidnim iskalcem dela);
- oblikovanje delovnih mest, ki so primerna za invalide, in spodbujanje pozitivnih ukrepov zlasti za delavce, ki so postali invalidi v času poklicnega življenja; poleg tega je treba razmisliti o dodeljevanju dopustov, ki so kombinirani s poklicnim usposabljanjem, o prilagoditvi opisa delovnih nalog ali alternativnih delovnih nalogah;
- dodelitev dodatne podpore za invalidne delavce in socialno skrbstvo za invalide, da bodo lahko delavci, ki imajo invalidnega družinskega člana, nadaljevali z delom.

V Bruslju, 12. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁶⁾ EMCO/11/290605.

⁽¹⁷⁾ Glej mnenje EESO z dne 20. aprila 2006 o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu in Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o položaju invalidnih oseb v razširjeni EU: Evropski akcijski načrt 2006-2007, poročevalka: ga. GREIF (UL C 185, 8.8.2006) in raziskovalno mnenje EESO z dne 17. januarja 2007 o enakih možnostih za invalide, poročevalec: g. JOOST UL C 93, 27.4.2007.

Mnenje Evropskega ekonomsko socialnega odbora o vlogi socialnih partnerjev pri usklajevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja

(2007/C 256/19)

Prihodnje portugalsko predsedstvo Svetu je Evropski ekonomsko-socialni odbor v dopisu z dne 13. februarja 2007 zaprosilo za pripravo raziskovalnega mnenja o naslednji temi: *Vloga socialnih partnerjev pri usklajevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja*.

Strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 18. junija 2007. Poročevalec je bil g. CLEVER.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 145 glasovi za in 4 vzdržanimi glasovi.

1. Ozadje

1.1 Voditelji držav in vlad EU so se v okviru lizbonske strategije dogovorili o zvišanju zaposlenosti žensk na 60 % do leta 2010. Ta cilj je bil potrjen v integriranih smernicah (smernica 17), ki so bile leta 2005 sprejete kot osrednji del novega mehanizma za usmerjanje lizbonske strategije.

1.2 Lizbonska strategija bo hitreje in bolj trajnostno dosegla visoko zastavljene cilje na področju rasti, zaposlovanja in konkurenčnosti, če nam bo kljub demografsko pogojenemu upadu števila aktivnega prebivalstva v prihodnjem desetletju uspelo nadalje povečati število zaposlenih v EU in izboljšati njihove kvalifikacije. Obstajajo dobre možnosti, da oboje dosežemo z bistveno večjo stopnjo zaposlenosti žensk, saj prihajajoča generacija mladih žensk želi biti močnejše vključena v trg dela in je tudi bistveno bolj izobražena. Še obstoječe ovire na tem področju je treba odstraniti.

1.3 Za doseg tega cilja so se države članice EU med drugim dogovorile,

- da bodo sprejele odločne ukrepe za povečanje zaposlenosti žensk in zmanjšanje razlik med spoloma na področju zaposlovanja, brezposelnosti in plačila ter
- da si bodo prizadevale za boljšo usklajenost poklicnega in zasebnega življenja ter zagotovile dostopno in cenovno ugodno varstvo otrok in drugih oseb, ki potrebujejo nego (smernica 18).

1.4 Portugalsko predsedstvo Svetu je Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosilo za pripravo raziskovalnega mnenja o *vlogi socialnih partnerjev pri usklajevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja*.

1.5 Evropski socialni partnerji menijo, da je usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja pomemben prispevek k dosegi gospodarske rasti, blaginje in konkurenčnosti v Evropi.

1.6 Poleg tega je usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja ena izmed prednostnih nalog Evropske komisije v Načrtu za enakost med ženskami in moškimi, ki ga je sprejela marca 2006 ⁽¹⁾. Komisija v načrtu za boljše usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja navaja tri prednostne naloge:

1. prožna ureditev dela za ženske in moške,
2. povečanje števila skrbstvenih storitev,
3. boljše politike usklajevanja za ženske in moške.

1.7 S sporočilom *Demografska prihodnost Evrope, kako spremeniti izziv v priložnost*, ki je bilo napovedano že v načrtu, je Komisija 12. oktobra 2006 v skladu s členom 138 Pogodbe o ES začela prvo posvetovanje s socialnimi partnerji o usklajevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja.

1.8 V prvem delu posvetovanja je Komisija poudarila pomen teme usklajevanja poklicnega, družinskega in zasebnega življenja. Zaposlenost žensk je treba izboljšati zlasti zaradi demografskih trendov in tako nastalega pritiska na sisteme socialne varnosti. Poleg tega je poudarek tudi na vlogi usklajevanja v zvezi z doseganjem lizbonskih ciljev, ki jih je zastavila Komisija.

1.9 Evropski socialni partnerji v svojih odgovorih Komisiji vsakokrat poudarjajo pomen usklajevanja družinskega in poklicnega življenja, zlasti zaradi še nezadovoljive udeležbe žensk na trgu dela in starajočega se prebivalstva. Pri tem izrecno podpirajo izvajanje ciljev za izboljšanje otroškega varstva, ki jih je leta 2002 v Barceloni opredelil Svet, strinjajo pa se tudi, da lahko tri prednostne naloge, opredeljene v načrtu za enakost, prispevajo k doseganju ciljev. Poleg tega socialni partnerji poudarjajo, da

⁽¹⁾ COM(2006) 92 konč.

morata usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja ter vprašanje enakosti žensk in moških v poklicnem življenju zlasti glede na demografske trende dobiti osrednjo vlogo v politični razpravi. Posebno pozornost pa je pri tem treba nameniti tudi preseganju obstoječih stereotipov o vlogi spolov, saj bomo brez spremembe teh stereotipov le težko dosegli napredek.

1.10 Socialni partnerji (BUSINESSEUROPE/UEAPME, CEEP in ETUC) ⁽²⁾ so za izboljšanje enakih možnosti žensk in moških v poklicnem življenju leta 2005 sprejeli okvir ukrepov za Enakopravnost žensk in moških ⁽³⁾. Med štiri osrednja področja, na katerih bodo nacionalni socialni partnerji do leta 2010 izvajali ukrepe, izrecno sodi tudi usklajevanje družinskega in poklicnega življenja. Svet ministrov ima zato prav, da organizacijo delovnega časa, ki je zelo pomembna za usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, zaupa socialnim partnerjem, da bi našli praktične možnosti za vse zainteresirane strani.

1.11 Socialni partnerji lahko prispevajo k boljšim delovnim pogojem in tako izboljšajo življenjski položaj družin. Zato imajo na tem področju ključno vlogo. Okvir ukrepov je eden od prispevkov socialnih partnerjev k izvajanju lizbonske strategije. Glede na dejstvo, da so vzroki za še obstoječa neravnovesja na trgu dela kompleksni in med seboj povezani, so evropski socialni partnerji prepričani, da je za uspešno reševanje problemov potrebna celostna strategija za spodbujanje enakopravnosti spolov. Usklajevanje družinskega in poklicnega življenja je pri tem eden najpomembnejših elementov.

1.12 Čeprav so se nekatera podjetja v preteklih letih začela bolj zavzemati za usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, tako da je družini prijazen pristop postal sestavni del kadrovske politike in filozofije podjetja, kar je razvidno tudi iz prvega skupnega pregleda sporazuma socialnih partnerjev, ki so ga socialni partnerji objavili februarja 2007, je treba nadalje odstranjevati prisotne pomanjkljivosti podjetij, socialnih partnerjev in držav članic ⁽⁴⁾.

1.13 Pojem enakih možnosti na delovnem mestu, pobude za spodbujanje usklajevanja družinskega in poklicnega življenja ter razvoj modela upravljanja „podjetij enakih možnosti“ so del koncepta družbene odgovornosti podjetij, ki podjetja spodbuja k uporabi najboljših praks in odgovornemu ravnanju z zaposlenimi.

⁽²⁾ BUSINESSEUROPE (nekdanji UNICE) je krovno združenje evropskih združenj delodajalcev in industrije, UEAPME je evropsko združenje obrtnikov in MSP, CEEP je Evropski center za javna podjetja, ETUC je evropska konfederacija sindikatov.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/news/2005/mar/gender_equality_en.pdf.

⁽⁴⁾ Glej raziskovalno mnenje EESO o gospodarskem in proračunskem vplivu staranja prebivalstva z dne 14.3.2007, poročevalka: ga. FLORIO UL C 161, 13.7.2007.

2. Analiza stanja

2.1 Družinske strukture so zaradi družbenih sprememb postale zelo različne. Politika, ki si prizadeva za usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja, mora upoštevati vse načine življenja (npr. starši samohranilci, mešane družine (v kateri so otroci partnerjev iz prejšnjega zakona), samski, ločeni starši, posvojitelji, študenti, ki delajo, istospolna partnerstva in tisti, ki živijo sami). Zaradi vedno večjega deleža starejših in ostarelih narašča tudi potreba po storitvah oskrbe v družini in zunaj nje.

2.2 V nasprotju z moškimi so ženske poleg svojega poklicnega življenja še vedno močneje vključene v vodenje gospodinjstva in družino ter so tako pogostejše v stresnih situacijah in neprestano obremenjene, to pa velja tudi za kmetice in samozaposlene ženske. Ženske se zaradi teh okvirnih pogojev pogosto počutijo prisiljene sprejeti zaposlitev s krajšim delovnim časom, povezano z nižjim dohodkom, slabšim pokojninskim zavarovanjem in slabšimi možnostmi napredovanja. Usklajevanje družinskega in poklicnega življenja je zato tudi pomemben instrument za doseganje enakopravnosti žensk in moških, pa tudi žensk z otroki in brez njih, v poklicnem življenju.

2.3 Ravno zato, ker se temeljni problemi in možnosti za njihovo rešitev razlikujejo ne le od države članice do države članice, ampak tudi od regije do regije in celo od podjetja do podjetja, ni enotne rešitve, ki bi lahko veljala za vse v enaki meri. Glede tega EESO meni, da imajo socialni partnerji pri reševanju teh vprašanj pomembno vlogo. Zaradi struktur, ki jih imajo na voljo v posameznih državah, socialni partnerji lahko s svojo zavzetostjo na področju usklajevanja družinskega in poklicnega življenja odločilno vplivajo na vsakdanjik delojemalcev.

2.4 Čeprav je odločitev imeti ali ne imeti otroka načeloma osebna, kot so tudi odločitve o zagotavljanju varstva in oskrbe v družini za sorodnike ali druge osebe, ki so nam posebno blizu, zaradi bolezni, invalidnosti ali v starosti, posledice teh odločitev občuti tudi družba kot celota. Vedno manj otrok pomeni pomanjkanje strokovnih in vodilnih delavcev v prihodnosti, strank, delavcev, podjetij, znanstvenikov in raziskovalcev ter ima tako negativne posledice za vso družbo ⁽⁵⁾. Zato bi morala biti država zlasti odgovorna za naslednje dejavnike:

— materialno in finančno podporo (denarna podpora, priznavanje pokojninskega zavarovanja),

⁽⁵⁾ Glej raziskovalno mnenje EESO z dne 14.3.2007 o družini in demografskih spremembah, poročevalci: g. BUFFETAUT UL C 161, 13.7.2007.

- podporno infrastrukturo (varstvo otrok, celodnevna šola, zunajšolsko varstvo in počitniško varstvo ter programi za prosti čas, ki jih nudijo prostovoljske organizacije, nudenje pomoči, npr. za ambulantno nego),
- ustrezen starševski dopust za matere in očete (tudi pri posvojitvah),
- družini prijazno delovno okolje.

2.5 Komisija meni, da so za izkoriščanje celotnega potenciala aktivnega prebivalstva pomembni predpisi o prilagodljivem delovnem času, zato morajo biti enako dostopni ženskam in moškim, pri tem pa je lahko v pomoč pravni okvir. Kljub temu zaradi dejstva, da te možnosti uporablja veliko več žensk kot moških, obstaja neravnovesje med spoloma, ki negativno vpliva na položaj žensk na delovnem mestu in njihovo gospodarsko neodvisnost. Zato je treba moške močneje spodbujati k prevzemu družinskih obveznosti, zlasti s spodbudami za starševski in očetovski dopust, da bodo breme neplačanega dela v gospodinjstvu in varstvo otrok in svojcev pravično in partnersko delili z ženskami.

3. Sprememba vlog

3.1 Z družbenimi spremembami so se hkrati z močnim zvišanjem ravni kvalifikacij žensk spremenile tudi njihova vloga in njihove predstave o življenju. Mlade ženske v Evropi imajo danes boljše kvalifikacije kot mladi moški in dojemajo zaposlitev kot sestavni del načrtovanja življenja. Kot posledica višje ravni kvalifikacij žensk bi se morale zmanjšati razlike v povprečni plači žensk in moških. Razlogi za sedanje razlike v plačah so večinoma v visokem deležu žensk, ki so zaposlene na delovnih mestih s skrajšanim delovnim časom, daljših prekinitvah dela in s tem povezanimi manjšimi delovnimi izkušnjami, manjšemu deležu žensk na vodilnih mestih in nižjih kvalifikacijah starejših žensk. Čeprav plačne lestvice v kolektivnih pogodbah zagotavljajo, da ženske in moški za enako delo in enake kvalifikacije prejema enako plačilo, še vedno obstajajo razlike v plačah. Da bi posamezniki lahko prosto izbrali svoj življenjski načrt, morajo družbeni okvirni pogoji ženskam in moškim dati možnost, da se odločijo za takšno življenje, ki ustreza njihovim lastnim predstavam, ne da bi se pri tem soočili s pozitivnim ali negativnim družbenim vrednotenjem te odločitve.

3.2 K okvirnim pogojem, ki odločilno sooblikujejo življenjske načrte, poleg državne infrastrukture na področju varstva otrok sodi tudi družbeni odnos do zaposlenih mater in očetov, ki se posvetijo družinskim obveznostim. Ravnanje

sociálnih partnerjev glede teh vprašanj odločilno vpliva tudi na družbeno naravnost. Izkušnje skandinavskih držav in Nemčije kažejo, da je lahko dobra rešitev to, da se finančna izplačila kot na primer starševski dodatek družini nakažejo oz. se vrednost izplačil poviša le pod pogojem, da se tudi oče za določen čas posveti varstvu otroka. Očetje tako dobijo pravni okvir, da se lahko za določen čas lažje posvetijo vzgoji otrok. Ta ureditev materam omogoča hitrejšo vrnitev v poklicno življenje.

3.3 EESO poudarja, da sprememba posameznih dejavnikov ne bo dovolj, da bi zaposlene ženske razbremenili dvojnega bremena pri usklajevanju družinskega, poklicnega in zasebnega življenja. Cilj mora biti nova načelna razdelitev neplačanih nalog zunaj delovnega mesta med moškimi in ženskami, kot so vzgoja otrok, nega svojcev in vodenje gospodinjstva. Moške je treba pripraviti k resnični partnerski delitvi bremen. Za to so potrebne temeljite spremembe v razmišljanju in strukturah.

4. Podporni ukrepi socialnih partnerjev pri usklajevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja na ravni podjetij

4.1 Demografski trendi in s tem povezane spremembe imajo velike posledice tako za delojemalce kot tudi za delodajalce. Socialni partnerji imajo na vseh ravneh pomembno vlogo pri izboljševanju usklajevanja poklicnega, družinskega in zasebnega življenja.

4.2 Temelj uspešne politike usklajevanja v podjetjih je kadrovska politika, ki upošteva in pravično uravnoteži interese podjetja in osnovne naloge delojemalcev zunaj delovnega mesta in družinsko odgovornost ter zasebne obveznosti. Temeljni pogoji, ki bi jih morale zagotoviti države članice, so:

- dobra infrastruktura na področju varstva otrok, ki ustreza potrebam, tako za najmlajše kot tudi tiste malo starejše,
- kakovostna in zadostna ponudba storitev za oskrbo in nego starejših ali invalidov,
- pravični pogoji glede delovnega časa,
- ukrepi, ki zagotavljajo, da dopust ali delo s skrajšanim delovnim časom zaradi varstva mladoletnika in vzdrževanih oseb ne vplivajo na pravice v prihodnosti, in
- kvalificirano in pravično plačano osebje.

Infrastruktura, ki pokriva vse območje, v enaki meri koristi delojemalcem, podjetjem, državi in družbi.

4.3 Paleta instrumentov kadrovske politike, o kateri so se deloma dogovorili tudi socialni partnerji in ki bi jih lahko izvajala podjetja, obsega

- uvedbo inovativnih, a ne negativnih (razdrobljenost delovnega časa, kopičenje več manjših del) modelov delovnega časa, dela na daljavo, izrednega dopusta ter spremljanja in prilagajanja opravljenih delovnih ur,
- pravno varnost pogodbe o redni zaposlitvi,
- možnost ohranjanja stikov s podjetjem v času starševskega dopusta,
- podporo pri organizaciji varstva otrok v obliki vrtcev v okviru podjetij, nakupu mest za varstvo otrok in finančno podporo,
- podporo pri oskrbi starejših svojcev ali svojcev, ki potrebujejo nego,
- podporo pri ukrepih za osebni razvoj,
- podporo pri ponovnem vključevanju na delovno mesto po dopustu ali delu s skrajšanim delovnim časom zaradi varstva mladoletnikov in vzdrževanih oseb.

4.4 Tako se bo s pomočjo modelov za skrajšan delovni čas, ki so narejeni po meri in zelo prilagodljivi ter upoštevajo interese podjetij in delojemalcev, upošteval tudi cilj vsem zainteresiranim omogočiti boljše usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja. Toda če delo s skrajšanim delovnim časom ne temelji na prostovoljnih odločitvah, to ni v skladu s tem ciljem. EESO meni, da je nujno, da se moški pogosteje odločajo za ponudbe delovnih mest s skrajšanim delovnim časom, če je zaradi družinskih potreb nujno, da eden od staršev tako dela. Tako lahko v praksi pokažejo, da obveznosti v okviru partnerstva in družinske obveznosti, ki niso povezane s poklicem, niso le naloga žensk, ampak da jih je treba odgovorno deliti in skupaj opravljati.

4.5 Socialni partnerji lahko pomagajo pri iskanju odgovorov na to, kako lahko starši uresničijo model življenja, ki si ga želijo. V podjetjih so se za smiselne izkazale tudi posebne možnosti ohranjanja stikov za matere, ki so na starševskem dopustu, ki lahko prostovoljno nadomeščajo sodelavce, ki so na dopustu ali bolniškem dopustu, ali so vabljene na službene zabave z namenom, da se po prekinitvi dela lažje vrnejo na svoje delovno mesto. EESO poudarja, da je predpise o zaščiti nosečnic ter mater in očetov v času starševskega dopusta nujno treba upoštevati in se jim ne smemo izogniti s posredno diskriminacijo.

4.6 Poleg tega je staršem lahko v pomoč tudi podpora pri organizaciji otroškega varstva. Različna podjetja svojim zaposlenim nudijo posredovanje varuš in mest v jaslih ter nujnega varstva v primeru bolezni otroka. Nekatera podjetja skušajo tudi s ciljnim ukrepi, kot je dajanje prostega dneva na rojstni dan otroka, moške spodbuditi k temu, da prevzamejo družinsko delo in več časa preživijo z otroki. Ta podjetja je treba podpirati. Kljub temu v praksi starši v večini primerov niso deležni podpore. S tovrstnim ravnanjem – zlasti če je celo nezakonito – si podjetje škodi samo, saj to negativno vpliva na vzdušje v podjetju in motivacijo osebja.

4.7 EESO opozarja na znanstvene raziskave podjetja Prognos AG, ki so pokazale, da se izvajanje ukrepov, ki ciljno spodbujajo upravičene interese zaposlenih tudi na področju družinskega in zasebnega življenja, podjetjem gospodarsko izplača, saj ti instrumenti kadrovske politike zmanjšujejo odsotnost in povečujejo zvestobo ter motivacijo in uspešnost zaposlenih. Poleg tega takšna kadrovska politika povečuje privlačnost delovnega mesta, zlasti če delavkam z družinskimi obveznostmi olajša napredovanje in ohranitev mesta, na katero so napredovale. Takšna podjetniška kultura poleg tega zagotavlja dobro delovno vzdušje in deluje kot pozitiven dejavnik, ki spodbuja podobo regije kot gospodarske lokacije.

4.8 EESO poudarja, da je treba v zvezi z uvedbo prožnih modelov delovnega časa upoštevati tudi pristop fleksi-varnosti (fleksibilnosti in varnosti). V okviru lizbonske strategije predstavlja fleksi-varnost celosti pristop reforme trga dela, ki zahteva potrebno ali želeno prilagodljivost in jo hkrati povezuje s potrebno mero varnosti in možnosti načrtovanja za vse udeležene akterje. Cilj prilagodljivosti, ki je rezultat pogajanj socialnih partnerjev, mora biti položaj, ki je najbolj ugoden za podjetja in zaposlene. Treba je upoštevati tako potrebo po prilagajanju podjetij na zahteve trga kot tudi vedno večji interes delavcev po prilagodljivosti, na primer pri organizaciji delovnega časa, da bodo lažje prevzeli družinske ali druge zasebne obveznosti zunaj delovnega mesta, pri tem pa je treba še naprej zagotavljati varnost delovnega razmerja in se izogibati negotovosti. Tu so potrebne individualne rešitve, ki ustrezajo potrebam; praviloma morajo biti rezultat pogajanj socialnih partnerjev. EESO poudarja, da je treba v razpravi o fleksi-varnosti več pozornosti nameniti različnemu položaju žensk in moških (*).

4.9 Uspešnost usklajevanja poklicnega, družinskega in zasebnega življenja je odvisna od tega, kako močno se posamezni instrumenti za usklajevanje uresničujejo na delovnem mestu. Zato je treba čim večjo pozornost nameniti izvajanju na nacionalni ravni.

(*) Glej raziskovalno mnenje EESO z dne 12.7.2007 o fleksi-varnosti (razsežnost notranje prožnosti – kolektivna pogajanja in vloga socialnega dialoga kot instrumentov urejanja in preoblikovanja trgov dela), poročevalec: g. Janson UL C 97, 28.4.2007.

4.10 EESO meni, da so tekmovanja med podjetji, ki jih spodbujajo socialni partnerji, lahko dober način za predstavitev praks, ki so prijazne do družin in žensk, in priporočanje tovrstnih praks za posnemanje. Širši javnosti se s tekmovanji med podjetji tako predstavijo novi inovativni instrumenti, kot so

— igralnice za otroke osebja,

— vrtci v okviru podjetij,

— generacijska mreža v podjetju, ki usklajuje prostovoljne storitve, v okviru katerih na primer upokojeno osebje poskrbi za opravke na uradih in nakupe za mlade delavce z družinskimi obveznostmi.

4.11 Pri tem je jasno, da mnoga mala ali srednja podjetja, ki predstavljajo večino podjetij v EU, nimajo sredstev za tako privlačne ponudbe, zato je treba razmisliti o davčnih spodbudah. Zlasti v malih in srednjih podjetjih tesni socialni stiki omogočajo, da se akterji lahko nemudoma dogovorijo o individualnih in praktičnih rešitvah za svoje osebje. Poleg tega se lahko v eni regiji več malih podjetij poveže z lokalnimi organi, združenji državljanov in nevladnimi organizacijami za zagotavljanje skupnih storitev in tako poskrbi za boljšo lastno podobo svojih podjetij in privlačnost regije kot gospodarske lokacije.

5. Praktične pobude na regionalni in lokalni ravni

5.1 Za praktično in realistično izboljšanje okvirnih pogojev za boljše usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja je zlasti smotno, če se različni lokalni akterji dogovorijo o usklajenem ravnanju. Zato EESO spodbuja socialne partnerje k pobudam na regionalni in lokalni ravni, ki bodo v mestih in občinah združile zavzete akterje (podjetnike, svete delavcev, starše, verske skupnosti, športna društva, občinske predstavnike itd.) s ciljem oblikovati usklajeno življenjsko okolje tako, da bo mogoče čim boljše združiti poklicne, družinske in zasebne interese. Spremembe na lokalni ravni so neposredna praktična podpora za vse udeležene. Področje delovanja najrazličnejših lokalnih akterjev je izredno pestro in odprto za vse vrste ustvarjalnih idej. Tu je nekaj konkretnih primerov, ki pa bi jih lahko poljubno dopolnili:

— vzpostavitev mestne spletne strani, ki vsebuje informacije o ponudbah za družine,

— vzpostavitev baze podatkov za posredovanje mest za varstvo otrok,

— kontaktne točke, ki združujejo mlade družine brez starih staršev in starejše ljudi brez družine,

— varstvo na poti v šolo,

— podpora prostovoljnih organizacij in prostovoljcev, ki se v prostem času ukvarjajo z varstvom otrok,

— delavnice o družini prijaznem razvoju mest, da bi preprečili izseljevanje mladih družin,

— programi mentorstva za očete, ki so zaposleni na delovnem mestu s skrajšanim delovnim časom,

— sprememba vozniških redov za šolske avtobuse, tako da starši lažje uskladijo začetek službe z začetkom pouka,

— bolj prožni delovni čas vrtcev,

— prireditve podjetij na temo usklajevanja družinskega in poklicnega življenja, na katerih podjetja svojo družinam prijazno kadrovska politiko predstavijo javnosti,

— preverjanje vseh občinskih odločitev, da bi zagotovili, da so otrokom prijazne.

6. Ustanove za varstvo otrok in nego starejših svojcev

6.1 EESO opozarja, da je Evropska komisija v drugem poročilu o napredku pri izvajanju lizbonske strategije, ki ga je objavila sredi decembra 2006 ⁽⁷⁾, poudarila, da je razpoložljivost dostopnega otroškega varstva problem v mnogih državah članicah. Države članice so bile zato pozvane, naj v skladu z lastnimi cilji ponudijo več možnosti kakovostnega otroškega varstva, ki bo dostopno vsem.

6.2 Poleg tega je Evropski svet v Barceloni leta 2002 ⁽⁸⁾ sklenil, da morajo države članice do leta 2010 zagotoviti otroško varstvo za 90 % otrok v starosti od 3 let do vstopa v šolo ter varstvo za 33 % otrok, ki so mlajši od 3 let.

6.3 Prav zato, ker so se vloge žensk in moških spremenile, je pomembno, da socialni partnerji ponazorijo, da otrok v svojem razvoju ni prikrajšan, če je mati zaposlena ali če za družino skrbi oče.

⁽⁷⁾ COM(2006) 816 konč., Sporočilo Komisije za spomladansko zasedanje Evropskega sveta o izvajanju prenovljene lizbonske strategije za rast in delovna mesta „Leto uresničevanja“.

⁽⁸⁾ Sklepi predsedstva Evropskega sveta v Barceloni 15. in 16. marca 2002.

6.4 Glede na zelo različen položaj v državah članicah na področju razpoložljivosti mest za varstvo otrok, ki so mlajši od 3 let, EESO poudarja, naj vsaka država članica na področju infrastrukture za varstvo otrok, ki so mlajši od 3 let, postavi konkretne kvantitativne cilje. Za zagotavljanje usklajevanja družinskega in poklicnega življenja bi morale biti do leta 2010 za vsaj 33 % vseh otrok, ki so mlajši od 3 let, na voljo mesto v vrtcu ali pri usposobljeni varuški.

6.5 EESO meni, da mora širitev ponudbe varstva otrok v državah članicah v prihodnosti dobiti večji pomen ter da je treba sprejeti politične ukrepe za pospeševanje in podporo.

6.6 EESO je v mnenju o *družini in demografskih spremembah* ⁽⁹⁾ temeljito proučil demografske spremembe v Evropski uniji in opozoril na njihove posledice za družine. Daljša pričakovana življenjska doba lahko za mnoge ljudi pomeni bolj kakovostno življenje. Posledica tega bo tudi, da bo v prihodnosti vedno več ljudi poleg opravljanja poklica moralo skrbeti tudi za nego starejših svojcev. Zato bi morali več pozornosti nameniti širitvi storitev na področju nege in tako razbremeniti družinske člane.

6.7 Naloga socialnih partnerjev na tem področju bi lahko bila obveščanje o instrumentih, ki so se v praksi izkazali za

koristne. Sem lahko sodi na primer hitra prilagoditev delovnega časa v primeru pogosto nenadne potrebe po negi; opremljenost delovnega mesta, ki olajšuje nego, tj. delavec je dostopen po telefonu ter ima dostop do računalnika in interneta, da lahko ureja zadeve, povezane z nego, in ima dostop do informacij o organizacijskih, finančnih in zakonskih vidikih nege.

7. Perspektive

7.1 EESO ocenjuje, da je usklajevanje poklicnega in družinskega življenja neizogibno povezano z doseganjem enakosti spolov in da ga podpirajo tudi – ko so doseženi – cilji, za katere si na tem področju prizadevajo socialni partnerji. Da bi usklajevanje poklicnega in družinskega življenja postalo del običajnega vsakdana, ga morajo programi izobraževanja otrok obravnavati kot normalnega in potrebnega.

7.2 EESO poziva Svet, Evropski parlament in Komisijo, naj pri svojem prihodnjem delu upoštevajo in podprejo predloge iz tega raziskovalnega mnenja, da bi tako nadalje izboljšali usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja v Evropi.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁹⁾ Glej raziskovalno mnenje EESO z dne 14.3.2007 o družini in demografskih spremembah, poročevalec: g. BUFFETAUT UL C 161, 13.7.2007.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o fleksivarnosti (Razsežnost notranje prožnosti – Kolektivna pogajanja in vloga socialnega dialoga kot instrumentov urejanja in preoblikovanja trgov dela)

(2007/C 256/20)

Portugalsko predsedstvo je v pismu z dne 13. februarja 2007 Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosilo za pripravo mnenja o zgoraj omenjenem dokumentu.

Strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 18. junija 2007. Poročevalec je bil g. JANSON.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 163 glasovi za, 2 glasovoma proti in 5 vzdržanimi glasovi.

1. Povzetek in sklepi

1.1 EESO pozdravlja zaprosilo portugalskega predsedstva za pripravo mnenja o fleksivarnosti, saj se je v zvezi s to temo doslej razpravljalo večinoma le o tem, kako povečati zunanjo prožnost in to povečanje uravnovesiti z ustreznimi politikami trga dela ali določbami socialne varnosti. Namesto tega bi se morali osredotočiti na druge razsežnosti, da bi ustvarili razmere, ki bi koristile vsem.

1.2 EESO želi poudariti, da je treba okrepiti vlogo socialnih partnerjev, ki bi morali biti glavni akterji vsake razprave o fleksivarnosti in prednostni partner za posvetovanja Evropske komisije. Komisija bi zato morala dati večji poudarek posvetovanju, zlasti z evropskimi socialnimi partnerji, o evropski opredelitvi pojma fleksivarnosti.

1.3 Krepitev sistemov industrijskih odnosov na evropski in nacionalni ravni je nujna za vse razprave o fleksivarnosti. Potreben je močan in živahen socialni dialog, pri katerem socialni partnerji dejavno sodelujejo in v okviru katerega se lahko pogajajo o zasnovi in elementih sistema fleksivarnosti, nanje vplivajo, prevzemajo odgovornost zanje ter ocenjujejo rezultate.

1.4 Komisija in države članice bi si morale prizadevati, da razprave, ki bi lahko vodile k reformam, temelječim na fleksivarnosti, povežejo s krepitvijo in posodobitvijo industrijskih odnosov na vseh ravneh. EESO si tako želi, da bi razprave o fleksivarnosti bolj povezali s krepitvijo socialnega dialoga na vseh ravneh in kolektivnimi pogajanja na ustreznih ravneh ter da bi pri tem upoštevali različne sisteme industrijskih odnosov v posameznih državah članicah. Fleksivarnost bi morala biti zasnovana tako, da bi uravnoteženo spodbujala tako prilagodljivost kot varnost. Fleksivarnost ne pomeni, da je mogoče enostransko in nezakonito zmanjševati pravice delavcev; takšno pojmovanje EESO zavrača.

1.5 EESO priznava, da – glede na osrednjo vlogo socialnih partnerjev pri postopnem razvoju politik o fleksivarnosti na

evropski ravni – razprav ni mogoče obravnavati ločeno od evropskega socialnega dialoga, pa tudi ne od njegovega nadaljnega razvoja.

1.6 EESO želi poudariti, da morajo Komisija in države članice v okviru fleksivarnosti posvetiti več pozornosti enakosti med spoloma in solidarnosti med generacijami. Ženske, starejši delavci in mladi so na trgu dela prikrajšani z vidika prožnosti in varnosti. Zato bi si morali prizadevati za izboljšanje položaja teh skupin.

1.7 EESO si želi, da bi države članice in Komisija proučile, kako je mogoče z notranjo prožnostjo izboljšati prilagodljivost, da bi ta postala dinamična in sprejemljiva razsežnost fleksivarnosti. Notranja prožnost je lahko odločilnega pomena za izboljšanje produktivnosti, inovativnosti in konkurenčnosti ter lahko tako prispeva k doseganju ciljev lizbonske strategije. Poleg tega lahko delavcem bistveno olajša združevanje poklicnih ter drugih dejavnosti in nalog in izboljša kakovost njihove zaposlitve. Pogoji za vse to pa je zakonodajni okvir, ki bo zagotavljal varnost zaposlitve in zdravstveno varstvo ter stabilnost in varnost za delavce. Varnost zaposlitve v povezavi z učinkovitimi ukrepi za ponovno zaposlitev in aktivnimi politikami trga dela je bistvena za prilagodljivost in varnost tako podjetij kot delavcev.

1.8 Po mnenju EESO bi si morali prizadevati za ravnovesje med prožnim delovnim časom in varstvom delavcev. To lahko najboljše zagotovijo predpisi, sprejeti v okviru kolektivnih pogajanj v skladu z nacionalnimi praksami. Pogajanja o prožnem delovnem času je treba podpreti s trdnim pravnim okvirom, dobro delujočimi socialnimi institucijami in zaposlovanju prijaznimi sistemi socialne varnosti.

1.9 Ena osrednjih tem kolektivnih pogajanj med socialnimi partnerji je tudi funkcionalna prožnost. S pogajanja je mogoče najti ravnovesje med potrebami podjetij in delavcev ter opredeliti podrobno usklajena in ustrezna nadomestila za boljšo usposobljenost.

1.10 Funkcionalna prožnost zahteva stalno nadgrajevanje znanja in sposobnosti delavcev ter dobro delujoč sistem izobraževanja in usposabljanja, na katerega se opira. Zavezanost vseživljenjskemu učenju je bila v preteklosti izražena že veliko-krat, v praksi pa bo treba narediti še veliko.

2. Ozadje

2.1 Portugalsko predsedstvo je EESO zaprosilo za pripravo raziskovalnega mnenja o fleksivarnosti, ki naj bi vključilo tudi naslednji temi:

- 1) razsežnost notranje prožnosti;
- 2) kolektivna pogajanja in vloga socialnega dialoga kot instrumentov urejanja in preoblikovanja trgov dela.

2.2 Nekatere smernice politike zaposlovanja (2005-2008) bi lahko bile osnova za razpravo o fleksivarnosti. Evropski svet je na spomladanskem zasedanju leta 2006 pozval države članice, naj posvetijo posebno pozornost ključnemu izzivu fleksivarnosti (tj. ravnovesju med prožnostjo in varnostjo), in naj si – ob upoštevanju posebnih razmer na svojih trgih dela – prizadevajo za reforme trga dela in socialnih politik v skladu z integriranim pristopom, ki temelji na fleksivarnosti.

2.3 Fleksivarnost je bila obravnavana na dveh socialnih vrhih, ki sta potekala v okviru evropskih vrhov decembra 2006 in marca 2007.

2.4 Komisija je ustanovila delovno skupino strokovnjakov, ki naj bi predlagali „poti za fleksivarnost“, tj. nekatere razsežnosti prožnosti in varnosti v delovnem življenju. Na osnovi tega predloga bo Komisija junija 2007 objavila sporočilo o fleksivarnosti in v njem predstavila tudi nekatera splošna načela, ki naj bi jih decembra 2007 vključili v revidirane smernice o zaposlovanju za leto 2008. Tudi zelena knjiga o *posodabljanju delovnega prava za soočanje z izzivi 21. stoletja* ⁽¹⁾ je obravnavala fleksivarnost posebej z vidika delovne pogodbe in njena priporočila je EESO v enem od mnenj že obravnaval.

2.5 EESO želi opozoriti na pomembno delo, ki ga je na tem področju opravila Evropska fundacija za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer in ki je opredelilo pomembne vidike fleksivarnosti.

3. Razsežnosti strategij fleksivarnosti

3.1 a) Strategije fleksivarnosti so strategije, s katerimi naj bi uravnateženo združevali različne vrste prožnosti in varnosti trga dela ter tako izboljšali prilagodljivost delavcev in podjetij ter jim zagotovili stabilnost in

varstvo pred tveganji. Kot primere vrst prožnosti in varnosti lahko navedemo:

Primeri prožnosti

Zunanja prožnost	numerična	prilagajanje obsega zaposlovanja na osnovi izmenjave z zunanjim trgom dela; sem sodijo tudi odpustitve, začasno delo in pogodbe za določen čas
Notranja prožnost	numerična	začasno prilagajanje obsega dela znotraj podjetja; sem sodijo tudi neobičajen delovni čas in sheme „varčevanja“ z delovnim časom (<i>time account schemes</i>)
Notranja prožnost	funkcionalna	organizacija prožnosti znotraj podjetja s pomočjo usposabljanja, opravljanja več nalog hkrati (<i>multi-tasking</i>) in krožnega zaposlovanja (<i>job rotation</i>), ki temeljijo na sposobnosti zaposlenih, da opravljajo različne naloge in dejavnosti
Finančna prožnost		razlike v osnovni plači in dodatnem plačilu glede na rezultate posameznika ali podjetja

Primeri varnosti

Varnost mesta	delovnega	varnost, ki temelji na zakonodaji o varnosti zaposlitve ipd. in omejuje možnosti delodajalca, da bi poljubno odpuščal delavce
Varnost zaposlitve		ustrezne možnosti zaposlitve na osnovi visoke ravni zaposljivosti, ki jo zagotavlja npr. usposabljanje in izobraževanje
Varnost dohodka		zagotavljanje primerne in stabilne ravni dohodka
Kombinacijska varnost		varnost delavcev, da lahko združujejo poklicno življenje z drugimi odgovornostmi ali obveznostmi, ki niso plačane

b) Pravno varnost delovne pogodbe je treba obravnavati ločeno, ker zagotavlja varstvo pred sodiščem vsem delavcem in vključuje ohranitev razmerja podrejenosti, kar med drugim vpliva na ohranjanje in izvajanje pravic socialnega varstva delavcev.

⁽¹⁾ COM(2006) 708 konč.: Zelena knjiga o *posodabljanju delovnega prava za soočanje z izzivi 21. stoletja* in mnenje EESO z dne 30.5.2007 o tej temi, SOC/246, UL C 175, 27.7.2007, poročevalec: g. Retureau.

3.2 V skladu z napotki Evropske komisije in glede na nekatere vidike danskega primera se je razprava o fleksivarnosti na evropski ravni večinoma omejila na povečanje zunanje prožnosti in načine, kako bi bilo to povečanje mogoče uravnovesiti s krepitvijo politik trga dela ali določbami s področja socialne varnosti. Mnenja sindikatov in organizacij delodajalcev o koristih in slabih straneh zunanje prožnosti se pogosto razhajajo. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) ⁽²⁾ je pred kratkim celo ugotovila, da zakonodaja o varnosti zaposlitve nima pomembnejšega vpliva na splošno stopnjo zaposlenosti. Poleg tega je Mednarodna organizacija dela (ILO) dokazala, da obstaja pozitivna povezava med trajanjem zaposlitve in produktivnostjo (glej prilogo).

3.3 Namen tega mnenja je razširiti razpravo o fleksivarnosti s treh vidikov, in sicer najprej opozoriti, da je treba okrepiti vlogo socialnih partnerjev v tej razpravi in na splošno pri reformah trga dela. Drugič želi EESO poudariti, da bi bilo treba v okviru razprave o fleksivarnosti posvetiti večjo pozornost razlikam med spoloma in kategoriji mladih na trgu dela. Enakost med spoloma je bila doslej le redko vključena v razprave o fleksivarnosti. Čeprav večina žensk in moških podpira večjo prilagodljivost, ki jo omogoča krajši delovni čas, ker zagotavlja boljše ravnoesje med poklicnim in zasebnim življenjem, so ženske na trgu dela z vidika prožnosti in varnosti pogosto prikrajšane, zato bi si morali prizadevati za izboljšanje in usklajevanje njihovega položaja s položajem moških ⁽³⁾. In tretjič je po mnenju EESO pomembno, da razpravo o fleksivarnosti razširimo z iskanjem alternativnih načinov doseganja prilagodljivosti, spodbujanja vseživljenjskega učenja in inovacij ter izboljšanja produktivnosti, kar so ključni vidiki lizbonske strategije. Te teme je EESO že obravnaval v svojem mnenju o smernicah zaposlovanja ⁽⁴⁾. Zato to mnenje ne vključuje vprašanja zunanje prožnosti, temveč se osredotoča na možnosti za povečanje prilagodljivosti prek notranje prožnosti.

3.4 Mala in srednje velika podjetja (MSP) imajo na področju zaposlovanja veliko vlogo; s tega vidika je fleksivarnost zanje posebnega pomena. Zato bodo morale politike držav članic za fleksivarnost vsebovati določbe, ki bodo upoštevale potrebe MSP in zaposlenih v njih.

3.5 EESO poudarja, da so temelji vseh modelov fleksivarnosti socialna država, ki lahko zagotavlja visoko raven socialnega varstva, odgovorne javne službe z dovolj sredstvi, in trden zakonodajni okvir za kolektivna pogajanja in socialni dialog. Splošni socialni sistemi lahko izboljšajo mobilnost tako, da zagotovijo, da delavci niso prikrajšani zaradi sprememb na njihovem delovnem mestu. Stabilen okvir za socialni dialog in kolektivna pogajanja dajejo močnim socialnim partnerjem možnost, da se sporazumejo o ključnih vprašanjih v zvezi s trgom dela.

⁽²⁾ OECD Employment Outlook 2006: Boosting Jobs and Incomes.

⁽³⁾ Odbor trenutno pripravlja mnenje o vlogi socialnih partnerjev pri usklajevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja, SOC/271 (poročevalec: g. Clever) in mnenje o zaposljivosti in podjetniškem duhu – vlogi civilne družbe ter lokalnih in regionalnih organov z vidika spola, SOC/273 (poročevalec: g. Pariza Castaños).

⁽⁴⁾ Glej mnenje EESO z dne 31.5.2005 o smernicah politike zaposlovanja 2005-2008 (poročevalec g. Malosse), UL C 286 z dne 17.11.2005.

4. Fleksivarnost in socialni partnerji

4.1 Fleksivarnost pomeni, da je treba določiti ravnoesje med pravicami in dolžnostmi delodajalcev in delavcev. Socialni dialog in kolektivna pogajanja so ključni instrument oblikovanja in izvajanja vsake reforme trga dela, tudi fleksivarnosti. Zato Evropski ekonomsko-socialni odbor poudarja, da so socialni partnerji glavni akterji v vseh razpravah o fleksivarnosti na vseh ravneh. Socialni partnerji bi morali vedno pogosteje imeti vodilno vlogo pri določanju ravnoesja med prožnostjo in varnostjo in tako prispevati k izboljšanju pravil trga dela.

4.2 Kar se tiče evropske ravni, EESO priznava, da je Komisija obvestila socialne partnerje o načrtih v zvezi s to razpravo. Vendar pa meni, da bi Komisija v tem primeru morala dati večji poudarek posvetovanju, zlasti z evropskimi socialnimi partnerji, o evropski opredelitvi fleksivarnosti. Brez tesnega vključevanja in sodelovanja socialnih partnerjev bo težko uresničiti katero koli strategijo fleksivarnosti.

4.3 V mnenju o danskem sistemu fleksivarnosti ⁽⁵⁾ je Evropski ekonomsko-socialni odbor poudaril, da so „socialni partnerji [so] imeli ključno vlogo pri oblikovanju danskega sistema fleksivarnosti; bili so vključeni v postopke odločanja, izvajanje politike poklicnega izobraževanja in izvajanje strukturnih reform na trgu dela. [...] Vloga socialnih partnerjev je po eni strani povezana z zgodovinskim razvojem, [...] Večje sodelovanje in soodločanje socialnih partnerjev se lahko izkažeta za družbeno koristna pri prizadevanjih za konkurenčnost in prilagodljivost“.

4.4 V mnenju o evropskem socialnem modelu ⁽⁶⁾ je EESO poudaril, da „v zvezi s temeljno zgradbo evropskega socialnega modela ni mogoče spregledati neprecenljive vloge socialnih partnerjev v gospodarski in socialni politiki. Združenja delodajalcev in delojemalcev imajo posebno vlogo regulatorjev v okviru pogajanj o kolektivnih pogodbah in o plačah. Tudi formalizirana in pravno obvezujoča pravica soodločanja, ki jo imajo predstavniki delojemalcev v podjetjih, je eden od temeljev evropskega socialnega modela“.

4.5 Strategije fleksivarnosti zato ne bi smeli določiti „od zgoraj navzdol“, torej tako, da jo opredeli Komisija in o njej razpravljajo vlade držav članic. Socialni partnerji morajo imeti možnost, da se pogajajo o oblikovanju in elementih fleksivarnosti, da nanje vplivajo, zanje prevzamejo odgovornost in ocenjujejo rezultate fleksivarnosti. Fleksivarnost je tesno povezana s socialnim dialogom in kolektivnimi pogajanjem, zato bo razprava opozorila tudi na pomanjkljivosti na teh področjih, ki bi jih bilo treba obravnavati hkrati s predložitvijo strategije

⁽⁵⁾ Glej mnenje EESO z dne 17.5.2006 o danskem sistemu fleksivarnosti (poročevalka ga. Vium), UL C 195 z dne 18.8.2006.

⁽⁶⁾ Glej mnenje EESO z dne 6.7.2006 o socialni koheziji: dati vsebino evropskemu socialnemu modelu (poročevalec: g. Ehnmark), UL C 309 z dne 16.12.2006.

fleksivnosti. Zato si EESO želi, da bi bile razprave o fleksivnosti bolj povezane s krepitvijo socialnega dialoga na vseh ravneh in kolektivnimi pogajanjmi na ustreznih ravneh ter da bi pri tem upoštevale različnost industrijskih odnosov v državah članicah.

4.6 Socialni dialog na evropski ravni je edinstven na svetu, saj socialnim partnerjem daje vlogo sozakonodajalcev na socialnem področju. V zadnjih letih je postal bolj neodvisen. Socialni partnerji imajo pravico obravnavati vprašanja skupnega pomena, ki so pomembna za boljše delovanje evropskega trga dela. EESO priznava, da – glede na osrednjo vlogo socialnih partnerjev pri postopnem razvoju politik fleksivnosti na evropski ravni – razprav ni mogoče obravnavati ločeno od evropskega socialnega dialoga, pa tudi ne od njegovega nadaljnjega razvoja. Socialni partnerji so se v okviru večletnega programa dela dogovorili, da ne bodo le proučili vidikov fleksivnosti, temveč da si bodo prizadevali tudi za skupno razumevanje instrumentov evropskega socialnega dialoga ⁽⁷⁾. EESO je razložil svoje stališče o tej temi v mnenju o zaposljivosti in podjetniškem duhu – vlogi civilne družbe ter lokalnih in regionalnih organov z vidika spola ⁽⁸⁾.

4.7 V državah članicah je na vseh ravneh veliko primerov, ki dokazujejo, da imajo socialni partnerji ključno vlogo pri krepitvi prožnosti in varnosti delodajalcev in delavcev. Kolektivna pogajanja sama po sebi niso le dejavnik varnosti za delodajalce in delavce, temveč omogočajo tudi dogovore o prožnosti. Vidiki, kot so večja notranja prožnost, poklicno napredovanje in pravica do vseživljenjskega učenja, so v vedno bolj konkurenčnem okolju vedno bolj običajen del pogajanj. Vendar pa so delavci v državah članicah, kjer zaradi šibkih industrijskih odnosov ni ustreznega socialnega dialoga, preveč izpostavljeni tržnim silam na trgu dela in so pogosto preslabo zaščiteni. Kakršna koli razprava o fleksivnosti v državah članicah bi zato morala biti povezana s krepitvijo in posodobitvijo sistemov industrijskih odnosov.

4.8 V tej povezavi želi EESO opozoriti na nekatere primere sporazumov med socialnimi partnerji:

- na Danskem: sporazumi na osnovi kolektivnih pogajanj, ki določajo obvezne odpovedne roke, da se delavci lahko bolje pripravijo na novo delovno mesto;
- na Švedskem: kolektivni sporazumi v industriji so uvedli sklade za „prehodna obdobja v poklicnem življenju“, ki jih financirajo podjetja, upravljajo pa jih socialni partnerji skupaj. Ti skladi delavcem, ki so dobili odpoved, zagotavljajo usposabljanje, pomoč pri iskanju službe ali plačano prakso v drugih podjetjih, celo če so formalno še vedno zaposleni v podjetju, ki jim je dalo odpoved;
- v Španiji: tristranski sporazum o omejevanju sklepanja pogodb o zaposlitvi za določen čas, ki temelji na načelu, da

prevelik delež zaposlitev za določen čas ni v skupnem interesu delavcev in delodajalcev;

- v Nemčiji: kolektivni sporazumi, ki do določene meje omogočajo prožnost delovnega časa in organizacije dela; o obliki in izvajanju takšne ureditve pa soddločajo predstavniki zaposlenih v podjetju.

Po mnenju EESO so sporazumi – kot so npr. sporazumi o zaposlitvi za določen čas, starševskem dopustu, delu za polovičen delovni čas in delu na daljavo – ki so jih sklenili evropski socialni partnerji, del zasnovne fleksivnosti, ki prispeva k varnosti in prožnosti delavcev in delodajalcev.

4.9 Da bi se socialni partnerji lahko pogajali o temeljnih vprašanjih trga dela s ciljem doseči socialno sprejemljivo ravnovesje med prožnostjo in varnostjo, pa je potreben nacionalni zakonodajni okvir, ki socialne partnerje spodbuja k sodelovanju in učinkovitemu pogajanju o fleksivnosti. Predpisi o varnosti zaposlitve in trden zakonodajni okvir socialnim partnerjem omogočajo sklepanje sporazumov, ki spodbujajo prizadevanja, sodelovanje in pripravljenost delavcev za usposabljanje, kar lahko ugodno vpliva na zaposlovanje in gospodarsko učinkovitost. Prispevek socialnih partnerjev zagotavlja, da bodo upoštevani tako interesi podjetij kot delavcev. Poleg tega je varnost zaposlitve v povezavi z učinkovitimi ukrepi za ponovno zaposlitev in aktivnimi politikami trga dela bistvena za prilagodljivost in varnost tako podjetij kot delavcev.

4.10 Socialni partnerji bi lahko prispevali h krepitvi varne mobilnosti in k temu, da bi se prehodi na drugo delovno mesto izplačali. Pomagajo lahko pri organizaciji kolektivnega in dogovorjenega nadzora priložnosti in pravic na trgu dela. Po mnenju EESO bi tako preprečevali težnje k razdrobljenosti in izboljšali vključenost.

5. Enakost med spoloma, medgeneracijska solidarnost in fleksivnost

5.1 Prožnost in varnost na trgu dela različno vplivata na moške in ženske. Ženske so pogostejše zaposlene na neugodnih in negotovih delovnih mestih, za katere je značilna prekomerna prožnost. Ta spet lahko v nekaterih primerih vodi k neugodnim in negotovim delovnim razmerjem, zato je treba to tveganje izravnati z ustrežno obliko varnosti. Zaradi ohranjanja tradicionalnih vlog spolov imajo ženske poleg tega več odgovornosti pri skrbi za otroke in starejše, zato se soočajo z večjimi težavami pri usklajevanju poklicnih in zasebnih nalog. Še več, kljub protidiskriminacijski zakonodaji se razlike med spoloma pri plačilu vztrajno ohranjajo in ženske imajo pogosto manj pravic na področju socialne varnosti, tudi ko gre za pokojnine. Zato negativne strani prožnosti bolj vplivajo na ženske.

⁽⁷⁾ Večleten delovni program socialnih partnerjev za obdobje 2006-2008 obsega tudi skupno analizo glavnih izzivov, s katerimi se soočajo evropski trgi dela.

⁽⁸⁾ SOC/273, mnenje o zaposljivosti in podjetniškem duhu – vlogi civilne družbe ter lokalnih in regionalnih organov z vidika spola (poročevalec: g. Pariza Castaños).

5.2 EESO poudarja, da mora razprava o fleksivarnosti vključiti pomembno razsežnost enakosti med spoloma; to je tema, o kateri se doslej v tej razpravi skoraj ni govorilo. Pomembno je, da se položaj žensk na trgu dela izboljša z obravnavanjem tako prožnosti kot varnosti; sem sodijo tudi varnejša zaposlitve, vključevanje žensk v sisteme socialnega varstva in boljša podpora institucij, ki omogočajo usklajevanje poklicnih in zasebnih dejavnosti. V razpravo bi bilo treba vključiti tudi delitev skrbi in gospodinjiskih opravil med moške in ženske. EESO je v mnenju o vlogi socialnih partnerjev pri združevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja ⁽⁹⁾, ki ga pripravlja na zaprosilo portugalskega predsedstva, podrobneje pojasnil svoje stališče o tej temi.

5.3 Poleg enakosti med spoloma ima fleksivarnost tudi generacijsko razsežnost. Stopnja zaposlenosti starejših je manjša v primerjavi s splošno stopnjo. Poleg tega se mladi v mnogih državah članicah soočajo z negotovim trgom dela z visoko stopnjo brezposelnosti, pogodbami za določen čas, nezadostno socialno varnostjo in delom, za katerega so preveč usposobljeni.

5.4 EESO ⁽¹⁰⁾ je poudaril, da bi morala delovna mesta ustrezati usposobljenosti in poklicnim izkušnjam vsakega posameznika, da ne bi smelo prihajati do diskriminacije na podlagi starosti in da bi morale vse države članice v nacionalno zakonodajo prenesti direktivo o enakem obravnavanju pri zaposlovanju in delu ter jo uporabljati (2000/78/ES). EESO je poleg tega pozval k politiki, ki bi podprla visokokakovostna delovna mesta ter vodila in usposabljala generacije državljanov skozi njihovo delovno življenje. To pomeni, da bi socialni partnerji in vsi pomembni gospodarski ter socialni akterji na lokalni, nacionalni in evropski ravni morali prevzeti proaktivno vlogo.

5.5 Evropski socialni partnerji so določili okvir ukrepov v zvezi z enakostjo med spoloma, ki se jih lahko vključi tudi v razpravo o fleksivarnosti. V njem so opredelili štiri prednostne naloge: obravnavanje vlog spolov, spodbujanje sodelovanja žensk pri odločanju, podpora usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja in odprava razlik med spoloma pri plačilu.

5.6 Razmišljanja v prejšnjih odstavkih in dialog med socialnimi partnerji morajo enako upoštevati težave delavcev invalidov in študentov.

6. Fleksivarnost in notranja prožnost

6.1 Notranja prožnost v okviru razprav o fleksivarnosti doslej ni bila deležna dovolj pozornosti. Notranja prožnost vključuje prožnost delovnega časa in funkcionalno prožnost ter krepí prilagodljivost. To je tipično področje, na katerem imajo

socialni partnerji obsežne izkušnje s kolektivnimi pogajanjmi, ki so prinesla pozitivne rezultate. Notranja prožnost ima lahko odločilno vlogo pri izboljšanju produktivnosti, inovativnosti in konkurenčnosti, s čimer lahko prispeva k doseganju ciljev lizbonske strategije. Poleg tega lahko delavcem bistveno olajša združevanje dela z drugimi dejavnostmi in nalogami ter izboljša kakovost njihove zaposlitve. V obeh primerih lahko poveča stabilnost in predvidljivost. Vendar pa lahko notranja prožnost postane tudi prekomerna, kar povzroča slabe delovne pogoje ali negotovost zaposlitve, ovira usklajevanje poklicnih in zasebnih dejavnosti ali celo škoduje kakovosti blaga in storitev za stranke. Zato je takšna prožnost izvedljiva le, če je rezultat kolektivnih pogajanj in če je bila določena na podlagi predpisov, ki zagotavljajo varstvo pri delu in varovanje zdravja ter delavcem dajejo stabilnost in varnost. Prizadevanja za dogovor o notranji prožnosti na takšni zakonodajni osnovi so možen pristop, katerega cilj je združiti izboljšanje konkurenčnosti z izboljšanjem kakovosti zaposlitve in poklicnega življenja.

6.2 Prožnost delovnega časa

6.2.1 Prožnost delovnega časa pomeni razdelitev običajnega tedenskega delovnega časa v skladu s kolektivnimi sporazumi in/ali zakoni prek daljšega obdobja. Koristi lahko podjetjem, saj jim omogoča, da se prilagodijo nihanjem povpraševanja ali kadrovskim nihanjem in da v celoti izrabijo kapitalske naložbe, tako da izkoristijo nadure, določijo prožen delovni čas za določeno obdobje, delo v izmenah ipd. Tako lahko prožen delovnega časa krepí produktivnost in konkurenčnost.

6.2.2 Prožnost delovnega časa pa lahko pomeni tudi razdelitev delovnega časa v okviru poklicne poti posameznika in ravnotežje med poklicnim ter zasebnim življenjem (vendar ne vpliva na dolžino standardnega delovnega tedna). Takšne oblike prožnosti delovnega časa koristijo tudi delavcem, saj jim omogočajo uspešno združevanje poklicnih in zasebnih dejavnosti ter nalog, in sicer s sporazumi o prožnem delovnem času, „varčevanjem“ z delovnim časom (*working time accounts*), starševskim in študijskim dopustom, možnostmi za prehode med delom za poln in polovičen delovni čas ipd.

6.2.3 EESO si želi, da bi se izognili razširitvi prožnosti delovnega časa zgolj v korist podjetij, ne da bi hkrati upoštevali potrebe delavcev po varstvu ⁽¹¹⁾. Torej je treba delovni čas organizirati tako, da ustreza tudi „[...] interesom delavcev za boljše upravljanje s časom in še posebej za boljše združljivost poklicnega in družinskega življenja“. Poleg tega omogoča „[...] upoštevanje varovanja zdravja in varnosti, ki sta bistvenega pomena“ ⁽¹²⁾.

⁽⁹⁾ Mnenje o vlogi socialnih partnerjev pri usklajevanju poklicnega, družinskega in zasebnega življenja je v pripravi (poročevalec: g. Clever).

⁽¹⁰⁾ Glej mnenje EESO z dne 14.3.2007 o gospodarskem in proračunskem vplivu staranja prebivalstva, ECO/186 (poročevalka: ga. Florio), UL C 161, 13.7.2007.

⁽¹¹⁾ Glej mnenje EESO z dne 11.5.2005 o spremembi Direktive 2003/88/ES o določenih vidikih organizacije delovnega časa, točka 3.4 (poročevalka: ga. Engelen-Kefer), UL C 267 z dne 27.10.2005.

⁽¹²⁾ Isto mnenje, točka 3.6.

6.2.4 Zato si je po mnenju EESO treba prizadevati za ravnovesje med prožnostjo delovnega časa in varstvom delavcev, to pa najbolje zagotavljajo pravila, dogovorjena s kolektivnimi pogajanjimi. EESO je dejansko že v enem prejšnjih mnenj navedel, da je „[...] oblikovanje Direktive o delovnem času v kolektivnih pogodbah temeljni interes za socialne partnerje, ki imajo veliko strokovnega znanja in izkušenj glede teh vprašanj“⁽¹³⁾.

6.2.5 Za takšna pogajanja o prožnem delovnem času je potreben ustrezen pogajalski okvir, pa tudi trdno pravno in socialno ozadje, na katerega se je pri pogajanjih mogoče opreti. K temu ozadju sodijo predpisi, ki zagotavljajo stabilnost in varstvo delavcev ter socialno varstvo za delavce, zaposlene za polovičen delovni čas, in olajšajo sheme starševskega dopusta ter razvoj možnosti za varstvo otrok in starejših. Zakonodaja mora biti prožna in nevtralna, saj tako socialnim partnerjem omogoči, da najdejo ustrezne rešitve.

6.3 Funkcionalna prožnost

6.3.1 Funkcionalna prožnost pomeni izkoristek sposobnosti delavcev, da izvajajo različne naloge, ko je to potrebno, in sicer s pomočjo krožnega zaposlovanja (*job rotation*), širitve profila delovnega mesta (*job enlargement*) in „obogatitve“ dela (*job enrichment*). Funkcionalna prožnost koristi podjetjem, saj jim omogoča, da dejavnosti delavcev prilagajajo nihanjem povpraševanja ali kadrovskim nihanjem in da bolj produktivno uporabljajo človeške vire ter kapitalske naložbe. Funkcionalna prožnost pa je tudi v interesu delavcev, saj lahko izboljša njihove možnosti za osebni razvoj in učenje, njihovo zaposljivost, zadovoljstvo na delovnem mestu in plačo.

6.3.2 Funkcionalna prožnost je lahko ključni dejavnik pri doseganju lizbonskih ciljev izboljšanja produktivnosti, inovacij in konkurenčnosti. Kot je npr. pokazala Dublinska fundacija, funkcionalna prožnost v kombinaciji z usposabljanjem pozitivno učinkuje na razvoj in ohranjanje veščin ter znanja, s tem pa spet pozitivno vpliva na produktivnost⁽¹⁴⁾.

6.3.3 Vendar pa funkcionalna prožnost zahteva varne pogoje zaposlovanja, primerne delovne pogoje, pravico do soodločanja

in sodelovanje pri delu. EESO je že v enem od prejšnjih mnenj zagovarjal stališče, da so „varna delovna mesta in delovni pogoji, ki ugodno vplivajo na zdravje, ter oblike organizacije dela, ki zaposlenim dajejo več manevrskega prostora pri delu [so], pomemben dejavnik pri povečanju produktivnosti in s tem inovacijske sposobnosti, [...]“⁽¹⁵⁾. „Dobri delovni pogoji in oblike organizacije dela, ki odpirajo manevrske prostore in možnosti sodelovanja, so hkrati temeljni predpogoj za izboljšanje produktivnosti dela ter krepitev inovacijske sposobnosti podjetij.“⁽¹⁶⁾

6.3.4 Vendar pa je Dublinska fundacija opozorila na dejstvo, da lahko funkcionalna prožnost povzroči večje pritiske in večji stres pri delu. Zato je poudarila, da je treba doseči ravnovesje med zahtevami in nadzorom na delovnem mestu, da bi tako pri zaposlenih preprečili sindrom „izgorevanja“ (*burn-out*)⁽¹⁷⁾.

6.3.5 Temeljni element strategij funkcionalne in notranje prožnosti bi na splošno moralo biti vseživljenjsko učenje. EESO je v mnogih mnenjih⁽¹⁸⁾, ki jih je pripravil pred kratkim, poudaril pomen vseživljenjskega učenja za izboljšanje veščin in znanja delavcev, možnosti za napredovanje in produktivnosti. Funkcionalna prožnost zahteva stalno nadgrajevanje znanja in sposobnosti delavcev ter dobro delujoč sistem izobraževanja in usposabljanja, na katerega se opira. Zavezanost vseživljenjskemu učenju je bila v preteklosti izražena že velikokrat, v praksi pa bo treba narediti še veliko.

6.3.6 Funkcionalna prožnost je ena osrednjih tem kolektivnih pogajanj med socialnimi partnerji. S takšnimi pogajanjimi je mogoče najti ravnovesje med potrebami podjetij in delavcev ter opredeliti podrobno usklajena in ustrezna nadomestila za boljšo usposobljenost.

V Bruslju, 18. junija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹³⁾ Glej mnenje EESO z dne 1.7.2004 v zvezi s ponovnim pregledom Direktive 93/104/ES o organizaciji delovnega časa, točka 2.2.6 (poročevalec: g. Hahr), UL C 302 z dne 7.12.2004.

⁽¹⁴⁾ <http://eurofound.europa.eu/ewco/2004/02/NL0402NU03.htm> (op. prev.: stran je na voljo v angleškem jeziku).

⁽¹⁵⁾ Mnenje EESO z dne 13.9.2006 o kakovosti delovnega življenja, produktivnosti in zaposlovanju v povezavi z globalizacijo in demografskimi spremembami (poročevalec: ga. Engelen-Kefer), UL C 318 z dne 23.12.2006, točka 1.3.

⁽¹⁶⁾ Isto mnenje, točka 1.4.

⁽¹⁷⁾ <http://eurofound.europa.eu/ewco/2004/02/NL0402NU03.htm> (op. prev.: stran je na voljo v angleškem jeziku).

⁽¹⁸⁾ Mnenje EESO o predlogu priporočila Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih sposobnostih za vseživljenjsko učenje (poročevalec: ga. Herczog), UL L 195 z dne 18.8.2006, in mnenje EESO o usposabljanju in produktivnosti (raziskovalno mnenje) (poročevalec: g. Koryfidis), UL C 120 z dne 20.5.2005.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zaposljivosti in podjetniškem duhu – Vloga civilne družbe, socialnih partnerjev ter lokalnih in regionalnih organov z vidika spola

(2007/C 256/21)

Prihodnje portugalsko predsedstvo je Evropski ekonomsko-socialni odbor v pismu z dne 13. februarja 2007 zaprosilo za pripravo mnenja o zgoraj omenjenem dokumentu.

Strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 18. junija 2007. Poročevalec je bil g. PARIZA CASTAÑOS.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 141 glasovi za, nobenim glasom proti in 5 vzdržanimi glasovi.

1. Povzetek predloga Komisije

1.1 Neenakost med spoloma v poslovnem svetu in na trgu dela je resen problem evropske družbe v celoti, ne samo za ženske, ampak tudi za moške, podjetja, delavce, delavke, vlade, socialne partnerje in civilno družbo. EESO meni, da je čas za pospešitev politik enakosti z novimi aktivnimi ukrepi na trgu dela, podjetniškimi pobudami in organizacijo družbenega življenja.

1.2 Enakopravnost med spoloma je temeljni izziv za prihodnost Evrope. EESO zato predlaga, da se v okviru lizbonske strategije večja pozornost posveti vprašanju spola in da se vidiki, navedeni spodaj, vključijo v vmesni pregled integriranih smernic za rast in delovna mesta ter v nacionalne načrte reform.

1.2.1 Države članice bi morale odločno izvajati Evropski pakt za enakost med spoloma in v nacionalnih programih reform imenovati nacionalne predstavnike za enakost med spoloma.

1.2.2 V okviru politik zaposlovanja je treba zastaviti posebne nove cilje za enakost med spoloma, ki bi imeli kazalnike kakovosti in količine, saj je bistvenega pomena, da se poveča število podjetnic in da imajo te varno ter bolj kakovostno zaposlitev.

1.2.3 Zastaviti je treba posebne cilje odpravljanja stereotipov o spolih (zlasti pri izobraževanju), ki ovirajo podjetništvo žensk.

1.2.4 Izboljšati je treba upravljanje in v zadostni meri vključiti socialne partnerje ter organizacije civilne družbe, zlasti na lokalni in regionalni ravni. Lokalne in regionalne oblasti bi morale biti dejavno vključene v nacionalne programe reform.

1.2.5 Preglednost dela javnih služb za zaposlovanje in zasebnih agencij bi morala biti večja, da bi okrepili enakost in odpravili diskriminacijo v postopkih zaposlovanja.

1.2.6 Nadzorni organi v sektorju finančnih storitev morajo zagotoviti, da podjetnice pri prošnjah za posojila ne doživljajo diskriminacije na podlagi spola. Potrebna je tudi državna pomoč za dostop do kredita, zlasti za ženske, ki prvič ustanavljajo podjetje.

1.2.7 V univerzitetnem in poklicnem izobraževanju bi morali imeti posebne cilje za izboljšanje dostopa obeh spolov do vseh poklicev, pri tem pa premagovati kulturne stereotipe.

1.2.8 Socialnim partnerjem je treba zagotoviti podporo in pomoč, zlasti na sektorski, lokalni in regionalni ravni, da bi v okviru kolektivnih pogajanj in socialnega dialoga odpravili neravnotežje spolov, ki v podjetjih postavlja ženske v podrejen položaj.

1.2.9 Načrte za enakost in ukrepe za zagotavljanje enakosti, o katerih so se dogovorili in ki jih izvajajo v številnih podjetjih in sektorjih, je treba razširiti, podpreti pa bi jih morale tako nacionalne, regionalne in lokalne vlade kot Skupnost s sredstvi iz Evropskega socialnega sklada.

1.2.10 Smernice EU bi morale okrepiti nacionalne cilje enakega plačila za moške in ženske, pri čemer bi si pomagali s posebnimi kazalniki.

1.2.11 Na lokalni in regionalni ravni je treba izvajati posebne programe, s katerimi bi priseljenkam in manjšinskim skupinam omogočili boljši dostop do zaposlitev in olajšali ustanavljanje podjetij.

1.2.12 Potrebni so tudi posebni programi in cilji za invalide.

1.2.13 Nacionalni načrti reform za sisteme izračuna pokojnin bi morali preprečiti, da ženske zaradi dela s krajšim delovnim časom ali zaradi prekinitev poklicne poti zaradi – med drugim – družinskih obveznosti izgubijo pravico do pokojnine ali prejemajo bistveno nižjo pokojnino. Poročeni soprodniki morajo imeti ustrezen pravni status.

1.2.14 Lokalne in regionalne oblasti bi morale sodelovati s podjetji ter delavkami in delavci, da bi jim omogočili usklajevanje družinskega in delovnega življenja.

1.2.15 Zaradi staranja sedanje generacije vodij podjetij je prenos številnih podjetij, predvsem MSP, priložnost, da se ženskam omogoči dostop do vodilnih delovnih mest. Izredno pomembno je, da se ta prenos pripravi z nacionalnimi ali lokalnimi ukrepi, ki ženskam olajšajo prevzem podjetij. Na evropski ravni bi lahko pripravili študijo o stanju na tem področju in popis spremljajočih motivacijskih ukrepov.

2. Uvod

2.1 Prihodnje portugalsko predsedstvo Evropske unije je EESO zaprosilo, da pripravi raziskovalno mnenje o temi Zaposljivost in podjetniški duh – vloga civilne družbe, socialnih partnerjev ter lokalnih in regionalnih organov z vidika spola, ki ga potrebuje za pripravo svojega dela.

2.2 EESO pozdravlja predlog portugalskega predsedstva za krepitev posvetovalnega procesa o novih integriranih smernicah za rast in delovna mesta za obdobje 2008-2010, in sicer tako, da bi upoštevali vidik enakosti med spoloma in vprašanje, kako ta vidik uresničujejo civilna družba, socialni partnerji, regionalne in lokalne oblasti ter nacionalne vlade, saj je vprašanje spola in enakosti moških in žensk izziv za celotno evropsko družbo.

2.3 Pogodba jasno navaja, da cilji EU obsegajo spodbujanje gospodarskega in družbenega napredka, visoko stopnjo zaposlenosti in enakost med spoloma.

2.4 Enakost med spoloma je eno temeljnih načel Evropske unije, navedenih v Pogodbi in v Listini o temeljnih pravicah EU. Institucije in organi EU so odgovorni za boj proti diskriminaciji, s katero se soočajo ženske, ter za spodbujanje enakosti med spoloma v okviru zakonodaje in javne politike.

2.5 Pravni red Skupnosti vključuje obsežna poglavja v zvezi s politikami enakosti. S področja politike zaposlovanja in delovne zakonodaje sta omembe vredni dve direktivi: (1) Direktiva 2002/73/ES o izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnega usposabljanja in napredovanja ter delovnih pogojev; (2) Direktiva Sveta 2004/113/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi.

2.6 EESO je v zadnjih nekaj letih pripravil različna mnenja⁽¹⁾, s katerimi prispeva k razvoju pravnega reda Skupnosti, izboljšanju zakonodaje in kakovosti politik za enakost med spoloma. Odbor je že podprl evropsko strategijo zaposlovanja ter poudaril pozitivna prizadevanja za reševanje nacionalnih in lokalnih problemov v okviru skupnega in usklajenega delovanja na evropski ravni. Odbor meni, da je treba ta prizadevanja podpreti z dodatnimi pobudami in boljšim usklajevanjem.

2.7 EESO želi oceniti doslej sprejete politike, poudariti dobro prakso in predlagati nekaj novih pobud, ki bi omogočile evropskim ženskam, da se ukvarjajo s podjetništvom in da postanejo bolj dejavne na trgu dela. To mnenje sodi v kontekst razprav o oceni in prenovi lizbonske agende, zato bi lahko predloge pripravili v okviru revizije integrirane strategije za rast in delovna mesta ter v prihodnjih nacionalnih programih reform.

3. Lizbonska agenda

3.1 Cilj lizbonske strategije je polna zaposlenost v Evropi, ki naj bi jo dosegli s povečevanjem kakovosti in produktivnosti pri delu, gospodarsko, socialno in ozemeljsko kohezijo ter z boljšim upravljanjem. To bi se moralo dogajati v okviru družbe znanja,

⁽¹⁾ Glej mnenje EESO z dne 13.9.2006 o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o načrtu za enakost med ženskami in moškimi. Poročevalka: ga. Attard (UL C 318 z dne 23.12.2006). Mnenje EESO z dne 14.12.2005 o predlogu sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o evropskem letu enakih možnosti za vse (2007): Pravični družbi naproti. Poročevalka: ga. Herczog (UL C 65 z dne 17.3.2006).

Mnenje EESO z dne 29.9.2005 o revščini med ženskami v Evropi. Poročevalka: ga. King (UL C 24 z dne 31.1.2006).

Mnenje EESO z dne 28.9.2005 o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o ustanovitvi Evropskega inštituta za enakost med spoloma. Poročevalka: ga. Štechová (UL C 24 z dne 31.1.2006).

Mnenje EESO z dne 2.6.2004 o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o določitvi smernic za drugi krog pobude Skupnosti EQUAL glede transnacionalnega sodelovanja za spodbujanje novih metod boja zoper vse oblike diskriminacije in neenakosti v povezavi s trgovino dela – Prost pretok dobrih idej. Poročevalka: ga. Sharma (UL C 241 z dne 28.9.2004).

Mnenje EESO z dne 15.12.2004 o predlogu Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o izvajanju načela enakih možnosti in enake obravnave moških in žensk glede zaposlovanja in poklica. Poročevalka: ga. Sharma (UL C 157 z dne 28.6.2005).

Mnenje EESO z dne 10.12.2003 o predlogu sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o akcijskem programu Skupnosti za spodbujanje ustanov, ki so na evropski ravni aktivne na področju enakosti med moškimi in ženskami. Poročevalka: ga. Wahrolin (UL C 80 z dne 30.3.2004).

Mnenje EESO z dne 14.2.2006 o zastopnosti žensk v organih odločanja ekonomsko-socialnih interesnih skupin v Evropski uniji. Poročevalka: g. Etty (UL C 88 z dne 11.4.2006).

Mnenje EESO z dne 3.6.2004 o predlogu direktive Sveta za izvrševanje načela enakega obravnavanja žensk in moških pri dostopu in dobavi blaga in storitev. Poročevalka: ga. Carroll (UL C 241 z dne 28.9.2004).

ki upošteva osebne izbire moških in žensk. Prvič je bilo postavljeno merilo za enakost med ženskami in moškimi v gospodarskem življenju, cilj pri tem pa je doseči 60-odstotno zaposlenost žensk do leta 2010.

3.2 EESO na prošnjo Evropskega sveta sodeluje z nacionalnimi ekonomsko-socialnimi sveti pri izvajanju lizbonske strategije ⁽²⁾.

3.3 Čeprav so doseženi dobri rezultati, izkušnje kažejo, da je treba v okviru lizbonske strategije izvesti več reform, s katerimi bi ženskam in moškim omogočili, da lahko pod enakimi pogoji ustanovijo podjetje in dobijo zaposlitev.

3.4 Ženske v Evropi še vedno nimajo enakih poslovnih priložnosti kot moški. Tudi na trgu dela nimajo enakih možnosti. Zaradi socialnih in kulturnih stereotipov iz preteklosti je stopnja udeležbe žensk na trgu dela na splošno nižja kakor stopnja udeležbe moških, poklicna segregacija pa je še vedno prisotna. Na splošno imajo ženske manj varno zaposlitev, ki je slabše kakovosti in manj plačana. Imajo tudi večje težave pri izboljšanju svoje poklicne usposobljenosti, podjetnice pa se soočajo z več ovirami pri pridobivanju finančnih sredstev.

3.5 Zaradi tega EESO meni, da je treba **v okviru lizbonske strategije vprašanju spola posvetiti večjo pozornost**, pri tem pa prenoviti nacionalne cilje in cilje Skupnosti, da bi več ženskam omogočili ukvarjanje s podjetništvom ter zagotovili zaposlitev in izboljšanje kakovosti zaposlitve („kakovost“ pomeni večjo raznolikost poklica, enako plačilo, večjo trdnost zaposlitve, boljši dostop do poklicnega usposabljanja in napredovanja).

3.6 Evropski svet je po vmesnem pregledu marca 2005 potrdil nov začetek lizbonske strategije, glavna sprememba pa je bila preusmeritev z izključno količinskih ciljev na politike in praktične pobude, ki so potrebne za doseganje teh ciljev. Prednostne naloge so: ustvariti več in boljša delovna mesta tako, da privabimo več ljudi na trg dela in jih na njem obdržimo; posodobiti sisteme socialnega varstva; povečati prilagodljivost delavcev in podjetij; izboljšati prožnost in varnost trgov dela ter z boljšim izobraževanjem in strokovnim usposabljanjem povečati naložbe v človeški kapital ⁽³⁾.

3.7 Prenovljena lizbonska strategija poudarja tudi pomen dobrega upravljanja ob učinkovitejšem političnem pristopu, ki bo zainteresirane strani, države članice, državljane, parlamente, socialne partnerje in civilno družbo povezal z institucijami EU v

okviru skupnega cilja doseči večji napredek in ustvariti večje možnosti. EESO meni, da je treba izboljšati izvajanje lizbonske agende z večjim vključevanjem civilne družbe, socialnih partnerjev ter lokalnih in regionalnih organov.

3.8 EESO poudarja, da je treba v pripravo smernic čim prej vključiti socialne partnerje in da se je treba z njimi posvetovati o vidikih, povezanih z vključevanjem meril enakosti med spoloma.

3.9 Integrirane smernice za rast in delovna mesta (2005-2008), ki so podlaga za nacionalne programe reform držav članic, potrjujejo potrebo po enakosti med spoloma zaradi izvajanja zastavljenih prednostnih nalog, ki združujejo posebne ukrepe za zaposlovanje žensk in vključevanje enakosti v vse sprejete pobude ⁽⁴⁾.

3.10 EESO je, kakor je že izrazil v mnenju o smernicah za zaposlovanje, presenečen, ker ni posebnih integriranih smernic o vprašanih spola, čeprav je enakost med spoloma ena od ključnih tem lizbonske strategije ⁽⁵⁾.

3.11 Ocena lizbonskega programa Skupnosti in programov nacionalnih reform ⁽⁶⁾ poudarja potrebo po okrepitevi politik enakih možnosti žensk in moških s sprejetjem ukrepov, ki bi omogočili usklajevanje delovnega, družinskega in zasebnega življenja.

3.12 Skupno poročilo o zaposlovanju (2006-2007) je poudarilo hitro rast zaposlenosti žensk in jo obravnavalo kot korak naprej k uresničevanju lizbonskega cilja ⁽⁷⁾. Vendar je opozorilo, da „večina držav članic v poročilih o izvajanju še vedno ne omenja posebnih ukrepov za spodbujanje zaposlovanja žensk ali zmanjševanje razlik med spoloma, z izjemo ukrepov za širši dostop do otroškovarstvenih zmogljivosti. Nekatere države članice (AT, BE, DK, DE, ES, IE, IT, LU, PT, UK) so določile nacionalne cilje glede mest v otroškovarstvenih zmogljivostih, le malo pa jih poroča o napredovanju proti evropskemu otroškovarstvenemu cilju. Celotni napredek k temu cilju je še vedno počasen. Ukrepe za omogočanje dostopnosti otroškega varstva večjemu številu ljudi z določitvijo najvišjih cen ali znižanjem stroškov so poudarile samo AT, DK, FI, IE, MT in NL. Ni pa omenjena potreba po krepitevi vloge moških pri usklajevanju delovnega

⁽²⁾ Glej sklepe Evropskega sveta z dne 22. in 23. marca 2005 ter opravljene naloge, zlasti izjavo predsednikov in generalnih sekretarjev nacionalnih ekonomsko-socialnih svetov v Evropski uniji ter EESO, Pariz, 25.11.2005.

http://eesc.europa.eu/lisbon_strategy/eesc_documents/index_fr.asp.

⁽³⁾ Skupna prizadevanja za gospodarsko rast in nova delovna mesta – nov začetek za lizbonsko strategijo COM(2005) 24 konč.

⁽⁴⁾ Integrirane smernice za rast in delovna mesta (2005-2008), COM(2005) 141 konč.

⁽⁵⁾ Mnenje EESO z dne 31.5.2005 o predlogu sklepa Sveta o smernicah politike zaposlovanja držav članic, v skladu s členom 128 Pogodbe ES. Poročevalec: g. Malosse (UL C 286 z dne 17.11.2005).

⁽⁶⁾ COM(2006) 30 konč.

⁽⁷⁾ Skupno poročilo o zaposlovanju (2006-2007) je sprejel Svet EPSCO (zaposlovanje, socialna politika, zdravje in varstvo potrošnikov) 22. februarja 2007 in ga posredoval Evropskemu svetu za zasedanje 8. in 9. marca 2007.

in družinskega življenja. SI je sprožila kampanjo, ki naj bi povečala dejavnost moških v družinskem življenju, LT je uvedla nove možnosti za porodniški dopust za moške, CZ, DE in EL pa bodo povečale možnosti, da lahko očetje vzamejo porodniški dopust.“

4. Evropski pakt za enakost med spoloma in načrt za enakost med ženskami in moškimi

4.1 Evropski pakt za enakost med spoloma ⁽⁸⁾, ki ga je sprejel Evropski svet marca 2006, je korak naprej v kakovostnem smislu, saj določa skupni cilj za vse države članice, tj. povečati udeležnost žensk na trgu dela ter spodbujati enakost med ženskami in moškimi.

4.2 Načrt za enakost med ženskami in moškimi za obdobje 2006-2010, ki ga je sprejela Komisija, določa šest ključnih področij za ukrepe EU: ekonomska neodvisnost za ženske in moške; usklajevanje zasebnega in poklicnega življenja; enaka zastopanost pri odločanju; izkoreninjenje vseh oblik nasilja na podlagi spola; odprava stereotipov o spolih; spodbujanje enakosti med spoloma v zunanjih in razvojnih politikah ⁽⁹⁾.

4.3 Načrt navaja tudi nekaj zelo pomembnih ukrepov za izboljšanje upravljanja glede enakosti med spoloma, Komisija pa se je obvezala, da bo pozorno spremljala napredovanje na tem področju.

4.4 EESO je v mnenju z naslovom Načrt za enakost med ženskami in moškimi za obdobje 2006-2010 pozdravil politično pripravljenost Komisije, da enakosti med spoloma nameni pomembno mesto v svojem programu za obdobje 2006-2010, ter poudaril pomen vključevanja vseh zainteresiranih strani v izvajanje njenih prednostnih nalog ⁽¹⁰⁾.

4.5 EESO je podprl tudi ustanovitev Evropskega inštituta za enakost med spoloma ⁽¹¹⁾.

4.6 EESO meni, da je čas za okrepitev politik enakosti z novimi aktivnimi ukrepi na trgu dela, ustanavljanjem podjetij in organizacijo družbenega življenja. V nekaterih državah članicah sprejemajo nove zakone, da bi zagotovili dejansko enakost med ženskami in moškimi pri političnih dejavnostih, v družbenih organizacijah ter v podjetjih na ravni delojemalcev, uprave in

vodstva. EESO na splošno podpira te reforme, ki vključujejo aktivne politike, temelječe na ustreznem zakonodajnem okviru, ki jamči za resnično varstvo pri delu ter zagotavlja nujno potrebno stabilnost in varnost.

5. Predlogi EESO: krepitev vidika spola v okviru lizbonske agende

5.1 Neenakost med spoloma v poslovnem svetu in na trgu dela je resen problem evropske družbe v celoti, ne samo za ženske, ampak tudi za moške, podjetja, delavce, delavke, vlade, socialne partnerje in civilno družbo. Enakopravnost med spoloma je temeljni izziv za prihodnost Evrope.

5.2 EESO podpira Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 13. marca 2007 ⁽¹²⁾ o načrtu za enakost med ženskami in moškimi 2006-2010, zlasti točko 17, v kateri „poziva države članice, naj okrepijo nacionalne akcijske načrte za zaposlovanje in vključevanje v družbo ali naj vanje vključijo ukrepe za zagotavljanje enakovrednega dostopa žensk do trga dela in enakega plačila za enako delo in ukrepe za spodbujanje žensk k podjetništvu“, ter točko 20, v kateri „poziva države članice, naj imenujejo nacionalnega predstavnika, ki bo pristojen za vprašanja enakosti med spoloma v sklopu izvajanja Lizbonske strategije in ki bo sodeloval pri pripravi in pregledu nacionalnih načrtov ter nadzoroval njihovo izvajanje, ter tako spodbujajo vključevanje načela enakosti med spoloma, zlasti v proračun, v zvezi s politiko in cilji, ki so določeni v teh načrtih“.

5.3 EESO poudarja, da morajo novi nacionalni programi reform vsebovati zahtevo, da države članice imenujejo nacionalnega predstavnika za enakost med spoloma.

5.4 Smernice za zaposlovanje morajo določiti konkretne cilje in izboljšati kazalnike kakovosti in količine, da bi opravili primerjalno oceno napredka, ki so ga dosegle države članice pri dejanski enakopravnosti žensk na trgu dela in v okviru podjetniških pobud.

5.5 EESO meni, da bi morala EU nameniti več pozornosti ženskam, ki delajo na podeželskih območjih, odvisnih od kmetijstva, kjer učenje ni pomembna prednostna naloga, ter podpreti njihovo udeležbo na trgu dela.

⁽⁸⁾ Sklepi predsedstva, 7775/1/06/REV 1.

⁽⁹⁾ COM(2006) 92 konč.

⁽¹⁰⁾ Glej Mnenje EESO z dne 13.9.2006 o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Načrt za enakost med ženskami in moškimi. Poročevalka: ga. Attard (UL C 318 z dne 23.12.2006).

⁽¹¹⁾ Mnenje EESO z dne 28.9.2005 o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o ustanovitvi Evropskega inštituta za enakost med spoloma. Poročevalka: ga. Štečová (UL C 24 z dne 31.1.2006).

⁽¹²⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 13. marca 2007 o načrtu za enakost med ženskami in moškimi (2006-2010) (2006/2132 (INI)).
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0063+0+DOC+XML+V0//DE>.

5.6 Nekatere vlade poskušajo na podlagi subsidiarnosti zmanjšati zahteve EU v zvezi z nacionalnimi programi reform. EESO meni, da so v celoti gledano integrirane smernice dovolj fleksibilne in da lahko zato države članice najdejo najustreznejše rešitve za svoje potrebe.

5.7 Poleg tega EESO meni, da je treba ob spoštovanju načela subsidiarnosti okrepiti razsežnost Skupnosti v lizbonski agendi ter v integriranih smernicah za rast in delovna mesta. EESO v svojem mnenju o načrtu za enakost med ženskami in moškimi (2006-2010) „priznava, da so za povečanje stopnje zaposlenosti žensk potrebne skupne prednostne naloge pri usklajevanju politik zaposlovanja; Komisija mora pri oceni nacionalnih programov reform zagotoviti, da so razlike med spoloma prednostna naloga in da se sprejmejo ustrezni ukrepi“ ⁽¹³⁾.

5.8 Upravljanje je bilo izboljšano v okviru evropske strategije zaposlovanja, vendar EESO meni, da razmere še vedno niso popolnoma zadovoljive. Okrepiti je treba sodelovanje med Komisijo, državami članicami, socialnimi partnerji, organi, ki se ukvarjajo z vprašanjem enakosti, ter organizacijami civilne družbe, da bi zagotovili ustrezno udeležbo na vseh ravneh in v vseh fazah ukrepanja.

5.9 EESO meni, da je treba izboljšati sodelovanje državljanov pri evropski strategiji zaposlovanja. Socialnim partnerjem in organizacijam civilne družbe je treba olajšati začetek sodelovanja pri teh politikah, zato je pomembno, da lahko sodelujejo v okviru ustreznih postopkov na vseh ravneh – na ravni Skupnosti ter na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Za zagotovitev uspešnosti lizbonske strategije je treba izboljšati upravljanje in povečati dodatno vrednost, ki jo prinaša sodelovanje socialnih partnerjev, civilne družbe ter lokalnih in regionalnih organov.

5.10 Kadar gre za zaposlovanje, je vpliv izvajanja politik najbolj opazen na lokalni ravni; zato imajo lokalne in regionalne oblasti skupaj s socialnimi partnerji ključno vlogo pri izvajanju politik. Če naj se zagotovi vključevanje na trg dela pod enakimi pogoji, je potrebno poglobljeno razumevanje posebnih zahtev in potreb žensk ter gospodarskih in socialnih razmer zadevnega področja. Zaradi tega je treba lokalne in regionalne organe vključevati v diagnosticiranje, načrtovanje, izvajanje in ocenjevanje ukrepov.

5.11 Res je, da so v zadnjih letih ženske prevzele vodstvo na akademskem področju (zdaj je 59 % vseh visokošolskih diplomantov žensk) ⁽¹⁴⁾, toda res je tudi to, da so področja, na katerih študirajo, še vedno zelo stereotipna. Le ena od desetih diplomantk pridobi tehnično kvalifikacijo – med desetimi diplomanti pa štirje. Na področju poučevanja, družboslovja, umetnosti in

zdravstva je skoraj polovica diplomantk, vendar manj kakor ena četrtnina diplomantov. EESO predlaga, da izobraževalne oblasti začnejo obsežne promocijske kampanje za preseganje seksualnih stereotipov, da se bodo moški in ženske odločali za poklice, v katerih je njihov spol premalo zastopan.

5.12 Politike usklajevanja poklicnega in družinskega življenja pomagajo izboljšati kakovost življenja žensk in moških; vsem pomagajo tudi pri vstopu in vztrajanju na trgu dela ter tako omogočajo uporabo polnega potenciala delovne sile. Te politike bi morale veljati tako za ženske kakor tudi za moške.

5.13 EESO ⁽¹⁵⁾ opozarja države članice na obveznosti, ki so jih sprejele z Evropskim paktom za enakost med spoloma, ter predlaga, da Komisija zahteva, da programi nacionalnih reform vključijo več obveznosti glede boljšega usklajevanja družinskega in delovnega življenja žensk in moških. Zagotoviti je treba skupno odgovornost vseh udeleženih strani, vključno s podjetji, saj gre za vprašanje, ki se tiče celotne družbe.

5.14 Usklajevanja poklicnega in družinskega življenja ne bi smeli zamenjevati z nekaterimi ukrepi družinske politike, ki ovirajo zaposlovanje z zagotavljanjem močnih spodbud za možnost izstopa s trga dela za daljše obdobje, s čimer se zmanjšuje možnost za vrnitev na delo.

5.15 Sprejeti je treba učinkovitejše ukrepe, ki bodo spodbujali ponovno vključevanje žensk in moških na trg dela po odsotnosti zaradi rojstva otroka ali skrbi za odvisne osebe, ne da bi se pri tem zmanjšale kvalifikacije ali plačilo. Ti ukrepi bi morali vključevati prilagodljive modele za stalno usposabljanje v času odsotnosti in za nadaljevanje zaposlitve s krajšim delovnim časom. S tem v zvezi je treba opozoriti na Evropski okvirni sporazum o delu na daljavo – ki so ga sprejeli socialni partnerji (Evropska konfederacija sindikatov ETUC, Evropsko združenje delodajalcev UNICE in Evropsko združenje obrti ter malih in srednjih podjetij UEAPME ter Evropski center za podjetja z javno udeležbo in podjetja splošnega gospodarskega pomena CEEP) in ki vsebuje opredelitev in okvir dela na daljavo, njegovo prostovoljno naravo, pogoje zaposlovanja, varstvo podatkov, zasebnost, opremo, zdravje in varnost, organizacijo dela, usposabljanje in kolektivne pravice – ter na izvajanje in spremljanje sporazuma.

5.16 Nevladne organizacije (NVO) imajo pri spodbujanju enakosti med spoloma v Evropi zelo pomembno vlogo, saj izvajajo kampanje, ki so povezane s političnimi idejami in kulturnimi vrednotami, ter socialne pobude, ki spodbujajo boljše možnosti za veliko žensk. Veliko žensk sodeluje z NVO pri zastopanju različnih delov ženskega prebivalstva pred lokalnimi in regionalnimi organi; treba jih je podpreti.

⁽¹³⁾ Glej točko 2.3.3.1.3 Mnenja EESO z dne 13. septembra 2006 o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Načrt za enakost med ženskami in moškimi. Poročevalka: ga. Attard (UL C 318 z dne 23.12.2006).

⁽¹⁴⁾ COM(2007) 49 konč.

⁽¹⁵⁾ Mnenje EESO z dne 11.7.2007 o vlogi socialnih partnerjev pri usklajevanju poklicnega in družinskega življenja. Poročevalec: g. Clever.

5.17 Ženske iz priseljskega ali manjšinskega družbenega okolja imajo posebne težave pri ustanavljanju podjetij in dostopu na trg dela pod enakimi pogoji, zato bi morale nove smernice za zaposlovanje vsebovati posebne cilje.

5.18 EESO je v različnih mnenjih pozival, da se oblikuje skupna politika EU za priseljevanje ter da evropske vlade določijo politike vključevanja in boja proti diskriminaciji kot prednostne naloge. Te politike bi morale vključevati vidik spola, tako da lahko priseljenke ali pripadnice etničnih ali kulturnih manjšin izvajajo svoje poslovne projekte ter postanejo del trga dela pod enakimi pogoji.

5.19 Tudi invalidke so soočajo s posebnimi težavami pri vstopanju na trg dela in ustanavljanju podjetij. EESO predlaga, da nove smernice in nacionalni programi reform prek posebnih kazalnikov okrepijo cilj vključevanja teh žensk na trg dela.

5.20 EESO predlaga, da lokalne in regionalne oblasti spodbujajo politike za krepitev enakih možnosti za invalidke ter da socialni partnerji v okviru kolektivnih pogajanj in delovnih postopkov sprejmejo strategije za enakost.

5.21 Evropski socialni sklad je s pobudo EQUAL in v okviru lizbonske strategije oblikoval koristne in inovativne pristope k spodbujanju podjetništva in zaposljivosti žensk, ki so izpostavljene večji diskriminaciji. Te izkušnje se lahko izkažejo kot koristne – zlasti za nadaljnji razvoj s strani lokalnih in regionalnih oblasti – v okviru načrtovanih pobud Evropskega socialnega sklada za programsko obdobje 2007-2013, saj bi lahko sprejeli nove pobude za spodbujanje dostopa žensk, ki se soočajo z različnimi težavami, do zaposlitve.

6. Zaposljivost

6.1 Od sprejetja lizbonske strategije so ženske zasedle šest milijonov od skupaj osmih milijonov delovnih mest, ki so bila ustvarjena v EU. Leta 2005 je bila stopnja zaposlenosti žensk 56,3-odstotna (+ 1,1 %), stopnja zaposlenosti moških pa 71-odstotna (+ 0,6 %). Tudi stopnja zaposlenosti žensk, starejših od 55 let, se je povečala hitreje kakor za moške in je dosegla 33,7 % ⁽¹⁶⁾.

6.2 Brezposelnost se zmanjšuje: v letu 2005 je bila 8,8-odstotna oziroma 9,9 % med ženskami in 7,9 % med moškimi. Kljub pozitivnemu trendu v skupni zaposlenosti žensk v Evropi prispevek žensk še vedno ni v celoti realiziran. Dokaz za to so

nižje stopnje udeležbe in zaposlenosti žensk, višja stopnja brezposelnosti, manjša trdnost pogodb o zaposlitvi, močna poklicna in sektorska segregacija, plačna neenakost ter težave žensk in moških pri usklajevanju poklicnega in družinskega življenja.

6.3 EESO poudarja, da kljub temu, da je mogoče doseči ciljno stopnjo, določeno za zaposlitev žensk (60 % do leta 2010), ne smemo pozabiti, da ta stopnja vključuje delovna mesta s krajšim delovnim časom ter prilagodljiva in začasna delovna mesta, večino teh pa zasedajo ženske, čeprav ne vedno prostovoljno, ampak pogosto zaradi neenakomerne porazdelitve družinskih obveznosti med moškimi in ženskami.

6.4 Še vedno obstajajo glavne razlike pri vlogah moških in žensk na trgu dela, kjer je stopnja segmentacije visoka, zlasti glede ureditve dela ter poklicev in sektorjev, v katerih so zaposleni. Te razlike vplivajo tako na zaposlene ženske kakor tudi na tiste, ki zaposlitev iščejo. Zato je treba spodbujati nove politike, katerih namen je zmanjševanje temeljnih razlogov za neenakost, s katero se na trgu dela soočajo ženske.

6.5 Ženske se soočajo z več težavami kakor moški tudi pri iskanju zaposlitve in upoštevanju njihovih kvalifikacij. Poleg tega razpetost med delom in družinskim življenjem ženskam otežuje dostop do trga dela in vztrajanje na njem, zaradi česar so še vedno v veliko težjem položaju kakor moški.

6.6 EESO pozdravlja načrte za enakost, ki so jih sprejeli socialni partnerji v številnih podjetjih s ciljem boja proti diskriminaciji in izboljševanja razmer glede vključenosti žensk in trajanja njihove zaposlitve v podjetjih ter glede njihovega usposabljanja in poklicne poti. Za ta namen so določeni pozitivni ukrepi. Organi oblasti, zlasti na lokalni in regionalni ravni, morajo podpirati načrte za enakost.

6.7 Evropski socialni dialog, za katerega so pristojni socialni partnerji, ima pri razvoju vidika spola v okviru lizbonske strategije pomembno vlogo. EESO opozarja na pomen vloge okvirne strategije za enakost spolov iz leta 2005 ⁽¹⁷⁾, sprejete v soglasju z evropskimi socialnimi partnerji, ki se izvaja na sektorski in nacionalni ravni.

6.8 Nedavni okvirni sporazum o nadlegovanju in nasilju na delovnem mestu ⁽¹⁸⁾ je primer dobre prakse, ki jo EESO želi podpreti. Poleg tega nekateri odbori za sektorski dialog privzemajo pristop na osnovi spola. Odbor poziva Komisijo, da pri doseganju teh ciljev bolj dejavno sodeluje s socialnimi partnerji.

⁽¹⁶⁾ Skupno poročilo o zaposlovanju (2006-2007), <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st06/st06706.en07.pdf>.

⁽¹⁷⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/news/2005/mar/gender_equality_en.pdf.

⁽¹⁸⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/news/news_en.cfm?id=226.

6.9 Kolektivna pogajanja, ki so v skladu z nacionalno zakonodajo in prakso, so ena od značilnosti evropskega socialnega modela. Socialni partnerji se na različnih področjih pogajajo in dogovarjajo, da bi izboljšali varnost in prilagodljivost zaposlitve s prilagajanjem plač, organizacije delovnega in poklicnega usposabljanja ter sistemov kvalifikacij.

6.10 S kolektivnimi pogajanja v podjetjih in sektorjih je treba odpravljati neravnoteže med spoloma, ki ženske postavlja v podrejen položaj. EESO meni, da so kolektivna pogajanja in socialni dialog zelo pomembna sredstva za razširjanje načrtov za enakost v evropskih podjetjih. Za Evropo, države članice, podjetja in družbo v celoti je nujno, da odpravijo diskriminacijo žensk na področju zaposlovanja, do katere prihaja zaradi kulturnih in socialnih stereotipov.

6.11 Načelo enakega plačila za delavke in delavce, ki je omenjeno v členu 141 PES, določa, da je treba za enako delo ali delo enake vrednosti odpraviti vsako diskriminacijo na podlagi spola v zvezi z vsemi vidiki in pogoji plačila. Kljub temu za eno delovno uro ženske zaslužijo v povprečju 15 % manj kakor moški (relativna razlika pri povprečni bruto urni postavki za moške in ženske) ⁽¹⁹⁾. Ta plačna diskriminacija se pojavlja v vseh gospodarskih sektorjih, zlasti pri najvišjih poklicnih kategorijah.

6.12 EESO meni, da je treba plačno enakost med moškimi in ženskami, ki je vključena v integrirane smernice Skupnosti, okrepiti z ovrednotenjem natančnih kazalnikov.

6.13 Za odpravo plačne diskriminacije je potrebno dejavno sodelovanje med socialnimi partnerji z različnih področij. EESO je v Mnenju o načrtu za enakost med ženskami in moškimi (2006-2010) opozoril, „da so nacionalne vlade, nacionalni organi za enakost in socialni partnerji vseh držav članic dolžni zagotoviti, da sprejeti sistemi plač ne vodijo k diskriminaciji pri plačilu za ženske in moške“ ⁽²⁰⁾.

6.14 Javne službe za zaposlovanje so ključni element ustroja trga dela in bi morale biti zavezane k spodbujanju aktivnih politik, ki bi ženskam omogočile dostop do zaposlitve prek usposabljanja in programov za usmerjanje pri iskanju zaposlitve. Da bi zagotovili ustrezno izvajanje obstoječe zakonodaje, EESO predlaga, da javne službe za zaposlovanje in zasebne agencije pripravijo kodekse ravnanja, ki bi onemogočali diskriminacijo žensk s strani ponudnikov zaposlitve in v postopkih izbire.

⁽¹⁹⁾ COM(2007) 49 konč.

⁽²⁰⁾ Glej točko 1.2 Mnenja EESO z dne 13.9.2006 o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o načrtu za enakost med ženskami in moškimi. Poročevalka: ga. Attard (UL C 318 z dne 23.12.2006).

6.15 Na preglednejših trgih dela je enakost med ženskami in moškimi večja. Na primer: stopnje udeležnosti žensk v javnem sektorju so višje zaradi, med drugim, izbirnih postopkov, v katerih se vrednotijo sposobnosti in se bolj učinkovito odpravljajo diskriminacijski predsodki, ki temeljijo na spolnih stereotipih.

6.16 Sistemi izračuna pokojnin so za ženske pogosto nepravični, saj so povezani s poklicno potjo. Veliko žensk, zaposlenih za krajši delovni čas, ali tistih, ki nimajo stalne zaposlitve ali je ta zaposlitev negotova, ima težave pri pridobivanju pokojnine ali pa prejemajo zelo nizke pokojnine. EESO Komisiji in državam članicam predlaga, da ob uporabi odprte metode usklajevanja za reformo pokojninskih sistemov upoštevajo te razmere, ki ovirajo enakost žensk na trgu dela, in poiščejo pravičnejše rešitve.

6.17 Stalno usposabljanje je bistvenega pomena, saj omogoča, da moški in ženske opravljajo svoje poklicne dejavnosti na trajnostni način. EESO predlaga, da lokalne in regionalne oblasti v sodelovanju s socialnimi partnerji izvajajo stalne programe usposabljanja, namenjene podjetnicam in delavkam v okviru politik zaposlovanja in enakih možnosti.

6.18 EESO želi poudariti dejavno vlogo socialnih partnerjev pri odpravljanju težav, s katerimi se soočajo ženske v družbi in na trgu dela. Mnogo žensk vstopa v sindikate in delodajalske organizacije ter v njih spodbuja aktivne politike in načrte za enakost, jih pa še vedno ni zelo veliko in morajo premagati veliko težav, da dosežejo vodstvene ravni.

7. Podjetništvo

7.1 Delež podjetnic je še vedno majhen: 30 % vseh delodajalcev v EU in 37 % vseh samozaposlenih ⁽²¹⁾.

7.2 Ženske se tudi pri ustanavljanju podjetja srečujejo z več ovirami kakor moški: zaradi stereotipov, socialnih in kulturnih ovir, usmerjanja pri izobraževanju in usposabljanju ter zaradi dodatnih težav pri pridobivanju finančnih sredstev, potrebnih za poslovne projekte. A ko ženske ustanovijo podjetje, nič ne kaže, da bi bile pri razvoju podjetja manj uspešne kakor moški.

⁽²¹⁾ Načrt za enakost med ženskami in moškimi 2006-2010, COM(2006) 92 konč. z dne 1.3.2006, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0092en01.pdf.

7.3 EESO predlaga, da vsi politični in socialni akterji okrepijo svoja prizadevanja za krepitev podjetništva evropskih žensk ter odpravljajo stare družbene stereotipe, ki še vedno obstajajo: „posel je moška domena, delovni čas je nezdružljiv z družinskim življenjem“ itd. Ti družbeni stereotipi ustvarjajo veliko kulturnih in družbenih težav za ženske, ki so samozaposlene ali ustanavljajo podjetja.

7.4 Akcijski načrt: Evropska agenda politike podjetništva ⁽²²⁾ predlaga vrsto ukrepov za spodbujanje podjetništva, ki naj bi jih sprejeli EU in politični voditelji vseh držav članic. Načrt med drugim poudarja potrebo po zagotavljanju ženskam prilagojene podpore. Vendar se to vprašanje ne omenja v poročilih o napredku v zvezi z doseganjem ključnih ciljev in ukrepov Evropske listine za mala podjetja ⁽²³⁾. EESO meni, da bi morala letna poročila vsebovati posebne informacije o napredku, doseženem na ravni EU in držav članic pri zagotavljanju podpore podjetnicam, da bi se tako olajšala izmenjava dobrih praks in znanja.

7.5 Podjetniško miselnost žensk in moških v Evropi je treba spodbujati ⁽²⁴⁾. EESO je leta 2006 sprejel mnenje ⁽²⁵⁾ o sporočilu Komisije: Izvajanje lizbonskega programa Skupnosti – spodbujanje podjetniškega razmišljanja skozi izobraževanje in učenje, ki poudarja pomen ženskega podjetništva, podjetniško miselnost žensk ter vlogo podjetništva pri prizadevanju za rast, zaposlovanje in osebno izpolnitev. Mnenje je poudarilo, da je razvoj podjetniške miselnosti stalni proces in da ga je zato treba vključiti v učne načrte.

7.6 EESO priporoča, da se v nacionalne in regionalne učne načrte na sekundarni in terciarni ravni vključi izobraževanje o podjetništvu (o upravljaljskih tehnikah, orodjih IKT itd.), zlasti med ženskami, ter da se sprejmejo ukrepi za povečanje števila podjetnic.

7.7 Cilj je z odpravo vsakršne diskriminacije ustvariti možnosti, da lahko ženske vstopajo v poslovno okolje enako kot moški. Lokalne in regionalne oblasti bi morale ženskam

pomagati, da uresničijo svojo pravico do podjetništva, ki je dejavnik enakosti ter lokalnega gospodarskega in družbenega razvoja.

7.8 Pripravi je treba podporne ukrepe za zagotovitev, da lahko podjetnice uporabljajo finančne in posojilne storitve, ki jih potrebujejo. Banke bi morale ponujati posebne programe mikro posojil za podjetnice. Finančne ustanove ne bi smele diskriminirati podjetnic, ki se soočajo z večjimi težavami kakor moški, kadar želijo zagotoviti finančna sredstva, ki jih potrebujejo za podjetja, za njihovo širitev ter za razvojne inovacije, usposabljanje in raziskovalne pobude.

7.9 Okrepiti bi morali informacije o možnostih financiranja iz strukturnih skladov, da bi raziskali inovativne možnosti, kot so ustvarjanje prilagodljivih finančnih instrumentov, ki kombinirajo subvencije z mikro posojili in jamstvi.

7.10 Sredstva skladov Skupnosti za spodbujanje podjetništva, ki jih krepijo in upravljajo nacionalne in regionalne oblasti, morajo biti pregledna ter zlahka dostopna malim in srednje velikim podjetjem, ki jih vodijo ženske. Lokalne in regionalne oblasti, ki delajo z organizacijami delodajalcev, morajo olajšati pridobivanje sredstev, finančne pomoči in nasvetov za podjetnice, zlasti v začetni fazi njihovih poslovnih projektov.

7.11 EESO želi poudariti primer dobre prakse: Jamstveni sklad za ustanovitev, prevzem ali razvoj podjetij žensk (Fonds de Garantie pour la Création, la Reprise ou le Développement d'Entreprise à l'Initiative des Femmes), ki ženskam pomaga pridobiti finančna sredstva za ustanovitev, prevzem ali razvoj podjetja. Sklad je bil ustanovljen, da bi pomagal ženskam premagati težave, s katerimi se soočajo, kadar poskušajo pridobiti bančna posojila. Upravlja ga zasebna organizacija, Inštitut za razvoj socialnega gospodarstva (Institut de Développement de l'Economie Sociale), financira pa se iz različnih virov, vključno z Evropskim socialnim skladom.

7.12 Države članice morajo zagotoviti večjo podporo malim podjetjem, saj večina podjetnic meni, da so davčne politike zaradi pomanjkljivosti veljavne zakonodaje ena največjih ovir za vodenje podjetja.

7.13 Ko posamezniki ustanovijo svoje podjetje, lahko načelno v večji meri razpolagajo s svojim časom. Zaradi tega se vedno več žensk in moških odloča za samozaposlitev in podjetništvo. V praksi pa se podjetnice pri učinkovitem usklajevanju svojega delovnega in družinskega življenja srečujejo z več ovirami kakor moški.

⁽²²⁾ Akcijski načrt: Evropska agenda politike podjetništva, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2004/com2004_0070en01.pdf.

⁽²³⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/index_en.htm.

⁽²⁴⁾ EESO pripravlja mnenje o podjetništvu in lizbonski agendi.

⁽²⁵⁾ Mnenje o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Izvajanje lizbonskega programa Skupnosti – spodbujanje podjetniškega razmišljanja skozi izobraževanje in učenje Poročevalka: ga. Jerneck (UL C 309 z dne 16.12.2006).

7.14 V Evropi je veliko primerov dobre prakse pri krepitvi vloge žensk v delodajalskih organizacijah na različnih ravneh – ustanovljena so tudi združenja delodajalk. Tudi industrijske in trgovinske zbornice ⁽²⁶⁾ izvajajo veliko pobud, ki jih EESO podpira.

7.15 EESO podpira delo Evropske mreže za spodbujanje ženskega podjetništva (WES), katere glavni cilj je izboljšati javno podobo podjetnic, pri tem pa ustvarjati pozitivno okolje z ukrepi, kot so izmenjava informacij o financiranju, usposabljanju, mrežah, svetovanju, raziskavah in statističnih podatkih.

7.16 Upoštevajoč značilnosti podjetij socialnega gospodarstva (zadruge, vzajemne družbe, združenja, fundacije), se ženske na začetku podjetniške dejavnosti pogosto odločajo zanje, saj se jim zdi, da bodo svoje poslovne cilje lažje dosegle v njih kakor v drugih vrstah podjetij.

7.17 Podjetja socialnega gospodarstva – v veliki meri zaradi svojega socialnega namena – spodbujajo vključevanje žensk na

trg dela, zato bi jih morale lokalne in regionalne oblasti podpirati, da bi okrepili to pomembno socialno pobudo.

7.18 Večina poročenih sopodjetnikov je žensk, pogosto zaposlenih s krajšim delovnim časom. Skrbi zaradi zmanjšanja stopenj rodnosti, vprašanje otroškega varstva in težave v zvezi s smrtjo zakonskega partnerja ali ločitvijo so zelo posebne težave, ki se razlikujejo od tistih, s katerimi se soočajo moški. Poročeni sopodjetniki v mnogih državah članicah nimajo ustreznega pravnega statusa.

7.19 Precejšnje so tudi neenakosti v sistemih socialne varnosti. Na področju socialnega varstva, usposabljanja in podpore ustanavljanju podjetij s strani žensk je treba izvajati posebne ukrepe. V nekaterih državah zakonske določbe o socialnem varstvu podjetnic in poročenih sopodjetnic razlikujejo različne statute, ki se lahko uporabljajo za podjetnice, npr. „zakonec sodelavec“, „zaposleni zakonec“ ali „zakonec družabnik“. EESO predlaga, da Komisija spodbudi razpravo s ciljem izboljšati socialno varstvo podjetnic.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ Glej http://eurochambres.eu/women_onboard/index.htm.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o zdravju in preseljevanju

(2007/C 256/22)

V dopisu z dne 14. februarja 2007 je prihodnje portugalsko predsedstvo Evropski ekonomsko-socialni odbor zaprosilo za raziskovalno mnenje o *Zdravje in preseljevanje*.

Strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 18. junija 2007. Poročevalec je bil g. Sharma, soporočevalka pa ga. Cser.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 109 glasovi za in 3 glasovi proti.

1. Sklepi

Mnenje obravnava povezave med zdravjem in preseljevanjem, zato samo po sebi ni mnenje o preseljevanju. Preseljevanje je za gospodarstvo EU pomembno. Gre za tekoč proces, v katerega je vključen pomemben in rastoč delež prebivalstva EU in svetovnega prebivalstva.

Pomembno je, da politike EU in držav članic nudijo migrantom in njihovim družinam visoko raven zdravstvenega varstva. Zato so potrebni ukrepi na številnih političnih področjih, tudi v zaposlovanju, zdravju in varnosti pri delu, izobraževanju, socialnem varstvu, promociji zdravja in zdravstvenem varstvu.

V mnenju so opredeljena številna zdravstvena vprašanja, s katerimi se soočajo migranti, in vplivi na javno zdravje, ki zahtevajo ukrepe držav članic in Evropske unije.

1.1 Priporočila

Humana ⁽¹⁾ in pravična ⁽²⁾ globalizacija mora temeljiti na univerzalnih skupnih vrednotah ter spoštovanju človekovih pravic in visoke stopnje zdravstvene varnosti in varnosti živil za vse skupine prebivalstva, zlasti za najbolj ranljive skupine. Pogoji so tudi kulturna in jezikovna raznolikost ter izmenjava in širjenje znanja med vse ljudi.

V zvezi s splošnimi človekovimi pravicami EESO priporoča naslednje:

1.1.1 Treba je urediti informacijske centre in shajališča za migrante, da bi jim olajšali dostop do informacij o zdravstvenem in socialnovarstvenih vprašanjih. Te informacije bi morali posredovati pripadniki iste priseljske skupnosti, zaposleni v teh centrih, ki bi služili tudi kot kontaktna točka za sodelovanje med oblastjo, nevladnimi organizacijami na področju preseljevanja in nevladnimi organizacijami držav gostiteljic.

1.1.2 Države članice in EU bi morale poglobiti sodelovanje z mednarodnimi organizacijami na področju zdravja migrantov

ter spremljati in ocenjevati težave in koristi na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni.

1.1.3 Vključitev nacionalnih programov javnega zdravja v izobraževalni sistem ob upoštevanju kultur manjšin.

1.1.4 Treba bi bilo oblikovati poseben kompenzacijski sklad ter programe za poklicno usposabljanje, vračanje in sodelovanje držav gostiteljic in držav izvora.

1.1.5 Vsem ljudem, ki živijo v EU, je treba ne glede na njihov status nuditi dostop do zdravniške oskrbe in preventivnega zdravstvenega varstva kot človekove pravice v skladu z Listino o temeljnih pravicah, ki zagotavlja dostop do preventivnega zdravstvenega varstva in zdravniške oskrbe.

1.1.6 Uvesti je treba pravila o zaupnosti med zdravstvenimi ustanovami in pacienti (kjer še ne obstajajo), s čimer bi zagotovili, da se tretjim stranem ne razkrijejo nobeni podatki o priseljskem statusu posameznika in da se migrantov, zlasti tistih, ki prebivajo nedovoljeno, ne odvrne od iskanja zdravstvene pomoči in oskrbe.

1.1.7 Države članice in EU morajo sodelovati pri izboljšanju zbiranja podatkov ter raziskavah o preseljevanju in zdravju popsod v EU.

1.1.8 Zdravje je treba obravnavati kot ključno razsežnost preseljevanja.

1.1.9 Presoja vplivov na zdravje mora oceniti morebiten vpliv zdravstvene politike in drugih politik na zdravje migrantov.

1.1.10 Države članice, ki imajo že dolgo specializirane zdravstvene službe za tropske bolezni, morajo svoje strokovno znanje ponuditi vsem prebivalcem EU in nadaljevati kakovostne raziskave na področju zdravljenja tropskih bolezni, še posebej malarije.

⁽¹⁾ Glej Mnenje EESO z dne 31. maja 2007 o izzivih in priložnostih EU v zvezi z globalizacijo (raziskovalno mnenje), poročevalec: g. Malosse, soporočevalec: g. Nilsson, UL C 175, 27.7.2007.

⁽²⁾ ILO, A Fair Globalization (Poštena globalizacija), 2004.

1.1.11 Potrebni so boljši mehanizmi za presojo in zadovoljitev zdravstvenih potreb vseh kategorij migrantov čim prej po njihovem prihodu. EU in države članice morajo okrepljeno sodelovati pri zadovoljevanju takojšnjih potreb migrantov, ki ob prihodu potrebujejo nujno zdravstveno oskrbo, še posebej z zagotavljanjem tolmačenja.

1.1.12 Zdravje migrantov pri delu je treba postaviti v ospredje. Pri tem morajo sodelovati socialni partnerji in pristojne oblasti, da se v sektorjih, v katerih so pogosto zaposleni migranti, zagotovi upoštevanje visokih standardov zdravja in varnosti pri delu. V sodelovanju z lokalnimi službami je treba dodatno razvijati tudi programe za promocijo zdravja pri delu, da se zadovoljijo potrebe delavcev migrantov in njihovih družin.

1.1.13 Razmisliti je treba tudi o programih promocije zdravja v šolah kot možnosti za zadovoljitev zdravstvenih potreb otrok migrantov. Zdravju otrok migrantov je treba nameniti posebno pozornost. Predšolske in šolske zdravstvene službe bi se morale odzivati na potrebe vseh otrok, ne glede na njihov izvor, tudi otrok migrantov, pri čemer bi morali biti posebej pozorni do novih priseljencev.

1.1.14 Razviti je treba storitve zdravstvene oskrbe in preventivne storitve, ki bodo upoštevale in spoštovale kulturne posebnosti, obenem pa ne bodo obšle prepovedi obrezovanja žensk.

1.1.15 Zdravstveni delavci se morajo redno usposablјati in poklicno razvijati, kar jim bo pomagalo pri prilagajanju na spreminjajoče se zdravstvene potrebe priseljskih skupnosti.

1.1.16 Zaposlovanje zdravstvenih delavcev, ki so se poklicno usposobili v državah v razvoju, je treba zastaviti z mislijo na so-razvoj, ki bi omogočil njihovo vrnitev po določenem obdobju ali pa zagotavljal odškodnino državam izvora, ki so plačale njihovo izobraževanje. Komisija mora najti primere dobre prakse pri etičnem zaposlovanju zdravstvenih delavcev iz tretjih držav in ob tem razmisliti o predlogu kodeksa dobre prakse EU.

1.1.17 Okrepiti je treba vlogo organov, ki nadzirajo javno zdravstvo, in spodbuditi izmenjavo dobrih praks, pri tem pa bi lahko imeli organi EU vlogo koordinatorja.

1.1.18 Krepitev medkulturnega dialoga in osredotočenost na zdravstvene razmere in zdravstveno varstvo ⁽³⁾.

⁽³⁾ Glej mnenje EESO z dne 20. aprila 2006 o predlogu odločbe Evropskega parlamenta in Sveta o Evropskem letu medkulturnega dialoga (2008), COM(2005) 467 konč. – 2005/0203 (COD), poročevalka: ga. Cser (UL C 185, 8.8.2006).

1.1.19 EESO znova potrjuje svoja prejšnja priporočila, da morajo države članice izvajati konvencije ILO o migrantih ⁽⁴⁾.

2. Ozadje mnenja

2.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor pozdravlja stalno zanimanje portugalskega predsedstva za preučitev vprašanja javnega zdravja in migracij. Skupno stališče nemškega, portugalskega in slovenskega predsedstva je, da je „zdravstvena politika [zelo pomembna], saj ima izboljšanje preventive in čezmejnega zdravstvenega varstva neposredne koristi za evropske državljane“ ⁽⁵⁾.

Vsa tri predsedstva so se zavezala, da bodo nadaljevala z delom, ki obravnava obstoječe neenakosti med migranti v dostopu do zdravstvenih storitev. Sklenila so tudi podpreti širok obseg dejavnosti Skupnosti in s tem prispevati k visoki ravni zdravja vseh državlјanov, pri čemer se je treba osredotočiti na promocijo zdravja, preprečevanje bolezni, inovacije in dostop do zdravstvenega varstva.

2.2 Odbor je sprejel številna mnenja o zakonitih in nezakonitih migracijah ⁽⁶⁾, zato se bo v tem mnenju osredotočil na zdravstvena vprašanja. Portugalsko predsedstvo in druge zainteresirane strani pozivamo, da upoštevajo tudi naše preteklo delo na področju preseljevanja.

⁽⁴⁾ Mednarodna konvencija o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in njihovih družin, sprejeta leta 1990, je začela veljati julija 2003 in dopolnjuje Konvencijo ILO o delavcih migrantih iz leta 1949 (št. 97) in Konvencijo ILO o delavcih migrantih (dopolnilne določbe) iz leta 1975 (št. 143). Vse tri mednarodne konvencije skupaj tvorijo okvir za obravnavanje pravic delavcev migrantov in vprašanj nezakonitega preseljevanja. Delujejo v širšem političnem kontekstu, ki obsega pred kratkim sprejete pogodbe ZN o trgovanju, tihotapljenju in izkoriščanju, kot so Konvencija ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu (2000), njen Protokol o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, zlasti z ženskami in otroki (2000) in Protokol proti tihotapljenju migrantov po kopnem, morju in zraku (2000), Izbirni protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije (2000) ter starejša konvencija iz leta 1951 in protokol iz leta 1967 o statusu beguncev. Čeprav je te konvencije (z izjemo pogodb o beguncih) do danes sprejelo le malo držav oziroma regionalnih gospodarskih organizacij, ti instrumenti vsebujejo pomembne elemente za obširnejšo agendo.

⁽⁵⁾ Svet Evropske unije, 18-mesečni program predsedovanja Nemčije, Portugalske in Slovenije, **Bruselj, 21. december 2006.**

⁽⁶⁾ Glej naslednja mnenja EESO o:

- priseljevanju v EU in politikah vključevanja: sodelovanje med regionalnimi in lokalnimi oblastmi ter organizacijami civilne družbe, 13.9.2006, poročevalec: g. Pariza Castaños (UL C 318, 23.12.2006),
- sporočilu Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o Haaškem programu: deset prednostnih nalog za naslednjih pet let – partnerstvo za evropsko prenovalo na področju svobode, varnosti in pravice, 15.12.2005, COM(2005) 184 konč., poročevalec: g. Pariza Castaños (UL C 65, 17.3.2006),
- predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o statističnih podatkih Skupnosti o selitvah in mednarodni zaščiti, 20.4.2006, COM(2005) 375 konč. – 2005/0156 (COD), poročevalka: ga. Sciberras (UL C 185, 8.8.2006).

3. Uvod

3.1 O preseljevanju in zdravju je bilo že veliko napisanega, to mnenje pa se opira na dokument, ki je bil pred kratkim pripravljen za Svetovno komisijo za mednarodne migracije v okviru programa za politične analize in raziskave (Carballo & Mboup, september 2005). V mnenju so navedeni tudi drugi viri.

3.2 Glede na opredelitev Svetovne zdravstvene organizacije je zdravje „stanje popolne telesne, duševne in socialne blaginje, ne le odsotnost bolezni ali bolezenskih znakov“. To mnenje tako opredeljeno „zdravje“ pojmuje kot človekovo pravico.

3.3 Zdravje migrantov in beguncev je pomembno iz več razlogov, med drugim zaradi:

- splošnih človekovih pravic in spoštovanja človekovega dostojanstva;
- številnih smrtnih primerov, bolezni in tveganj za zdravje med nekaterimi, zlasti ilegalnimi migranti;
- tveganj za zdravje, ki so jim izpostavljeni številni migranti, ko se preselijo v drugo državo;
- omejenega dostopa do zdravstvenih in socialnih storitev;
- tveganj za širše prebivalstvo in
- tveganj za državo izvora zaradi odseljevanja zdravstvenih delavcev.

	2006	2005	2004	2003	2002
Prošnje za azil v EU	266 270	350 103	421 236	532 300	640 347
Število odobrenih prošenj	38 857	46 742	35 872	41 823	59 705
Delež odobrenih prošenj (v %)	22,71	20,55	13,36	12,4	14,73

V zadnjih letih se je v številnih državah Južne Evrope, na primer na Portugalskem, v Španiji in Italiji, povečalo tako zakonito kot nezakonito priseljevanje. Mnogi migranti prihajajo iz severne in podsaharske Afrike, Latinske Amerike in Azije ter držav Skupnosti neodvisnih držav.

4.4 Čeprav so migranti na splošno bolj zdravi od ljudi v svoji državi izvora, pa lahko imajo več zdravstvenih težav kot povprečni prebivalci države gostiteljice. Za to obstaja več razlogov, na primer:

- psihološki in družbeni pritisk (zaradi neznane kulture, nezakonitosti, spremembe okolja, slabega znanja tujih jezikov, pomanjkanja zaupanja in informacij ter težav z duševnim zdravjem);
- tveganja, ki so jim bili izpostavljeni v državi izvora;
- revščina in delo v nevarnih razmerah;
- slab dostop do zdravstvene oskrbe ter informacij o zdravstvenih storitvah, promociji zdravja in preventivnih storitvah;

4. Obseg in resnost problema

4.1 Glede na ocene se po vsem svetu letno preseli več kot 200 milijonov ljudi, da bi našli delo in boljše življenje; od tega je vsaj 30-40 (7) milijonov neuradnih migrantov. Število vseh migrantov na svetu je enako številu prebivalstva pete države na svetu po številu prebivalcev (8). Leta 2005 je bilo 49,6 % vseh migrantov žensk. V Evropi je približno 7 do 8 milijonov neevdentiranih migrantov (9).

4.2 V tem raziskovalnem mnenju Odbor obravnava preseljevanje in zdravstvena vprašanja zlasti v zvezi z državljani tretjih držav, ki se priseljujejo v EU. Trenutno v EU živi približno 18 milijonov državljanov tretjih držav. K temu je treba prišteti še veliko državljanov, ki so bili rojeni v tujini, ter osebe, ki prebivajo nedovoljeno, in nezakonite priseljence. Velika večina migrantov v EU vstopi zakonito.

4.3 Prosilci za azil predstavljajo razmeroma majhen delež celotnega števila migrantov. Število prosilcev za azil je v zadnjih letih upadlo, kar je posledica politike EU, ne pa splošnega zmanjšanja števila ljudi, ki prosijo za zaščito.

— dodatna tveganja v državi gostiteljici;

— stanovanjske razmere.

4.5 Med migranti iz nekaterih območij so pogostejše nalezljive bolezni ter dolgotrajne bolezni, kot so psihične težave, koronarna bolezen srca, bolezen dihal in sladkorna bolezen.

4.6 Nezakoniti migranti in njihove družine, zlasti otroci, imajo hujše zdravstvene težave kot zakoniti migranti, kar je povezano s tveganji za zdravje ob vstopu v državo, slabšimi gospodarskimi in socialnimi pogoji ter nezadostnim dostopom do storitev.

(7) United Nations' Trends in Total Migrant Stock: The 2003 Revision.

(8) US Census Bureau, IDB – Rank Countries by Population, <http://www.census.gov/ipc/www/idbrank.html>.

(9) Migration Information Source, <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=336>.

5. Različne vrste preseljevanja

5.1 Prostovoljno preseljevanje

5.1.1 Glavno gonilo priseljevanja v EU so gospodarski dejavniki, pomemben razlog pa je tudi beg pred spopadi in pregonom. Ljudje se preseljujejo in se bodo še naprej preseljevali zaradi različnih razlogov. Nekateri se preselijo, da bi se ustalili in začeli novo življenje, spet drugi zato, da bi dovolj zaslužili in se vrnili domov.

5.1.2 Nekateri se preselijo zakonito, da bi delali za določen čas, drugi se preselijo nezakonito, nato pa najdejo delo in ostanejo za nedoločen čas. Obe skupini predstavljata izzive za zdravstvo, ki so pogosto povezani z nacionalno politiko, odnosom družbe do migrantov in drugimi dejavniki, ki širše vplivajo na zdravje, npr. izobrazba, zaposlovanje in stanovanjske razmere.

5.1.3 Krožna migracija vse bolj velja za najpomembnejšo obliko preseljevanja ⁽¹⁰⁾, ki lahko ob ustreznem upravljanju pomaga uravnati svetovno ponudbo delovne sile in povpraševanje po njej ter tako prispeva k učinkovitejši porazdelitvi razpoložljivih sredstev in gospodarski rasti. Lahko bi bila odgovor na potrebo EU, da nudi realno alternativo nezakonitemu priseljevanju.

5.2 Prisilno preseljevanje

5.2.1 Prisilno preseljevanje ima resne in daljnosežne posledice za zdravstveno varstvo. Ljudje so vsako leto prisiljeni zapustiti svojo državo in postati begunci, ki jih ščiti OZN; milijoni pa so prisiljeni zapustiti domove in ostati v svojih državah.

5.2.2 Ljudje morajo pogosto plačati visoke vsote denarja za pomoč pri prestopu mej, kar vodi v denarno stisko. Migranti živijo v strahu, delodajalci pa jih z lahkoto izkoriščajo. Pogosta so posilstva in spolno zlorabljanje žensk.

5.2.3 Trgovina z ljudmi je zločin, ki krši temeljne človekove pravice in uničuje življenje. Trgovina z ljudmi velja za sodobno obliko suženjstva. Glede na vsakoletne ocene (podatki ILO) znaša celotno število ljudi na svetu, ki živijo v takšni ali drugačni obliki suženjstva, 12 milijonov, več kot milijon pa jih vsako leto kot blago prodajo v prostitucijo ali prisilno delo. Po podatkih ameriškega zunanjega ministrstva je od tega 80 % žensk in deklet ter 50 % mladoletnih oseb. Podatki tudi kažejo, da gre pri večini primerov za trgovanje za namene spolnega izkoriščanja.

5.2.4 Trgovina z ljudmi prinaša trgovcem ogromen dobiček, ki naj bi po nekaterih ocenah letno znašal 10 milijard ⁽¹¹⁾ dolarjev. (iii: UNICEF)

⁽¹⁰⁾ Dokument Komisije o krožni migraciji z dne 16. maja 2007.

⁽¹¹⁾ The New Global Slave Trade, Ethan B. Kapstein, Foreign Affairs, november/december 2006.

5.3 Mednarodna potovanja

5.3.1 Svetovna turistična organizacija poroča, da je v zadnjem desetletju 20. stoletja mednarodni turizem znašal 30 % svetovnega storitvenega sektorja, in ocenjuje, da bo do leta 2020 število mednarodnih prihodov turistov preseгло 1,55 milijarde. Od tega bo 0,4 milijarde potovanj na dolge razdalje v druge podnebne pasove.

5.3.2 Glede na ocene vsako leto potuje 14 milijonov ljudi iz industrijskih držav v tropske kraje Afrike, Azije, Latinske Amerike in pacifiških otokov. Veliko se jih vrne z boleznijo, ki jo je treba zdraviti. Najpogostejša je diareja, pa tudi malarija postaja vse večji problem zaradi diagnosticiranja, zdravljenja in stroškov za države, v katere se turisti vrnejo.

5.3.3 Brez ustrezne zaščite turisti tvegajo okužbo s hepatitisom A in spolno prenosljivimi boleznimi, vključno s HIV.

6. Posledice preseljevanja za zdravje in javno zdravje

6.1 Politika

6.1.1 Številne države članice imajo politiko, ki ureja pravico do vstopa, dolžino bivanja in razloge, zaradi katerih morajo ljudje državo zapustiti. Na splošno je ta politika omejevalna, ne pa prožna, zato preseljevanje zapleta. To lahko ustvari socialne in gospodarske razmere, ki škodijo zdravju migrantov.

6.1.2 Poimovanje pregledov javnega zdravja in kontrolnih zdravstvenih pregledov se od države do države razlikuje, podobno kot poimovanje dostopa do zdravstvenih in socialnih storitev. Zdi se, da primanjkuje izčrpnih informacij za pranje javno nacionalnih praks.

6.2 Podatki

6.2.1 Le malo držav članic redno zbira podatke o zdravju migrantov, zato je težko priskrbeti zanesljive podatke o zdravstvenih izkušnjah in potrebah migrantov. V številnih državah sistemi za spremljanje zdravja ljudi ne razlikujejo glede na priseljski status.

6.2.2 Medtem ko nekaj držav zbira te podatke, se druge osredotočajo na regije porekla ali etnične skupine. Iz teh podatkov ni vedno razvidno, kdo je migrant in kdo potomec migranta. V nekaterih primerih ljudi ločujejo samo glede na etnično poreklo, ni pa zajeta razlika, npr. med otroki, ki so tudi sami migrirali, in otroki migrantov.

6.2.3 Poleg tega ni znano število nezakonitih in zato neregistriranih migrantov, ki neradi poiščejo zdravstveno oskrbo, ko jo potrebujejo.

6.2.4 Migranti tudi niso pripravljeni dajati podatkov o svojem priseljenem statusu zdravstvenim organom zaradi strahu, da bi lahko bili uporabljeni v njihovo škodo. To pa oteži problem pomanjkanja kakovostnih podatkov.

6.2.5 Takšno odklonilno obnašanje je lahko kulturno ali versko pogojeno. Poleg tega oblasti in ponudniki zdravstvenih storitev nimajo ustreznega znanja in niso pripravljeni upoštevati posebnih potreb migrantov. Zato ni dovolj podatkov o migrantih in njihovem zdravstvenem stanju.

6.3 Preseljevanje in psihosocialna dobrobit

6.3.1 Tako za zakonite kot nezakonite migrante strah pred neznanim še dodatno poveča ovire, povezane z jezikom, kulturo in politiko (v: Tizon, 1983). Drugi problemi, kot so:

- ločitev od družine, partnerjev in otrok,
- izkoriščanje s strani delodajalcev,
- spolno izkoriščanje,
- strah in domotožje,
- pomanjkanje vključenosti v gostiteljsko skupnost in
- fizične ali psihične zdravstvene težave,

tudi vplivajo na zdravje posameznikov in skupnosti.

6.4 Preseljevanje in psihično zdravje

6.4.1 Raziskave ⁽¹²⁾ kažejo, da so v določenih skupinah migrantov v Evropi najvišje stopnje shizofrenije in samomorov ter da so zelo pogoste zlorabe mamil in alkohola ter velika tveganja za depresijo in anksioznost. Raziskave so pokazale tudi, da te skupine nimajo ustreznega dostopa do zdravstvenega in socialnega skrbstva.

6.4.2 Med drugim so bili opredeljeni naslednji dejavniki, ki škodijo duševnemu zdravju migrantov: spremembe v prehrani, družini, socialni podpori, sprememba kulture, jezika in podnebja; sovražnost, rasizem in ksenofobija s strani gostiteljskega prebivalstva; beg pred vojno in njenimi grozotami, izguba družine in spolne zlorabe.

6.4.3 Glede na raziskave dve tretjini beguncev doživljata anksioznost ali depresije ter kažeta znake posttravmatskih motenj, kot so pogoste nočne more in napadi panike.

6.4.4 Dostop do zdravljenja, pomoči in podpore za te motnje je slab zlasti za prosilce za azil in neregistrirane migrante, ki najbolj potrebujejo te storitve.

⁽¹²⁾ M.G. Carta, M. Bernal, M.C. Harday in J.M. Abad: *Migration and mental health in Europe (Preseljevanje in duševno zdravje v Evropi)*, 2005.

6.5 Preseljevanje in fizično zdravje

6.5.1 Vsak človek ima „zdravstveni odtis“, ki ga določata njegov izvor in socialno okolje, v katerem živi. Gospodarski migranti se običajno selijo iz revnejših držav v bogatejše, zato ima večina zdravstveni profil, povezan z revščino.

6.6 Nalezljive bolezni

6.6.1 Podpora migrantom, ki so okuženi z virusom HIV ali bolehalo za tuberkulozo, je nestalna in povezana s težavami na področju kulture, jezika in veroizpovedi ter pravnim in ekonomskim položajem migrantov. Zlasti mlajše generacije, ženske in dekleta so bolj izpostavljene nevarnosti okužbe s HIV oziroma AIDS-om.

6.6.2 Doslednih politik za kontrolne preglede ni in celo na lokalni ravni so razlike v izvajanju kontrolnega pregleda pred vstopom v državo. Glede na nepotrjene podatke so odzivi na lokalne kontrolne preglede zelo različni. Nekatere ustanove zdravstvenega varstva poročajo, da več kot 50 % naročenih ne pride na nadaljnje preglede, za kar krivijo težave s komunikacijo, strah pred oblastmi in pomanjkanje razumevanja storitev, ki so na voljo. EESO je seznanjen, da je komisar Kyprianou Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC) pozval, da pripravi akcijski načrt EU za tuberkulozo. Načrt naj bi bil objavljen jeseni 2007, upošteval pa bo razmere v različnih državah članicah.

6.6.3 V letih od 1995 do 2005 je v Evropi nenehno naraščalo število prijavljenih primerov tuberkuloze. ECDC v zadnjem epidemiološkem poročilu poudarja, da „primeri tujega izvora“ znašajo 30 % vseh prijavljenih primerov v državah EU-25 (vi: *The First European Communicable Disease Epidemiological Report*, Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni, 2007). Toda treba je priznati, da migranti pogosto živijo na območjih s slabimi stanovanjskimi pogoji, v prenatrpanih stanovanjskih in delovnih prostorih, s katerimi je povezano tveganje širjenja okužb dihal. Poleg tega je tudi med brezdomci nadpovprečno visok delež migrantov.

6.6.4 Poročilo EU o *aidsu in mobilnosti – oskrba in podpora v zvezi s HIV/AIDS za migrante in skupnosti etničnih manjšin v Evropi* (AIDS & Mobility – HIV/AIDS Care & Supports for Migrants and Ethnic Minority Communities in Europe) (vii: EU – Clark, K. & Broring, G., urednika) predstavlja poročila držav o:

- nacionalni politiki;
- dostopu do zdravstvenega in socialnega skrbstva;
- storitvah oskrbe in podpore.

6.6.5 Poročilo poudarja dejstvo, da je položaj migrantov (glede na število ljudi, etnično ozadje in epidemiologijo) in odziv družbe v Evropi zelo raznolik.

6.6.6 Obstaja možnost, da ljudje iz delov sveta z visoko stopnjo okuženosti s HIV s seboj prinesejo bolezen. Dejansko je bilo v obdobju od 1997 do 2005 47 % vseh heteroseksualno prenesenih okužb s HIV v EU mogoče povezati z osebami iz držav z visoko stopnjo okuženosti s HIV.

6.6.7 Po drugi strani pa tveganje okužbe med migranti iz držav z nizko stopnjo okuženosti s HIV ni nič večje (in je lahko celo nižje) kot med državljani države gostiteljice.

6.7 Nenalezljive bolezni

6.7.1 Dolgotrajne bolezni, kot so koronarna bolezen srca (KBS), kronična obstruktivna pljučna bolezen (KOPB), možganska kap in sladkorna bolezen, so velik izziv za zdravstvo v večini predelov sveta in vzrok smrti v približno polovici smrtnih primerov na leto.

6.7.2 KBS je najpogostejši vzrok smrti in ima največji vpliv na zdravljenje, stroške, posameznike, negovalce in skupnosti. Vzrok za KBS v priseljenjskih skupnostih so lahko etnična predispozicija, način prehranjevanja in stres. V Veliki Britaniji naj bi bili moški azijskega porekla bolj nagnjeni h KBS kot drugi (viii: Baljara & Raleigh, 1992; McKeigue & Sevak, 1994, BMJ 2003).

Tako pri moških kot pri ženskah južnoazijskega porekla je umrljivost zaradi KBS 30-40 % višja kot pri drugih (ix: Baljara, 1991).

6.7.3 Podatki iz Velike Britanije kažejo, da je pri migrantih s Karibov dvakrat več primerov možganske kapi kot pri „belcih“ (x: Stewart 1999). Na Švedskem je bil med finskimi migranti ugotovljen visok delež debelosti in KBS, ki je povezan z napačnim načinom prehranjevanja in uživanjem alkohola (xi: Jarhult et al, 1992).

6.8 Dedne bolezni

6.8.1 Zaradi migracij ljudi iz različnih delov sveta lahko pride tudi do prenosa genetskih bolezni. Zaradi priseljevanja iz Afrike ter karibskih in sredozemskih držav sta se razširili anemija srpastih celic in talasemija. Anemija srpastih celic je v EU precej razširjena in vsako leto v Veliki Britaniji prizadene 6 000 odraslih in od 75 do 300 dojenčkov in otrok (xii: Karmi 1995). Velika razširjenost anemije srpastih celic je bila ugotovljena tudi med migranti na Portugalskem (xiii: Carrerio et al, 1996).

6.8.2 Talasemija je dedna krvna bolezen sredozemskega izvora, ki se v Veliki Britaniji pojavlja med etničnimi manjšinami

iz Srednjega vzhoda in Cipra, obstajajo pa tudi dokazi, da je pogosta pri osebah iz Pakistana, Kitajske in Bangladeša.

6.8.3 Za te bolezni so potrebne posebna diagnostika in svetovalne službe, ki pa niso vedno na razpolago.

6.9 Poklicne bolezni

6.9.1 Migranti so praviloma zaposleni na nižje kvalificiranih delovnih mestih, ki za lokalno prebivalstvo niso več privlačna. Nekatere od takšnih zaposlitev, na primer v rudarstvu, pridobivanju azbesta, kemični ali težki industriji, predstavljajo tveganje za zdravje. V kmetijstvu je bila ugotovljena povezava med izpostavljenostjo pesticidom in drugim kemikalijam ter pogostimi depresijami, glavoboli in splavi.

6.9.2 Delo visokokvalificiranih in kvalificiranih migrantov ter migrantov zaradi „bega možganov“ in krožnih migrantov je pogosto povezano s stresom, saj delajo pod slabšimi pogoji kot delavci iz držav gostiteljic (različne pravice itd.); vendar pa zaradi ekonomske odvisnosti nimajo druge izbire ⁽¹³⁾.

6.10 Nesreče

6.10.1 V Evropi so nesreče pri delu med migranti dvakrat pogostejše kot pri drugih delavcih (xiv: Bollini & Siem, 1995). V Nemčiji je število nesreč med migranti visoko, zlasti med tistimi, ki so zaposleni v industrijskih panogah s slabimi zdravstvenimi in varnostnimi ukrepi (xv: Huismann et al, 1997). Podatki iz Nemčije tudi kažejo, da so otroci priseljencev v starosti od 5 do 9 let večkrat poškodovani v prometnih in drugih nesrečah kot drugi otroci iste starosti (xvi: Korporal & Geiger, 1990). Na Nizozemskem so nesreče v gospodinjstvu, vključno z zastrupitvami in opeklinami, ter prometne nesreče pogostejše pri otrocih turškega in maroškega porekla (xvii: de Jong & Wesenbeek, 1997).

6.11 Reproduktivno zdravje

6.11.1 Spolno prenosljive bolezni se pogosteje pojavljajo pri nekaterih skupinah migrantov, kot na primer pri moških, ki so ločeni od svojih soproj. V mnogih državah članicah EU so bolezni, povezane z nosečnostjo, pogostejše pri migrantkah kot pri lokalnih prebivalkah. Tudi prekinitve nosečnosti so med migrantkami ponavadi pogostejše. V Barceloni za umetno prekinitve nosečnosti prosi dvakrat več migrantk kot Špank. Študija Mednarodnega centra za migracije in zdravje (ICMH) v Ženevi je pokazala, da je število splavov med nezakonitimi migrantkami trikrat višje kot med lokalnimi prebivalkami enake starosti (xviii: Carballo et al, 2004).

⁽¹³⁾ „Who Cares? Women Health Workers in the Global Labour Market“, izdal Kim Van Eyck, PhD, 2005.

6.11.2 V Veliki Britaniji imajo novorojenčki žensk azijskega porekla v primerjavi z drugimi etničnimi skupinami manjšo porodno težo, večja je tudi nevarnost smrti v perinatalnem in postnatalnem obdobju. Pri dojenčkih žensk s Karibov je stopnja umrljivosti v postneonatalnem obdobju prav tako višja od povprečja. Podatki iz Belgije in Nemčije kažejo visoko stopnjo perinatalne umrljivosti in umrljivosti dojenčkov žensk iz Maroka in Turčije. Nizka porodna teža in težave pri porodu so pogoste med ženskami iz držav podsaharske Afrike ter iz Srednje in Južne Amerike.

6.11.3 Otroci migrantov redkeje uporabljajo preventivne storitve, kot je cepljenje.

6.12 *Ovire za dostop migrantov do storitev zdravstvenega varstva in njihovo učinkovito uporabo*

6.12.1 Migranti se pri dostopu do zdravstvene oskrbe srečujejo s pravnimi, psihosocialnimi in ekonomskimi težavami. Očiten problem so jezikovne ovire, pa tudi stroški zdravstvene oskrbe, saj za migranta z nizkim dohodkom še tako majhno doplačilo predstavlja veliko oviro. Migranti, ki prebivajo nedovoljeno, in prosilci za azil, ki čakajo na rešitev svojih vlog, se v mnogih državah srečujejo s pravnimi ovirami pri dostopu do zdravstvene oskrbe.

6.12.2 Poleg tega javne zdravstvene službe pogosto niso sposobne reševati posebnih zdravstvenih težav migrantov, občutiti pa je tudi pomanjkanje rahločutnosti in strokovnega znanja za uspešno zdravljenje ljudi, ki lahko imajo popolnoma drugačno razumevanje zdravja in drugačen odnos do bolezni, bolečine in smrti, druge načine opisovanja simptomov, soočanja z boleznijo ali izražanja pričakovanj od svojega zdravnika.

6.12.3 Zaradi zapletenosti visoko razvitih in raznolikih zdravstvenih sistemov držav članic se lahko položaj še poslabša.

6.12.4 Organizacija preprečevanja bolezni in promocije zdravja za migrante je pogosto neustrezna. To ne velja le za predporodne preglede, temveč tudi za programe cepljenja in druge oblike preprečevanja in zgodnjega odkrivanja bolezni, vključno s kontrolnimi pregledi. Doslej so se pri preventivnih programih le redko uporabljali pristopi, ki so prilagojeni

posamezni kulturi in ki upoštevajo posebnosti različnih skupin migrantov.

6.12.5 Visoke cene nekaterih zdravstvenih storitev in stroški zdravljenj so za večino migrantov velika obremenitev. Ti dejavniki lahko vodijo do tega, da se zdravljenje ne začne pravočasno ali da se bolnik ne drži predpisanih ukrepov zdravljenja ali ne jemlje zdravil. To povzroči veliko povečanje človeškega trpljenja in višje gospodarske stroške za družbo na splošno.

6.13 *Zdravstveni delavci*

6.13.1 Vedno večji problem je tudi zaposlovanje vedno večjega števila zdravstvenih delavcev iz revnih držav v EU in drugih razvitih državah. Če se ta proces ne bo začel upravljati, lahko močno škoduje razvoju zdravstva v državah izvora (ki izgubljajo delovno silo) in ogrozi trajnostno izobraževanje zdravnikov in medicinskega osebja v teh državah. Beg usposobljenih zdravstvenih delavcev iz revnih držav izvora pomeni veliko izgubo naložb v usposabljanje zdravstvenih delavcev ⁽¹⁴⁾. Treba bo najti nove rešitve za ta problem, npr. posebni kompenzacijski sklad, usposabljanje in vračanje. Primer Velike Britanije in Irske, ki zagotavljata, da državna zdravstvena služba spoštuje etnična načela zaposlovanja, se priznava kot dobra praksa. Države članice morajo zagotavljati, da se takšne prakse sprejemajo ter da agencije za zaposlovanje zdravstvenih delavcev, zasebne zdravstvene ustanove in javne zdravstvene službe te prakse uporabljajo.

6.13.2 Zdravstveni delavci (zlasti medicinske sestre in zdravniki) imajo ključno vlogo pri ohranjanju in izboljševanju zdravstvene oskrbe za migrante. Države članice morajo zagotavljati, da zdravstveni delavci izpolnjujejo zdravstvene potrebe migrantov in da razumejo kulturne, verske in z načinom življenja povezane dejavnike, ki vplivajo na zdravstvene navade teh posebnih skupin prebivalstva. To je potrebno, da bo migrantom zagotovljen dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe, ki upošteva tudi kulturne posebnosti.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁴⁾ Kim Van Eyck ed., 2005. Who cares?. UNISON UK: PSI.

PRILOGA

k mnenju Odbora

Naslednji amandma, ki ga je skupščina zavrnila, je prejel več kot četrtino glasov (člen 54(3) poslovnika):

Točka 1.1.8

Točka se črta:

~~„1.1.8 Vključitev nacionalnih programov javnega zdravja v izobraževalni sistem ob upoštevanju kultur manjšin.“~~

Rezultat glasovanja

Za: 44

Proti: 51

Vzdržani: 11

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o evroregijah

(2007/C 256/23)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 17. januarja 2006 sklenil, da bo v skladu s členom 29(2) poslovnika pripravil mnenje o naslednji temi: *Evroregije*.

Strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 21. junija 2007. Poročevalec je bil g. ZUFIAUR.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 11. julija) s 108 glasovi za, 1 vzdržanim glasom in nobenim glasom proti.

1. Uvod

1.1 Opredelitev

1.1.1 Evroregije so stalne strukture, ki naj bi spodbujale čezmejno sodelovanje med sosednjimi lokalnimi in regionalnimi skupnostmi z obeh strani državne meje.

1.1.1.1 Te strukture imajo posebne značilnosti ⁽¹⁾, npr.:

- evroregije in podobne strukture niso nova upravna oblika niti nova raven oblasti, temveč so platforma za izmenjavo in „horizontalno“ čezmejno sodelovanje lokalnih in regionalnih skupnosti, spodbujajo pa tudi tesnejše „vertikalno“ sodelovanje lokalnih in regionalnih skupnosti, nacionalnih vlad in evropskih institucij;
- so združenja lokalnih in regionalnih skupnosti z obeh strani državne meje, včasih imajo tudi svoj parlament;
- so čezmejna združenja s stalnim sekretariatom, tehnično in upravno ekipo ter lastnimi viri;
- v nekaterih primerih so to organi zasebnega prava, ki temeljijo na neprofitnih združenjih ali skladih s katerekoli strani meje v skladu z nacionalno zakonodajo. V drugih primerih gre za organe javnega prava in temeljijo na meddržavnih sporazumih, njihov cilj pa je med drugim zagotoviti vključenost in sodelovanje lokalnih in regionalnih skupnosti;
- evroregije pogosto niso določene samo glede na geografske ali politične oziroma administrativne meje, temveč tudi glede na skupne gospodarske, družbene in kulturne značilnosti.

1.1.2 Za določitev posameznih evroregij se uporabljajo različni izrazi, med drugim euroregio, evroregija, evropska regija, širša regija, regio itd.

1.2 Cilji

1.2.1 Glavni cilj evroregij in podobnih struktur ⁽²⁾ je zagotoviti čezmejno sodelovanje, prednostne naloge pa se določajo

različno na podlagi regionalnih in geografskih značilnosti. V zgodnji fazi ali v primeru skupnosti z zelo specifičnimi cilji je najprej treba spodbujati medsebojno razumevanje, razviti kulturne stike in okrepiti gospodarsko sodelovanje. Evroregije z bolj celotno strukturo in svojimi finančnimi viri si zastavijo bolj ambiciozne cilje. Obravnavajo raznorazne zadeve v zvezi s čezmejnimi sodelovanjem od spodbujanja skupnih interesov na vseh področjih do izvajanja in upravljanja čezmejnih programov in projektov.

1.2.2 Čezmejne dejavnosti vključujejo poleg družbeno-gospodarskega razvoja in sodelovanja na področju kulture tudi druga področja, ki so v splošnem interesu obmejnih skupnosti, zlasti socialne zadeve, zdravje, izobraževanje in usposabljanje, raziskave in razvoj, ravnanje z odpadki, varstvo okolja in upravljanje krajine, turizem in priložnostne dejavnosti, naravne nesreče, promet in zveze ter infrastruktura.

1.2.3 Evroregije so primeren okvir za izvajanje evropskih projektov za izboljšanje mobilnosti delavcev ter ekonomske, socialne in teritorialne kohezije, saj s tem poteka sodelovanje na čezmejnih območjih, kar preprečuje nastanek sporov glede odgovornosti.

1.2.4 Evroregije spodbujajo evropsko izgradnjo in povezovanje od spodaj navzgor in v vsakdanjem življenju državljanov.

1.2.5 Čezmejno sodelovanje pa po drugi strani omogoča vzpostavitev čezmejne oblike organizacije in ukrepov za reševanje skupnih težav, npr. medregijskih sindikalnih odborov, sodelovanje med podjetniškimi združenji in trgovinskimi zbornicami ter ustanovitve evropskih regionalnih ekonomsko-socialnih svetov itd.

1.2.6 Študijska skupina za pripravo mnenja je vse to lahko spremljala iz prve roke, ko je na povabilo ekonomsko-socialnega sveta iz regije Saar-Lor-Lux ⁽³⁾ sodelovala na razpravi 13. februarja 2007 v Luxembourg.

⁽¹⁾ Značilnosti na podlagi Praktičnega vodnika za čezmejno sodelovanje (*Practical Guide to Cross-border Co-operation*) Združenja evropskih obmejnih regij (AEBR), 2000.

⁽²⁾ Izraz evroregije se lahko uporabi tudi za podobne strukture.

⁽³⁾ Posarje, Lorena, Luksemburg, Porenje-Pfalško, Valonija, francosko govoreča skupnost v Belgiji in nemško govoreča skupnost v Belgiji.

1.3 Ozadje

1.3.1 Svet Evrope s sedežem v Strassbourgu je evropska organizacija, ki se že več desetletij ukvarja z vprašanjem evroregij in čezmejnega sodelovanja na splošno.

1.3.2 Prvi poskusi regionalnega čezmejnega sodelovanja so se začeli konec 40-ih let. Sporazum Beneluks, ki je bil podpisan leta 1948, je bil prvi poskus premostitve ločnice državnih meja. Leta 1958 je bila ustanovljena Euregio, ki je obsegala Enschede na nizozemski in Gronau na nemški strani meje. Kmalu zatem so zunaj Evropske skupnosti nastajale različne pobude v Skandinaviji v regijah Øresund, Nordkalotten in Kvarken ob danski, finski, norveški in švedski meji.

1.3.3 V obdobju med 1975 in 1985 je nastalo več delovnih teles med regijami v različnih državah, kot npr. Jura in Pireneji, z omejenim področjem delovanja.

1.3.4 Čezmejno regionalno sodelovanje in ustanovitev evroregij je v 90-ih letih še naraslo ⁽⁴⁾. Dejavniki, ki vplivajo na rast, so med drugim:

- napredek na področju evropskega povezovanja, zlasti z ustanovitvijo enotnega trga, uvedbo eura in širitvijo EU;
- večja decentralizacija in regionalizacija evropskih držav;
- povečanje čezmejne zaposlenosti;
- priznanje, čeprav omejeno, vloge regij pri vodenju evropskih institucij;
- izvajanje čezmejnih pobud sodelovanja Skupnosti, npr. Interreg.

1.3.5 Z zadnjima dvema širitvama, ko se je število držav članic povečalo s 15 na 27, se je precej povečalo število obmejnih regij in značilnosti, povezanih z njimi. Konkretno to pomeni 38 obmejnih regij po NUTS II, dolžina meje EU pa se je povečala s 7 137 kilometrov na 14 300.

1.3.6 Evropski parlament je v resoluciji ⁽⁵⁾ z dne 5. decembra 2005 čezmejno sodelovanje navedel kot nujno za evropsko povezovanje in kohezijo ter države članice in Komisijo pozval, naj spodbujajo in podpirajo evroregije. Čezmejno sodelovanje je bilo vključeno tudi v osnutek Pogodbe o Ustavi za Evropo (člen III-220).

⁽⁴⁾ Trenutno obstaja več kot 168 evroregij in podobnih struktur. Približno polovica regij v državah članicah EU sodeluje v evroregijah.

⁽⁵⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 1. decembra 2005 o vlogi evroregij pri razvoju regionalne politike.

1.4 Oblike sodelovanja

1.4.1 S pobudo Skupnosti Interreg III za medregionalno sodelovanje je Komisija določila tri področja sodelovanja:

— A – Čezmejno sodelovanje

Cilj čezmejnega sodelovanja je zagotoviti ekonomsko in socialno povezovanje z izvajanjem skupnih razvojnih strategij in strukturnih izmenjav med skupnostmi na obeh straneh meje.

— B – Transnacionalno sodelovanje

Cilj transnacionalnega sodelovanja med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi oblastmi je spodbujati večje ozemeljsko povezovanje z oblikovanjem skupin regij oziroma makroregij.

— C – Medregionalno sodelovanje

Cilj medregionalnega sodelovanja je pospešiti izmenjavo informacij in izkušenj in sicer ne samo v obmejnih regijah.

Evroregije spadajo predvsem pod točko A, vse več pa je tudi takih, ki spadajo pod točko B.

2. Evropski okvir

2.1 Različni nedavni predlogi Skupnosti so izboljšali splošni okvir delovanja evroregij. V prvi polovici leta 2006 sta Evropski parlament in Svet sprejela precej pomembnih sklepov, ki bodo vplivali na čezmejno sodelovanje.

2.2 Finančna perspektiva

2.2.1 Komisija je leta 2004 predstavila svoj prvi predlog revizije finančnih perspektiv (2007-2013) ⁽⁶⁾. V tem predlogu je za EU-27 Komisija izračunala, da bo poraba znašala 1,14 % BND v obdobju 2007-2013. EESO se je v svojem mnenju ⁽⁷⁾ strinjal, da bo povečal lastna sredstva na največ 1,30 BND (povečanje glede na prejšnjo zgornjo mejo, ki je znašala 1,24 %), da bi se soočil z velikimi spremembami, s katerimi se spopada Unija. Evropski svet je na zasedanju decembra 2005 določil skupno porabo za obdobje 2007-2013 na 1,045 % BND. Aprila 2006 pa je bil po pogajanjih med Svetom in Evropskim parlamentom določen dokončni predlog 864 316 milijonov EUR oziroma 1,048 % BND.

2.2.2 To precejšnje zmanjšanje je vplivalo na financiranje ekonomske in socialne kohezije, ki je v EU-15 znašalo 0,41 % BND, v EU-27 pa znaša samo še 0,37 % BND. Do tega pa je prišlo ravno v času, ko je z vstopom novih držav članic in zaradi drugih izzivov, s katerimi se srečuje EU, kot npr. z globalizacijo, potrebnih še več sredstev, ne manj.

⁽⁶⁾ COM(2004) 101 konč.

⁽⁷⁾ Mnenje EESO o sporočilu Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu — naša skupna prihodnost: politični izzivi in proračunska sredstva razširjene Evrope 2007-2013, UL C 74 z dne 23.3.2005, str. 32.

2.2.3 Za ozemeljsko sodelovanje v Evropi cilj 3 določa 8 720 milijonov EUR (2,44 % od 0,37 % BND, namenjenega koheziji), medtem ko je Komisija v svojem prvotnem predlogu zahtevala 13 000 milijonov EUR. Manjša sredstva bo treba vsekakor še bolj previdno razporediti.

2.2.4 Finančna podpora EU za čezmejno sodelovanje se je v primerjavi s prejšnjim obdobjem (2000-2006) povečala, vendar je zaradi manjših sredstev glede na prvotni predlog Komisije potrebno še večje sodelovanje regionalnih in lokalnih skupnosti ter večja uporaba javno-zasebnih partnerstev. Sedaj načrtovana sredstva zajemajo po pristopu 12 novih držav članic več obmejnih območij, zlasti v srednji in vzhodni Evropi.

2.3 Nova zakonodaja

2.3.1 Komisija je v predlogu o strukturnih skladih za obdobje 2007-2013, ki ga je predstavila julija 2004, določila cilj *konvergence* namesto prejšnjega cilja 1 in cilj *konkurenčnosti in zaposlovanja* namesto prejšnjega cilja 2 ter določila nov cilj 3 *evropskega teritorialnega sodelovanja*, ki daje večji pomen ukrepom na področju obmejnih regij.

2.3.2 Namen novega cilja 3 ⁽⁸⁾, ki temelji na izkušnjah s pobudo Skupnosti Interreg, bo predvsem spodbujanje uravnotežene integracije regij v EU s čezmejnimi, transnacionalnim in medregionalnim sodelovanjem.

2.3.3 Odbor je leta 2005 pripravil dve mnenji o reformi strukturnih skladov in kohezijskega sklada ⁽⁹⁾. Svet in Evropski parlament sta v letu 2006 sprejela nove predloge uredb ⁽¹⁰⁾.

2.4 Kohezijska politika: strateške smernice

2.4.1 Sporočilo Komisije ⁽¹¹⁾ o strateških smernicah za kohezijsko politiko je bilo sprejeto po sprejetju več uredb o strukturnih skladih. V tem sporočilu je ponovno poudarjen pomen novega cilja 3 (evropsko teritorialno sodelovanje) na vseh treh področjih sodelovanja: čezmejnem, transnacionalnem in medregionalnem.

2.4.2 Cilj novega cilja sodelovanja je spodbujati večjo teritorialno povezovanje v EU in zmanjšati učinek ovir s čezmejnimi sodelovanjem in izmenjavo dobrih praks.

2.4.3 Cilj strateških smernic evropske kohezijske politike je

a) povečati privlačnost regij za investitorje,

⁽⁸⁾ COM(2004) 495 konč., člen 6: *Evropsko teritorialno sodelovanje*.

⁽⁹⁾ EESO mnenja o splošnih določbah o skladih, o Kohezijskem skladu in Evropskem skladu za regionalni razvoj ter o ustanovitvi evropske skupine za čezmejno sodelovanje (GECT), UL C 255 z dne 14.10.2005, str. 76, 79, 88 in 91.

⁽¹⁰⁾ UL L 210 z dne 31.7.2006.

⁽¹¹⁾ COM(2005) 299 konč. in COM(2006) 386, ki ju je Svet sprejel 5. oktobra 2006.

b) spodbujati inovacije in podjetništvo in

c) ustvarjati delovna mesta, pri tem pa upoštevati predvsem regionalno razsežnost kohezijske politike.

2.4.4 Kot je znano, državne meje pogosto ovirajo razvoj evropskega ozemlja kot celote, lahko pa omejijo tudi njegov potencial konkurenčnosti. Zato je eden glavnih ciljev evropskega čezmejnega sodelovanja ukiniti učinek ovir, ki ga imajo državne meje, in ustvariti sinergije, da bi našli skupne rešitve za skupne probleme.

2.4.5 Kohezijska politika bi se morala osredotočiti na ukrepe, ki čezmejnimi dejavnostim prinašajo dodano vrednost, npr. večjo čezmejno konkurenčnost s pomočjo inovacij ter raziskav in razvoja; povezovanje nematerialnih omrežij (storitve) in fizičnih omrežij (promet), da bi okrepili čezmejno povezovanje kot značilnost evropskega državljanstva; spodbujanje mobilnosti in transparentnosti na čezmejnem trgu dela; upravljanje voda in nadzor nad poplavami; razvoj turizma; spodbujanje sodelovanja predstavnikov gospodarstva in družbe; promocija kulturne dediščine in izboljšanje načrtovanja uporabe zemljišč itd.

2.5 Nova pravna podlaga za teritorialno sodelovanje

2.5.1 Zgodovinsko gledano je pomanjkanje enotne evropske pravne podlage za čezmejno sodelovanje oviralo izvajanje koristnih ukrepov na tem področju.

2.5.2 Komisija je leta 2004 predlagala ustanovitev evropske skupine za čezmejno sodelovanje (GECT). V kasnejšem predlogu je Komisija „čezmejno“ spremenila v „teritorialno“.

2.5.3 Uredba ⁽¹²⁾, sprejeta 31. julija 2006, določa, da:

— so potrebni ukrepi za zmanjšanje precejšnjih težav, s katerimi se srečujejo države članice, predvsem pa regionalne in lokalne skupnosti, pri izvajanju in vodenju ukrepov teritorialnega sodelovanja v okviru različnih nacionalnih zakonodaj in postopkov;

— je treba za rešitev težav, ki ovirajo teritorialno sodelovanje, uvesti instrument sodelovanja na ravni Skupnosti, da bi ustanovili združenje za teritorialno sodelovanje, ki bi bilo pravna oseba, z imenom „evropsko združenje za teritorialno sodelovanje“ (EZTS);

⁽¹²⁾ UL L 210, 31.7.2006.

— morajo biti pogoji za teritorialno sodelovanje določeni v skladu z načelom subsidiarnosti, določenim v členu 5 Pogodbe. V skladu z načelom sorazmernosti iz istega člena ta uredba ne presega tega, kar je potrebno za dosego ciljev, saj je uporaba EZTS neobvezna – glede na ustavni red posameznih držav članic.

3. Gospodarsko povezovanje ter socialna in ozemeljska kohezija

3.1 Povezovanje in specializacija

3.1.1 V večjih starih državah članicah je bilo gospodarstvo skoncentrirano v osrednjem delu države, pogosto v glavnem mestu in večjih mestih. V vsaki državi se je oblikovala določena stopnja regionalne gospodarske specializacije.

3.1.2 Evropsko povezovanje spodbuja ustanovitev novih oblik sodelovanja, kot so npr. evroregije. Evropsko povezovanje pomeni, da regionalna specializacija ne nastopa več na državni, temveč na evropski ravni. Meje med državami niso več nepremagljiva ovira za trgovino. To spodbuja nove oblike sodelovanja regij iz različnih držav članic, katerih stopnja razvoja se včasih razlikuje, ki pa imajo v kontekstu vse večje specializacije na evropski ravni enake cilje.

3.1.3 Takšno sodelovanje je potrebno predvsem za dejavnosti malega obsega, ki najbolj občutijo učinek meje, npr. MSP.

3.1.4 EESO meni, da bi morale evroregije precej prispevati k ciljem evropske ekonomske, socialne in teritorialne kohezijske politike. Zato so glavni cilji predloga nove evropske teritorialne politike konvergenčnost ter večja konkurenčnost in zaposlovanje zlasti v manj razvitih regijah in regijah, ki se srečujejo z novimi izzivi, povezanimi s specializacijo.

3.2 Konkurenčnost

3.2.1 Evroregije vodijo k ekonomiji obsega. To v osnovi pomeni, da ponujajo večji trg (prihranek zaradi povezanosti), komplementarnost proizvodnih dejavnikov in več pobud za inovacije. Nekatere naložbe v inovacije in razvoj imajo lahko neposredni vpliv tudi na razdalji 250 do 500 kilometrov. Povprečna evroregija se razteza na 50 do 100 kilometrov nekatere so večje.

3.2.2 Evroregije so bistvene za doseganje kritične mase na nekaterih področjih, saj omogočajo veliko naložb v glavne storitve, kar brez čezmejne sodelovanja ne bi bilo mogoče.

3.2.3 Čezmejno sodelovanje lokalnih in regionalnih skupnosti lahko ponudi določene storitve za povečanje konkurenčnosti, kot npr.:

— informacijska, komunikacijska, energetska in prometna omrežja ter drugo čezmejno infrastrukturo;

— javne storitve, npr. šole, bolnišnice in nujno pomoč;

— institucije in storitve, ki spodbujajo zasebno gospodarsko dejavnost, vključno z razvojem trgovine, podjetništva in partnerstva čezmejnih podjetij, ustvarjanje novih zaposlitvenih priložnosti in mobilnost delavcev;

3.3 Kohezija: težave, ki vplivajo na čezmejno zaposlovanje

3.3.1 Večina evroregij združuje regije s podobno stopnjo razvoja. V nekaterih evroregijah pa so regije z različno stopnjo razvoja. Eden od ciljev evroregij je spodbujanje gospodarske in drugih dejavnosti, ki zmanjšujejo razlike med regijami. Za to pa je nujno potrebna večja vključenost teh držav in EU.

3.3.2 Naložb v osnovne socialne storitve na obmejnih območjih je navadno manj kot naložb v osrednjih delih države, pogosto tudi zaradi manjšega vpliva obmejnih območij na središče odločanja. V mnogih primerih to povzroči nezadostno financiranje visokokakovostnih, raznolikih in rentabilnih storitev, zlasti storitev za najbolj ogrožene skupine prebivalstva, npr. otroke, priseljence, družine z nizkimi prihodki, invalide, kronične bolnike ipd.

3.3.3 Evroregije imajo lahko glavno vlogo pri razvoju teh vrst storitev in s tem zagotavljanju večje zaščite teh področij družbe zaradi čezmejnega pristopa. Poleg tega lahko v veliki meri pripomorejo k premagovanju pravnih, upravnih in finančnih ovir in razlik, ki onemogočajo napredek teh skupnosti. Prispevajo tudi k odpravi starih predsodkov, pripravi skupnih študij in izboljšanju obojestranskega razumevanja razlik.

3.3.4 Pravne pomanjkljivosti, povezane s prostim pretokom obmejnih delavcev, in nezadostna usklajenost na tem področju so bile s pravnim redom Skupnosti in Sodiščem samo delno odpravljene. Zaradi vse večjega števila obmejnih delavcev postaja to pomembno evropsko vprašanje, zlasti v zvezi z obdavčenjem, socialno varnostjo in socialno pomočjo, kjer še vedno obstajajo razlike v definicijah in pristopu v zvezi z vprašanji, kot so npr. prebivališče, družinske razmere, povračilo stroškov zdravljenja in dvojno obdavčenje ter druge upravne ovire ⁽¹³⁾.

⁽¹³⁾ Bodoča opazovalna skupina EESO za zaposlovanje bo spremljala vprašanje obmejnega in čezmejnega dela v Evropi.

4. Čezmejno sodelovanje – dodana vrednost evropskemu povezovanju

4.1 Premagovanje meja

4.1.1 Ljudje, ki živijo ob meji, se vsakodnevno srečujejo s premagovanjem ovir v zvezi s povezovanjem. Cilj ni spremeniti meje ali ogroziti suverenost države, temveč olajšati učinkovito sodelovanje na vseh področjih življenja ob meji, izboljšati življenjske pogoje in uresničiti Evropo po meri državljana.

4.1.2 Meje EU so se precej spremenile in ne predstavljajo več fizične ovire kot nekoč, ostajajo pa gospodarske, družbeno-kulturne, upravne in pravne razlike, kar je zlasti očitno na zunanjih mejah Unije. Cilj sodelovanja na obmejnih področjih je torej razviti strukture, ki temeljijo na sodelovanju, postopke in instrumente, ki omogočajo odpravo upravnih in pravnih ovir, odpravljajo dejavnike, ki so nekoč povzročali delitev, in iz „sosedstva“ ustvarjajo pojem mobilnosti, gospodarskega razvoja in družbenega napredka. Cilj je torej iz obmejnih regij narediti „območja skupne blaginje“.

4.2 Dodana vrednost

4.2.1 Čezmejno sodelovanje, ki ga evroregije vztrajno izvajajo, prispeva k izogibanju konfliktom, ukrepanju v primeru nesreč in premagovanju psiholoških ovir, poleg tega pa nedvomno izboljšuje razvoj na obeh straneh meje. Ta dodana vrednost je opazna na političnem, institucionalnem, gospodarskem, družbenem in kulturnem področju, pa tudi pri evropskem združevanju. Čezmejno sodelovanje veliko prispeva k spodbujanju mirnega sobivanja ter evropski varnosti in združevanju. Je zelo učinkovito sredstvo za izvajanje evropskega načela subsidiarnosti, partnerstva ter ekonomske, socialne in teritorialne kohezije ter za spodbujanje popolnega vključevanja novih držav članic v EU.

4.2.2 Te stalne strukture za čezmejno sodelovanje omogočajo zagotovitev aktivne in trajnostne vključenosti širše javnosti in uprave ter transnacionalnih političnih in družbenih skupin. Omogočajo medsebojno razumevanje in prispevajo h krepitvi vertikalnega in horizontalnega partnerstva na podlagi različnih nacionalnih struktur in oblasti. To lajša tudi vodenje čezmejnih programov in projektov ter skupno vodenje financiranja iz različnih virov (sredstev iz evropskih ali državnih virov, lastnih sredstev in sredstev tretjih strani). EESO meni, da bi lahko bilo skupno izvajanje takšne pobude bolj uspešno in učinkovito, če bi imela pri tem organizirana civilna družba glavno vlogo.

4.2.3 Z družbenega in gospodarskega vidika strukture čezmejnega sodelovanja lajšajo: a) spodbujanje endogenega potenciala vseh udeležениh strani (trgovinskih zbornic, združenj, podjetij, sindikatov, socialnih in kulturnih institucij, okoljskih organizacij, turističnih teles ipd.); b) odpiranje trga dela in usklajevanje poklicnih kvalifikacij ter c) spodbujanje gospodarskega razvoja in ustvarjanje delovnih mest z ukrepi na drugih področjih, kot npr. infrastruktura, promet, turizem, okolje, izobraževanje, raziskave in sodelovanje MSP.

4.2.4 Na družbeno-kulturnem področju je dodana vrednost čezmejnega sodelovanja v stalnem širjenju splošnega znanja. Širjenje znanja bi moralo veljati za neke vrste „čezmejni kontinuum“, ki je dostopen v različnih publikacijah in oblikah. Podobno prispeva tudi k zagotavljanju omrežja organov, ki imajo lahko vlogo razširjevalca. To se nanaša na izobraževalna središča, organizacije za varstvo okolja, kulturna združenja, knjižnice, muzeje ipd. Čezmejno sodelovanje spodbuja tudi enake možnosti in dobro znanje jezika sosednje države in celo lokalnih narečij, kar so ključne sestavine čezmejnega razvoja regij in predpogoj za komunikacijo.

4.2.5 V tem pogledu čezmejno sodelovanje, ki ga krepijo stalne strukture, kot so evroregije, prispeva dodano vrednost nacionalnim ukrepom z dopolnilnimi čezmejnimi programi in projekti, ustvarjenimi sinergijami, skupnimi raziskavami in inovacijami, ustvarjanjem dinamičnih in stabilnih omrežij, izmenjavo znanja in dobrih praks, neposrednimi učinki premagovanja ovir ter čezmejnimi in učinkovitim upravljanjem razpoložljivih virov.

4.3 Ovire

Kljub temu ostaja precej dejavnikov, ki ovirajo čezmejno sodelovanje ⁽¹⁴⁾, predvsem:

- pravne omejitve v nacionalni zakonodaji o čezmejni dejavnosti lokalnih in regionalnih skupnosti;
- razlike v strukturi in odgovornosti različnih ravni uprave na obeh straneh meje;
- pomanjkanje politične volje, zlasti na nacionalni ravni, da bi odpravili ovire, npr. z nacionalno zakonodajo ali dvostranskimi sporazumi;
- pomanjkanje skupnega okvira za obdavčenje in socialno varnost ali priznavanje akademskih in poklicnih kvalifikacij;
- strukturne razlike v gospodarstvu na obeh straneh meje;
- jezikovne, kulturne in psihološke pregrade, vključno s predsodki in starimi zamerami med skupnostmi.

4.4 Splošna načela čezmejnega sodelovanja

4.4.1 Veliko primerov iz vse Evrope omogoča opredelitev splošnih načel za uspeh čezmejnega sodelovanja:

- bližina širše javnosti: prebivalci na obmejnih območjih želijo sodelovati in s tem rešiti težave, s katerimi se srečujejo, oziroma izboljšati svoje življenjske pogoje;

⁽¹⁴⁾ Mnenje EESO o obvladovanju sprememb v industriji v čezmejnih regijah po širitvi EU z dne 21. aprila 2006 – UL C 185, 8.8.2006.

- vključenost predstavnikov politike (na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni) je nujna za uspešno čezmejno sodelovanje;
- subsidiarnost: lokalna in regionalna raven sta se izkazali za najbolj učinkoviti za razvoj čezmejnega sodelovanja, čeprav je potrebna povezava z nacionalnimi vladami;
- partnerstvo: za doseg skupnih ciljev je nujna vključenost vseh zainteresiranih z obeh strani meje;
- skupne strukture s skupnimi viri (tehnični, upravni, finančni instrumenti in instrumenti sprejemanja odločitev) jamčijo dolgotrajen in stalni razvoj ter izvajanje nekaterih pooblastil, vodenje programov, vključno z evropskimi, doseganje čezmejnega konsenza in preprečevanje zmage nacionalnih interesov.

5. Razvoj struktur odločanja, ki temeljijo na sodelovanju

5.1 Nove regije potrebujejo novo obliko uprave

5.1.1 Evroregije so teritorialne enote, ki v praksi izvajajo nove modele sodelovanja v javnem in zasebnem sektorju ter med tema sektorjema, da bi oblikovali nove, med seboj povezane politike, in bolj vključili vse resnično zainteresirane strani.

5.1.2 Ideja uprave opisuje bolj participativno in horizontalno obliko vladanja v primerjavi s tradicionalno obliko, ki je bolj hierarhična in vertikalna. Vprašanje uprave je v evroregijah zelo kompleksno in zanimivo, saj gre za iskanje rešitev za skupne probleme.

5.1.3 Evroregije imajo poleg tega majhno, toda pomembno vlogo na evropski ravni vodenja politike ekonomske, socialne in teritorialne kohezije.

5.1.4 EESO zato meni, da bi morale evroregije in podobne strukture bistveno prispevati k poglobitvi postopka evropskega povezovanja in združevanja.

5.1.5 Ustanovitev evroregij pa po drugi strani zahteva sodelovanje institucij in predstavnikov družbe, ki se pogosto zelo razlikujejo z vidika tradicije in načina mišljenja. Sama bližina sosedov ne pomeni, da je njihovo sodelovanje zato kaj večje. Zato imajo institucije in organizacije civilne družbe pomembno vlogo v horizontalnem vodenju.

5.1.6 Sodelovanje predstavnikov gospodarstva in družbe v vodenju evroregij zahteva institucionalni okvir, ki bi omogočil delovanje tega sistema. Organizacije civilne družbe morajo biti vključene v pripravo in izvajanje politik, ki so nastale na različnih ravneh čezmejnega sodelovanja med dvema ali več

državami. Sodelovanje socialnih partnerjev in mreže EURES na obmejnih območjih je pomembna oblika izvajanja tega načela v praksi.

6. Sklepi in priporočila

6.1 Sprejetje uredbe o ustanovitvi evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS) in vključitev novega cilja za teritorialno sodelovanje je evroregijam odprlo nove možnosti za ukrepanje. Prvič, ker je bil s tem oblikovan pravni instrument Skupnosti za čezmejno sodelovanje in ker so lahko države članice na različnih ravneh vključene v čezmejno sodelovanje. Drugič, prehod s čezmejnega na teritorialno sodelovanje pomeni, da lahko evroregije razširijo svoje področje dejavnosti, ki običajno obsega sodelovanje na lokalni ravni ali s sosednjimi lokalnimi oblastmi, in razvijejo širša območja s skupnimi sinergijami in potencialom.

6.2 EESO zato meni, da je teritorialno sodelovanje, ki ga podpirajo evroregije, ključni dejavnik za spodbujanje evropskega povezovanja, zmanjševanje gospodarskega, socialnega in kulturnega razkola, ki ga povzročajo nacionalne meje, ter za razvoj gospodarske, socialne in ozemeljske kohezije. EESO zato zahteva, da se v prihodnji razpravi o dokončnem sprejetju nove evropske pogodbe posebna pozornost nameni čezmejni ozemeljski koheziji.

6.3 Po mnenju EESO bodo morale države članice in njihovi organi tesneje sodelovati pri razvoju evroregij, da bo evropsko teritorialno sodelovanje lahko v skladu s pričakovanji zgoraj navedenih reform. Za doseg tega je treba v okviru Skupnosti pripraviti nacionalne strategije za teritorialno sodelovanje. Predvsem bodo morale države pomagati pri reševanju najbolj perečih problemov, s katerimi se srečujejo njihove čezmejne skupnosti. Te težave so na splošno povezane s trgovim delom, zdravstvom, socialnimi storitvami, izobraževanjem in prometom.

6.4 Da bi bile dejavnosti na področju teritorialnega sodelovanja učinkovitejše in bolj v skladu z načelom subsidiarnosti, bi morale po mnenju EESO evropsko združenje za teritorialno sodelovanje zagotavljati bolj neposredno vodenje čezmejnih in v nekaterih primerih tudi transnacionalnih projektov, ki so financirani iz skladov Skupnosti ali nacionalnih skladov.

6.5 Da evroregije postanejo območja skupne blaginje, je treba v pobude za razvoj čezmejnega sodelovanja bolj vključiti zasebna podjetja (vključno s socialnim gospodarstvom) in upoštevati tudi pomen malih in srednjih podjetij pri ohranjanju proizvodne osnove in ustvarjanju delovnih mest.

6.6 EESO meni, da evroregije tako kot evropsko združenje za teritorialno sodelovanje, ustanovljeno v skladu z Uredbo št. 1082/2006, na izjemen način dejansko uresničujejo načelo evropskega upravljanja, ki ga je Komisija opredelila v beli knjigi leta 2001. EESO zato meni, da je učinkovitost dejavnosti in politik za čezmejno in teritorialno sodelovanje na splošno odvisna od vzpostavitve resničnega partnerstva med vsemi teritorialnimi in socialno-ekonomskimi zainteresiranimi stranmi. EESO zato poziva, da se za organizacije, ki predstavljajo organizirano civilno družbo, določijo načini sodelovanja pri projektih za teritorialno sodelovanje.

6.7 EESO predvsem meni, da bi morala mreža EURES postati evropski instrument, ki ima ključno vlogo pri posredovanju ponudbe in povpraševanja po delovni sili. Čezmejno sodelovanje je v tem pogledu poskusno področje. EESO tako izraža obžalovanje zaradi težnje po renacionalizaciji vodenja mreže EURES, ki se pojavlja v zadnjih letih. Meni, da bi moralo biti vodenje mreže dejansko čezmejno. Pri tem je treba dodati, da EURES ni samo posrednik na trgu delovne sile, temveč igra tudi ključno vlogo pri spodbujanju socialnega dialoga na sosednjih transnacionalnih območjih.

6.8 Splošno veljavno je, da imajo gospodarsko-socialne organizacije pomembno vlogo pri evropskem povezovanju. EESO zato pozdravlja poskuse medregionalnih združenj sindikatov na

področju transnacionalizacije, različne oblike transnacionalnega sodelovanja in združenj poslovnih organizacij, gospodarskih zbornic, raziskovalnih inštitutov in univerz ter med drugim tudi oblikovanje evroregionalnih ekonomsko-socialnih odborov. Odbor spodbuja te poskuse in ponuja svojo podporo za njihovo krepitev in razvoj.

6.9 Po mnenju EESO imajo evroregije ključno vlogo v regijah, ki mejijo na tretje države, še večjo vlogo pa lahko imajo pri gospodarskem razvoju, javni varnosti in vključevanju v družbo. EESO zato poziva, da se take ustanove in njihove dejavnosti vključi v sosedsko in predpristopno politiko EU.

6.10 Glede na bogate izkušnje na področju čezmejnih dejavnosti (nekaj primerov je navedenih v prilogi mnenja) in glede na to, da jih slabo poznajo celo evroregije, EESO meni, da bi bilo izjemno koristno, če bi Komisija pripravila „priročnik dobre prakse“ s tega področja, ki bi vključeval primere uspešnih javno-zasebnih partnerstev.

6.11 Ker je jasno, da tako večplastnega vprašanja ni mogoče obravnavati v enem samem mnenju, EESO meni, da bi bilo koristno temeljito proučiti čezmejno teritorialno sodelovanje in njegove podporne strukture v drugih mnenjih o čezmejnih temah skupnega interesa, kot so trg dela, turizem, razvojna središča itd.

V Bruslju, 11. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o odnosih med EU in Srednjo Ameriko

(2007/C 256/24)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 17. januarja 2007 v skladu s členom 29(2) poslovnika sklenil, da pripravi mnenje na lastno pobudo o naslednji temi: *Odnosi med EU in Srednjo Ameriko*.

Strokovna skupina za zunanje odnose, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 14. junija 2007. Poročevalec je bil g. SOARES.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja dne 12. julija) s 63 glasovi za, nobenim glasom proti in 2 vzdržanima glasovoma.

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO je že več let mnenja, da so odnosi med Evropsko unijo in Latinsko Ameriko del širšega strateškega pristopa, ki ni omejen zgolj na trgovinske odnose, ampak kaže tudi pripravljenost Evrope, da pri uresničevanju družbenega modela, ki temelji na pravni državi, demokraciji, spoštovanju človekovih pravic, miru in solidarnosti, nastopa kot upoštevanja vreden partner ⁽¹⁾.

1.2 Poleg tega so odnosi z Latinsko Ameriko in Karibi z zgodovinskega vidika mnogo več kot le iskanje gospodarskega ali geostrateškega partnerstva. Narodi Latinske Amerike so z Evropo že dolgo kulturno, politično, socialno, jezikovno in čustveno povezani ter delijo isti pogled na svet, kar je treba izjemno ceniti in česar na začetku pogajalskega procesa ne smemo pozabiti.

1.3 Po začetku pogajanj med EU in Srednjo Ameriko o sklenitvi pridružitvenega sporazuma med tema dvema regijama je po mnenju EESO nujno okrepiti prizadevanja za čimprejšnjo sklenitev sporazuma, s katerim bosta zadovoljni obe strani in ki bo za sedanja in prihodnja pogajanja z Latinsko Ameriko ter Karibi tudi zgled tega, da strateško partnerstvo z Evropsko unijo lahko prinaša vzajemne koristi. Pri tem gre za koristi, ki daleč presegajo okvire trgovinske menjave in temeljijo na gospodarskem in družbenem napredku, trajnostnem razvoju regije, pravni državi in spoštovanju dostojanstva vseh ljudi.

1.4 EESO upa, da bodo pogajanja spodbudila srednjeameriške vlade h krepitvi dialoga z organizirano civilno družbo svojih držav. Demokratičen in transparenten dialog, na podlagi konkretnih predlogov, ki jih spoštujeta obe strani. EESO poziva tudi Posvetovalni odbor sistema za srednjeameriško integracijo (CC-SICA), naj si še naprej prizadeva za doseganje sporazumov s kar največjo možno stopnjo soglasja, ki odražajo stališče celotne srednjeameriške civilne družbe do pogajanj in ki naj omogočajo kompromise, potrebne za napredek celotnega procesa.

1.5 EESO priporoča, naj se pri pogajanjih upoštevajo naslednji vidiki:

1.5.1 potreba po krepitvi organizirane civilne družbe Srednje Amerike, še posebej z institucionalno krepitvijo CC-SICA kot posvetovalnega organa SICA. EU si mora prizadevati, da njeni pogajalski partnerji v večji meri priznajo temeljno vlogo, ki jo je CC-SICA imel – in ki jo mora imeti – pri uspešnem regionalnem združevanju, in temu organu dodeliti finančno pomoč v skladu s ciljem, ki ga je v dokumentu o regionalnem razvoju določila Komisija;

1.5.2 sprejetje socialnih določb, potrebnih za to, da pridružitveni sporazum koristi celotni družbi in da postane odločilen dejavnik pri utrjevanju demokracije, boju proti revščini, socialni izključenosti in brezposelnosti ter pri razvoju gospodarskega modela, ki neenakosti ne bo dodatno povečeval ali poglobljal. Sporazum mora služiti tudi za krepitev socialne kohezije in ohranjanje biotske raznovrstnosti (v tem smislu bi moral sporazum upoštevati tisoče malih kmetov, ki bi se želeli ukvarjati z okolju prijaznejšim kmetijstvom). Posebno pozornost si med pogajanj in poznejšim uresničevanjem pridružitvenega sporazuma zasluži popolno spoštovanje mednarodnih standardov o delu ILO;

1.5.3 obstoj splošnega sistema preferencialov (GSP), enostranskega instrumenta Evropske unije za podporo najrevnejšim državam. Trgovinsko poglavje sporazuma mora srednjeameriškim državam prinašati več ugodnosti kot jih predvideva ta sistem, za katerega velja omeniti, da je že zdaj precej pozitiven;

1.5.4 organizirana civilna družba mora redno prejemati ustrezne koristne informacije, da bi lahko spremljala pogajanja, ki potekajo na institucionalni ravni. To vključuje tudi možnost, da pred pogajalskimi krogi potekajo posvetovanja in se tako

⁽¹⁾ Socialna kohezija v Latinski Ameriki in na Karibih, UL C 110, 10.4.2004; Odnosi med EU in Mehiko; Odnosi med EU in Andsko skupnostjo, UL C 309, 16.12.2006.

omogoči upoštevanje stališč organizirane civilne družbe; prirejati bi bilo treba tudi širše forume, da bi o poteku teh pogajanj lahko obveščali celotno družbo. Glede tega je treba kot osrednji element sodelovanja civilne družbe proučiti vzpostavitev skupnega odbora za spremljanje, katerega delovanje bi bilo institucionalizirano, spremljal bi vsa pogajanja in bil posrednik med pogajalskimi partnerji ter civilno družbo.

1.5.5 in na koncu: da bi se lahko pogajali o vseh vidikih pridružitvenega sporazuma med Evropsko unijo in Srednjo Ameriko ob resničnem sodelovanju organizirane civilne družbe, EESO priporoča, da skupni posvetovalni odbor EESO in CC-SICA, predviden v členu 52(4) političnega sporazuma med regijama, začne delovati takoj po podpisu sporazuma, njegova naloga pa bi bila spremljanje izvajanja sporazuma.

2. Uvod

2.1 Odnosi med EU in Srednjo Ameriko doslej niso bili zelo intenzivni, čeprav se je EU odločno zavzela za vzpostavitev miru in demokratizacijo regije ter začela medministrski dialog – ministrski dialog iz San Joséja leta 1984 –, ki je za regijo še danes mejnik.

2.2 Leta 2003 sta EU in Srednja Amerika podpisali sporazum o okrepitvi političnega dialoga in sodelovanja. Maja 2006 je bila v sporočilu v okviru 4. vrhunškega srečanja voditeljev držav in vlad EU, Latinske Amerike in Karibov izražena volja za čim hitrejši napredek v smeri pridružitvenega sporazuma ⁽²⁾.

2.3 Po Dunajski deklaraciji, sprejeti aprila 2006 na 4. srečanju civilne družbe EU ter Latinske Amerike in Karibov, se pridružitveni sporazumi med EU in Latinsko Ameriko ter Karibi ne bi smeli omejevati na trgovinska in gospodarska vprašanja, temveč bi morali upoštevati tudi politične, kulturne in družbene vidike, da bi dosegli močnejšo socialno kohezijo.

2.4 V protokolu o sodelovanju med EESO in CC-SICA sta kot vodili za delo obeh institucij opredeljena „zavzemanje za vključitev socialnega dialoga v prihodnji pridružitveni sporazum med EU in Srednjo Ameriko“ ter „podpora pobudi za ustanovitev skupnega posvetovalnega odbora civilne družbe obeh svetovnih regij v institucionalnem okviru prihodnjega pridružitvenega sporazuma.“ Uspešna sklenitev pridružitvenega sporazuma je tesno povezana z vprašanjem, ali organizirana civilna družba obeh regij lahko seznanja celotno družbo z napredkom, težavami in uspehi.

⁽²⁾ V točki 31 zaključne deklaracije vrha na Dunaju piše: „Ob upoštevanju skupnega strateškega cilja deklaracije iz Guadalajare in spričo pozitivnih rezultatov skupne ocene regionalnega gospodarskega sodelovanja s Srednjo Ameriko pozdravljamo sklep Evropske unije in Srednje Amerike, da začneta pogajanja o pridružitvenem sporazumu, vključno z vzpostavitvijo območja proste trgovine.“

3. Nova etapa v odnosih med EU in Srednjo Ameriko

3.1 Trenutno se odnosi med Evropsko unijo in Srednjo Ameriko kažejo v političnem dialogu in sodelovanju. Trgovinske odnose ureja splošni sistem preferencialov, ki ga je EU uvedla v sedemdesetih letih in ki ga danes dopolnjuje še poseben sistem spodbud za trajnostni razvoj in dobro upravljanje, vključno z bojem proti trgovanju z drogami (SPG+).

3.2 EU je z 12-odstotnim deležem svetovne trgovine drugi najpomembnejši trgovinski partner Srednje Amerike za Združene države Amerike (46 %). Na področju sodelovanja in razvojne pomoči je EU s 563,2 milijoni EUR proračunskih sredstev glavni donator pomoči Srednji Ameriki v obdobju 2002-2006. Temu je treba prišteti še 74,5 milijonov EUR v okviru memoranduma med Komisijo in generalnim sekretariatom SICA ter več kot 279 milijonov EUR pomoči ob naravnih nesrečah, kot sta bila predvsem hurikan Mitch in pozneje potres v El Salvadorju. EU je za obdobje 2007-2013 obljubila povišanje razvojne pomoči na 840 milijonov EUR. Povečuje pa se tudi obseg evropskih neposrednih naložb v Srednjo Ameriko.

3.3 Vendar pa odnosi med EU in Srednjo Ameriko daleč presegajo trgovino in sodelovanje ter temeljijo na širšem strateškem pogledu, ki zajema tudi tako občutljiva področja, kot so varnost in boj proti terorizmu, varstvo okolja in oblikovanje modela trajnostnega razvoja, preseljevanje in nujnost njegovega nadzora, ki bo tako v korist državam izvora kot tudi državam, ki migrante sprejemajo, ter uvedba novega svetovnega gospodarskega reda, ki bo temeljil na uspešnih praksah upravljanja, ki spoštujejo človekove, gospodarske in socialne pravice.

3.4 Sklep o odprtju pogajanj o sklenitvi pridružitvenega sporazuma s Srednjo Ameriko, ki je bil sprejet maja 2006 na Dunaju, je že sam po sebi izziv in priložnost, ki je ne smemo zamuditi.

3.5 Ker evropska strategija sklepanja pridružitvenih sporazumov temelji na medregionalnem dialogu, je treba proučiti, kako daleč je napredovalo povezovanje srednjeameriške regije.

3.5.1 Povezovanje Srednje Amerike je star projekt, ki sega v obdobje osamosvajanja srednjeameriških držav. Nov zagon sta mu dala protokol iz Tegucigalpe iz leta 1991 in pogodba o gospodarskem povezovanju Srednje Amerike iz leta 1993.

3.5.2 Kljub večinskemu soglasju glede regionalnega povezovanja doslej napredka skoraj ni bilo. Vzrok za to so bile težave pri uresničevanju političnih sklepov, precejšnja gospodarska šibkost in pomanjkanje regionalne solidarnosti. Kljub temu lahko trdimo, da je po letu 2002 povezovanje dobilo jasnejše poteze ⁽³⁾.

3.5.3 Šibkost regionalnih institucij, ki onemogoča sprejemanje sklepov na nadnacionalni ravni, razlike v gospodarskem razvoju držav v regiji, kakor tudi dejstvo, da družbene skupine skoraj nikoli ne sodelujejo v postopku sprejemanja sklepov in se ne zavedajo koristi povezovanja regije, so dejavniki, ki otežujejo odločnejše napredovanje integracijskega procesa.

3.5.4 Kljub težavam pa nekateri dejavniki vlivajo optimizem glede procesa povezovanja regije, zlasti skupna tradicija in kultura teh držav, obstoj sorazmerno stabilnega in odgovornega pravnega in institucionalnega okvira ter občutna in izražena potreba po reformi nekaterih institucij (PARLACEN ⁽⁴⁾), ki lahko omogoči povečati učinkovitost strategij za izvajanje regionalnih politik. Optimizem in zaupanje krepita tudi vse večja osveščnost in sodelovanje civilne družbe.

3.5.5 Na nedavnih sejah skupnega posvetovalnega odbora EU in Srednje Amerike aprila 2007 so srednjeameriške vlade obljubile, da bodo do zaključka pogajanj o pridružitvenem sporazumu predložile pravni okvir za vzpostavitev srednjeameriške carinske unije z ustreznim časovnim načrtom za izvedbo, kar je pomemben in odločilen korak v smeri srednjeameriškega povezovanja in možnosti za doseg sporazuma med regijama.

3.6 Pogajalski proces, ki se zdaj začne, ponuja obema stranema izredne priložnosti, ki bi jih veljalo izkoristiti. Kot primer lahko navedemo naslednje vidike:

3.6.1 razvoj in krepitev carinske unije in odprava gospodarskih ter carinskih ovir med državami v regiji – to je politika, ki jo EU podpira in ki lahko veliko prispeva k medsebojnemu dopolnjevanju srednjeameriških gospodarstev in krepitevi njihove konkurenčnosti v primerjavi s sedanjimi in s potencialnimi bodočimi gospodarskimi partnerji. To bi olajšalo tudi morebitna evropska vlaganja v regiji in sodelovanje pri razvoju;

3.6.2 močnejša in skladnejša socialna kohezija bo prispevala h krepitvi še vedno mladih srednjeameriških demokracij, zmanjševala možnosti konfliktov, povečevala pravno varnost in omogočala izmenjavo med regijama, ki bo temeljila na jasnih, skupaj sprejetih in upoštevanih pravilih. Kot kažejo študije

gospodarske komisije Združenih narodov za Latinsko Ameriko in Karibe (UNECLAC), je politični, gospodarski in družbeni razvoj držav v dobršni meri odvisen od dosežene ravni socialne kohezije. Zato je treba organizirano civilno družbo vključiti v celoten pogajalski proces;

3.6.3 še eno področje, zanimivo za obe svetovni regiji, je iskanje rešitev za preprečevanje naravnih nesreč, da bi zmanjšali ranljivost Srednje Amerike. To regijo je prizadelo že veliko naravnih nesreč, ki so terjale veliko človeških življenj ter poslabšale življenjske in delovne razmere milijonov ljudi. To bi morali upoštevati v pogajanjih, tako da bi sprejeli ukrepe za preprečevanje teh pojavov in soočanje z njimi. Obenem bi ti ukrepi olajšali nudenje pomoči v primeru nesreč in zmanjšali stroške mednarodne solidarnostne pomoči;

3.6.4 na koncu je treba – ne da bi trdili, da je vprašanje celovito obdelano – poudariti, da imata EU in Srednja Amerika enake interese na področju varstva okolja in ohranjanja biotske raznovrstnosti in se strinjata, da to nujno zahteva sprejetje politik, programov ter konkretnih ukrepov. Če bodo pogajanja pripeljala do spodbud za razumno ravnanje z naravnimi viri, zavračanja okolju škodljivih postopkov in izdelkov, spoštovanja delavskih in sindikalnih pravic kmetov ter priznanja, da obstajajo naravni rezervati, ki potrebujejo zaščito, bo pridružitveni sporazum velik dosežek, ki bo postal primer nove oblike povezovanja in bo lahko služil kot zgled pri drugih pogajanjih.

4. Politični, gospodarski in družbeni položaj v Srednji Ameriki

4.1 Srednjeameriške države sodijo med najrevnejše države Latinske Amerike. Globoke vrzeli v gospodarskem razvoju in velika socialna ranljivost dodatno otežujejo socialno kohezijo posameznih držav in regije v celoti, njihovo ranljivost pa še povečuje visoka stopnja revščine in zelo neenaka porazdelitev bogastva.

4.2 Gre za regijo, v kateri so se demokratični procesi začeli šele pred kratkim, po koncu dolgoletnih diktatur in oboroženih spopadov, ki so jo globoko prizadejali (edina izjema je Kostarika). Glavne ovire za njen razvoj so naslednje:

a) še vedno slabotno izoblikovane demokracije z nezadostnim varstvom temeljnih pravic, stalno nekaznovanje in korupcija, pomanjkanje transparentnosti pri sprejemanju gospodarskih in političnih odločitev ter v javnem upravljanju itd.;

⁽³⁾ Izvoz iz srednjeameriških držav v srednjeameriške države se je v obdobju od leta 1995 do 2002 povečal za približno 60 % (*Informe Centroamericano 2004, IDB*).

⁽⁴⁾ Srednjeameriški parlament.

- b) šibka gospodarstva, predvsem zaradi premajhne konkurenčnosti različnih držav in njihove odvisnosti od sprememb na svetovnih trgih;
- c) šibka socialna kohezija, predvsem zaradi visoke stopnje revščine in neenakomerne porazdelitve bogastva, ki najrevnejšim slojem prebivalstva ne dopušča, da bi imeli koristi od gospodarske rasti, temveč jih sili v alternativne oblike preživetja, kot so izseljevanje ali socialno nasilje;
- d) mnogoteri okoljski problemi, po eni strani zaradi naravnih nesreč v regiji (potresi, poplave, dolgotrajne suše), po drugi strani pa zaradi nepremišljenega izkoriščanja naravnih virov. Po ugotovitvah razvojnega programa Združenih narodov (UNDP) so med dejavniki, ki povečujejo okoljske probleme v Srednji Ameriki, med drugim neurejen in skorajda nenačrtovan proces urbanizacije, pretirana raba vodnih virov, pretirana uporaba pesticidov v kmetijstvu in krčenje gozdov.

4.3 Srednja Amerika je na področju gospodarstva sicer dosegla določeno stopnjo rasti, ki pa ne zadošča za rešitev socialnih problemov. V minulih letih se je povprečna letna stopnja rasti v regiji gibala od 3,2 do 3,5 %. A zaradi pomanjkanja konkurenčnosti so srednjeameriška gospodarstva – z izjemo Kostarike in Salvadorja – na repu lestvice konkurenčnosti držav, ki jo je sestavil *World Economic Forum* za leto 2006 in obsega 125 držav: Kostarika je na 53., Salvador na 61., Gvatemala na 75., Honduras na 93. in Nikaragva na 95. mestu.

4.4 Opozoriti je treba, da je s socialnega vidika srednjeameriška družba zelo kompleksna in raznolika ter da obsega skupnosti avtohtonih prebivalcev in precej pomembno skupino prebivalcev afriškega izvora, ki so na splošno potisnjeni na obrobje, če ne že celo povsem pozabljeni.

4.5 Skupnosti avtohtonih prebivalcev običajno povezujejo z revnimi podeželskimi območji, pri čemer se pogosto pozablja na obsežen pojav preseljevanja v mesta zaradi vse slabšega gospodarskega položaja na podeželju, ki je prispeval k povečevanju pasu revščine okoli velikih mest.

4.6 Prebivalci afriškega izvora, ki jih je mogoče najti v vseh državah razen v Salvadorju, niso bili deležni potrebne politične in družbene pozornosti in so žrtve rasne, poklicne in socialne diskriminacije.

4.7 Neenakost moških in žensk, o kateri pričajo vsi družbeno-ekonomski kazalci, je pojav, ki ga zaradi njegovega obsega ni mogoče spregledati. Brezposelnost in negotova zaposlitev, kakovost zaposlitve, plača, opuščanje šolanja (predvsem pri dekletih), vse to kaže na to, da so ženske v Srednji Ameriki v slabšem položaju, ki je že skoraj dramatičen, zlasti ker velik del žensk iz različnih razlogov tudi vodi gospodinjstva.

4.8 Ker ni posodobljenih, zanesljivih in primerljivih podatkov o položaju žensk in deklet, se zdi, da to kaže, da se temu vprašanju namenja le malo pozornosti, čeprav so vlade iz te regije podpisale in ratificirale mednarodne sporazume s tega področja, kot so sporazumi ILO ali Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Nasilje nad ženskami (v različnih oblikah, od nasilja v družini do nasilja na delovnem mestu) je še naprej zaskrbljujoče, kljub prizadevanjem ženskih gibanj.

4.9 Revščina, ki jo – z izjemo Kostarike – trpi praktično več kot polovica prebivalstva, velikost neformalnega trga dela, ki dosega približno 40 %, več kot nezadostna proračunska sredstva za socialna področja, kot so zdravje in izobraževanje, ter brezposelnost, so značilnosti regije, ki jih je treba imeti pred očmi, da dobimo predstavbo o tamkajšnjem pomanjkanju socialne kohezije.

4.10 Poudariti je treba tudi splošno pomanjkanje politike spoštovanja človekovih pravic. Še posebej niso upoštevane pravice delavcev in sindikatov, četudi so razne srednjeameriške države ratificirale številne sporazume ILO, s čemer se odgovornost vlad za varstvo teh pravic seveda povečuje. Uveljavljanje državljanskih in sindikalnih pravic v tej regiji lahko v številnih primerih povzroča hude osebne težave, marsikdo s tem tvega celo življenje.

5. Merila, ki jih je treba upoštevati v zvezi s pridružitvenim sporazumom med EU in Srednjo Ameriko

5.1 Pri postopku uresničevanja prihodnjega pridružitvenega sporazuma je treba jasno določiti nekatera merila, ki jih bo treba upoštevati. Ta morajo biti po mnenju EESO ne samo temeljni elementi za uspeh tega sporazuma, temveč del obsežnejše strategije za celotno Latinsko Ameriko.

5.2 *Nesorazmerja*. Prvi element, ki ga je treba upoštevati, so velikanska nesorazmerja med obema svetovnima regijama v številnih vidikih, kot so površina ozemlja, prebivalstvo, BDP, trgovinski odnosi, gospodarski in družbeni razvoj.

5.2.1 Tako močna nesorazmerja med obema regijama terjajo izravnalne ukrepe, da bi bil pridružitveni sporazum lahko uspešen in da bi prispeval k temu, da so trgovinske politike in politike sodelovanja koherentne in da ne odstopajo od svojih ciljev.

5.3 *Spodbujanje socialne kohezije*. To mora biti eno osrednjih meril načrtovanega sporazuma, ne samo, ker je socialna kohezija za EU v njenih odnosih s tretjimi državami strateški element, temveč ker je tudi ključ za razvoj Srednje Amerike, regije, ki se mora spopadati z velikanskimi težavami zaradi revščine in socialne izključenosti.

5.3.1 Zato je treba pri razvijanju socialnih politik sprejeti potrebne in zadostne ukrepe, na področju izobraževanja, zdravja in socialne varnosti, med drugim pa tudi na davčnem področju, da bi celotna družba lahko imela korist od gospodarskega razvoja in izkoristila možnosti, ki jih odpira pridružitveni sporazum.

5.4 *Krepitev demokracije in institucij.* Tako raznoteri družbi, kot je srednjeameriška, razklana zaradi revščine, dolgoletnih diktatur in državljanskih vojn, mora sporazum ponujati možnost za krepitev demokracije – še posebej participativne – in njenih institucij.

5.4.1 Najrazličnejše ustanove, ki se zavzemajo za človekove pravice, pravice avtohtonih prebivalcev ali prebivalcev afriškega izvora, pravice žensk, delavcev ali za varstvo okolja, zahtevajo večjo udeleženo pri političnem, gospodarskem in socialnem sprejemanju odločitev, vendar imajo težave pri tem, da bi jim prislunili in jih sprejeli kot polnopravne partnerje. Sporazum mora biti dejavnik, ki bo spodbujal priznanje njihovih prizadevanj.

5.4.2 CC-SICA, posvetovalni organ, ki ga predvideva člen 12 protokola iz Tegucigalpe, je treba priznati in podpreti njegovo vlogo zastopnika organizirane civilne družbe tako, da se mu dajo na razpolago logistična in proračunska sredstva, ki jih potrebuje za izpolnjevanje svoje naloge.

5.4.3 EESO priznava CC-SICA kot partnersko institucijo in je aprila 2006 z njim sklenil sporazum, ki temelji na skupnem zavzemanju za načela demokracije, človekovih pravic, gospodarskih in socialnih pravic ter na volji za sodelovanje v dialogu, kot tudi ustvarjanju tesnejših gospodarskih povezav ter sodelovanja med EU in SICA.

5.5 *Krepitev regionalnega povezovanja.* Regionalnega povezovanja ne smemo jemati samo kot evropsko zahtevo pri sklepanju trgovskega sporazuma, temveč moramo v njem videti tudi možnost za srednjeameriške države, da se lotijo svojih gospodarskih slabosti in izkoristijo sinergije, ki se lahko pojavijo z regionalnim povezovanjem.

5.5.1 Vendar pa glede tega vprašanja ne bi smeli imeti prevelikih pričakovanj. Regionalno povezovanje je proces, ki terja čas, podporo in stalen napor. V tem smislu mora sporazum predvideti vrsto mehanizmov (med drugim uvedbo skladov za nadomestila carin ter za ekonomsko in socialno kohezijo), ki spodbujajo, podpirajo in olajšujejo regionalno združevanje Srednje Amerike.

5.6 *Pridružitvenemu sporazumu dati socialno razsežnost.* Pridružitveni sporazum vsebuje tri tesno povezane stebre: politiko,

trgovino in sodelovanje. Vsi trije so enako pomembni, zaradi česar v pogajanjih ne bi smeli namenjati več pozornosti tistemu stebri, za katerega se izkaže, da je najkompleksnejši in najtežji.

5.6.1 V okviru stebra Politika mora pridružitveni sporazum vsebovati konkretne ukrepe za podporo dobrega upravljanja (good governance), socialno razsežnost s ciljem kar najmočnejše socialne kohezije, ter določbe o upoštevanju vloge žensk, varstva človekovih pravic, delavskih pravic, okolja, avtohtonih prebivalcev in prebivalcev z afriškimi predniki.

5.6.2 Obravnavati je treba tudi stanje izseljevanja iz Srednje Amerike, posledice katerega so lahko za razvoj držav v regiji protislovne (denarna nakazila iz tujine, izseljevanje visokošolsko izobraženih in delavcev). Pri tem je treba spoštovati dostojanstvo in pravice priseljencev iz Srednje Amerike, ki živijo in delajo v EU.

5.6.3 V okviru stebra Sodelovanje mora pridružitveni sporazum predvideti nadaljevanje sodelovanja, krepitev razvojne pomoči Skupnosti za regijo in zapolnjevanje njenih političnih, gospodarskih, družbenih in okoljskih vrzeli. Mogoče je – in po mnenju EESO je tudi treba – predvideti podporo specializiranih institucij, kot so ILO, UNESCO ali WHO, pri spremljanju razvoja najbolj občutljivih tem.

5.6.4 Če hoče EU izpolniti pričakovanja srednjeameriških držav – ki že imajo izkušnje z drugimi mednarodnimi sporazumi (predvsem s Srednjeameriškim sporazumom o prosti trgovini CAFTA, sklenjenim z ZDA) – mora dokazati, da ima načrtovani pridružitveni sporazum obsežnejše cilje in je v skladu s celovito družbeno vizijo, ki se navdihuje v temeljnih načelih EU in vsebuje gospodarski model, ki lahko vodi do trajnostnega razvoja regije.

6. Priporočila EESO

Upoštevač navedene točke, EESO podaja naslednja priporočila:

6.1 Pridružitveni sporazum med EU in srednjeameriški državami mora biti politična prednostna naloga Unije, ker je strateškega pomena za politiko EU na področju sodelovanja dveh regij tudi zaradi drugih partnerjev v Latinski Ameriki;

6.2 sporazum mora imeti enakovredno obravnavane vse sestavne dele: politiko, trgovino in sodelovanje;

6.3 upoštevati je treba, da so med pogajalskimi partnerji najrevnejše države Latinske Amerike in da velikanska neravnovesja med regijama silijo h krepitvi programov sodelovanja, da bi tako preprečili morebitne negativne posledice in dosegli zeleno trgovinsko odprtost;

6.4 v pridružitvenem sporazumu je treba predvideti ukrepe, ki krepijo konkurenčno sposobnost podjetij in zagotavljajo pravno varnost naložb; treba je predvideti tudi izravnalne instrumente za soočanje z naravnimi težavami, ki jih povzroča vzpostavljanje srednjeameriškega notranjega trga zaradi neravnovesij med gospodarstvi te regije;

6.5 sporazum mora odločilno prispevati h krepitvi socialne kohezije v regiji, tako da koristi, ki jih prinaša, ne bodo opazne samo za tiste, ki so že sicer privilegirani, temveč za celotno prebivalstvo;

6.6 vsebovati mora delovnopravno razsežnost, predvsem z vidika standardov ILO; vsebovati mora delovnopravno razsežnost, predvsem z vidika standardov ILO. Pridružitveni sporazum mora prispevati k temu, da podpisniki spoštujejo načela in vrednote, ki so zapisane v ustavi ILO in v njenih najpomembnejših instrumentih za socialno področje, kot npr. v Deklaraciji o temeljnih načelih in pravicah iz dela (1998), tristranski Deklaraciji o načelih o multinacionalnih podjetjih in socialni politiki (1977, spremenjeni 2000) ter Resoluciji Mednarodne konference dela v zvezi s pravicami sindikatov in njihovo povezanostjo z državljanskimi svoboščinami (1970);

6.7 imeti mora jasno socialno razsežnost, ki ne bo obsegala samo vprašanj delavcev, temveč tudi varstvo okolja, ter s katero se bo dosegal skupen napredek regije in njenega ljudstva;

6.8 prav posebej je treba upoštevati najšibkejše skupine prebivalstva, kot so ženske, avtohtoni prebivalci in prebivalci afriškega izvora;

6.9 sporazum mora predvideti potrebne ukrepe za učinkovito sodelovanje civilne družbe od začetka pogajanj do njihovega uresničevanja;

6.10 v tem smislu je treba okrepiti pomoč posvetovalnim organom organizirane civilne družbe – predvsem CC-SICA, ki je institucionalni organ za združevanje srednjeameriške regije – da bo imel na voljo potreben kader ter logistična in finančna sredstva za opravljanje svoje naloge;

6.11 takoj je treba ustanoviti skupni odbor za spremljanje pogajanj, sestavljen iz članov EESO in CC-SICA, ki se jim lahko v soglasju z obema stranema pridružijo tudi predstavniki drugih organizacij, če se zdi, da je njihova udeležba koristna in pomembna za analizo pogajalskega procesa;

6.12 in na koncu: začeti je treba z razpravami med CC-SICA in EESO o sestavi, nalogah in načinu dela prihodnjega skupnega posvetovalnega odbora, institucionalnega posvetovalnega organa prihodnjega pridružitvenega sporazuma.

V Bruslju, 12. julija 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o spodbujanju ženskega podjetništva v regiji Euromed

(2007/C 256/25)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 17. januarja 2007 sklenil, da v skladu s členom 29(2) poslovnika pripravi mnenje o naslednji temi: *Spodbujanje ženskega podjetništva v regiji Euromed*.

Strokovna skupina za zunanje odnose, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 14. junija 2007. Poročevalka je bila ga. Attard.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 437. plenarnem zasedanju 11. in 12. julija 2007 (seja z dne 12. julija) s 130 glasovi za, nobenim glasom proti in 4 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO pozdravlja polno zavzemanje Evropske unije in sredozemskih držav za evro-sredozemsko partnerstvo, predvideno v petletnem programu dela Evropske komisije, ki še posebej podpira predloge glede razvojnih politik za krepitev vloge in položaja žensk. V ta namen predlaga, da se namenijo posebna sredstva za financiranje tistih držav evro-sredozemske regije, ki bodo sprejele pozitivne ukrepe za konkretno izboljšanje pravnega statusa žensk ⁽¹⁾.

1.2 EESO poziva, da se z mehanizmi nadzora iz sklepov prve evro-sredozemske ministrske konference o krepitvi vloge žensk v družbi zagotovi natančno spremljanje in ocenjevanje razvoja ženskega podjetništva ter da se sprejmejo ukrepi za spodbujanje tega razvoja.

1.3 EESO poziva, da se posebni ukrepi in cilji, namenjeni spodbujanju ženskega podjetništva, vključijo v nacionalne akcijske načrte, sprejete v okviru evropske sosedске politike.

1.4 EESO priporoča, da se v okviru evropske sosedске politike več sredstev nameni razvoju ženskega podjetništva in tehnični pomoči ženskam pri ustanavljanju podjetij.

1.5 EESO pozdravlja pobude GD za podjetništvo in industrijo ter Urada za sodelovanje EuropeAid, namenjene podjetnikom v Evropi in sredozemskih partnerskih državah ⁽²⁾. Evro-sredozemske partnerje poziva, da sprejmejo podobne ukrepe, ki bodo naravnani na potrebe te regije v okviru akcijskih načrtov, dogovorjenih s pogajanjem s sredozemskimi partnerskimi državami.

1.6 EESO pozdravlja ustanovitev *ad hoc* odbora za pravice žensk v okviru Evro-sredozemske parlamentarne skupščine (EMPS). EESO ta odbor poziva, da predlaga politike za krepitev sedanjih poslovnih dejavnosti, ki jih izvajajo ženske, ter da spodbuja trajnostne, v prihodnost usmerjene pobude, s katerimi se bo mogoče soočiti s svetovno konkurenco.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/comm/external_relations/euromed/barcelona_10/docs/10th_comm_en.pdf.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/europeaid/index_en.htm.

1.7 EESO priporoča, da je treba ženske pri izvajanju Evro-sredozemske listine za podjetja obravnavati kot ciljno skupino ⁽³⁾.

1.8 Prizadevati si je treba za to, da bo uravnoteženo število mladih žensk in moških – bodisi v vlogi udeležencev bodisi vodilnih oseb – imelo korist od programov evro-sredozemskega partnerstva, namenjenih mladim.

1.9 EESO pozdravlja pobudo evro-sredozemske platforme mladih za vzpostavitev evro-sredozemske mreže skupin mladih, ki se ukvarjajo z vprašanjem enakosti spolov ⁽⁴⁾, ter evro-sredozemske mreže za mlade podjetnike ⁽⁵⁾.

1.10 EESO meni, da bodo z medministrskim sodelovanjem in vključevanjem drugih zainteresiranih strani – kot so predstavniki finančnih ustanov, izvajalske agencije, predstavniki poslovnih skupnosti, strokovnjaki in donatorji – v izmenjavo mnenj o prednostnih področjih ter z olajševanjem prenosa obstoječih podjetij na ženske doseženi boljši rezultati pri spodbujanju ženskega podjetništva.

1.11 EESO poziva h krepitvi nevladnih organizacij in socialno-poklicnih organizacij, ki delujejo na področju spodbujanja gospodarskih dejavnosti žensk, prek javno-zasebnih partnerstev.

1.12 EESO poziva evro-sredozemske zainteresirane strani, da organizirajo konferenco o ženskem podjetništvu v evro-sredozemski regiji, na kateri bi razpravljali o ustreznih vprašanjih in pripravili predloge za sodelovanje žensk pri reševanju globalnih izzivov v tej regiji.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/ind_coop_programmes/med/doc/f1949_en.pdf.

⁽⁴⁾ http://www.cesie.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=85.

⁽⁵⁾ REX/222: informativno poročilo *Podpora mladim v sredozemskih partnerskih državah*, CESE 642/2006 fin.

1.13 EESO ponovno poudarja svoje mnenje, da ima spodbujanje ženskega podjetništva v evro-sredozemski regiji pomembno vlogo pri ustvarjanju dejavnega in dinamičnega gospodarstva, prilagojenega globalizaciji.

1.14 EESO meni, da je krepitev podjetniškega okolja za ženske predpogoj za dostop do trga v tej regiji in v državah EU.

1.15 EESO priporoča, da se za reševanje prihodnjih izzivov, s katerimi se bodo soočale podjetnice, izvede raziskava, ki bi ugotovila posebne potrebe v vsaki državi.

1.16 EESO ugotavlja, da mnogo različnih ustanov, vključno z organizacijo GEM (*Global entrepreneurship monitor*), UNPD (Razvojni program Združenih narodov) in Svetovno banko, proučuje podjetništvo v regiji Euromed. Kljub temu priporoča ustanovitev platforme za boljše seznanjanje oblikovalcev politik z ugotovitvami teh ustanov in za zbiranje ter razširjanje informacij mikro, malim in srednje velikim podjetjem v regiji Euromed. Platforma bi se lahko osredotočila predvsem na:

- a. področja, na katerih se podjetnice srečujejo s posebnimi težavami;
- b. podporo in pripravo programov za podjetnice;
- c. oblikovanje mehanizmov v zvezi s pravnim statusom sodelavcev in pomagajočih zakoncev ter z njihovim socialnim varstvom;
- d. ukrepe za krepitev socialne varnosti in pravnega statusa žensk, ki opravljajo svojo lastno poslovno dejavnost.

1.17 Odbor v zvezi z informacijsko in komunikacijsko tehnologijo (IKT) priporoča,

- da se prednost nameni spodbujanju naložb v infrastrukturo in strategij za izboljšanje dostopa do novih IKT;
- da se ženskam, ki začnejo opravljati svojo gospodarsko dejavnost, olajša dostop do infrastrukture in usposabljanja na področju IKT, da bi lahko potrošnikom izdelke ponujale po ustreznih distribucijskih poteh, saj so lahko IKT sredstvo za boljše trženje;
- da se z vzpostavitvijo dialoga s podjetji za IKT in drugimi zainteresiranimi stranmi okrepi udeležba žensk pri oblikovanju politik ter pri razvoju in načrtovanju teh tehnologij, da bi omogočili sodelovanje in skupno ukrepanje.

EESO stalni evro-sredozemski univerzitetni forum ⁽⁶⁾, vzpostavljen v Tampereju, izrecno poziva, da v svojih pobudah da prednost vidiku enakosti spolov, zlasti na področju podjetništva.

⁽⁶⁾ <http://www.medainstitute.fi/?navi=360&lang=2>.

1.18 EESO priporoča, da se posebna pozornost nameni vplivu množičnih medijev, zlasti televizije, na podjetništvo in ženske.

2. Priporočila za mehanizme, namenjene spodbujanju podjetništva žensk v regiji Euromed

2.1 Pripraviti je treba posebne politike in programe, ki bodo omogočili večji prispevek žensk k rasti in razvoju. Nekatere od teh politik bi lahko opredelili v akcijskem načrtu z jasnimi časovnimi okviri in postopki ocenjevanja, ki bi moral vključevati naslednje točke:

1. mehanizme za povečanje zmogljivosti in programe podpore, ki spodbujajo ženske, da razmislijo o okolju, v katerem živijo in delajo, ter o tem, kako lahko svoje lastne sposobnosti dejavno izkoristijo za razvoj tega okolja. Sem bi lahko sodilo tudi ustanavljanje skupin za samopomoč;
2. naložbe v socialno infrastrukturo in storitve za podporo ženskam pri delu in samozaposlitvi;
3. opredelitev tradicionalnega podjetništva, MSP in samozaposlitve posameznika;
4. vzpostavitev enakih pogojev za podjetja vseh velikosti, ki so v lasti moških ali žensk;
5. vzpostavitev sistema pravne enakopravnosti, ki ženskam dovoljuje podpisovanje dokumentov in lastnino;
6. šolanje žensk, ki vodijo ali imajo v lasti podjetja, ki bi bilo prilagojeno njihovim posebnim potrebam; sem bi lahko sodili tudi programi mentorstva, ustanavljanje poklicnih združenj in zagotavljanje svetovanja o pravnih in davčnih zadevah;
7. oblikovanje „družb vzajemnega jamstva“ (mutual guarantee companies), tj. gospodarskih družb, ki jih sestavljajo lastniki MSP in ki v razmerju do bank nastopajo kot poroki;
8. izvajanje posebnih programov, ki bi migrantkam in manjšinam olajšali ustanavljanje podjetij;
9. mehanizme zagotavljanja informacij in podpore za ustanavljanje socialnih podjetij in zadrug;
10. sodelovanje in mrežno povezovanje s partnerji v EU za opredelitev struktur in mehanizmov, tudi najboljših praks, ki so drugje prinesle dodano vrednost;

11. politike izobraževanja, ki spodbujajo podjetniško razmišljanje in odnos do podjetništva že v zgodnjih letih (⁷); podjetniško miselnost je treba obravnavati kot proces vseživljenjskega učenja, ki se začne že v osnovni šoli. To lahko zagotovi večjo prilagodljivost na različnih stopnjah človekovega življenja;
12. večje vključevanje žensk v proces sprejemanja odločitev na vseh ravneh – na ravni vlade, lokalnih oblasti in sodstva;
13. dostopnost javnih naročil za MSP, zlasti za podjetja v lasti žensk, da bi se spodbudila rast podjetništva;
14. opredelitev posebnih ciljev za enakost spolov v okviru politik zaposlovanja, vključno z opredelitvijo kvalitativnih in kvantitativnih kazalnikov, saj je bistvenega pomena, da se poveča število podjetnic, da se zagotovijo delovna mesta in da izboljša kakovost teh delovnih mest (⁸).

3. Sedanje stanje in izzivi

3.1 Pomembno je, da se pravice žensk ne obravnavajo kot vprašanje, ki je ločeno od vloge žensk pri gospodarskem razvoju. Bistveno je, da vsi socialni partnerji priznajo povezanost med človekovimi pravicami, demokracijo, razvojem in pravicami žensk. Prednost je treba dati odstranjevanju ovir za krepitev položaja žensk, ki izhajajo iz tradicionalnih, kulturnih in družinskih pravil.

3.2 Glede razlik med spoloma v zvezi z izobraževanjem in zaposlovanjem v evro-sredozemski regiji je treba združiti prizadevanja za ustvarjanje okolja, v katerem lahko ženske razvijajo svoje podjetniške dejavnosti.

3.3 Stopnja nepismenost žensk v regiji Bližnjega vzhoda in Severne Afrike se sicer od države do države razlikuje, vendar je še vedno izjemno visoka: v povprečju 42-odstotna, medtem ko pri moških znaša v povprečju 21 %. Se pa v zadnjih dveh desetletjih kaže pozitiven trend pri enakem dostopu do izobraževanja, ki se sicer razlikuje od države do države. Stopnja pismenosti med mladimi ženskami (15-24 let) se v vsaki državi precej razlikuje od stopnje pismenosti med ženskami, stari 24 let in več (⁹).

3.4 Možnosti zaposlovanja žensk so se v zadnjem desetletju povečale zaradi izobraževanja in usposabljanja ter zaradi rasti v sektorjih, v katerih je povpraševanje po ženski delovni sili največje, kot so socialne storitve, izobraževanje, zdravstvo in storitveni poklici. Samo 32 % žensk v delovno aktivni starosti je zaposlenih ali išče zaposlitev zunaj svojega doma. V tradicionalnih družbenih slojih, kjer dekleta sicer hodijo v šolo, pa jih odvrčajo od iskanja zaposlitve.

(⁷) Glej Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o izvajanju lizbonskega programa Skupnosti: Spodbujanje podjetniškega razmišljanja skozi izobraževanje in učenje; poročevalec g. JERNECK.

(⁸) Mnenje EESO o zaposljivosti in podjetniškem duhu – vloga civilne družbe, socialnih partnerjev ter lokalnih in regionalnih organov z vidika spola, poročevalec: g. PARIZA CASTAÑOS.

(⁹) Centralna baza podatkov Svetovne banke (april 2006).

3.5 Izobraževalni sistem mora spodbujati podjetniške pobude in prevzem tveganja. Oblikovanje nacionalnega učnega načrta za izboljšanje kakovosti osnovnega izobraževanja in odpravljanje nepismenosti, zlasti med prikrajšanimi in invalidnimi ženskami, je bistvenega pomena.

3.6 Izobraževanje o državljskih zadevah in povečevanje ozaveščenosti o socialnih, političnih, pravnih in gospodarskih pravicah žensk je potrebno, izobraževati pa je treba tudi finančnike in druge akterje, da bi razumeli potrebe žensk pri poslovnih dejavnostih.

3.7 Spolne predsodke je treba obravnavati kot bistveno vprašanje v zvezi s socialnimi in političnimi razmerami ter povečevanjem celotne gospodarske rasti v regiji. Posebna vloga in status, ki ju družba določa ženskam s tradicionalnim družinskim pravom, tj. tako imenovanim kodeksom o osebnem statusu (*Personal Status Code*), diskriminirajo ženske. Pravni status žensk, ki določa sodelovanje žensk pri gospodarskih, političnih, socialnih, državljskih in kulturnih dejavnostih, je še vedno ena največjih ovir, čeprav je skoraj 190 držav, vključno z arabsko regijo, ratificiralo Deklaracijo tisočletja (¹⁰).

3.8 Utrjevati je treba prepoznavnost majhnih tradicionalnih poslovnih dejavnosti, ki jih opravljajo ženske, in jih krepiti. To vključuje neplačane dejavnosti žensk v družini in tradicionalna opravila. Zagotoviti je treba usposabljanje in podporo, da bi spodbudili razvoj in posodabljanje številnih obrti in malih podjetij, ki bi se lahko z ustvarjanjem tržnih storitev spremenili v produktivno in plačano zaposlitev, kar bi prispevalo h krepitvi gospodarske vloge in položaja žensk.

3.9 Prispevek žensk je največji v kmetijskem sektorju. Velik delež žensk na podeželskih območjih je nepismen ali ima le osnovno izobrazbo, dostop do virov usposabljanja pa je zelo omejen (¹¹). Pogosto so premalo obveščene in nimajo dovolj samozavesti, da bi izboljšale lasten položaj in položaj svoje družine. Zato potrebujejo integrirane programe, ki združujejo izboljšanje osebnega položaja, poklicno in podjetniško usposabljanje, posredovanje osnovnega poslovnega znanja ter pomoč pri načrtovanju uresničljivih poslovnih načrtov in pri dostopu do posojil in kreditov za ustanovitev mikro podjetja v njihovi vasi. Programi usposabljanja bi morali zagotoviti možnosti, da lahko ženske na podeželju kombinirajo kmetijske in nekmetijske pobude, ter tudi to, da moški prebivalci podprejo njihove nekmetijske dejavnosti.

3.10 Ustanoviti je treba male zadruge, ki bi podpirale podjetnice.

(¹⁰) Hijab, Nadia, 2001: Laws, Regulations and Practices impeding Women's Economic Participation in the Mena Region (Zakoni, predpisi in prakse, ki ovirajo gospodarsko udejstvovanje žensk v regiji Bližnjega vzhoda in Severne Afrike), vzporedno poročilo, predloženo Svetovni banki, april.

(¹¹) *Economic Empowerment of Rural Palestinian Women* (Krepitev gospodarskega položaja palestinskih žensk na podeželju) – program MEDA, EuropeAid, januar 2006-december 2007, skupni razvojni projekt Palestine, Izraela in EU.

3.11 Spodbujati je treba že dejavne podjetnice k odkrivanju novih sektorjev, v katerih lahko ženske prevzamejo gospodarsko pobudo pri razvoju netradicionalnih poslovnih dejavnosti, vključno z razvojem njihovih sposobnosti na področju oglaševanja, trženja in oblikovanja cen ter naravnosti na tuje trge.

3.12 Za ustvarjanje možnosti za razvoj gospodarskih dejavnosti žensk je potrebno dobro razumevanje sedanjih in prihodnjih socialnih in gospodarskih razmer v posameznih regijah.

3.13 Vključitev vseh zainteresiranih strani je nujna pri odpravljanju ovir za ženske ter za pripravo posebnih politik in programov, kar bi omogočilo večji prispevek žensk k rasti in razvoju.

3.14 Dostop do finančnih sredstev je ključnega pomena. Zgornje meje posojil je treba zvišati, da bi spodbudili mikro in mala podjetja, da svojo gospodarsko dejavnost razširjajo in vanjo vlagajo. Vlada in donatorji bi lahko ponudili spodbude uradnim institucijam, ki posojajo sredstva za te projekte. Oblikovalci politik ne bi smeli pozabiti na razlike med malimi in srednjimi podjetji ter mikro podjetji glede organizacije, financiranja, produktivnosti in možnosti za rast.

3.15 Spodbude za nove podjetniške projekte in ustanavljanje podjetij bi morale zajemati večjo učinkovitost sektorja mikro posojil ter poslovnih bank, ki ponujajo primerne in realistične pogoje za posojila.

3.16 Organizacija marketinških in promocijskih dejavnosti v regiji in v državah članicah EU lahko ustvari možnosti za izvozno naravnane pobude, zlasti v proizvodnem sektorju.

3.17 Prihodnost žensk v evro-sredozemski regiji je treba obravnavati v gospodarskem, političnem, družbenem in družinskem okviru. Brez gospodarske rasti in povečanja stopnje zaposlenosti bodo ženske še naprej diskriminirane v nepošteni konkurenci z moškimi.

3.18 Pripraviti je treba posebne politike in programe, ki bodo omogočili večji prispevek žensk k rasti in razvoju.

3.19 Strategije, ki so posebej namenjene podjetnicam, lahko ustvarijo možnosti za njihov izhod iz tradicionalnih gospodarskih struktur in za večje vlaganje v podjetje.

3.20 Vse pobude morajo biti podprte z raziskavami za ugotavljanje posebnih potreb vsake države, pri tem pa je treba prednosti in slabosti žensk obravnavati s pomočjo razdelitve v starostne skupine ter s posebnimi sektorskimi študijami.

3.21 Prepoznavanje in ocenjevanje nacionalnih ukrepov, povezanih z začetkom poslovne dejavnosti, informacije/svetovanje, financiranje, usposabljanje, mentorstvo ter mrežno povezovanje so potrebni za zbiranje in izmenjavo dobrih praks med Severom in Jugom evro-sredozemskega območja ter med južnimi državami tega območja. Stalno je treba spremljati napredek v evro-sredozemskih partnerskih državah, da bi zagotovili razvoj v smeri popolnega sodelovanja žensk v gospodarskem življenju njihovih držav.

3.22 Združenja podjetnic lahko v okviru transnacionalnih programov v evro-sredozemski regiji izmenjujejo izkušnje in dobre prakse, kar je učinkovit način razvoja podjetniških dejavnosti in znanj.

3.23 Franšizing je lahko učinkovito sredstvo, s katerim lahko ženske okrepijo svoj položaj tako, da se samozaposlijo ali ustanovijo malo podjetje. To lahko zmanjša tveganje ob začetku projekta, saj je tako mogoče izhajati iz preizkušenih praks in znanj. Pomembno je tudi izboljšanje delovanja centrov za poslovne vire. Povečati je treba zmogljivosti, ki ustrezajo posebnim poslovnim potrebam podjetij, lahko pa se razvijejo po zgledu uspešnih praks in programov v drugih državah.

3.24 Raziskovanje novih področij – kot so storitve IKT, raziskave in razvoj, upravljanje medijev in proizvodnja inovativnih medijskih programov – in novih tržnih niš v turizmu lahko ustvari nove možnosti za poslovne dejavnosti žensk.

3.25 IKT prispeva k produktivnosti, rasti, konkurenčnosti in zaposlovanju. Razvoj tega sektorja je ključnega pomena za svetovno konkurenčnost evro-sredozemske regije. Pri vzpostavljanju potrebne infrastrukture je treba zagotoviti dostop vsem, da bi preprečili še večji digitalni razkorak, zlasti med ženskami in med deli prebivalstva z visoko stopnjo nepismenosti. Dodana vrednost razvoja IKT bo izboljšala podjetniška znanja tako moških kot žensk.

3.26 Spletni portal za podjetništvo žensk ⁽¹²⁾, ki ga je oblikoval GD za podjetništvo in industrijo Evropske komisije, je lahko učinkovito sredstvo za izmenjavo dobrih praks in mrežno povezovanje.

3.27 Ustvarijo se lahko formalna delovna mesta za zagotavljanje varstva otrok, kar bo ženskam pomagalo tudi pri usklajevanju družinskih in delovnih obveznosti.

3.28 Podporne in informativne storitve v zvezi s samozaposlovanjem žensk lajšajo pritiske priseljevanja. Tako se lahko ustvarijo nova delovna mesta ne samo v matičnih državah, ampak tudi v državah gostiteljicah.

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-women/womenentr_portal.htm.

4. Barcelonski proces in evropska sosedska politika

4.1 Cilj evropske sosedске politike je pospeševanje gospodarskega povezovanja med EU in njenimi partnericami. Proračunska sredstva za sredozemsko partnerstvo v okviru evropske sosedске politike za obdobje 2007-2013 so se zvišala za 32 % in zdaj znašajo 12 milijard EUR. Vendar je bilo premalo pozornosti namenjeno spodbujanju gospodarskih dejavnosti žensk.

4.2 EESO je na plenarnem zasedanju Evro-sredozemske parlamentarne skupščine 16. in 17. marca 2007 dobil status stalnega opazovalca s pravico do besede na vseh sejah te skupščine. S tem je dobil izredno priložnost za spodbujanje in krepitev gospodarskih dejavnosti žensk.

4.3 Na prvi evro-sredozemski ministrski konferenci o krepitvi vloge žensk v družbi je bila 14. in 15. novembra 2006 ⁽¹³⁾ v Carigradu sprejeta zaveza k spodbujanju podjetništva žensk z izboljšanjem njihovega dostopa do zemljišč, finančnih sredstev, trgov, informacij, usposabljanja in povezovanja v mreže ter s spodbujanjem finančnih ustanov k prilagajanju ponudbe potrebam žensk, zlasti z zagotavljanjem mikro posojil.

5. Evro-sredozemska listina za podjetja

5.1 Ministri za industrijo so na peti evro-sredozemski konferenci v Caserti (Italija) 4. oktobra 2004 potrdili program dela za industrijsko sodelovanje v obdobju 2005-2006. Eden od predlogov se je nanašal na izmenjavo znanja in izkušenj pri podjetniškem izobraževanju.

5.2 Na tej podlagi je GD za podjetništvo in industrijo Evropske komisije pripravil Evro-sredozemsko listino za podjetja ⁽¹⁴⁾, ki jo je potrdilo devet sredozemskih partnerjev. Eno od ključnih načel je oblikovanje podjetniške družbe v evro-sredozemski regiji s ciljem spodbujati podjetništvo mladih in odraslih v izobraževalnem sistemu na vseh stopnjah z vidika vseživljenjskega učenja. Vendar pa GD ne obravnava posebej izzivov, s katerimi se srečujejo podjetnice.

5.3 Listina je učinkovito sredstvo za izboljšanje razmer za poslovne dejavnosti. Vendar pri izvajanju te listine spodbujanje podjetništva žensk ni niti ključno načelo niti eden od ciljev.

5.4 Čeprav program dela za evro-sredozemsko industrijsko sodelovanje za obdobje 2007-2008 izhaja iz doslej doseženega in daje večji pomen ukrepom za učinkovitejše izvajanje, ni izrecno naravnano na spodbujanje podjetništva žensk.

⁽¹³⁾ http://ec.europa.eu/comm/external_relations/euromed/women/docs/conclusions_1106.pdf.

⁽¹⁴⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/ind_coop_programmes/med/doc/f1949_en.pdf.

5.5 Številne pobude, ki jih je izvedla Evropska komisija, so lahko zgled dobrih praks in prenosa znanja med evropskimi in sredozemskimi državami ⁽¹⁵⁾.

6. Vloga civilne družbe

6.1 Organizirana civilna družba ima pomembno vlogo pri krepitvi vloge in položaja žensk ter njihovi udeležbi v javni sferi ter pri spodbujanju njihovega podjetništva.

6.2 Izhajajoč iz zelo močne tradicije skrbi za prikrajšane – med drugim za invalidke ter ženske s slabim ali brez dostopa do izobraževanja in usposabljanja – je mogoče obstoječe vire učinkoviteje uporabiti, če se ponudi usposabljanje za pridobivanje upravljaljskih znanj in zagotovijo finančna sredstva.

6.3 Nevladne in socialno-poklicne organizacije lahko učinkovito spodbujajo gospodarsko rast prek javno-zasebnih partnerstev ⁽¹⁶⁾. Takšna partnerstva lahko omogočijo širjenje storitev v okviru dejavnosti, ki prinašajo dohodek.

6.4 Druga področja, na katerih lahko delujejo izkušene nevladne in socialno-poklicne organizacije, so usposabljanje in pooblastila, s katerimi lahko odpravljajo razlike med spoloma pri izobraževanju.

7. Vloga EESO

7.1 EESO ima pomembno vlogo pri zagotavljanju sodelovanja civilne družbe pri izvajanju evro-sredozemske politike glede vključevanja žensk v gospodarsko in družbeno življenje ⁽¹⁷⁾.

7.2 EESO je s poročilom, ki ga je predstavil na 21. seji skupnega posvetovalnega odbora EU-Turčija 13. in 14. julija 2006 ⁽¹⁸⁾, prispeval k vprašanju žensk in zaposlovanja, za naslednjo sejo, ki bo novembra 2007 v Turčiji, pa bo pripravil tudi poročilo o ženskah in podjetništvu.

⁽¹⁵⁾ <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-women/women-dgentr-active>.
<http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-women/database-women.htm>.

⁽¹⁶⁾ file://E:\PPP for women entrepreneurship.htm, 8.3.2007.

⁽¹⁷⁾ Informativno poročilo o vlogi posvetovalnih organov in socialno-poklicnih organizacij pri izvajanju pridružitvenih sporazumov ter v okviru evropske sosedске politike.

⁽¹⁸⁾ Skupni posvetovalni odbor EU-Turčija.

7.3 V končni izjavi Evro-mediteranskega vrha ekonomsko-socialnih svetov in drugih podobnih institucij, ki je potekal v Ljubljani od 15. do 17. novembra 2006 ⁽¹⁹⁾, so se udeleženci zavezali, da bodo vztrajali pri svojih pobudah za vključevanje žensk v gospodarsko in družbeno življenje, zlasti z razvojem podjetništva žensk.

7.4 EESO podpira tudi priznanje ministrov, da je treba krepiti vlogo civilne družbe in povečevati njene zmožnosti z izboljšanjem medsebojnega sodelovanja med vladami in parlamenti ter med organizacijami civilne družbe, organizacijami žensk, mladimi, sindikati, poslovnimi in poklicnimi združenji ter z izboljšanjem sodelovanja med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi upravami.

7.5 EU je v okviru barcelonskega procesa pripravila več programov. Nekaj teh programov je naravnanih na mlade v evro-sredozemski regiji. Odbor je pripravil informativno poročilo o podpori mladim v sredozemskih partnerskih državah, v

katerem je ravno tako obravnaval spodbujanje podjetništva žensk ⁽²⁰⁾.

8. Sklepna ugotovitev

8.1 Evropska komisija bi morala zagotoviti izvedbo ocene vpliva evropskih sosedskih politik, vključno s programi MEDA, in sistematično vključiti vprašanja spolov. Vloga žensk v podjetništvu evro-sredozemske regije je bistvenega pomena za reševanje gospodarskih izzivov globalizacije. Regionalni program za Bližnji vzhod in Severno Afriko, ki ga je Evropska komisija pripravila, da bi okrepila vlogo žensk v gospodarskem življenju, je korak naprej. Sprejeti je treba ukrepe za zagotovitev posvetovanja z ustreznimi predstavniki civilne družbe, vključno z nevladnimi organizacijami, v vseh fazah projektov (načrtovanju, izvajanju, ocenjevanju in spremljanju), da bi omogočili doseganje zastavljenih ciljev.

V Bruslju, 12. julija 2007

Predsednik

Evropskega Ekonomsko-Socialnega Odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁹⁾ http://www.europarl.europa.eu/intcoop/empa/home/final_declaration_ljubljana_112006_en.pdf.

⁽²⁰⁾ Informativno poročilo *Podpora mladim v sredozemskih partnerskih državah*.